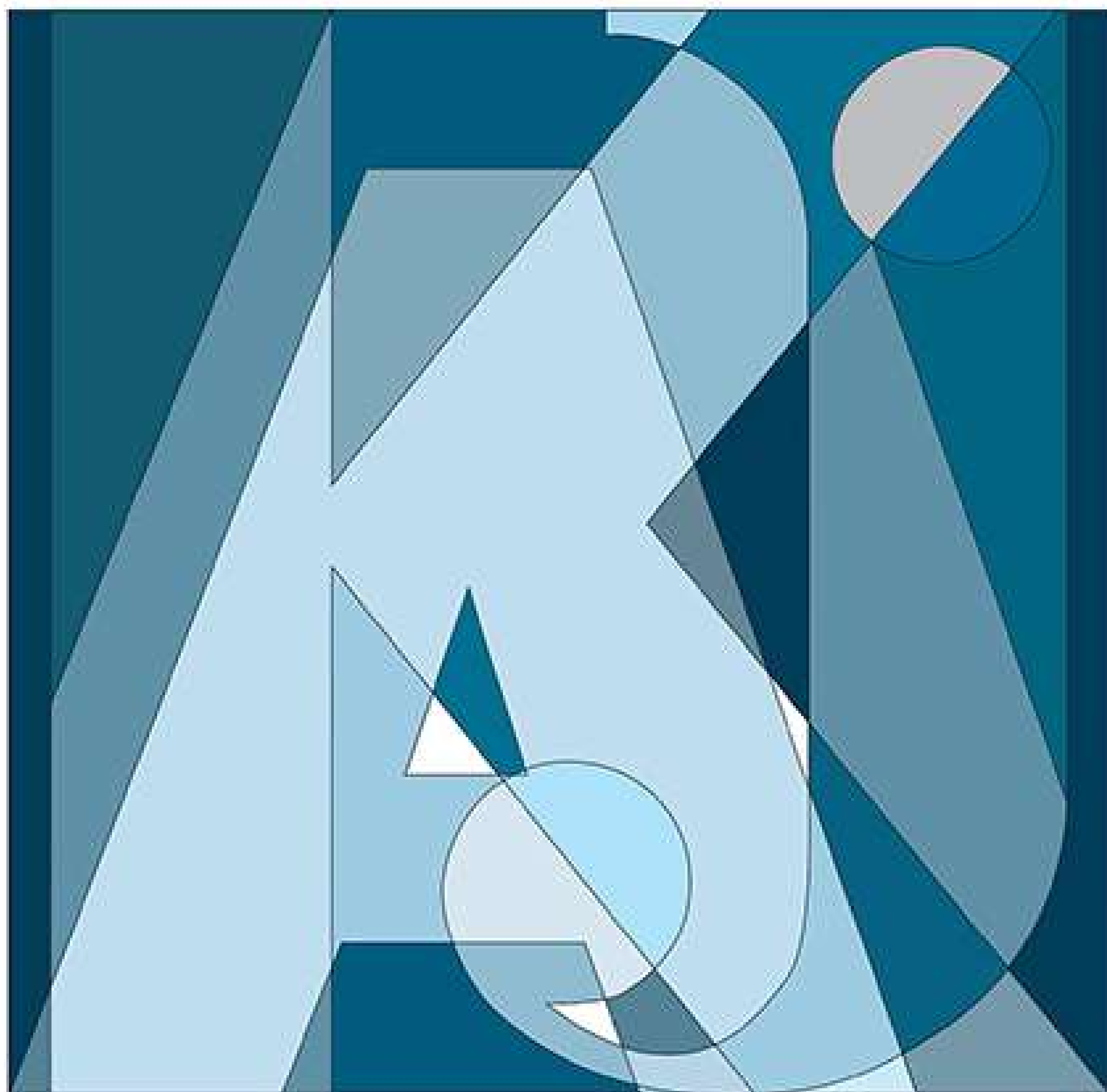
kaj 5-6

UDK 821.163.42:008:7

ČASOPIS ZA
KNJIŽEVNOST
UMJETNOST
KULTURU

ZAGREB 2020.
ISSN 0453 - 1116



Kazalo

Naslovnica:
Frane Paro

UMJESTO PREDGOVORA

Poštovani suradnici, čitatelji i prijatelji!

S određenim vremenskim odmakom (prije svega iz objektivnih razloga smanjenog jednog Kajevog sveska godišnje) objavljujemo radove sa znanstvenog skupa uz dvostruke obljetnice časopisa Kaj i njegova nakladnika Kajkavskoga spravišča u 2018. godini: Kajevu 50-letnicu i 45-letnicu Spravišča. Pod pokroviteljstvom Ministarstva kulture RH, te uz novčanu potporu Grada Zagreba, skup je, uz program svečanog obilježavanja obljetnica, ***održan 27. studenoga 2018.*** *u uglednom Društvu hrvatskih književnika koje je pridonijelo dostojanstvu njihova održavanja. Ovom prigodom, zahvaljujemo svima! Trinaestero mjerodavnih sudionika (dr. sc. Ivo Kalinski, dr. sc. Božica Pažur, mr. sc. Ivan Zvonar, mr. sc. Željko Vegh, Božica Jelušić, prof., mr.sc. Denis Peričić, dr. sc. Boris Beck, dr. sc. Emilija Kovač, dr. sc. Mijo Lončarić, akademik Mladen Obad Šćitaroci, prof. dr. sc. Bojana Bojanić Obad Šćitaroci, dr. sc. Mario Kolar, Marija Roščić Paro, prof.) nastojali su temeljem dosadašnje znanstvenostručne suradnje s časopisom* ***Kaj****, a sa stajališta svoga znanstvenoga i strukovnog merituma, pridonijeti* ***problemskoj analizi*** *(ili ocjeni) Kajevih tematskih cjelina, te Kajeva časopisnog, kulturološkog i stručnog doprinosa ukupnosti hrvatske znanosti i kulture. Odatle i naziv skupu:* ***POLA STOLJEĆA ČASOPISA KAJ U HRVATSKOJ ZNANOSTI I KULTURI (KAJ – PEDESETLETNICA, 1968. – 2018.)***

Ne težeći sveobuhvatnosti (a to bi bilo i objektivno neizvedivo u skučenim materijalnim okolnostima), problemskim pristupom - a ne nužno autoreferentnim u odnosu na časopis - obrađena su ili reprezentativna, ili nepoznata ili provokativna tematska uporišta proizišla iz polstoljetne Kajeve koncepcije i njegova repertoara od 1968. do 2018. Rezultiralo je to, vjerujemo, i izvornim studijama od kapitalnog značenja za hrvatsku književnu povijest i arhitekturu (I. Zvonar o Martjanskoj pjesmarici st.; Obad Šćitaroci i Bojanić Obad Ščitaroci o plemićkoj arhitekturi /dvorcima u europskoj i hrvatskoj suvremenosti); rezultiralo je novim književnoanalitičnim i interferentnim prinosima za suvremenu znanost o književnosti (D. Peričić o jedinstvenom kajkavskom „enciklopedistu“ Joži Skoku; B. Beck, M. Kolar), sve do vrhunskih esejističkih dosega (B. Jelušić, I. Kalinski), donekle i do provokativnih kulturoloških ocjena (Ž. Vegh). I premijerne statističke analize ženskog autorstva u Kajevoj kronologiji, npr., metodolološki su, i zaključcima, bez usporedbe s bilo kojim hrv. publikacijama. Stoga je u prvom tematskom bloku Kaja zadržana rubrična organiziranost časopisa (13-ero autora u osam rubrika).

Slobodni smo istaknuti polazišnu ideju, ali i zaključak znanstvenoga skupa kako obilježavanje dvostrukih Kajevih obljetnica nije samo presjek godišta u pola stoljeća jednoga časopisa i četiriipoldesetljetnog djelovanja jedne kulturno-znanstvene udruge nego i ***presjek znatnog dijela povijesti i suvremenosti hrvatske znanosti i kulture****, u kojima* ***kajkavski kontekst*** *ima neporeciv* ***integracijski karakter****. U drugom tematskom bloku M. Roščić Paro objavljuje nastavak Bibliografije časopisa Kaj od 2011. do 2018., s indeksom autora - nastavljajući tako vlastiti projekt cjelovite i sustavne Bibliografije časopisa Kaj (1968. – 2010.) koju je autorica priredila prije 10 godina (Kaj 3-4/2011.).*

Kaj u suvremenosti

Kaj *je (jedini)* ***časopis cjelokupnosti kajkavskoga govornoga područja****, baveći se – od 1968. - trajnim vrijednostima kajkavskog integriteta u temeljima matične kulture i znanosti. Ključne* ***vrijednosne označnice*** *vezane uz njegovo značenje u suvremenosti bile bi: znanstveno-publicistički profil; koncepcijski kontinuitet; tematska i strukovna raznolikost u skladu s bogatstvom kajkavske govorne podloge; integrativni karakter kajkavskog konteksta u nacionalnim i srednjoeuropskim kulturnim i znanstvenim procesima. Među rijetkim je časopisima koji imaju svoju monografsku „biografiju“, i to zaslugom objavljene disertacije dr. sc. Marija Kolara Između tradicije i subverzije : Časopis Kaj i kajkavska postmoderna, 2015.), u kojoj je ocijenjen najznačajnijim (i „najdugovječnijim“) medijem za afirmaciju i očuvanje kajkavskog identiteta. Uvršten je i u bibliografijski projekt „Hrvatska periodika druge polovice 20. stoljeća“ na Filozofskom fakultetu u Zagrebu (voditelj: prof. dr. sc. Vinko. Brešić). Uloga je Kaja, među ostalim, pojavivši se 118 godina po prestanku izlaženja Danice zagrebečke, posvjedočiti o kontinuitetu kajkavske književnosti – odzrcaljujući stanje duha, književnosti i jezika u našoj suvremenosti. Ponovno naglašavamo značenje Kaja u* ***suvremenoj afirmaciji*** *vrlo raznolikih* ***žanrova*** *hrvatskokajkavske književnosti (od poezije, proznih vrsta ... do vrlo dobro prihvaćenih kajkavskih prijevoda suvremenika, ali i reprezentativnih ulomaka kanona svjetske beletristike).*

Objavljenim književnim radovima Kaj pruža nesumnjivu ***antologijsku podlogu*** *korpusu matične i* ***suvremene hrvatske književnosti****, kojem korpusu kajkavska književnost svojim estetskim dosegom* ***ravnopravno pripada****. Među brojnim* ***referencijama*** *o časopisu Kaj, izdvajamo i onu iz knjige Vinka Brešića Praksa i teorija književnih časopisa (Periodica Croatica, 2014.) – kako je časopis Kaj „činio još najmanje dvije važne stvari:* ***1.*** *održavao je ideju o časopisu kao još uvijek dominantnome mediju i ujedno središtu književnoga života, što je obilježje koje trenutno jed-*

va da ima ijedan naš časopis; **2.** *medijskim podržavanjem kajkavske kulture 'Kaj' zapravo podržava polivalentnost hrvatske kulture, njezinu osebujnost i bogatstvo, ali i njezinu aporičnost. To što se ponekad čini da hrvatska kultura i ne zna što bi s vlastitim razlikama, koje su duboko upisane u prirodu našega naizgled kompliciranog identiteta, nadilazi okvire ove tek uvodne teme.“*

Uz afirmaciju i kontinuitet kajkavske književnosti – neopravdano zanemarivane (namjerno ili profesionalnom inercijom) – Kaj afirmira mnoge autore suvremene, postmoderne književne zbilje. Također, objavljivanjem u Kaju, sve više mladih autora stječe uvjete u znanstvenom napredovanju, dok uredništvo časopisa kvalitativno proširuje svoj suradnički krug.

Nasuprot tomu, prije više od 10 godina, uz Kajevu 40-letnicu autorica ovih redaka bila je slobodna zavapiti kako je šteta za hrvatsku kulturu, a i za male ljudske živote kulturnih tabornika, da sustavna materijalna zauzdanost mjerodavnih pred dobro i sustavno postavljenim dugoročnim programima, mogućnost njihova ostvarivanja drži tek na prolaznoj, donjoj razini „održavanja“. (Nije se moglo slutiti kako razina može biti i niža!) U stilu povijesno ovjerene kajkavske tolerancije s jedne strane i kajkavske rozge duhovne jakosti z druge strani, ufamo se kak bumo z oviem kajkavskiem konceptušom jemput napervo došli, a naše kulturčeko naj bi bilo gore zdignjeno! Kak i sako leto, prosimo Vas se skup da nas potprete vu tom kulturološkom trucu!

Božica Pažur

RADOVI SA ZNANSTVENOGA SKUPA

POLA STOLJEĆA ČASOPISA KAJ
U HRVATSKOJ ZNANOSTI I KULTURI

PEDESETLETNICA
KAJ
1968 – 2018

Rad sa znanstvenog skupa
UDK 050 Kaj : 821.163.42'282 Draganić (091)
Primljeno 2018-11-27
Prihvaćeno za tisak 2018-11-27

KNJIŽEVNO I KULTUROLOŠKO NASLJEĐE STJEPANA DRAGANIĆA, POKRETAČA ČASOPISA *KAJ* I *KAJKAVSKOGA SPRAVIŠČA*

Božica Pažur, Zagreb

Sažetak

Suvremena književna povijest složna je u neporecivoj ocjeni: osnutak Kaja, časopisa za književnost, umjetnost, kulturu – isprva "časopisa za kulturu i prosvjetu" – u siječnju 1968. godine - životno je djelo književnika, filmskog scenarista i redatelja dokumentarnih filmova ***Stjepana Draganića*** *(Zlatar, 19. kolovoza 1923. – Zagreb, 2. siječnja 1983.).*

Draganić je u tom osobnom i povijesnom pothvatu – koji je, prije svega, nastavak prekinutog slijeda bogate kajkavske književnopovijesne tradicije, ali i ostvarenje Krležine želje – sažeo svoj životni, umjetnički i radni koncept. Dvostruke obljetnice časopisa Kaj i njegova nakladnika Kajkavskoga spravišča, društva za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti, uvijek su i dvostruke obljetnice vezane uz njihova pokretača: u 2018. godini to su Kajeva 50-letnica i 45 godina djelovanja Kajkavskoga spravišča, ali i 95. obljetnica Draganićeva rođenja i 35. od smrti.

U identitetskim kulturnim sastavnicama kao temeljima programa časopisa Kaj – prije svega, s polazištem u jeziku, materinskom kajkavskom i svim onim iz čega je taj jezik potekao – u prilog dostojanstvu umjetničke i zavičajne kajkavske riječi i dostojanstvu svih kajkavskih krajeva (koji su prvi put dobili "knjigu o sebi") – Draganić kao da je predvidio današnje doba. Okupio je vrhunske suradnike – stručnjake, erudite, kreativce koji trajno unapređuju sveukupnu hrvatsku kulturu.

Ostvarujući za tadašnje doba brojne napredne kulturne zamisli (poput Salona časopisa, npr.). Draganić je bio i osnivač KUD-a "Ksaver Šandor Gjalski" (1973.), koje 1974. prerasta u Kajkavsko spravišče, društvo za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti. Ta kulturno-znanstvena udruga postaje Kajev nakladnik 1975., djelujući i danas s desetak programa godišnje na opsežnom hrvatskokajkavskom govornom i povijesnom području više od 45 godina.

Stjepan Draganić uređivao je Kaj punih petnaest godina (1968. – početak 1983.), doslovce do smrti. Za njegova urednikovanja objavljeno je 147 brojeva u 112 svezaka,

prosječno skoro 10 brojeva u 7,5 sv. godišnje. Dobro postavljen Draganićev temelj mogao se bezrezervno i dalje nadograđivati, razgranjujući se od 1991. u rubrikama, čiji nazivi posvjedočuju o časopisnom profilu.

Nastavljaju se i šire Draganićevi bibliotečni nizovi posebnih izdanja (Hrvatski kulturni i prirodni spomenici, Mala biblioteka "Ignac Kristijanović"…), a daljnjom nadgradnjom Draganićeva koncepta, produbljuju se i stvaraju novi trajni programi Kajkavskoga spravišča u povezivanja hrvatskog kulturnog prostora - proširujući književni jezični izbor na čakavštinu i štokavštinu, a suradnički krug na onaj izvan domovine (Hrvatski književni putopis, Kaj & ča: prožimanja i perspektive…).

***

Pokretanje časopisa Kaj poklapa se s razdobljem reafirmacije kajkavske književnosti potkraj 60-ih godina 20. st. i pokreta suvremenoga (recitalnoga) kajkavskoga pjesništva (s istaknutim pjesničkim osobnostima). Međutim, takvi revitalizacijski procesi, kao i iznimni uređivački pothvat – davši Draganićevu imenu i njegovu kulturnom činu rijetku i blistavu označnicu povijesnosti - pomalo su zasjenili ***Draganićev književni opus: pjesnički, dramski i prozni:*** *dvije zbirke kajkavske lirike (Terni i cvetje, 1957., Popjevka govorenja, 1966.), knjigu drama (Prebudil se Kerempuh, 1966.) i tri knjige kajkavske proze (Ču-ču Štjef, 1970. – pripovijetke; Selski pes denes, 1975. – satirični zapisi; Gabrek eksces, 1979. – pripovijetka).*

Taj kajkavski književni opus izrazito ***"programatskoga"*** *karaktera (s provodnim motivom "Popjevke govorenja" - kako glasi naslov središnje mu poeme, s programom za dramu i prozu), svojevrsni je oblik predradnje* ***Draganićevu povijesnom ostvarenju – časopisu Kaj****.*

Ključne riječi: Stjepan Draganić; časopis Kaj – životno djelo; identitetske sastavnice – temeljni koncept

Književna povijest i suvremenici neporecivo su složni u ocjeni: osnutak *Kaja*, časopisa za književnost, umjetnost, kulturu – isprva "časopisa za kulturu i prosvjetu" – u siječnju 1968. godine, životno je djelo književnika, filmskog scenarista i redatelja dokumentarnih filmova ***Stjepana Draganića*** (Zlatar, 19. kolovoza 1923. – Zagreb, 2. siječnja 1983.).

Ponovno zaključujemo kako u tom osobnom i povijesnom stvaralačkom pothvatu – koji je, prije svega, nastavak prekinutog slijeda bogate kajkavske književnopovijesne tradicije, ali i ostvarenje Krležine želje, te nasušna kulturna potreba – Draganić je sažeo svoj životni, umjetnički i radni koncept. Književno mu se djelo i časopis prepleću, potkrepljuju i uvjetuju. Dvostruke obljetnice časopisa *Kaj* i njegova nakladnika *Kajkavskoga spravišča*, društva za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti, uvijek su i dvostruke obljetnice vezane uz njihova pokretača: u 2018. to su *Kajeva* 50-letnica i 45 godina djelovanja Spravišča, ali i 95. obljetnica Draganićeva rođenja i 35. od smrti.

Hrabro i pronicljivo iznalazeći vrijednost onih tema koje tada i nisu bile proklamirani "znak vremena", poput, na primjer, napisa o sakralnom graditeljskom

nasljeđu, kulturnom i povijesnom doprinosu plemstva i svećenstva, ukratko - izabravši identitetske kulturne sastavnice kao temeljni *Kajev* program – prije svega, s polazištem u jeziku, materinskom kajkavskom i svim onim iz čega je taj jezik potekao – u prilog dostojanstvu umjetničke i zavičajne kajkavske riječi i dostojanstvu svih kajkavskih krajeva (koji su prvi put dobili "knjigu o sebi") – Draganić je predvidio današnje doba (ili neko bolje vrijeme *dojduče*). Znao je okupiti suradnike – strukovne sljedbenike i tvorce najviše ideje, kreativce koji trajno unapređuju hrv. kulturu. Znao je stoga prepoznati trajne kulturne vrijednosti – uvidjevši u kajkavskom kontekstu višestoljetni (i suvremeni) integrativni temelj nacionalne kulture i znanosti.

Osnivač je KUD-a "Ksaver Šandor Gjalski" (1973.), koje 1974. prerasta u *Kajkavsko spravišče*, društvo za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti. Ta kulturno-znanstvena udruga postaje *Kajev* nakladnik 1975., djelujući s desetak programa godišnje na opsežnom hrvatskokajkavskom govornom i povijesnom području već više od 45 godina. Ostvarivao je i druge napredne zamisli: u srpnju 1981., jedini u nas, *Salon časopisa* - okupivši svu kulturnu i književnu hrvatsku periodiku; *Malo Kaj kazališče* pripremivši repertoar kajkavskih dramskih tekstova... Stjepan Draganić svoj je *Kaj* uređivao punih petnaest godina, doslovce do smrti. Bio mu je glavni i odgovorni urednik, pisac, kolpolter, tajnik Kajkavskoga spravišča... Za njegova urednikovanja (1968. - 1983.) objavljeno je 147 brojeva u 112 svezaka, prosječno skoro 10 brojeva u 7,5 sv. godišnje. Dobro postavljen Draganićev temelj/*fuonduš* mogao se bezrezervno i sustavno dalje nadgrađivati. Panorame, tematski brojevi/cjeline, serijali... od 1991. razgranjuju se u rubrikama, čiji nazivi posvjedočuju o časopisnom profilu (S*uvremena kajkavska književnost, Dječje kajkavsko pjesništvo, Književno-jezične korelacije, Iz (staro)kajkavske baštine, Jezičnica kajkaviana, Kaj & ča, Kajkavski prijevodi, Graditeljsko nasljeđe, vrtna arhitektura, Povijesnoumjetničke teme, Zagrebačke teme, Glazba, folklor, običaji, Tradicijska kultura, Ljudi i krajevi – duhovni krajobraz., Likovne teme, Plemstvo i svećenstvo u hrvatskoj povijesti i kulturi, Kronika kajkaviana, Osvrti, prikazi...).*

Nastavljaju se Draganićevi bibliotečni nizovi u posebnim izdanjima: *Hrvatski kulturni i prirodni spomenici,* Mala biblioteka "Ignac Kristijanović". Prijašnji niz *Popjevke najmlajših*, panorame dječjih radova (poput one *Kajkavske popjevke najmlajših* br. 2, 1971., čiji se proslov smatra prvim javnim zauzimanjem za uvođenje kajkavštine u redoviti nastavni proces), jedinstvena Antologija hrvatskog dječjeg kajkavskog pjesništva ... nastavljaju se u redovitim Kajevim rubrikama, ili u programu *Jezičnica kajkaviana – kajogled za mladež* (s poticajnim kaj & ča natječajima za literarne radove učenika srednjih škola). Suradnja sa Čakavskim saborom, sažeta najbolje u Draganićevu tematskom broju "Srce Zagorja u srcu Istre" (1973.) proširuje se i produbljuje programom *Kaj & ča: prožimanja i perspektive*,

te novopokrenutom bibliotekom *Kaj & ča: Susreti*. Želeći sa suvremenoga stajališta reafirmirati kajkavski kontinuitet književnih žanrova, suvremeni kajkavski književni funkcionalni stil, unutar J*ezičnice* raspisuje se i natječaj za kratku kajkavsku prozu, te u sklopu programa *Hrvatski književni putopis* natječaj za putopis (proširujući književni jezični izbor na čakavštinu i štokavštinu, a suradnički krug na onaj izvan domovine).

***

Pokretanje časopisa *Kaj* poklapa se s razdobljem reafirmacije kajkavske književnosti potkraj 60-ih godina 20. st., svojevrsnog '*kaj-booma*' i pokreta suvremenoga (recitalnoga) kajkavskoga pjesništva (s istaknutim pjesničkim osobnostima, a ne školama), kao i "reinstitucionalizacije hrvatske kulture" (V. Brešić). Međutim, revitalizijski procesi za svoj razvoj traže osobu. *Kajem* kao kulturnim činom Draganićevo ime i djelo uz sebe nose rijetku i blistavu razlikovnu označnicu povijesnosti. Zbiljski društveni kontekst nastanka *Kaja,* zapravo kontekst - "knigarskoga norchauza" (parafraza prema Miroslavu Krleži koju podvlači Mladen Kuzmanović) - Draganić je opisao u glasovitom promemoriju "o osnivanju, programu i mogućnostima časopisa za kulturu Kaj", mjesečnika za kulturu i prosvjetu namijenjena kajkavskim regijama koje takav mjesečnik nikad ranije nisu imale: u Hrvatskom zagorju, na primjer, u trenutku osnivanja časopisa nije postojao nijedan dnevni ni tjedni list, a nestalo je i posljednje kulturno-prosvjetno društvo. Iz mnoštva neophodno angažiranih Draganićevih tekstova valja izdvojiti neke ovako ili slično naslovljene: *Što se događa s ponudom knjige?; Konkretnije o festivalskim promašajima i špekulacijama na račun kulture....* Izdvojimo aktualnost ovoga njegova ulomka: (...)"Sudbina knjige, kada uspijete da ugleda svjetlo dana, de facto je – zaključana... Što znači ponuda knjige – tema dostojna eseja. *Profanirano je i fraza je ono o prodoru znanja*, ali, tu smo negdje!"[1] – koji ulomak kao da je napisan jučer poslijepodne, a ne prije 40 godina.

Pronicljivost i zanos Draganićeva stvaralačkog projekta Saša Vereš je počastio usklikom: *Vi, Draganiću, kao da ste izišli iz surke samih iliraca*! (naravno, u zanosu sa suprotnim predznakom i drukčijom "postavom"). [2]

Podsjetimo: početkom 1968, *Kaj* je (kao časopis za kulturu i prosvjetu) nastao inicijativom kajkavskih pjesnika – među kojima su, uz prvog i dugogodišnjeg glavnog i odgovornog urednika Stjepana Draganića, osnivačima bili Anđela Vokaun Dokmanović, Fran Koncelak, Stjepan Bence, Melita Runje i Benedikt Tumpa. Toj se grupi, većinom i članovima redakcijskog odbora, pridružuju:

[1] Stjepan Draganić: "Što se događa s ponudom knjige?", Kaj / Stoletni kaj kolendar/, XIII (1980) 5, str. 39-42; usp. Ivo Kalinski: "Naša desetletnica!!!" [posebno izdanje uz 10. obljetnicu časopisa Kaj], *Mala biblioteka "Ignac Kristijanović",* Zagreb 1978., str. 6

[2] Vidi: *U spomen Stjepanu Draganiću* [tematski svezak], Kaj, XV (1983) 2.

Ljubica Duić, Tomislav Stunić i slikar Zorislav Drempetić Hrčić (autor likovne opreme prvih brojeva časopisa i naslovnice). Nakon Draganićeve smrti, od 1983. do kraja 1990. glavnim je i odgovornim urednikom književnik i jezikoslovac dr. sc. Ivo Kalinski, književnik mr. sc. Ernest Fišer (od 1991. do početka 1994.), a od 1994. dr. sc. Božica Pažur. Autor je likovne opreme *Kajeve* naslovnice (redizajnirane 2001.) akad. slikar-grafičar Frane Paro.

U prvih pet godina *Kaja* – naglasivši u njemu programatsku dimenziju Krležina eseja "Lamentacije o našim književnim prilikama u stilu Tomaša Mikloušića..." (objavljenu umjesto proslova u 1. broju) - književni analitičari (M. Kuzmanović) izdvojili su tematske krugove starije i novije kajkavske književnosti (uz onaj povijesnoumjetnički) kao temelje uređivačkoga koncepta.

Iznimni uređivački pothvat, skrb za javno dobro, uvijek za "druge" i "drugoga" i uskratom od sebe – *u* ***vječitoj subverzivnoj,*** *ali zato izazovnoj i* ***nepotrošivoj kulturološkoj poziciji*** *(s polazištem u* ***materinskom kajkavskom jeziku****)* pomalo je zasjenio ***Draganićev književni opus: pjesnički, dramski i prozni,*** i to dvije zbirke kajkavske lirike (*Terni i cvetje*, 1957., *Popjevka govorenja*, 1966.), knjigu drama (*Prebudil se Kerempuh,* 1966.) i tri knjige kajkavske proze (*Ču-ču Štjef*, 1970. – pripovijetke; *Selski pes denes*, 1975. – satirični zapisi; *Gabrek eksces*, 1979. – pripovijetka).

Taj književni (isključivo kajkavski) opus izrazito **"*programatskoga*"** karaktera, svojevrsni je oblik predradnje, s provodnim motivom "Popjevke govorenja" (kako glasi naslov središnje mu poeme, s programom za dramu i prozu), poanta Draganićevu povijesnom ostvarenju – časopisu *Kaj*.

(Pak, - da sam – KAJ –
ja bil bi v sem bregem čežnenem –
med žitam -
i v hustami snenem.
Ja bil bi rječ totu rojena.
O, - zemlja draga,
ti cjela jesi popjevka govorenja.)

Lajtmotivsku, simboličnu ulogu ***Popjevke govorenja***[3] kao ključne jezično-umjetničke sintagme u Draganićevu opusu (i životu) nisu isticali samo književni analitičari nego i povjesničari, glazbenici i muzikolozi (poput Andrije Tomašeka)[4] – analizirajući motivske melodijske cjeline te popijevke kao glazbenog predloška (skladatelj M. Magdalenić, izvoditelj F. Paulik), ali i predloška drugih pet kaj-

[3] Božica Pažur: "Dosljedan život 'Popjevke govorenja'. Kaj XVI (1983) 2, str. 33-41

[4] Andrija Tomašek: "*Popevka govorenja*. Uglazbljeni stihovi Stjepana Draganića". Kaj, XXXVI (2003) 4-5, str. 142-146

kavskih Draganićevih pjesama uglazbljenih za krapinski festival (*Gda njesi tu, Čežnjenje, Veseljak, V zime, Moja mati* – u izvedbi Ruže Pospiš, Nevenke Petković Sobjeslavski, Anice Zubović, Elvire Voća, Ane Štefok i dr.).

Draganićevu književnost, s polazištem u idiomskom zavičajno-kajkavskom jezičnom izboru i kôdu (govoru Mihovljana) mogli bismo ukratko okarakterizirati (i pratiti) od njegove *književne* ***angažiranosti i socijalnoga konteksta,*** do ***naglašenog lirizma, semantičnog shematizma,*** sve do ***suvremene urbane (satirične) kajkavske proze.***

Po Draganićevoj smrti Uredništvo Kaja posvećuje mu cjelovit broj 2, 1983 *(U spomen Stjepanu Draganiću)*, s likovnim rješenjem nagrade njegova imena (stajaće medalje autora Želimira Janeša, akad. kipara).

Jedna od ulica u zagrebačkom naselju Malešnica nosi ime Stjepana Draganića!

Podsjetimo na još jedno Draganićevo hijerarhijsko autorsko stajalište o izjednačavanju čovjekova smislenog postojanja s umjetničkim činom (nasuprot smrti življenja i smrti govorenja, jer, prema njemu – "jena taka smert i drugu z suobu nese"!)! U prijenosu značenja (s višeg na niže): čovjek umre onda kad mu umre riječ /'čovek hmerne ak mu hmerne rieč'. A riječ je totu, z nami!

LITERARY AND CULTUROLOGICAL HERITAGE OF STJEPAN DRAGANIĆ, THE FOUNDER OF KAJ PERIODICAL AND KAJKAVSKO SPRAVIŠČE

By Božica Pažur, Zagreb

Summary

Literary history and contemporaries are undeniably in full agreement as to the following evaluation: the founding of KAJ in January, 1968, the journal for literature, art, and culture – initially described as "journal for culture and education"– is the life achievement of Stjepan Draganić (born in Zlatar, 19th August 1923 – died in Zagreb, January 2nd 1983) writer, documentary film scenario writer, and director of documentaries.

With this personal and historical creative venture which is primarily the rich Kajkavian literary and historical tradition's resumption after a disrupted sequence, Draganić has not only summarized his lifetime, artistic and working concept, but has made Krleža's wish become a reality, as well as fulfilled an essential cultural necessity.

The double anniversaries of KAJ periodical and that of its publisher Kajkavsko spravušče, the society for spreading and promotion of sciences and arts, are always the double anniversaries linked with their founder: KAJ's 50th anniversary in 2018 and the 45th anniversary of Kajkavsko spravišče's activities, as well as the 95th anniversary from Draganić's birth and the 35th anniversary since his death.

By determining the identity of the cultural component to be KAJ's basic program – primarily with the language being the starting point, the Kajkavian mother tongue and all that the language had originated from – as a contribution to the dignity of the artistic and homeland Kajkavian dialect, and the dignity of all Kajkavian regions for the first time (receiving thereby "a book about themselves") – Draganić has envisaged the present age. He knew how to bring together contributors – experts, erudite persons, creative people who continuously promote the overall Croatian culture.

He is the founder of the KUD (Cultural Society) "Ksaver Šandor Gjalski" (1973) that eventually evolves into Kajkavsko spravišče, the society for spreading and promoting sciences and arts. This cultural and scientific society becomes KAJ's publisher in 1975, with activities consisting of some ten programs a year, all from the extensive Croatian Kajkavian language and historical area for the past 45 years. Draganić has also succeeded in implementing some other new ideas: Salon časopisa (Salon of Journals) in July 1981, the only one in the region bringing together all the cultural and literary periodicals; Malo Kaj kazališče (The Little Kaj Theatre) by preparing a repertoire of Kajkavian drama texts… Stjepan Draganić edited his KAJ periodical for all of fifteen years, literally until he died. He was the editor-in-chief, writer, colporteur, Kajkavsko spravišče's administrative secretary… During his editing period (1968 – 1983), 147 issues were published in 112 volumes; approximately almost 10 issues in 7.5 volumes yearly. Draganić's well construed foundation could be easily upgraded in an unreserved and systematic manner. Panoramas, thematic issues/units, and serials have branched out into columns since 1991, and their titles testify about the periodical's profile.

Draganić's library series continue in separate publications: Hrvatski kulturni i prirodni spomenici (Croatian Cultural and Natural Monuments), Mala biblioteka "Ignac Kristijanović". The collaboration with Čakavski sabor, best summarized in Draganić's thematic issue "Srce Zagorja v srcu Istre" (1973) (The Heart of Zagorje in the Heart of Istra), is extended and further enhanced with the program Kaj & ča: prožimanja i perspektive, and the newly initiated library Kaj & ča : Susreti. By further upgrading Draganić's concept, hoping to reaffirm the continuity of Kajkavian literary genres, and the contemporary Kajkavian functional literary style from a contemporary viewpoint, a call is made for short prose in Kajkavian under the program of Jezičnica kajkaviana, and another call for travelogue proposals under the program Hrvatski književni putopis (extending the literary language choice to Chakavian and Shtokavian, and the circle of collaborators to authors living abroad).

Periodical KAJ's launching coincides with the period of Kajkavian literature reaffirmation in the late 20th century's Sixties when a certain "Kaj-Boom" occurred, and also with the modern Kajkavian (recital) poetry movement (with prominent poetics figures, and not schools), as well as with the "reinstitution of Croatian culture" (V. Brešić). However, revitalization processes require strong personalities for their development. With KAJ as a cultural deed, Draganić's name and work are branded as being of a brilliant and distinctive historical character.

The extraordinary editorial venture, and the care for public property and welfare have all slightly overshadowed Draganić's literary body of work: his poetry, dramas and prose, in as many as two collections of Kajkavian poems (Terni i cvetje, 1957., Popjevka govorenja, 1966), a book of drama texts (Prebudil se Kerempuh, 1966) and three books of Kajkavian

prose (Ču-ču Štjef, 1970 – stories; Selski pes denes, 1975 – satirical records; Gabrek eksces, 1979, a story).

This literary (strictly Kajkavian) opus being of an explicitly ”programmatic” character is a certain building of a preliminary platform for Draganić's historical achievement – the KAJ periodical (with the conducting motif being ”Popjevke govorenja” (Speech Songs) – the same as the title of his central poem, with a program for drama and poetry).

Key words: Stjepan Draganić; KAJ periodical – life accomplishment; identity components – basic concept

PRILOZI

STJEPAN DRAGANIĆ – BIOGRAFSKA BILJEŠKA

DRAGANIĆ, Stjepan - književnik, filmski scenarist, redatelj i kulturni djelatnik, pokretač časopisa *Kaj* (Zlatar, 19. kolovoza 1923. — Zagreb, 2. siječnja 1983.). U Zagrebu je polazio građansku školu (1936.–1938.), a trgovački zanat završio u Splitu (1939.–1941.). Zbog antifašističkog djelovanja talijanski Izvanredni vojni sud za Dalmaciju osuđuje ga na smrt 1941. Preinačenom presudom (pomilovanjem zbog maloljetnosti), do 1944. robija u talijanskom političkom zatvoru Fossano. Nakon rata direktor je “Croatia-filma”, od 1949. zamjenik direktora “Jadran-filma”, redatelj i scenarist dokumentarnih filmova o svakodnevici i kulturnim spomenicima, asistent režije igranih filmova i glumac. Režirao: *Belec,* 1958., *Poruka u kamenu*, 1961. i *Između smjena,* 1956. (uz scenarij). Osniva samostalnu autorsku grupu za dokumentarne filmove “Mate Golem”. Zalažući se za “republiku duha” (S. Vereš), od 1950. bavi se književnim radom, objavljujući kajkavsku liriku od 1953., a prvu zbirku *(Terni i cvetje)* 1957. Uvrštenje pet Draganićevih pjesama (*Spominajne slepca, Moja mati, K večeru, V škole bijeni, Hmil se bum*) u glasovitu *Antologiju novije kajkavske lirike* Nikole Pavića (Lykos, 1958.) – uz kanonske osobnosti (A. G. Matoš, M. Krleža, F. Galović, D. Domjanić, I. G. Kovačić, T. Prpić, ...Z. Milković i M. Slaviček) ocjenjuje se iskazom sastavljačeve ideje o kontinuitetu kajkavske književnosti i bogate joj pjesničke tradicije. Od 1953. do 1965. surađivao je u publikacijama *Žena u borbi* i *Zagorski kalendar,* te pisao kajkavske tekstove za emisije Radio-Zagreba *(Popjevke i povjedanja z mojih bregov*, 1962. i 1963.) i Radio-Zaboka (*Od nedelje do nedelje,* 1967. i 1968.). Pokretanje časopisa *Kaj* u siječnju 1968. (časopisa “za kulturu i prosvjetu”, a od 1991. do danas za “književnost, umjetnost, kulturu”) – koji je uređivao do smrti (siječanj, 1983.) – Draganićevo je životno djelo. U njemu je objavio i najviše (70-ak) radova. Osnivač je KUD-a “Ksaver Šandor Gjalski” (1973.), koje 1974. prerasta u *Kajkavsko spravišče*, društvo za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti (*Kajev* nakladnik). Ostvarivao je i druge napredne zamisli: u srpnju 1981., jedini u nas, *Salon časopisa* - okupivši svu kulturnu i književnu hrvatsku periodiku; *Malo Kaj kazališče* pripremivši repertoar kajkavskih dramskih tekstova... Iznimnost uređivačkog pothvata (časopis *Kaj)* relativno je zasjenila Draganićev raznorodan književni opus - pjesnički, dramski i prozni - koji čini šest knjiga: dvije zbirke kajkavske lirike *Terni i cvetje*, (1957.), *Popjevka govorenja* (1966.); *Prebudil se Kerempuh* (1966.) – drame, te tri knjige kajkavske proze: “*Ču-ču*” *Štjef* (1970.) - pripovijetke, *Selski pes denes* (1975.) – satirični zapisi, *Gabrek eksces* (1979.) – pripovijetka.



(Stjepan Draganić, pokretač časopisa Kaj; foto: Ivica Tišljar))

Raspon Draganićeva kajkavskoga književnog opusa, s polazištem u zavičajnom /mihovljanskom kajkavskom idiomu, karakteriziraju liričnost, književna angažiranost / socijalni kontekst, narodski humor, ali i izgrađena urbana satira.

Mladen Kuzmanović u Antologiju novije kajkavske lirike (1975.) uvrštava osam pjesama Stjepana Draganića (*Moja mati, V školi bijeni, Hmil se bum, Prejti, Srečne drugari, srečne!, Popjevka govorenja, Lehke noči , Gda dime pem*), a Joža Skok u *Ognju reči* (1986.), u antologijsko razdoblje Kajkavski pjesnici iza 1950. godine ("Drievo na samem") pet pjesama (*Hmil se bum, Čežnejne, Gda dime pem, Zagorje, /***, bez naslova/*). U poglavlje Kajkavski pučki igrokazi 19. i 20. stoljeća Skokove dramske antologije *Ogerliči reči* (1990.) uvršteni su Draganićevi "Prekupci", a u antologiju, također Skokovu, kajkavske proze *Ruožnik rieči* i poglavlje Kajkavska novelistička i romaneskna proza 20. stoljeća pripovijetka "Ču-ču" Štjef.

U životu osobnosti dostojne romansirane biografije, Stjepan Draganić znao je prepoznati trajne kulturne vrijednosti – sažete u sveukupnoj hrvatskoj kajkavskoj jezično-umjetničkoj i govornoj podlozi kao temeljima nacionalne kulture i znanosti, uvidjevši u kajkavskom kontekstu njen višestoljetni (i suvremeni) integrativni temelj. Draganić je predvidio današnje doba.

ZASTUPLJEN U ANTOLOGIJAMA: *Antologija novije kajkavske lirike* (1958.), ur. N. Pavić; *Panorama novijega kajkavskog pjesništva,* Kaj, IV (1971.) 1; *Antologija novije kajkavske lirike*, Kaj, VIII (1975.) 3-5 (ur. M. Kuzmanović), Zagreb; *Ogenj reči* – Antologija hrvatskoga kajkavskoga pjesništva, Kaj, XIX (1986.) 4-6 (prir. J. Skok); *Ogerliči reči* – Antologija hrvatske kajkavske drame, Kaj, XXIII (1990.) 1-4 (i posebno izdanje: Mala biblioteka Ignac Kristijanović, knj. 23), prir. J. Skok; *Ruožnik rieči* – Antologija hrvatske kajkavske proze, Kaj, XXXII (1999.) 1-2-3 (ur. J. Skok).

LIT.: M. Kuzmanović: *Elementi za tvorbu panorame.* Kaj, 6(1973) 11-12, str. 10–11, 123; M. Kuzmanović – uvodna studija i izbor, te biografske i bibliografske bilješke uz tematski svezak časopisa Kaj*: Primjerni novije kajkavske proze (I),* Kaj, VI (1973) 12, str. 10-11; *U spomen Stjepanu Draganiću*. Kaj, 16 (1983) 2, tematski svezak; B. Pažur: *Časopis Kaj – životno djelo Stjepana Draganića,* Kaj, XXXI (1998) 1, str. 3-13: *Bibliografija časopisa Kaj (1968-2010).* Priredila Marija Roščić. *Kaj*, XLIV (2011) 3-4, str.5-276; B. Pažur: *Hommage Stjepanu Draganiću* – pokretaču časopisa Kaj : Uz 90. obljetnicu rođenja i 30. obljetnicu smrti. Kaj, XLVI (2013) 1-2, str. 3-7; HBL, sv. 3 (Č-Đ), LZMK, 1993.

B. Pažur

[Prilagođena natuknica o Stjepanu Draganiću iz Enciklopedije Hrvatskoga zagorja, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Zagreb 2017.]

OSNOVNE NAZNAKE O ČASOPISU ***KAJ*** I NJEGOVU NAKLADNIKU ***KAJKAVSKOM SPRAVIŠČU***

Od 1968. godine – kad ga je kao (književno)povijesni projekt (ali i ostvarenje Krležine želje) pokrenuo književnik i filmski scenarist ***Stjepan Draganić*** – ***KAJ,*** **ČASOPIS ZA KNJIŽEVNOST, UMJETNOST, KULTURU** [ISSN 0453-1116 (tisak), ISSN 1848-7920 (mrežna inačica); UDK 821.163.42:0008.7; DOI –10.32004/k] - bavi se slojevitim semantičkim okruženjem svojega imena – ***kaj*** - sveukupnom jezičnom, kulturno-povijesnom i umjetničkom podlogom kajkavskoga govornoga područja RH kao temeljnim vrijednostima matične hrvatske kulture i znanosti. Znanstvenog je i publicističkog profila, s desetak stalnih rubrika i više od 20 uglednih znanstvenika i umjetnika – suradnika u svakom broju. Njegov časopisni i raznolik tematski profil - u skladu s opsežnošću i raznolikošću kajkavskoga područja (čiju govornu podlogu čini blizu milijun izvornih govornika i 1/3 RH - *od Međimurja, Hrvatskoga zagorja, Prigorja, Moslavine, Podravine, kajkavskih središta, gradova Zagreba, Varaždina... i njihovih županija, goranskoga kraja do čakavsko-kajkavskih govora središnje Istre*) najbolje oprimjeruju nazivi desetak rubrika u svakom broju: *Suvremena kajkavska književnost, Književnojezične korelacije, Dječja kajkavska književnost, Kajkaviana danas, Iz hrvatske (staro)kajkavske baštine, Kajkavski prijevodi, Jezičnica kajkaviana, Graditeljsko nasljeđe, vrtna arhitektura, Plemstvo i svećenstvo u hrvatskoj povijesti i kulturi, Tradicijska kultura, Povijesne teme, Likovne teme, Glazba, folklor, običaji, Ljudi i krajevi – duhovni krajobraz, Kaj & ča, Hrvati kajkavci u iseljeništvu, Kronika kajkaviana, Ogledi, osvrti, prikazi...* ***Nakladnik*** mu je (od 1975.) kulturno-znanstvena udruga ***Kajkavsko spravišče*** **–** društvo za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti. Uređuje se i prema uputama za primarne znanstvene publikacije (baze u USA: MLA, EBSCO i RILM ... i hrv. leksikografija); vidljivost na portalu hrv. znanstvenih časopisa Hrčak (237.111 posjet) itd.

S objavljenih 367 br. u 248 svezaka (s 4394 bibliografske jedinice, te više od 4000 autora/suradnika svih dobi i strukovnosti) ocijenjen je najznačajnijim medijem za afirmaciju i očuvanje kajkavskog identiteta. Naglašava integrativni karakter kajkavskog konteksta u nacionalnim i srednjoeuropskim kulturnim i znanstvenim procesima, kao i tronarječnost hrvatske jezične i kulturne zbilje. Reafirmira bogati jezični i žanrovski kontinuitet kajkavske književnosti, dajući antologijsku podlogu korpusu matične hrv. beletristike, kojemu kajkavska književnost ravnopravno pripada.

Ugledni su književnopovijesni analitičari i bibliografi u samom početku *Kaja* - još kao časopisa za kulturu i prosvjetu - izlučili tematske krugove starije i novije kajkavske književnosti (uz onaj povijesnoumjetnički) kao temelje njegova

uređivačkoga koncepta. Razdoblje reafirmacije hrvatskokajkavske književnosti, pogotovo pokreta suvremenoga kajkavskoga pjesništva, te reinstitucionalizacije hrvatske kulture poklapa se upravo s razdobljem pokretanja *Kaja* – 118 godina po prestanku izlaženja *Danice zagrebečke*.

Početkom 1968., *Kaj* je nastao inicijativom kajkavskih pjesnika – među kojima su, uz prvog i dugogodišnjeg glavnog i odgovornog urednika Stjepana Draganića, osnivačima bili Anđela Vokaun Dokmanović, Fran Koncelak, Stjepan Bence, Melita Runje i Benedikt Tumpa. Toj se grupi, većinom i članovima redakcijskog odbora, pridružuju: Ljubica Duić, Tomislav Stunić i slikar †Zorislav Drempetić Hrčić (autor likovne opreme prvih brojeva časopisa i naslovnice).

Autor je inoviranog likovnog rješenja naslovnice (od 2001.) akademski slikar grafičar Frane Paro, ujedno i najveći znalac u nas tipografije tiskarskih znakova i prvog hrvatskog tiskarskog znaka, autor značajnih knjiga o knjigotiskarstvu, glagoljici i grafici, autor replike Gutenbergove preše...

Od 1968. do danas objavljeno je 367 brojeva *Kaja* u 248 svezaka.

[Glavi i odgovorni urednici (od 1968. do danas): †književnik Stjepan Draganić, dr. sc. Ivo Kalinski, književnik, jezikoslovac, leksikograf; mr. sc. Ernest Fišer, književnik; dr. sc. Božica Pažur, književnica]

KAJKAVSKO SPRAVIŠČE – društvo za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti (*spravišče* = sabor), udruga 260-ak znanstvenika i umjetnika – nastala iz KUD-a „Ksaver Đandor Gjalski“ (utemeljenog 1973. godine), s desetak stalnih programa godišnje - djeluje na cjelokupnom i opsežnom (povijesno-kulturnom i zemljopisnom) kajkavskom govornom području Republike Hrvatske, koje obuhvaća 8 hrvatskih regija/županija (od Međimurja, Hrvatskoga zagorja, Prigorja, Moslavine, Podravine, kajkavskih središta, gradova Zagreba, Varaždina... i njihovih županija, goranskoga kraja do čakavsko-kajkavskih govora središnje Istre).

Uz afirmaciju kulturoloških vrednota s cijelog kajk. područja u trajnim programima – među kojima, najplodnije, redovite nakladničke djelatnosti - s 248 časopisnih, i 200-ak posebnih izdanja (navršena čak 53. obljetnica časopisa *Kaj!)* - značajan mu je koncept povezivanja hrv. kulturnog prostora kreativnim dosezima *kaj-ča-što* jezične zbilje, kao nedovoljno isticanim bogatstvom hrv. književnosti i kulture, i to u programima: *Hrvatski književni putopis* (i natječaju za putopis od 2007.), te *Kaj & ča: prožimanja i perspektive* (od 2001. i nastavku suradnje s Čakavskim saborom). *Tribina* Kajkavskoga spravišča kontinuirano se (od 1994.) i interdisciplinarno bavi sveukupnim položajem fenomena *kajkaviane.* Posebnost *Jezičnice kajkaviane* - filološkog programa izvaninstitucionalnog tipa (započetog

još 2000. i 2003. g.) – jesu 4 natječaja suvremene afirmacije književnih žanrova, te živih kajk. govora (za kratku kajkavsku prozu, kajkavske i čakavske literarne radove učenika srednjih škola RH, za dijalektološki opis i istraživanja...) – potičući i mladenačku kreativnost, razvijanje pismenosti i jezične kulture.

U kulturnoj javnosti, djelima vodećih suvremenih likovnih umjetnika, osobito se isprofilirala izložbeno-likovna djelatnost Galerije *Kaj.*

Najznačajniji, ***dakle, trajni programi*** *Kajkavskoga spravišča,* uz izdavačku djelatnost, jesu: TRIBINA, JEZIČNICA KAJKAVIANA, HRVATSKI KNJIŽEVNI PUTOPIS, KAJ & ČA: PROŽIMANJA I PERSPEKTIVE, znanstveni skupovi / kolokviji, čak 5 poticajnih natječaja suvremene afirmacije skoro svih književnih žanrova, te živih kajkavskih govora, pokroviteljstva, izložbeno-likovna djelatnost GALERIJE *KAJ*.., itd...

Ime društvu - *Kajkavsko spravišče* - dao je njegov ***prvi predsjednik,*** povjesničar, ***akad. Josip Adamček***; Spravišče je imalo još dva predsjednika povjesničara (dr. sc. I. Očaka i dr. sc. D. Pavličevića), dok mu je nemjerljiv pečat i ugled davao dugogodišnji predsjednik ***akademik Miroslav Šicel,*** jedan od najznačajnijih hrv. književnih povjesničara uopće. Od 29. ožujka 2019. predsjednik je *Kajkavskoga spravišča* ***dr. sc. Ivo Kalinski***, antologijski (kajkavski) pjesnik i prozaist, jezikoslovac /dijalektolog/leksikograf) i urednik, osobito mnogih kajkavoloških izdanja; dopredsjednici: ***akad. slikar grafičar Frane Paro*** i književnik ***dr. sc. Boris Beck.***

[Predsjednici od 1974. do danas: †akad. Josip Adamček, †dr. sc. Đurđica Cvitanović, †dr. sc. Ivan Očak, prof. dr. sc. Dragutin Pavličević, †akademik Miroslav Šicel, prof. dr. sc. Zvonko Kovač, †dr. sc. Tomislav Premerl, dr. sc. Ivo Kalinski]

[Više o časopisu Kaj /cjeloviti znanstveno-stručni Kajevi tekstovi – na odredišnoj stranici Portala hrvatskih znanstvenih časopisa HRČAK: https://hrcak.srce.hr/kaj; vidi br. 3(2009), 3-4(2011), Bibliografija, 1-2(2018); u povodu 50-letnice: https://hrcak.srce.hr/204970 / u povodu 45-letnice Kajkavskoga spravišča: https://hrcak.srce.hr/204972, te na stranici: www.kaj-spravisce.hr]

Rad sa znanstvenog skupa
UDK 821.163.42'282-1 : 050 Kaj
Primljeno 2018-11-27
Prihvaćeno za tisak 2018-11-27

POETIKA MODERNOG KAJKAVSKOG PJESNIŠTVA

Ivan Kalinski, Sv. Ivan Zelina

Sažetak

Istinska je revitalizacija kajkavskog pjesništva prema modernom izričaju, bez dvojbe, započela pojavom časopisa Kaj 1968. godine prošloga stoljeća. Ustanoviti je i istaknuti da časopis Kaj, časopis za književnost, umjetnost i kulturu kajkavskoga govornog područja, ali i općenacionalnoga kulturološkoga značenja na mnogim stručnim i znanstvenim tematskim područjima svog djelovanja, kao rijetko koje naše glasilo kontinuirano izlazi više od pet desetljeća.

Suvremeno kajkavsko pjesništvo, osobito u nekoliko proteklih desetljeća, razbijanjem i stanovitom destrukcijom starih poetičkih kalupa, metričkih i ritamskih, napose novom funkcionalizacijom jezičnog znaka - u rasponu od poštivanja fonološke strukture stare kajkavske književnosti do organske idiomatike - novom funkcionalizacijom temata, motiva i predmeta pjeva, osobitim pjesničkim ostvarenjima nadrasta i sam pojam i status modernizma i postmodernizma na kojima je to pjesništvo začelo i otpočelo svoj put.

Prema autorovu izboru, iz čitave plejade suvremenih kajkavskih pjesnika, predmet ovog književnoanalitičkog razmatranja petero je njih: Ivan Kutnjak, Božica Pažur, Biserka Marečić, Zdenka Maltar i Valentina Šinjori. Svi su oni visokoobrazovani intelektualci, bilingvi, pa i polilingvi, uz činjenicu da im je kajkavski prvi, a standardni drugi, naučeni jezik. Nadalje, u skladu s visokim autorskim književnoestetskim kriterijima, Kalinski izdvaja pjesnička imena kao što su Božica Jelušić, Stanislav Petrović, Ernest Fišer, Zlatko Crnec, Denis Peričić, Tomislav Ribić, Jagoda Zamoda i Emilija Kovač, te zaključuje: suvremeno kajkavsko pjesništvo, poetika kajkaviana, jednako kao i poetika chakaviana, najboljim svojim ostvarenjima neprijeporne su, vršne dionice nacionalne, hrvatske kulture.

Ključne riječi: kajkavska pjesnička postmoderna; ravnopravna uključenost u najviše vrijednosti nacionalne, hrvatske kulture

Nema nikakve dvojbe da je istinska revitalizacija kajkavskog pjesništva prema modernom izričaju započela pojavom časopisa Kaj 1968. godine prošloga sto-

lјeća. Ustanoviti je i istaknuti da časopis *Kaj*, časopis za književnost, umjetnost i kulturu kajkavskoga govornog područja, ali i općenacionalnoga kulturološkoga značenja na mnogim stručnim i znanstvenim tematskim područjima svog djelovanja kao rijetko koje naše glasilo kontinuirano izlazi više od pet desetljeća.

Suvremeno kajkavsko pjesništvo, osobito u nekoliko zadnjih desetljeća, razbijanjem i stanovitom destrukcijom starih poetičkih kalupa, metričkih i ritamskih, napose novom funkcionalizacijom jezičnog znaka koji ide, kako u kojeg pjesnika, u rasponu od poštivanja fonološke strukture stare kajkavske književnosti do organske idiomatike, novom funkcionalizacijom temata, motiva i predmeta pjeva, osobitim pjesničkim ostvarenjima nadrasta i sam pojam i status modernizma i postmodernizma na kojima je to pjesništvo začelo i otpočelo svoj put. Iz čitave plejade suvremenih kajkavskih pjesnika ovom prilikom valja izreći nekoliko riječi o njih petero, to su: Ivan Kutnjak, Božica Pažur, Biserka Marečić, Zdenka Maltar i Valentina Šinjori. Svi su oni visokoobrazovani intelektualci, bilingvi, pa i polilingvi, uz činjenicu da im je kajkavski prvi, a standardni drugi, naučeni jezik.

Poezija ***Ivana Kutnjaka*** (r. 1941.), osebujnog autora više zbirki na kajkavskom i standardu, autora rasprava, eseja i kritika razbaštinila je, prije svega, formalne stereotipe organizacije poetskog teksta, njegove jezične i tematske slojeve nauštrb virtualnih leksičkih značenja, gramatičke i pravopisne pravilnosti, pa i same sintakse. Sa svime time pjesnik se kao poigrava i sprda, uz cinični i ironijski začin, na intrigantan način, novim značenjima u naoko nespojivim diskursima: *nesme pozabili lepe/pesme horvacke nesme pozabili mentolpastile/pisati lepe bele farbe zavičajne ciklame kervave ciklame/kruto zvoneči nam dragi naš kaj bu potlam bilo pardonnn/kaj bu potlam sega jojaj/ti naši ljudi i krajovi tiči i gajovi zgajevi …) nesme kat jesme/ili nisme za pravicu i nigdar več nemo kapetan nemo …)*

Njegova pjesnička umjetnina - da bi nadrasla površnost kao vid anomalije - počesto brišući stari tekst i ispisujući novi kajkavsko-latinski šifrarnik zapravo je spasonosni trik za nadmudrivanje akulturacije, u stalnoj napetosti između hipotakse i paratakse.

Kajkavska poezija ***Božice Pažur*** (r. 1957.), autorice triju zbirki kajkavske poezije, također autorice eseja, ogleda, studija i analitičnih raščlambi književno-jezične kajkaviane jedno je od vršnih imena suvremenoga kajkavskog pjesništva. Još 2006. prigodom izlaska zbirke Manutekstura (zajedno s D. Načinovićem) u sklopu biblioteke Kaj & Ča, napisao sam da pjesnikinja *uporno gradi/izgrađuje slovčani/riječotvorni avanturizam, (…) filozofično, humano i etičko, (…) kontrapunktiranje tradicijskoga i neoegzistencijalnoga. (…) Otuda strah, od straha s bezbrojnim ikonografijama refleksija je smrt; apsolutni svršetak živoga.*

(…) Poezija Božice Pažur, mislim prije svega na antologijske njezine pjesme (…) u kontekstu suvremene kajkavske poezije nedvojbeno je vrijednosni novum ….). To je poezija koja gorčinu i suptilnost prepleće u jedinstven osjećaj, podarujući nam jednakim marom oštrinu izgubljena/zatomljena sjećanja kao i njegove krhotine, emotivno i misaono nadrastajući nelagodu da se ne zaboravi tekst!

Božica Pažur kaže: *Ščitavam slova i kaže se grudje onoga šteri je čital (….) Ja sem pekel./Ja sem krujek porovani./Ja sem kuost i spomenek na bieżajnje (…) Ili na standardu: Isčitavam slova i pokazuju se grude onoga koji je čitao. Ja sam pakao./ Ja sam krušac roviti. (…) Ja sam kost i sjećanje na bijeg.* Odnosom prema jeziku, odnosom prema brezničkohumskom kajkavskom kodu, s dodirom i oslanjanjem na ekspresiju pritajene semantike kajkavske leksičke riznice - uopće, autoričin antologijski postmodernistički kajkavski suvereno fundiran, jedne specifične i osobne i opće nokturalne scenografije, znatan je prinos ne samo kajkavskom nego i nacionalnom pjesništvu.

Biserka Marečić (r. 1957.) sudionica je mnogih recitalnih pjesničkih događanja, često nagrađivana, autorica je više kajkavskih zbirki, ta *črna lady* iz Prekvršja kod Kašine, kako ju se običava kolokvijalno zvati, više je nego slučajna sukladnost njezina vanjskog izgleda i refreniranja njezine kajkavske poetike: bezizlazje, bešćutnost, beznadnost, tzv. *črni ekran* - surova je stvarnosna/spoznajna dijagnostika življenja ove poezije, bez glumatanja, bez želje da se čovjekova moralna atrofija poetski iscijeli, bez želje da se daje receptura za nove etičke principe. Kajkavska (pa i štokavska!) poezija Biserke Marečić, "teška je", teško prohodna, reći će čitatelji, čak i njezini poklonici. I to je u biti točno. Njena struktura traži misaona sugovornika koji će istinu tegoba življenja prihvatiti bespoštedno i dokraja. U stalnom sudaranju tvorca/autora i kajkavskog leksika stvaralački autoričin grč u punoj je formi, s mnogim unutartekstovnim oksimoronima i izricanjem srdžbe, paroksizma. Njezina je kajkavska poezija puna simbola duha, duhovnosti i maštarija, često s intervencijom eko-pjesme planetarna okvira: *Iščem obične, sive grlice./Kam su prešle, kam su netragom nestale./ Jel im zrnevle bile zatruovane/zaorane/ sprebrazdane/ ili su senak bile f pitajnu stare rane.* Ili u stanovitoj, ali ciničnijoj njezinoj štokavskoj verziji: *I pita li se još igdo pod kapom nebeskom kamo su prešle sive grlice?(…). Ove današnje (…) kratko lete, dugo umiru!(…) Živimo li danas samo na webu? Je li sve ovo oko nas jedan veliki web, jedan zaweb, jedan veliki zaheb?*

Zdenka Maltar (r. 1964.), piše i objavljuje poeziju (na kajkavskom i standardu) i prozu (putopisi, kratke priče), sudionica je i nagrađenica mnogih pjesničkih recitala, dosad je (do pred kraj 2018., *op ur.*) objavila samo jednu zbirku kajkavskih pjesama, naslovljenu Tebi, Erato, koja je u općem nahrupu stihotvoraca doče-

kana kao osobito osvježenje. Njezina poezija koloplet je različitih osjećaja, sazdana od stvarnosnih do fantazijskih podataka koji se iz nje dadu iščitati, s bogatim leksikom, s bogatim asocijativnim blokovima, s lomljenjem stihovne paradigme, s mnogim unutarstihovnim interpolacijama. Obično se stožerni podaci temelje na binarnoj opreci Ja - On, koja je, teško je razaznati, možda žudnja za nečim što se nikad neće moći dohvatiti dokraja. Osobno utamničenje reflektirano u stihu ublaženo je diskretnim voalom, tugaljivosti, koja ide od faktografskih do strogo intimističkih prizora, što se u biti svodi na traganje za osobnim identitetom: *Pomiri me z svietom, očem spati./Koje hasni od žvegle zemlene,/kokotove rože vu gluhu dob?/Ne pošikavaj me v čičke, koprivjej/ naj ti se zmilim bar v noči,/vu času gda nečem z tebom deliti/tvo noru, žmefku kob.* Kako se Zdenka Maltar svojom kajkavskom poezijom javila relativno kasno, ni zadnja antologija toga pjesništva nije ju mogla apostrofirati. No u svakoj budućoj antologiji ona zasigurno ima svoje mjesto.

Valentina Šinjori (r. 1967.), također dosad s jednom objavljenom zbirkom kajkavskih pjesama *Jutrešnji blues* i skupnom *Slike sa zvjezdanih kolodvora* (Gobo, Mihaljević, Šinjori). Inače, s pjesničkim i pripovjednim tekstovima, recenzijama i osvrtima surađivala je u zbornicima i časopisima. Autorica je više dramatizacija bajki i dramskih igara za djecu.

Valentina Šinjori osebujan je glas, samosvojan pjesnički izričaj, bez slatkorječivosti, bez patetičnosti, s bogatim kolokvijalno žanrovskim sintetiziranjem pjeva u neposredan doživljaj, u socijalnu podlogu često obilježenu autografizmima svake vrsti, pjev često ambijentalno smješten u varaždinsko podneblje, u njegove opće i svoje osobne vedute. Izvrsna komunikativnost, intimnost, pritajena senzualnost i erotičnost izvan svake moguće dekoracije - daju ovoj poeziji pečat spontanosti i autentičnosti. Moglo bi se reći kako je riječ o tekstovima supermoderniteta koji iskazuju suvereno vladanje "starim" riječima na nov način:

(…) ščipa me blues/i sam sem vu ritmu/lepe moje Hrvacke/žulave nadišane zakajene/napušene stoput popušene nigdar zadušene/radne i poštene./ Kajkavimo moja Hrvacka i ja/uvek furt i naveke. (…) - kaj? Kajkavimo?/pijemo kavu na kaju!

Ovim antologijskim peterim pjesnikinjama i pjesnicima modernoga kajkavskoga izričaja svakako je, ovom izboru, po vrijednosnim književnoestetskim kriterijima pribrojiti i imena kao što su: *Božica Jelušić, Stanislav Petrović, Ernest Fišer, Zlatko Crnec, Denis Peričić, Tomislav Ribić, Jagoda Zamoda i Emilija Kovač.*

Dakle, u rasponu od semantičkog sintetizma 80-ih, od zbilje jezika kao uspostave mentalne i svjetonazorne ravnoteže, preko fenomenološkog iskustva jezika i prostora kao desentimanizirana koda, od koordinata vremena, opisa i "ispisa" reali-

teta, od refleksivno-filozofičnih relativizacija pjeva, od egzaltacija koje nudi leksička arhetipija i suvremena organska idiomatika, od biografiranja jezika do biografiranja pojedinca, od bilježenja stvaralačkih "krikova" do bilježenja margina stvaralačke (ne)slobode - suvremeno pjesništvo kajkavsko, *poetika kajkaviana*, usuđujem se reći: jednako kao i *poetika chakaviana*, najboljim svojim ostvarenjima neprijeporne su vršne dionice nacionalne, hrvatske kulture.

THE POETICS OF MODERN KAJKAVIAN POETRY

By Ivan Kalinski, Sv. Ivan Zelina

Summary

There is no doubt whatsoever that the true revitalisation of Kajkavian poetry in accordance with modern verbal expression, began with the launching of KAJ periodical in 1968. It should be established and underlined herein that besides being of general national and culturological significance in many expert and scientific thematic fields of its activities, periodical KAJ, the magazine for literature, art and culture of the Kajkavian dialect area, is one of our few publications that has been continually published for five decades now. Contemporary Kajkavian poetry with its exceptional poetical works has transcended the very perception and status of modernism and postmodernism on basis of which that poetry had been conceived, especially in the several past decades, and has begun its journey by breaking and somewhat destructing its old poetical forms, metrical, and rhythmical; particularly with the new functionalization of the language signature, varying from poet to poet, ranging from that being in compliance with the phonological structure of old Kajkavian literature to organic idiomatic expressions, new functionalization of poetry topics, motives and subjects. The subject of Ivo Kalinski's literary and analytical review is based on his choice of poetry by several authors coming from an eminent group of contemporary Kajkavian poets: Ivan Kutnjak, Božica Pažur, Biserka Marečić, Zdenko Maltar, and Valentina Šinjori. All of these are bilingual or even multilingual, highly educated intellectuals, stressing that Kajkavian is their first, and standard Croatian language their second, learned language.

In his anthological selection Kalinski also singles out poets such as: Božica Jelušić, Stanislav Petrović, Ernest Fišer, Zlatko Crnec, Denis Peričić, Tomislav Ribić, Jagoda Zamoda and Emilija Kovač, in accordance with high standard literary and aesthetic criteria, and makes the following conclusion: if best achievements are taken into consideration, contemporary Kajkavian poetry, Kajkavian poetics, as well as Chakavian poetics, are indisputably the peaks of Croatian national culture.

Key words: Kajkavian postmodern poetry; equivalent involvement in the peak values of national Croatian culture

Rad sa znanstvenog skupa
UDK 050 Kaj : 821.163.42'282 Skok (091)
Primljeno 2020-09-15
Prihvaćeno za tisak 2018-11-27/2020-11-09

VARAŽDINSKI KNJIŽEVNI KONTEKST *(KNJIŽEVNI SJEVEROZAPAD)* U ČASOPISU *KAJ* U FOKUSU PROF. DR. SC. JOŽE SKOKA

Denis Peričić, Varaždin

Sažetak

Jedno od najvažnijih prirodnih i (književno)povijesnih izvorišta kajkavskoga (književnog) jezika svakako je područje koje se sve češće objedinjava terminom "hrvatski sjeverozapad", a čije je središte Varaždin, jer su s tim gradom, osim domicilnih, povezani i mnogi autori iz Zagorja, Međimurja i Podravine. Upravo je taj književni kontekst predstavljao jednu od bitnih tema velikoga i mnogostranoga književnoznanstvenog djelovanja prof. dr. sc. Jože Skoka, posvjedočena u njegovoj monumentalnoj "Varaždinskoj trilogiji" i srodnim knjigama, a usporedo i u redovnim brojevima te posebnim izdanjima (antologijama) časopisa Kaj, kojemu je dugi niz godina bio jedan od urednika, a nerijetko i ključni kontributor. U ovom se radu osvjetljava sveobuhvatno Skokovo proučavanje varaždinskoga književnoga konteksta: usmenoga kajkavskog pjesništva tog prostora, starih kajkavskih pisaca (od Vramca do Lovrenčića) te moderne (u prvom redu Krležine) i postmoderne kajkavske (i ne samo kajkavske) književnosti, kao i drugih stručnjaka koji su se bavili ma kojom od navedenih podtema, ali i književnošću ili jezikoslovljem u bilo kojem pogledu. Osim neprijeporne znanstvene akribije, naglašava se i Skokov osobni pristup zavičajnome mu kontekstu, izražen u autobiografskim zapisima.

Ključne riječi: Varaždin, književni kontekst; "hrvatski sjeverozapad"; Joža Skok, časopis Kaj

Svestrani prinos prof. dr. sc. Jože Skoka časopisu *Kaj* i *Kajkavskom spravišču* najbolje je sažela Božica Pažur u uredničkome nekrologu povodom njegove smrti:

(Bio je) "jedan od urednika časopisa *Kaj* i suradnik od njegovih početaka, dopredsjednik *Kajkavskoga spravišča* i voditelj ugledne mu Tribine (…) Prebogato je nasljeđe prof. dr. sc. Jože Skoka u *Kajkavskom spravišču* i časopisu

Kaj – suradnika od br. 3-4/1969. (*Kajkavski torzo Mirka Radušića* /Kajkavski pjesnici i njihova djela) do nedavnog ovogodišnjeg dvobroja 1-2/2017. (*Značajna i dragocjena monografska biografija časopisa Kaj)*, te u antologijskim izdanjima; nasljeđe dr. sc. Skoka, suurednika od 1994., urednika pojedinačnih izdanja unutar više biblioteka, dopredsjednika i stručnog voditelja četvrtstoljetne i ugledne Tribine Kajkavskoga spravišča, idejnog začetnika projekta i natječaja *Hrvatski književni putopis,* koji se od 2007. (u sklopu Dana Franje Horvata Kiša) održava u Loboru... Nemjerljiv je njegov doprinos u radu ocjenjivačkih povjerenstava unutar više programa *Kajkavskoga spravišča* (Jezičnica kajkaviana, Kaj & ča: prožimanja i perspektive...) i književnih natječaja: za kratku kajkavsku prozu, kajkavske i čakavske literarne radove učenika srednjih škola, za dijalektološka istraživanja, osobito za književni putopis."

Skokov opus u okviru *Kaja* i Kajkavskog spravišča B. Pažur nadalje opisuje ovako:

"Tvori ga neprocjenjivi opseg: 900-ak stranica primarnih znanstvenih studija i više od 1300 stranica u šest knjiga – među kojima jesu četiri antologije kao časopisna *Kajeva* izdanja (tri antologije sinteze svih žanrova, poezije, proze, drame, cjelokupne kajkavske književnosti – *Ogenj reči, Ogerliči reči, Ruožnik* rieči, zatim reprezentativnih kajkavskih ulomaka iz Krležina djela – *Fuga kajkavica haeretica*), jedna (neimenovana) panorama poslijeratne kajkavske lirike (*Panorama novijega kajkavskoga pjesništva,* Kaj 1/1971.) i novija knjiga studija o kajkavskom književnom kontekstu (*Ignis verbi kajkavicae,* 2007.)"[1]

U Skokovu opusu varaždinski književni kontekst zastupljen je kao ni u jednom drugom, kao ni u čijem drugom. Njegove varaždinske književne teme razrađivane na stranicama časopisa *Kaj* i u posebnim *Kajevim* izdanjima (antologijama) čine okosnicu onoga što sam već imao čast nazvati "varaždinskom književnom Biblijom", a riječ je o trilogiji: *Garestinski panopticum: varaždinske studije, eseji, feljtoni i autobiografski zapisi* (2007., obnovljeno i prošireno izdanje 2013.); *Garestinski hortus verbi: varaždinska književna hrestomatija* (2012.); *Garestinski gartlic rieči: antologijski izbor i književnopovijesni pregled varaždinske usmenoknjiževne baštine* (2014.), sve u izdanju Nakladničke kuće Tonimir iz Varaždinskih Toplica; sunakladnik prvih dviju knjiga: Ogranak Matice hrvatske Varaždin.

Iz toga prebogatoga korpusa teško je izdvojiti ono što je začeto na stranicama *Kaja*, jer svoje "opsjedantne" varaždinske teme Skok razrađuje u različitim rukavcima i u svakovrsnom (ali logičnom) prožimanju.

[1] "*Vječni ogenj rieči Jože Skoka*" (Božica Pažur /Uredništvo) - KAJ, L, Zagreb 3-4 (2017), str. 3-10.

Ipak, pokušajmo pronaći barem neka visoka stabla u toj razgranatoj šumi. Razmatrajući Bibliografiju radova Jože Skoka u časopisu *Kaj*, koju je sastavila marljiva Marija Roščić Paro,[2] možemo utvrditi da je tijekom 49 godina Joža Skok u *Kaju* objavio 83 bibliografske jedinice, što je svakako puno, ali taj puko statistički podatak možda pruža krivu, umanjenu sliku, jer među njima se, kao samostalne jedinice, nalaze i četiri antologije, tako da je stvarni broj daleko veći, dakle četiri cjelovite knjige plus još 79 članaka.

Shvaćajući varaždinski književni kontekst onako kako ga je u svojoj "varaždinskoj trilogiji" zacrtao upravo Joža Skok – dakle u širokom luku poveznica: od posve biografske vezanosti pojedinog autora uz Varaždin i njegovu okolicu do varaždinskih tema i motiva bez obzira na životopisnu pripadnost ili nepripadnost autora uz Varaždin te bez obzira na kajkavski ili nekajkavski diskurs pisanja ili predmeta proučavanja – u ukupno čak 48 *Kajevih* bibliografskih jedinica možemo već i po naslovima detektirati trajnu Skokovu opredijeljenost širem varaždinskom zavičaju.

Već u 8., 9. i 14. tekstu Jože Skoka u *Kaju* (sva tri objavljena su 1970.) nailazimo njegov interes za tri ključna suvremena autora na različite načine povezana s Varaždinom i okolicom. Ukratko to su, Zvonko Milković, "najvaraždinskiji pjesnik", u tekstu "Stišani i samotni lirski svijet Zvonka Milkovića" 3 (1970) 7-8, 3-25, zatim u signifikantno naslovljenom tekstu "Vječan osmijeh zavičajni : Bilješke o zavičajnoj lirici Gustava Krkleca", 2 (1969) 7-8, 80-87 (to je, dakle, maruševečki dječak "starog, đačkog srca varaždinskog") te Miroslav Krleža, "varaždinski unuk", u tekstu "Svijetao spomenik spašenom ljudskom dostojanstvu ili o jednom vidu Krležine lirike. (Povodom zbirki Balade Petrice Kerempuha, Simfonije i Poezija, sv. 10, 16 i 26. Sabranih djela)" 3 (1970) 11, 20-34.

Nadalje, (već) 1983. godine Skok nas upoznaje s pjesnikinjom Božicom Pažur, rodom iz Brezničkog Huma u Varaždinskoj županiji: "Moderno pjesničko poniranje u drugo lice zbilje : Kritička zapažanja u kajkavskom pjesništvu Božice Pažur" (V. izbor pjesama B. Pažur, str. 39-62). /Suvremeno kajkavsko pjesništvo, II/. 16 (1983) 4, 35-38.

Godine 1996. piše tekst "Kajkavski solilokvij i nokturna Ernesta Fišera" (V.: Izbor pjesama E. Fišera, str. 3-16). 29 (1996) 4, 17-27, a 1997. predstavlja "Književnopovijesne monografije Miroslava Šicela" (Znanstveni kolokvij u čast akademiku Miroslavu Šicelu uz 70 godina života i 50 znanstvenog rada, Varaždin 1997.). 30 (1997) 5-6, 75-80. Bibliografija - Novija / suvremena hrvatska / kajkavska književnost - KAJ, XLIV, Zagreb 3-4 (2011).

[2] Bibliografija radova Jože Skoka u časopisu Kaj- KAJ, L, Zagreb 3-4 (2017), 41-46; V. i Bibliografija - Novija / suvremena hrvatska / kajkavska književnost - KAJ, XLIV, Zagreb 3-4 (2011), 15-303.

Godine 1998. sjajan osvrt posvetio je velikom Podravcu iz Varaždinske županije: "Priroda humorističnosti i druge ključne osobitosti književnog djela Mladena Kerstnera : U povodu 70. obljetnice autorova rođenja (Ludbreg, 1929. – Zagreb, 1991.). (Uvodno izlaganje na memorijalnom skupu o životu i djelu Mladena Kerstnera u Ludbregu 16. listopada 1998.)" 31 (1998) 5-6, 54-61.

O Krleži ponovno piše 2003. godine, i to dva puta, u tekstovima "Grabancijaštvo Krležinog Petrice Kerempuha. /Književno-jezične korelacije/" 36 (2003) 4-5, 35-43 i "Krležina kritička interpretacija, afirmacija i negacija Frana Galovića. (Rad sa znanstvenog skupa Kajkavskog spravišča, 5. 12. 2002. – uz 115 obljetnicu rođenja F. Galovića)" 36 (2003) 1-2, 62-71.

Omiljenom Krklecu opet se navraća 2007., u tekstu "Zavičajni vidokruzi Krklečeve putopisne proze. (Rad sa znanstvenog kolokvija Hrvatski književni putopis 19. i 20. stoljeća - u sklopu 'Dana Franje Horvata Kiša', Lobor, 6. 10. 2007.)" 41 (2008) 1-2, 69-73. Bibliografija - Novija / suvremena hrvatska / kajkavska književnost - KAJ, XLIV, Zagreb 3-4 (2011)

Zatim piše i o knjigama Miroslava Šicela, Stanislava Petrovića, Zvonka Milkovića te o mojoj knjizi o Lovrenčiću, a valja istaknuti i tekst "Autobiografsko troknjižje Zvonimira Bartolića. /Bartolićiana – znanstveni skup uz 80. obljetnicu rođenja prof. dr. sc. Zvonimira Bartolića/" 43 (2010) 1-2, 23-31, što je ovdje važno jer Bartolića, zbog tema njegovih istraživanja, uklapa i u varaždinski književni kontekst.

Naravno, varaždinski književni kontekst temeljito je zastupljen i u sve četiri Skokove antologije u izdanju *Kaja*,[3] kao i, nota bene, i u njegovoj antologiji moderne kajkavske lirike 20. stoljeća *Rieči sa zviranjka* (1999., u izdanju Tipexa).

U prvoj, *Ogenj reči, Antologiji hrvatskoga kajkavskoga pjesništva (od 15. do 20. st.)*,[4] nakon kajkavskih pjesmarica te izbora iz usmenoga narodnog pjesništva, od autora koji pripadaju u širi varaždinski književni kontekst, te su stoga predstavljeni i u Skokovu *Garestinskom hortusu verbi*, zastupljeni su, kronološki, Katarina Patačić, Zvonko Milković, Miroslav Krleža, Vladimir Velčić, Ivica Jembrih, Stanislav Petrović, Ernest Fišer i Božica Pažur.

---

[3] Joža Skok, *Rieči sa zviranjka: Antologija moderne kajkavske lirike 20. stoljeća*. Tipex, Zagreb, 1999.

[4] SKOK, Joža. Ogenj reči : Antologija hrvatskoga kajkavskoga pjesništva (od 15.do 20. st.). I. Izbor kajkavskoga pjesništva od 15. do 18. stoljeća – 1. Kajkavske pjesmarice 16. i 17. stoljeća, 2. Kajkavski pjesnici od 16. do 19. stoljeća, 3. Kajkavske pjesmarice 18. i 19. stoljeća; II. Izbor iz usmenog kajkavskog pjesništva; III. Kajkavski pjesnici 19. stoljeća; IV. Kajkavski pjesnici prve polovice 20. stoljeća; V. Kajkavski pjesnici iza 1950. godine. (V. priloge: Rječnik, Latinske riječi – priredio Stjepko Težak; Bilješke o pjesnicima; Priređivačev post scriptum umjesto predgovora; Antologije i drugi izbori kajkavskoga pjesništva, str. 282-323). 19 (1986) 4-6, 3-332.

Na ovome mjestu valja dodati da Skok u svoj *Garestinski hortus verbi*, osim netom spomenutih, uvrštava i ove kajkavske i kajkavološke, nama suvremene autore (pri čemu ovdje ispuštam brojne one isključivo "štokavske"): Ivo Ladika, Ivo Strahonja, Milan Crnković, Miroslav Šicel, Mladen Kerstner, Zvonimir Bartolić, Franjo Hrg, Vladimir Korotaj, Ivanka Kunić, Vladimir Maleković, Tomislav Lipljin, Miroslava Tušek, Barica Pahić Grobenski, Ivo Zvonar, Alojz Jembrih, Jagoda Zamoda, Tomislav Ribić, Valentina Šinjori i, kao najmlađi, Denis Peričić (ako je to neka mladost).

U drugoj antologiji, *Ogerliči reči, Antologija hrvatske kajkavske drame* iz 1990.[5] su, dakako, s varaždinštinom povezani Tituš Brezovački i Antun Nemčić (da ne zaboravimo – bio je novomarofski i ludbreški kotarski sudac), a od novijih, naravno, Mladen Kerstner.

Krleža je, dakako, uvijek i svakako, posebna tema, pa tako i u Skoka, koji je o "varaždinskom unuku" sazdao *Krležinu fugu kajkavicu haereticu*,[6] dosad, unatoč brojnoj konkurenciji, kao što su napisi o svim segmentima Krležina stvaralaštva *oduvijek uvijek* brojni, najobuhvatniju knjigu koja se bavi Krležinom kajkavštinom, u svim oblicima, od *Balada* pa do kajkavskih interpolacija, od Krležinih zapisa o kajkavskim piscima do geneze njegove opsjednutosti kajkavštinom, pri čemu se mudro i pomno razlažu "ime, lik i simbol" Terezije Goričančeve, koja

[5] SKOK, Joža. Ogerliči reči : Antologija hrvatske kajkavske drame. (I. Kajkavski eshatološki tekstovi; II. Stare kajkavske komedije – prijevodi i prerade; III. Narodno dramsko stvaralaštvo, IV. Kajkavske komedije iz prve polovice 19. stoljeća; V. Kajkavski pučki igrokazi 19. i 20. stoljeća; VI. Suvremena kajkavska drama 20. stoljeća; VII. Kajkavske dramske interpolacije; VIII. Kajkavski scenariji, libreta, radio i televizijski dramski tekstovi). (Rječnik; Bibliografske bilješke; Priređivačeve napomene). 23 (1990) 1-4, 7-345.

[6] SKOK, Joža. Krležina fuga kajkavica haeretica. (a. Izbor iz Krležina djela: I. Kajkavska jezična ishodišta: Barokni jezik bake Tereze Goričančeve, Djetinjstvo u Agramu /1902-03/; Zapis o umirućem jeziku, Davni dani. II. Kajkavski dramski dijalozi: Kraljevo; U logoru. III. Kajkavski jezik u novelistici: Domobran Jambrek; Smrt Franje Kadavera. IV. Kajkavske atmosfere, dijalozi i monolozi: Povratak Filipa Latinovicza; Na rubu pameti - IX. Lamentacija Valenta Žganca zvanog Vudriga; Zastave, knjiga 1. V. Kajkavska esejistika: Lamentacija o našim književnim prilikama u stilu Tomaša Mikloušića Plebanuša Stenjevečkog. VI. O ilirizmu i sudbini kajkavskog jezika: Zapis iz godine 1917; Zapis iz godine 1942.; Uvodna riječ na znanstvenom savjetovanju u Zagrebu o 130-godišnjici Hrvatskog narodnog preporoda. VII. O jeziku i djelu kajkavskih autora: Pismo iz Koprivnice; Tito Brezovački, Mihajlo Bučić, Dragutin Domjanić, Fran Galović, Ksaver Šandor Gjalski, Kajkavska književnost, Kajkavske komedije, Kajkavština, Jakov Lovrenčić, Antun Vramec; IX. O genezi Balada Petrice Kerempuha: Balade Petrice Kerempuha. b. Popratni tekstovi J. Skoka: Krležina fuga kajkavica haeretica, str. 3-12; Jezik hereze u funkciji pjesničke sinteze, str. 217-225). /Trobroj časopisa Kaj "Fuga kajkavica haeretica" u povodu 100. obljetnice rođenja Miroslava Krleže, 1893.-1981.; priredio i tekstovima popratio J. Skok/. 26 (1993) 2-3-4, 3-226.

"predstavljala je za mene jezično podneblje od Čakovca i Varaždina"[7] te poslovična već "klasična jambrešićevsko-belostenčevska kajkavština, koju sam slušao od najranijih dana kao glavni motiv u frazi moje babe",[8] a koji mogu i moraju proistjecati prvenstveno iz Varaždina. Vrhunski je to ishod istraživanja koje je Skok započeo u prijelomnoj studiji "Krležine varaždinske vedute i varijacije" iz 1981. godine, objavljenoj u *Varaždinskom zborniku* 1983. godine, a koja je, kako istaknuh već nekoliko puta u više raznovrsnih tekstova i prilika, praktički ucrtala Varaždin u hrvatski književni zemljovid.[9]

U *Ruožniku rieči, Antologiji hrvatske kajkavske proze* iz 1999.,[10] nakon primjera usmene (pučke) proze – od kojih su neki s varaždinskog područja – s Varaždinom i varaždinskim krajem povezane nalazimo ove autore: Ivana Pergošića, Blaža Škrinjarića (točnije: parnicu protiv njega), Antuna Vramca, Jurja Habdelića, Nikolu Krajačevića Sartoriusa, Jurja Muliha, Franju Sušnika, Ivana Belostenca, Hilariona Gašparotija, Petra Berkea, Tomaša Mikloušića, Ivana Krizmanića, Jakoba Lovrenčića, Ksavera Šandora Gjalskog, Miroslava Krležu, Mladena Kerstnera, Zvonimira Bartolića, Željka Fundu i na kraju opet Denisa Peričića (koji je tada doista bio još mlad).

U ovom desetljeću, točnije u posljednjih sedam godina svog života, Skok je u *Kaju* objavio cijeli niz priloga od kojih su mnogi posvećeni varaždinskim autorima.[11] Nažalost, tri su nekrolozi odnosno hommagei; dva neprikosnovenomu

[7] Miroslav Krleža, Djetinjstvo u Agramu 1902-3, *Republika,* VIII, br. 12, Zagreb, prosinac 1952, str. 337-379., na str. 367.

[8] Miroslav Krleža, Djetinjstvo 1902-03, *Djetinjstvo 1902-03 i drugi zapisi,* Sabrana djela, knjiga 27., Zora, Zagreb, 1972., str. 9-104, na str. 81.

[9] Joža Skok, "Krležine varaždinske vedute i varijacije", *Varaždinski zbornik, Zbornik radova sa znanstvenog skupa održanog u Varaždinu od 1. do 3. listopada 1981. godine povodom obilježavanja 800. godišnjice grada,* Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti i Skupština Općine Varaždin, Odbor za obilježavanje 800. godišnjice grada, Varaždin 1181. – 1981., Varaždin, 1983., str. 415-419.; v. i: Denis Peričić, Neobična zavičajnost Miroslava Krleže, u: Ivan Grabar / Denis Peričić, Zavičajnost Miroslava Krleže, Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za znanstveni rad u Varaždinu, Grad Varaždin, Zagreb-Varaždin, 2007., 19-88.

[10] SKOK, Joža. Suvremena kajkavska proza od sredine 19. do kraja 20. stoljeća – Kajkavske dionice hrvatske proze na standardu; Kajkavska novelistička i romaneskna proza 20. stoljeća; Suvremena kajkavska esejistika. /Joža Skok: "Ruožnik rieči" – Antologija hrvatske kajkavske proze/. [I. Usmena (pučka) proza; II. Kajkavska autorska (pisana) proza od 15. do sredine 19. stoljeća; III. Suvremena kajkavska proza od sredine 19. do kraja 20. stoljeća; IV. Rječnik kajkavske proze, Biobibliografske bilješke; Antologičarev post festum "Ruožniku rieči"]. 32 (1999) 1-2-3, 209-295.

[11] Ostala tri teksta jesu: J. Skok, Hommage Jozi Vrkiću - KAJ, XLVII, Zagreb 3-4 (2014), 102-103; J. Skok, Zbor malih pjesnika Zlatar (Izbor uz 45. obljetnicu) - KAJ, XLVIII, Zagreb 1-2 (2015), 43-45; J. Skok: Značajna i dragocjena monografska biografija časopisa Kaj - KAJ, L, Zagreb 1-2 (2017), 43-46.

našem velikanu Miroslavu Šicelu,[12] a treći čuvenoj varaždinskoj profesorici i sjajnoj priređivačici *Balada* Bosiljki Paski. U tom tekstu, "Paskino interpretacijsko čitanje Krležinih 'Balada'",[13] Skok nadograđuje *Krležinu fugu kajkavicu haereticu*, dok su među posljednjim njegovim za života objavljenim radovima i ova dva posvećena još jednoj legendi varaždinske prosvjete, Ivi Zvonaru, odnosno njegovim knjigama; radi se o tekstovima "Uz prvu knjigu Zvonarove 'Povijesti kajkavske usmene književnosti'" te "Originalna i vrstna Zvonarova književnoznanstvena biografija Vinka Žganca".[14]

Pisao je u tom posljednjem razdoblju Skok u *Kaju* i o Habdeliću, Kukuljeviću, Franji Hrgu Ivanki Kunić i Marijanu Krašu. Dodajmo da je varaždinski književni kontekst Joža Skok na poseban način nadogradio autobiografskim zapisima, objavljenima 2007. u *Garestinskom panopticumu*, knjizi koja je 2013. godine dobila i svoje drugo, obnovljeno i prošireno izdanje. Zbir je to Skokovih varaždinskih studija, eseja, feljtona i autobiografskih zapisa: čak 54 autorova teksta (uglavnom objavljena, ali ponešto ih je i prethodno neobjavljenih). Posebnu zanimljivost predstavljaju Skokovi autobiografski, intimistički zapisi: bdijenje s Dobrišom Cesarićem, "landranje" (kako bi Varaždinci nazvali "skitnje") s Matkom Peićem, ali teme, u tom osobnom kontekstu, postaju i šire od književnosti: neki su tekstovi posvećeni petrijanečkim prijateljima – Anđelku Zorkoviću, autoru *Spomenice općine Petrijanec*, i Stjepanu Mikacu, poznatom glazbeniku i glazbenom pedagogu. Zvonko Milković još je jedan od autora kojima će Skok, "varaždinskom logikom", posvetiti velik prostor, ali tu su i oni manje poznati, kao što je Pero Magerl Gotalovečki; upravo je jedna od najvećih vrijednosti Skokova opusa revalorizacija zaboravljenih književnih osobnosti, otkrivanje one Barčeve "veličine malenih".

Kao zaključak slobodan sam predložiti slijedeće: ukupnim svojim djelovanjem, prateći temeljito praktički sve autore povezane s varaždinskim književnim kontekstom, Joža Skok je gradu Varaždinu izgradio književnoznanstveni i književnoumjetnički spomenik koji nadmašuje možda čak i onaj koji mu je spjevao Zvonko Milković i koji se, u širem kulturno-stvaralačkom smislu, može uspoređivati samo još s onime što ga je svojim opusom Varaždinu namro Miljenko Stančić.

---

[12] J. Skok, In memoriam uglednom akademiku i dugogodišnjem predsjedniku Kajkavskoga spravišča – Miroslavu Šicelu (1926.-2011.) - KAJ, XLIV, Zagreb 6 (2011), 3-18; J. Skok: Prijateljski hommage akademiku Miroslavu Šicelu - KAJ, XLIX, Zagreb 5-6 (2016), 28-32.

[13] J. Skok, Paskino interpretacijsko čitanje Krležinih Balada - KAJ, XLVI, Zagreb 4-5 (2013), 118-120.

[14] J. Skok, Uz prvu knjigu Zvonarove povijesti kajkavske usmene književnosti - KAJ, XLVIII, Zagreb 5-6 (2015), 37-43; J. Skok, Originalna i vrstna Zvonarova književnoznanstvena biografija Vinka Žganca - KAJ, XLIX, Zagreb 5-6 (2016), 53-56.

THE TOWN OF VARAŽDIN LITERARY CONTEXT ("LITERARY NORTHWEST") IN THE KAJ PERIODICAL, IN THE FOCUS OF JOŽA SKOK

By Denis Peričić, Varaždin

Summary

One of the most important natural and (literary)-historical sources of the Kajkavian (literary) language is certainly the area more and more frequently incorporated in the term "Croatian Northwest", the center of which is Varaždin, and this is due to the fact that not only domicile authors, but many writers coming from Zagorje, Međimurtje and Podravina, are linked with the town. It was this literary context that was also the essential subject-matter of the important and versatile literary and scientific activities of Joža Skok, professor, Ph.D., evidenced in his monumental "Varaždinska trilogija" (Varaždin Trilogy) and related books, and simultaneously in the regular issues and special issues (anthological) of KAJ periodical, an editor of which he had been for a number of years, and very often the key contributor. The paper clarifies Skok's comprehensive studies of the Varaždin literary context: oral Kajkavian poetry of the area, old Kajkavian writers (from Vramec to Lovrenčić), and the modern (primarily Krleža) and Postmodern Kajkavian (and not only Kajkavian) literature, as well as other experts who had been involved in any of the mentioned subjects, or in literature and linguistics of any kind. Besides the undisputable scientific meticulousness, Skok's personal approach to his homeland's context is stressed, evidenced in his autobiographic notations.

Key words: Varaždin; literary context; "Croatian Northwest"; Joža Skok, KAJ periodical

Rad sa znanstvenog skupa
UDK 719 : 821.163.42'282-1 'Atlantises'
Primljeno 2020-09-27
Prihvaćeno za tisak 2018-11-27/2020-11-09

ZAVIČAJI, NAŠE MALE *ATLANTIDE*

Božica Jelušić, Đurđevec

Sažetak

Naslov je posuđen od Veselka Tenžere, istaknutog esejista i literata, pratitelja književnosti u "Vjesniku", 80-ih godina. Metaforički, zavičaj u ruralnim regijama doživljen je kao "potonuli svijet", koji pjesnici oživljavaju svojim stihovima. Pri tom se odabrani autori (Pavić, Golub, Dolenec-Dravski, Jembrih, Petrović, Brkan) opserviraju kao "čuvari jezika", njegovatelji tradicijskog "gartlica" i glasovi koji pomažu rekonstrukciji "Atlantide" potonule u zaborav. Njihovi pjesnički opusi pars pro toto svjedoče o dimenzijama i ljepoti nekadašnje duhovne, jezične i materijalne cjeline naših zavičaja.

Ključne riječi: zavičaj, ruralne regije, potonuli svijet, tradicija, kajkavski govori, umjetnost kao način svjedočenja o nestalim i nestajućim vrijednostima

Pored mnogih definicija zavičaja, najprikladnijom nam se čini ona, u kojoj se zavičaj definira kao "dinamičko jedinstvo čovjeka i prostora" (Bachelard). Naime, kvaliteta zaštićenosti, prepoznatljivosti i estetske prikladnosti, ono je što naš zavičaj čini "najljepšim", a za naše biće i nezamjenjivim. Kad nas život jednom "odbaci" prema drugim krajevima i predjelima, gotovo u pravilu sviđat će nam se ono što smo u zavičaju zapazili i zavoljeli: plasticitet okružja, raslinje, rijeka, sklop zelenila, vidik i kolorit godišnjih doba, najusporediviji s našim rodnim krajem. Primjerice, moje "zamjensko gnijezdo" bilo bi u Irskoj, Poljskoj ili na Pacifičkom sjeverozapadu, negdje u državama Washington ili Oregon. Ne postoji ni jedan drugi emotivni razlog, osim *uočljive sličnosti s Podravinom,* koje sam u tim predjelima nalazila. I premda se često govori o "holandskoj komponenti" u hrvatskoj naivi, moram primijetiti da se mene osobno ta "ravna zemlja" (Nizozemska) nije dojmila kao mogući ekvivalent zavičaja. Podravina je toplija, vibrantnija, živopisnija, s mnogo očuvanijim pojasevima "divljine", bez nakane da se sve stavi pod ravnalo i teodolit.

Dakako da zavičaj doživljavamo pristranije, kako to genijalno veli Magris u svojim MIKROKOZMIMA, naime, "kao krajolik koji daje smisao, tjelesnu podršku i moralnu sigurnost". Nekad nam se čini da je i ustaljen pojam "zavičajnih korijena" tek metafora za crpljenje snage i podržavanje vitalizma, čim se nađemo u tom primarnom fizičkom prostoru. Vitalizam tijela i pokretljivost duha čine malo čudo. U zavičaju smo na vrhuncu potencijala, spremni za "skok u dalj" prema željenim ciljevima i snovima naše mladosti. I sam Jung, kao što je poznato, navodi kako "Podsvjesnost zavisi od geografskih uvjeta, dakle, teluričkih energija". Ivan Golub pak, upozorava da je "Zavičaj teološko mjesto", čime ga akcelerira prema spiritualnom. U svakom slučaju, volimo se pozivati na toponime (Tadijanovićevo Rastušje, Goranov Lukovdol, Galovićeve Širovice), volimo isticati gore (Bilogora, Ivanščica), a osobito rijeke, koje su dale konfiguraciju, dinamiku i sveukupni karakter i identitet našim regijama. Ponekad upadamo u stereotip: ravničari su spori melankolici, gorštaci su tvrdi i poduzetni, južnjaci prgavi i poskočljivi na svaki izazov. Ali činjenica je da po govoru i ponašanju, otkrivamo odakle smo, kakvi smo i što smo od zavičaja stavili u telećak.

Naši su zavičajni govori najjača "identitetska karta" pa kad se pjevaju zavičajne pjesme, prepričavaju "mitska mjesta" kolektivne povijesti, kad krene zakučasti "lokalni humor", tu prestaje svaka kritičnost. Zavičajnici se sviđaju jedni drugima, njima je "njihovo" lijepo i drago , čak kad se mi "vanjski" zgražamo, pa je svako komparativno dokazivanje uzaludan posao. Valja se uhvatiti u kolo i plesati po ritmu plemenskih bubnjeva, budući da je izlazak iz toga "balona" tehnički i psihološki nemoguć.

ATLANTIDE, PANONIADE

Zašto smo, međutim, slijedom Tenžere, definirali zavičaj(e) kao "naše male Atlantide"? Jednostavno: ono što danas imamo i raspoznajemo, već su preobražena, kultivirana, u dobrom dijelu urbanizirana mjesta, kakva su naši stari teško mogli zamisliti i pretpostaviti. Ruralna je civilizacija na izdisaju, fiziokratski život zamijenjen je tehnologijom. Stari životni obrasci polako klize u zaborav. Ali negdje pod tim ruševinama, stoje i izvori poezije: naša djetinjstva, naše tajne, slike odrastanja, usponi i padovi, povremena izranjanja iz mora briga, otkidanje od voljenoga prostora, izlasci iz orbite obitelji, odlazak nekamo tamo, gdje ćemo se osamostaliti i osoviti, da bismo mogli "postati samima sobom", kako veli Rougemont.

Danas se slika zavičaja održava na onoj tankoj granici, gdje se ruralno i urbano preklapaju i isprepleću. Nekadašnja divljina postoji na razini kurioziteta: prastare šume uz Dravu sa pougljenjelim ostacima stabala pod vodom, usamljeni

parovi orlova štekavaca (bjelorepana), trofejni primjerci srneće divljači, ribe i kornjače, koje su preživjele nalet "civilizacije smeća". Postoje i stari *konaki* s hižicama *jedinkama,* parmama, kukuruznim koševima, naherenim ormarima i piknjavim *psihama*, raspadnutim posteljama i blazinama s užeglim perjem. Trula se zavjesa od krepdešina njiše na vjetru, sol u soljenki stvrdnula se kao kamen, noževi su ščrbavi a viljuške pohrđale i sveci u crvljivim ramama žalosni su do bola. Mišji izmet piše sitnim črknjama po cijelom prostoru povijest naše Atlantide ili Panoniade, u kojoj su sela mikrokozmosi samoće i nostalgije.

I tada, očekivano, na scenu stupaju pjesnici. Uspomene su njihov zakoniti prostor. Svaka izgubljena sitnica, svaka bivša stvar, postaje "vrijednost koja treperi" (Bachelard) pretvarajući se u pjesničku građu. Uočljivo je kako poezija u velikom dijelu, a osobito dijalektalna, živi od *rekonstrukcije prošlosti,* od izrona spašenih fragmenata i objekata bivšega svijeta. Na razini motiva, tu 21. stoljeće uopće nije nastupilo.

POJEDINAČNI PRISTUPI I UNOSI

Rasulo zavičaja i izmicanje središta, javlja se kao tjeskoba zbog izmicanja središta - gubitka voljenog doma. Bezdomlje, beskućnost i iskorijenjenost prevladavaju, bez obzira što nas je svijet negdje prihvatio. Pjesnik veli: "Ni ti sad rožah, poginul je vrtek, / Dom je razrušen, raznesli su vsega, / Zdalka se vidi ledina žalosna, / Dom gde se belel na slemenu brega". Slično će reagirati i Fran Galović, koji staru klet u širovečkim goricama doživljava kao živo biće, pa će u povodu njene propasti turobno zaključiti: "Došla je starost malo-pomalo, / Rastrgla telo, žile, kostje, / I od mrtveca nam je ostalo / Pletera kup i vrpa zemle".

I premda Cioran smiono tvrdi: "Sve je bolest što negira vrijeme. Sve najčistije i najzdravije u životu apoteoza je prolaznosti", nužno ćemo zaključiti kako su baš melankolija i prolaznost u uskoj vezi, a na tom supstratu pjesnici njeguju svoju "neprebolnu ranu", gledajući kako se urušava jedna iskonska vrijednost ljudske i poetske egzistencije.

U kontekst "potonuća" također spadaju običaji, zasade, životni obrasci koje je zajednica odnjegovala i na njih se oslanjala. To su, primjerice, obiteljska hijerarhija, poštovanje oca, matere, predaka, starije braće i prvih srodnika, kao i kurtoazni oblici udvaranja, *hofiranja i zdihavanja* dvoje mladih, prije formalnog združivanaj u ženidbi. Paradigmatična pjesma Nikole Pavića "Međimorska" u viteškm pretjerivanju i *kukurešenju* zaluđenog udvarača, to najbolje pokazuje: "Da je z čistog vina morje, / Pak da je kak Međimorje, / lekho bi ga spil. // Al' bi za njom išče plakal, / Sivim sozam brk namakal, / Žalosten bi bil". Možemo samo zamisliti, kako se naivnima i cendravima danas doimaju ti stihovi, u doba opće ogoljenosti,

dostupnosti erotskih sadržaja, razgolićenosti tijela i nemuštosti emocija, kad se ljubavi odvijaju u "virtuali" i ništa nije ni skriveno ni sveto.

Dakle, u nizu čuvara i rekonstruktora Atlantide, neizbježan je i naš duhovnik -pjesnik Ivan Golub, koji je od svoga rodnog Kalinovca načinio već spomenuto "teološko mjesto", opisujući pomno jedan miran, bogobojazan život, ritualan, čvrsto oslonjen na hijerarhiju i obiteljske odnose. Otac je stožerna figura, majka djeliteljica nježnosti, i živi se jednako kao u gornjem carstvu, ili da parafraziramo Očenaš: "kako na nebu, tako i na zemlji". To će potvrditi svaka, makar nasumično odabrana slika, poput ove: "Japok ido po travi, / s kosom na pleče ščerbavom, / razdrla se je sirota tuliko let, / snočka su ju nekak poklepali na drvniku, / dok su se Bogeku pomolili, / z svoje molitvene knige / z debelema slove".

Za neku ležerniju prigodu ostavljamo raščlambu opusa Miroslava Dolenca-Dravskog, autentičnog kroničara i opisivača *konačarske stvarnosti*, iz koje iščitavamo postanak današnjih podravskih naselja uz velike prometnice. Riječ je o početku ruralne epopeje, koja počiva na mnogo znoja, rada i odricanja. Na tim se kotama u doba njegova djetinjstva živjelo teško, skutreno, samozatajno, podložno autoritetu "glave obitelji", pa se bijeg od kuće nametao kao jedina mogućnost oslobođenja. No, način na koji Dolenec opisuje svoje djetinjstvo, raskuštrano i bosonogo, posvećeno "robinzonskim" pretraživanjima i igrama u dravskom porječju, naprosto je maestralan. Sočan, slikovit, metaforama nabijen jezik, zaigran ritam, humor i nezaboravne slike, u čovjeku bude "glad za životom". A tome će doprinijeti i osebujne "gastrolatrijske metafore", specifične za njegov izraz, kao u pjesmi RAVNICA: " Gori ravnica, / V soncu se žari, / kak cvetje jognja / vu pečnici stari. / Dršče trudna zemlja, / Znoj se vu nju sceđa. / Trepče šuma v soncu, / Kak junica bređa. // Kipuči klipi, / rumene brazde, / frčne deklice, / prekšeni gazde. //Debele goske, gizdavi konji, / pšenica v soncu šepče, šobonji, / žveni kak cinkuš, /švasti na vetru, / kak pocuknjenka vu soncu tremi, /vu suncu kuha, / z slogov se zleva, / kak prežgana juha."

ZADNJI KOTRIG

Zadnji kotrig "atlantiđanske priče" ide prema modernim vremenima. Tu su pjesnici visoke profilacije, načitani, informirani, poligloti, jezikotvorci, jezikoslovci. Kajkavski je jezik sve češće literariziran odmaknut od izvorne frazeologije i izričaja, u smislu slobodnog posuđivanja iz raznih izvora, što će Joža Skok nazvati "svekajkavskom sintezom". Tematska skala širi se prema satiri, društvenoj kritici, medijskoj kulturi, dnevnom životu, kulturnim fenomenima. U tom su se krugu profilirala i neka imena, koja su s moje osobne pozicije vrijedna izdvojenih studija i pomnije opservacije. Navodim ih po slobodnom redoslijedu.

IVICA JEMBRIH duboko ore po novodobnoj brazdi, registrirajući goruće teme modernog doba: emigracije, gastarbajtersko rasipanje nacionalnog korpusa, uništavanje okoliša, nezahvalnost samozvanih "gospodara zemlje", pad nataliteta, zapuštanje duhovnosti. Žalosti ga "ovraženje svijeta" u kome su nekad vladale kršćanske vrijednosti: Vjera, Ufanje i Ljubav. Kroz sliku matere u crnom, ovjekovječena je patnja duše u tuđini, odakle sin poručuje: " Odek, bez domaje, bez praga / iščem - kaj?/ Sam svega traga. / I kunem, mati,/ kunem foringaški !/ Landrasta kerv naj čuje, / kak još znam naški!/ Gda si to trudne serce /na mlačne postelje/ vu mrzlu noć zagrnem, / mam zagledam tebe, navek v istem ropcu -/ črnem."

STANISLAV PETROVIĆ pjesnik je istinske žuhkosti, ogorčenosti. Poznaje osjećaj solipsizma, da "sam sebi govori i sam sebe pita" o stvarima na koje ne dobiva odgovore. Vidi kako čovjek današnjice postaje *homo politicus,* kako nas pobjeđuje virus praznine, grijeha i uništenja. Ljudi postaju "nuovi romari", a Križni putovi ponavljaju se u svakom naraštaju. Pjesnik postavlja retoričko pitanje: "Zakaj naviek sem na žuhkoj strani človeka?". Zato, podrazumijeva se, jer sve drugo je kič, naiva, malanje stvarnosti s kričavim farbama. Stoga zaključuje po vlastitom etičkom obrascu: "nebo gori, zviezde su vu kriču, / oči i ja/ čitam cvietje zla / gde je istina, / gde je ta torpejska pečina?"

BOŽICA BRKAN donosi moderan leksik, ulazi u složenu problematiku današnjice, teme su joj urbane, često gorke, kritički intonirane. Duboko je zagrabila u ratnu i poratnu problematiku, s jasnim mirotvornim i altruističkim akcentima. Osjećaj zavičajnosti, kroz opise njenog djetinjstva, "preslikava" se na cijeli svijet. A u tim živahnim i uvjerljivim opisima, ispada iz "etno-korica", okrećući se lirskim inventurama: korespondira s domom, susjedima, obitelji. Istodobno, regenerira dobrovoljnost i dobrohotnost, u kojima prevladava "optimizam memorije". Sočnost života i filozofska pomirenost pružaju si ruke, pa iskustvo i mudrost nisu u zavadi, već ruku pod ruku idu prema kompromisu. Valja istaći i njene osebujne "gastrolatrijske bravure", gdje se duh zavičaja osjeća kroz hedonizam, čime nadvladava melankoliju. U krugu života svi smo u velikom mlinu *(vetrenici),* gdje se kukolj čisti od zdravoga žita. Fatalistički se u njenoj optici mirimo sa životom i smrću: "se pomalo tak to ide/ senak se na svoje zide/ viš rešeto broji/ pušča zemle ušor jemle/ male male se zatrese / vetrenica z vetrom vetra z vetrom vetra / ratratra".

Zaključno, valjalo bi baciti dug i strpljiv pogled na stvaralaštvo EMILIJE KOVAČ, ŽELJKA FUNDE i TOMISLAVA RIBIĆA, literarnih veterana sa zagorsko-međimurskih strana. Zamjetan potencijal nosi osebujni ZLATKO KRALJIĆ, s prekmurskim natruhama u svojoj kajkavskoj varijanti. A tu su i obećavajuća nova imena: MIRNA WEBER i ALEKSANDAR HORVAT, te s goranskih kota

DAVOR GRGURIĆ (lokvarski dijalekt), kao i nekoliko posve mladih talenata, čije zrenje s očekivanjima pratimo.

Cijela ova plejada radi na "rekonstrukciji Atlantide", pa se u konačnici ne bojimo "bijelih mrlja" ni izgubljena pamćenja, na mjestu gdje stoji naš jedini i nezamjenljivi zavičaj.

2018.

HOMELANDS, OUR SMALL ATLANTISES

By Božica Jelušić, Đurđevac

Summary

The title was borrowed from Veselko Tenžera, the prominent essayist and man of letters who covered literary subject matters at "Vjesnik" during the 20th century's Eighties. In a metaphorical sense, homeland was experienced in rural areas as a "sunken world", revived by poets with their poetics. The chosen authors (Pavić, Golub, Dolenec-Dravski, Jembrih, Petrović, Brkan) are observed therein as "language preservers", cultivators of the traditional "gartlic" (garden) and the voices helping to reconstruct the "Atlantis" that has fallen into oblivion. Their pars pro toto poetry works evidence of the dimensions and the beauty of the then spiritual, linguistic, and material entirety of our homeland.

Key words: homeland; rural regions; sunken world; tradition; Kajkavian poets; language preservers; art as a way of reconstructing vanishing and wasted values

Rad sa znanstvenog skupa
UDK 050 Kaj : 821.163.42'282-3 Szüts (497.5 Zagreb)
Primljeno 2020-08-16
Prihvaćeno za tisak 2018-11-27/2020-11-09

RECEPT KAO SREDIŠTE NARACIJE – KAJ JE SKUHAL BORIS SZÜTS

Boris Beck, Zagreb

Sažetak

Boris Szüts (Zagreb 1935. – 2014.) autor je knjige "Drvinjski štikleci. Tak je kuhala baka Agneza. Drvinje, 1939. – 1945." Knjiga je nastala na temelju feljtona objavljivanih u časopisu Kaj 2000. -2001., koji su prošireni objavljeni kao knjiga 2008. te 2013. u dopunjenom izdanju. Riječ je o autobiografskim zapisima o autorovu odrastanju na zagrebačkoj periferiji zgusnutima u jednu kalendarsku godinu, a simbolična je os eponimna autorova baka Agneza koja se skrbi za kuhanje. Blagovanje je fokus obiteljskog života te se iz opisa objeda može vidjeti tko je bliže središtu, tko dalje od njega, a tko je na rubu, čime se očituje hijerarhija obiteljskih, rodbinskih i susjedskih i prijateljskih odnosa. Obroci su, dakako, materijalne prirode, ali oni govore i o kulturnom sadržaju – uklopljenosti u običaje, vjerske i državne blagdane – a bitna je i književna nadgradnja jer autor svoje reminiscencije obilno ilustrira literarnim referencama. Radijus područja s kojeg se hrana nabavlja svjedoči o pripadnosti određenom kulturnom krugu te se tako kroz bakinu kuhinju i obiteljski špajscimer prepleću aspekti financija, zdravlja, rodnih uloga te društvenih uzusa, poput običaja posjeta. Recepti odražavaju materijalne mogućnosti obitelji, ali kako su idealizirani, govore više o željama nego o ostvarajima mogućima u ratnoj oskudici. Kroz prizmu hrane Szüts na originalan način dokumentira obiteljsku, ali i društvenu povijest, kao i zagrebačku kajkavštinu bogatu germanizmima.

Ključne riječi: autobiografija; kajkavski, germanizmi; kulinarski recept; hrana, obitelj, kultura;

Uvod

Boris Szüts, zagrebački feljtonist (1935-2014) autor je knjige zapamćenja *Drvinjski štikleci. Tak je kuhala baka Agneza. Drvinje, 1939. – 1945.* (drugo, prošireno izdanje, Zagreb 2013). Szüts reminiscira svoje djetinjstvo na rubu tadašnjeg Zagreba, ali naracija nije linearna nego tematska – autor svoje memoare gru-

pira po mjesecima unutar jedne idealne godine, a osnovna su tema hrana koja se u dotičnim mjesecima priprema. Kroz tu se godinu smjenjuju razni sezonski recepti prema kojima se pripravljaju tradicionalni obroci oko kojih se okuplja obitelj sa svojim rođacima i prijateljima. Stol je središte obiteljskog života te se kroz priču o hrani govori o ljudima i vremenu u kojem žive, a baka Agneza i njezino kuhanje postaju nostalgični fokus autorova djetinjstva. Autor u knjigu unosi znanja koja nije mogao imati u dobi od četiri do deset godina koliko je imao u vrijeme pripovijedanih događaja, a tu dvostrukost vizure – izvanjsku, odraslog čovjeka, i unutrašnju, djeteta – odražava i jezik knjige. Autor naime piše zagrebačkom kajkavštinom koja koristi mnoge germanizme u različitim funkcijama: germanizmi ukazuju na prisutnost raznih aspekata njemačke/austrijske kulture u Zagrebu toga doba, osobito u vezi s hranom i kuhanjem, a osobito u vezi s hranom i kuhanjem, pri čemu su nužni za postizanje nostalgičnog tona koji idealizira djetinjstvo. Miješanje, odnosno *mišung*, jest metafora koja povezuje autobiografiju Borisa Szütsa i njezinu temu – kulinarstvo. Recepti se prenose s naraštaja na naraštaj, kao i pripovijedanje o prošlosti; i tekst i hranu valja brižljivo pripraviti kako bi se podijelili s drugima; čitatelji i sustolnici sličniji su nego što misle.

Autor i knjiga

Boris Szüts, zagrebački feljtonist (1935.-2014.) autor je knjige zapamćenja *Drvinjski štikleci. Tak je kuhala baka Agneza. Drvinje, 1939. – 1945*. (drugo, prošireno izdanje, Zagreb 2013.). Szüts reminiscira svoje djetinjstvo na rubu tadašnjeg Zagreba u nizu od sedam feljtona najprije objavljivanih u časopisu Kaj (2000.-2001.), a potom 2009. okupljenih i proširenih u knjizi koja je doživjela i drugo izdanje. Ti su feljtoni podijeljeni po mjesecima te tako pokazuju život opisane obitelji tijekom jedne godine početkom Drugog svjetskog rata, a obilno su zasićeni opisima pripremanja hrane, sadržavajući više od stotinu recepata, zbog čega bi se mogli nazvati i narativnom kuharicom.

Miješanje obiteljskih zgoda i pravih kulinarskih recepata odgovara žanru feljtona koji se nalazi između publicističkog i književnog (usp. Silić 2006), a mora biti "jezgrovit i duhovit" (Tin Ujević u: *Rečnik* 1985: 2014). Autobiografsko djelo svakog tipa služi "očuvanju sjećanja individue" (Hamilton 2007: 279), s tim da je u ovom slučaju došlo do snažnog interferiranja s kulinarskim receptima. Njihova je funkcija informativna, tj. riječ je o uputama za pripravu jela, temu izlažu deskriptivno, segmentirano i kronološki (usp. Sinković 2012: 195). Recepti su veoma česta tekstna vrsta i tijekom povijesti bili su marginalizirani, a za njih je tipično da "zadovoljavaju potrebe generacija" (Šivak Ledić 2012: 207) te tako uspostavljaju i čuvaju kontinuitet obitelji, iz čega je razvidno da se mogu uklopiti u autobiografski diskurs.

Germanizmi i nostalgija

Za autobiografiju je karakteristično jedinstvo subjekta i objekta pripovijedanja: narator priča o sebi, autor je ujedno i objekt i subjekt svojeg pripovijedanja. Subjekt zbog toga "nastaje kao učinak procesa reprezentacija, on je efekt vlastite priče", a da bi se ostvario, "nužno je ponajprije da subjekt *prisvoji jezik*" (Zlatar 2004: 26). Jezik kojim Szüts dočarava prostor i vrijeme svojeg pripovijedanja, a unutar njih i sebe, jest Drvinje (danas Golikova ulica) periferijski zagrebački prostor na početku Drugog svjetskog rata. Iako kao pripovjedač koristi standardni jezik, u trenucima evokacije prošlosti služi se zagrebačkom kajkavštinom, kao dio "težnje velikog broja autohtonih Zagrepčana da zadrže barem dio kajkavskih karakteristika govora svojih roditelja i njihovih roditelja" (Šojat i dr. 1998: 71) – u ovom slučaju eponimne bake Agneze.

Kao prepoznatljiva značajka zagrebačkog kajkavskog govora uočavaju se germanizmi pa tako rječnik *Agramer* bilježi "više od 3000 riječi njemačkog porijekla koje su se upotrebljavale ili se upotrebljavaju još i danas u Zagrebu" *(Uvod Agramer* 2013: 5). Germanizam je "općenito nešto svojstveno Njemačkoj, a uvedeno je u drugih naroda ili u druge jezike"; to može biti i običaj, a "osobito pak znači riječ", primjerice tuđica (Simeon 1969: 397). Tuđicom se, pak, smatra "prepoznatljiva riječ iz drugog živog ili prirodnog jezika" koja je "često istoznačna s nekom postojećom riječju primaoca" (*Hrvatski enciklopedijski rječnik. Sv. 11* 2005: 148-149). Klaić također germanizam naziva "tuđicom uzetom iz nekog germanskog jezika" (1978: 481), međutim Zrinjka Glovacki-Bernardi u *Predgovoru Agramu* (2013: 6) germanizme obrađene u tom rječniku naziva posuđenicama. Posuđenica je "riječ preuzeta iz drugog jezika i prilagođena jeziku koji je preuzima" (*Hrvatski enciklopedijski rječnik. Sv. 9* 2005: 167), odnosno od tuđice je izdvaja upravo moment prilagođenosti: tuđica je tako riječ koja se barem jednom svojom značajkom (naglaskom, završnim suglasničkim skupom, hijatom i sl.) nije prilagodila hrvatskom jeziku. Strane riječi "vrlo su česte u receptima", a razlog je za to "orijentiranost na različite tipove kuhinje i ovise o tome otkuda potječe određeni recept" (Sinković 2012: 193).

Brojnost germanizama u zagrebačkom govoru, barem u prošlosti, a također i u ovdje prikazivanoj knjizi, ne čudi ako se zna da je "osobito jaka bila veza Zagreba i Austrije, i to ne samo politički" jer su postojali brojni kulturni dodiri koji su se očitovali u preuzimanju "sociokulturnih obrazaca u svakodnevnoj komunikaciji" te "načina življenja – organizacije i uređenja životnog prostora, kuhanja, odijevanja, udjela u kulturi i umjetnosti" (Glovacki-Bernardi 2013: 6; kratke pregledne informacije o njemačko-hrvatskim jezičnim dodirima v. u Velički i dr. 2009: 100). To se, na primjer, kod Szütsa očituje u germanizmu *grincajg* koji opisuje specifičan aranžman raznovrsnog povrća za juhu što se prodaje u uvijek različitim kom-

binacijama, specifičnog za određene dijelove Hrvatske, a nepoznata u drugima. U *Drvinjskim štiklecima* germanizam dolazi već u naslovu – *štiklec* u značenju *komadić*, odnosno anegdota – što je u skladu s očekivanjima da feljton bude kratka i zabavna literarna forma; ako naslov shvatimo kao "ključ za tumačenje" (Eco 2000: 523), razvidno je da bez razumijevanja uloge germanizama u tom autobiografskom tekstu nećemo ispravno moći razumjeti ni sam taj tekst.

Germanizmi se javljaju u knjizi na raznim mjestima i načinima – primjerice na razini prezimena ljudi kojih se autor sjeća iz djetinjstva (npr. Flos) – a prezime je najočitiji znak stranosti određene osobe; prezime omogućuje njegovu nosiocu, iako je tek potomak iseljenika, pa čak i više ne govori izvorni jezik obitelji, da traži "svoj identitet, svoje podrijetlo, svoje korijene" (Šimunović 2006: 19). Stranost se u Szütsovim sjećanjima na kuhanje i hranu očituje i stranom porijeklu hrane, pa tako imamo *bečki šnicl* i *švapske vaseršpacne*, a za pripravu *liptauera* nužni su *kvargli iz Olomouca*. Već se i iz tako oskudnih primjera razaznaje da su kuharice doista "dokumenti povijesti" (Ivanišević 2017: 41) jer se iz njih vide kulturni kontakti, pa dakle i potrebe, mogućnosti i želje društva i obitelji – često rastrganih između ideala i realnosti – ali i gospodarske prilike i neprilike jer se Szüts dobro sjeća kako su zbog izbijanja rata kvargli (vrsta sira intenzivna mirisa) prestali stizati iz Olomouca te se obiteljski recept nije više mogao ostvarivati.

Germanizmi se javljaju u mnogim jelima pa tako Szüts donosi recepte za *ajnpren juhu*, *ajngemahtes* i *paradajzerica* (juhe od prepрženog brašna, kuhanog mesa i rajčice), *karmenatl* i *restani krumpir* (odrezak i krumpir skuhan u kori) te sljedeće slastice: *betika buhtle*, *tačkrli, šnenokrle*, *vanili kifli*, *kuglof* i *saperloti*. Navedeni primjeri pokazuju da za većinu tih jela i ne postoje hrvatski standardni izrazi, a ako i postoje, ne koriste se. Također, činjenica da je riječ o jelima koja se blaguju zajedno, u obiteljskom okružju, pokazuju da je Szütsovo inzistiranje na kulinarskim receptima posve uklopivo u diskurzivnu i simboličku praksu autobiografskog diskursa koji "oblikuje i samopredstavlja osobni i kolektivni identitet kao odraz našeg nastojanja da uspostavimo odnose sami sa sobom i jedni s drugima" (Zlatar 16: 2004); odnosi se, očito, uspostavljaju za stolom i uz toplinu štednjaka.

Autor autobiografske priče uvijek je "biće mjesta u kojem se rodio" (Čapo 2011: 341), a to je u ovom slučaju Drvinje i rodna kuća. Budući da je "za fenomenološko proučavanje intimnih vrijednosti unutarnjeg prostora kuća po svoj prilici povlašteno biće" (Bachelard 2000: 27), očekivano je da se germanizmi pojavljuju i u opisu interijera. Szüts, primjerice, evocira prostor *špajscimera* (blagovaonice) i *špajze* (smočnice) kao središnjih mjesta, uz kuhinju, za pripravu hrane. U kuhinji imenuje razno posuđe i pribor (*rajngle*, *protfani*, *beštek*) te pokućstvo (*kredenc*, *kištre*), također povezane uz hranu, a od uređaja *pumpu heblericu*, smje-

štenu u vrtu, odakle se donosila voda. Szüts germanizmima opisuje kulinarske postupke (*poštaubati*, tj. posuti šećerom u prahu), oblike hrane (*štanglice*), njihovu kulinarsku vrijednost (*špecijaliteti*) ili mirise (koristi izraz *auskoheraj* koji označava mjesto gdje se mnogo kuha). U tom okruženju nalazi se jedna jedina knjiga, i opet njemačka (Dr. Kneipp *Liječenje vodom*; riječ je o bavarskom svećeniku Sebastianu Kneippu koji je u 19. stoljeću razvio terapijski sustav utemeljen na upotrebi vode); o intimnosti svjedoči to što se nosi udobna ili praktična kućna odjeća (*šlafrok*, *šircl*, *štrumpfe* – kućna haljina, pregača, čarape) te se za svakog zna *špicname* (nadimak, neformalno osobno ime koje koriste samo najbliži rođaci i prijatelji i to isključivo u privatnoj komunikaciji).

Dok se govori o prošlosti u nju se uvijek i "intervenira" (Zlatar 2004: 27), a intervencija se u *Drvinjskim štiklecima* očituje u organizaciji građe po mjesecima unutar jedne fiktivne godine. Pisanje o djetinjstvu tipično se temelji na "asocijativnom doživljaju prošlosti, potaknutom i koncentriranom oko nekog događaja, zgode, osobe ili predmeta", pri čemu "izostaju čvršći kronološki signali" te je "ponekad evidentno i pretapanje slika iz prošlosti s onima iz perspektive sadašnjosti" (Kos Lajtman 2001: 81) – a to se zadnje očituje i u dvojnosti jezika Borisa Szütsa: standardnog kada govori iz perspektive pripovjedača, a zagrebačke kajkavštine kada se smješta u vrijeme priče, kada je objekt radnje. Uz hibridni jezik imamo i hibridni model, ni čisti pripovjedni, ni čisti asocijativni jer su i priče i asocijacije uključene u jednu idealnu godinu (usp. Kos Lajtman 2001 95). Budući da je osnovna tema hrana što se u dotičnim mjesecima priprema, kroz tu se godinu smjenjuju razni sezonski recepti prema kojima se pripravljaju tradicionalni obroci; oko kojih se potom okuplja obitelj sa svojim rođacima i prijateljima. Mjesto je tako "kulturno značenjski prostor" (Čapo i Gulin Zrnić 2011: 35), a žarišne su točke te kulture veliki vjerski blagdani: Božić, Uskrs i Duhovi. Uskrsu prethodi blagdan Cvjetnice kad se jedu *gris nokli*, teletina s *restanim* krumpirom i *kopar saft*, dok se za Uskrs jede *klecnbrod* – koji je ostao od Božića – *dinstana* riža i *šmit šalata*. Za Duhove je na stolu *štrudl od trešnjih*, dok se za Božić sprema posebna raskoš. Na trpezi su *leber knedli*, *špikani* zec sa *semelknedlima*, *apšmalcani bažul*, *klafter keksi*, *pusrli*, *linzeri*, *šmarn* i već spomenuti *klecnbrod*. Jezični i kulinarski *mišung*, to jest *miješanje*, idu ruku pod ruku.

"Epizodna pamćenja" (Marković 2012: 289), tj. *štikleci* autorova sjećanja, ujedno su i konstruirana te podliježu improvizaciji, "prilagođena za određeni trenutak i emocionalne potrebe osobe u tom trenutku za određenu publiku" (ibid. 293). Stol je u njima prikazan kao središte obiteljskog života te se kroz priču o hrani govori o ljudima i vremenu u kojem žive, a to je upravo doba rata i oskudice. Oskudica se, međutim, ne primjećuje, nego upravo suprotno, autor ustrajno opisuje obilje hrane, dakako, unutar realnih financijskih mogućnosti obitelji. Na

pozadini globalnog života – hrvatskog i šire, austrijskog i njemačkog – Szüts je pokazao lokalno življenje (o opreci globalno/lokalno v. Gulin Zrnić 2011: 96). Ta je lokalnost naglašena zagrebačkom kajkavštinom za koju je uočeno da se "u uvjetima suvremenoga života neprestano smanjuje broj situacija u kojima se ostvaruje" (Šojat i dr. 1998 79) te germanizmima kao njezinim sastavnim dijelom. Germanizam se tako pokazuje kao "ogledalo multietničkog, multikulturalnog i višejezičnog naslijeđa" te "svjedočanstvo o međusobnom utjecaju, uvažavanju i poštovanju bez čega je zajednički život nezamisliv" (*Agramer* 5) – a nezamisliv je i bogati stol djetinjstva.

Mišung kao metafora

Boris Szüts, zagrebački feljtonist (1935-2014) autor je autobiografske knjige *Drvinjski štikleci. Tak je kuhala baka Agneza. Drvinje, 1939. – 1945*. U njoj se priprava i blagovanje hrane opširno tematizira ne samo u svojoj funkciji održavanja života, nego se pokazuje i kao kulturna tema, a baka Agneza i njezino kuhanje postaju nostalgični fokus autorova djetinjstva. Autor u knjigu unosi znanja koja nije mogao imati u dobi od četiri do deset godina koliko je imao u vrijeme pripovijedanih događaja, a tu dvostrukost vizure – izvanjsku, odraslog čovjeka, i unutrašnju, djeteta – odražava i jezik knjige. Autor naime piše standardnim hrvatskim i zagrebačkom kajkavštinom koja koristi mnoge germanizme u različitim funkcijama: germanizmi ukazuju na prisutnost raznih aspekata njemačke/austrijske kulture u Zagrebu toga doba, a osobito u vezi s hranom i kuhanjem, pri čemu su nužni su za postizanje nostalgičnog tona koji idealizira djetinjstvo.

Kuhinja je za Szütsa antropološko mjesto, tj. "konkretna i simbolička izgradnja prostora" koji je "istodobno načelo smisla za one koji ga nastanjuju i načelo razumljivosti za onoga tko promatra" (Marc Augé prema Čapo i Gulin Zrnić 2011: 28). Kuhanje i blagovanje, to jest memorija na obiteljske susrete i recepte, čine da ta biografija, prema modelima autobiografizma kako ih je iznijela Kos Lajtman (2011), nije ni čista pripovjedna ni čista dnevnička, nego je riječ o hibridnom modelu koji uključuje drugi žanr, kuharske recepte, što je čini polidiskurzivnom (ibid. 98).

Germanizmi se osobito javljaju pri opisima najintimnijih dijelova kuće, blagovaonice, kuhinje i smočnice, a posebno su gusti kada se govori o nazivima jela – iz čega je razvidna čvrsta i duboka povezanost Zagreba u kojem se autorovo rodno Drvinje nalazi te Austrije i Njemačke kao zemalja istog civilizacijskog kruga. Iz podataka o receptima čitatelj danas može steći brojne informacije o kulturnim i gospodarskim vezama, iako je autoru germanizam služio prvenstveno kao jedno od sidara da učvrsti svoju naraciju u djetinjstvu 30-ih i 40-ih godina 20. stolje-

ća. U situaciji kad se germanizmi sve manje koriste u zagrebačkom govoru (usp. Štebih 2002), oni unutar autobiografije dodatno svjedoče o protoku vremena. I hrana, i društvo, i kultura, i tekst predstavljaju kombinaciju različitih sastojaka, ali nikada bez reda. Miješanje, odnosno *mišung*, jest metafora koja povezuje autobiografiju Borisa Szütsa i njezinu temu – kulinarstvo. Recepti se prenose s naraštaja na naraštaj, kao i pripovijedanje o prošlosti; i tekst i hranu valja brižljivo pripraviti kako bi se podijelili s drugima; čitatelji i sustolnici sličniji su nego što misle.

(Tekst je u prilagođenom obliku i izmijenjenim naslovom objavljen u zborniku Godišnjak njemačke zajednice - DG Jahrbuch 2019. kao rad s 26. međunarodnog znanstvenog skupa "Nijemci i Austrijanci u hrvatskom kulturnom krugu", Osijek, 23. - 25. 11. 2018.)

LITERATURA

Bachelard, Gaston, Poetika prostora, Zagreb 2000.

Bagarić, Petar, "Dug povratak domu. Migrantsko iskustvo domova, odlazaka i povrataka" u: Mjesto i nemjesto, ur. Čapo Jasna i Gulin Zrnić Valentina, Zagreb 2011., 353-370.

Čapo, Jasna, "Dvadeset godina poslije. Stvaranje doma u kontekstu prisilno preseljenih osoba" u: Mjesto i nemjesto, ur. Čapo Jasna i Gulin Zrnić Valentina, Zagreb 2011., 9-65.

Čapo, Jasna i Gulin Zrnić, Valentina, "Oprostornjavanje antropološkog diskursa. Od metodološkog problema do epistemološkog zaokreta" u: Mjesto i nemjesto, ur. Čapo Jasna i Gulin Zrnić Valentina, Zagreb 2011., 335-332.

Eco, Umberto, "Napomene uz 'Ime ruže'" u: Ime ruže, Zagreb 2000, 523-550.

Glovacki-Bernardi, Zrinjka i dr., Agramer. Rječnik njemačkih posuđenica u zagrebačkom govoru, Zagreb 2013.

Gulin Zrnić, Valentina, "Prostor i mjesto u hrvatskoj etnologiji/kulturnoj antroplogiji" u: Mjesto i nemjesto, ur. Čapo Jasna i Gulin Zrnić Valentina, Zagreb 2011., 69-110.

Hamilton, Nigel, Biography. A Brief History. Cambridge, Massachussetts 2007.

Hrvatski enciklopedijski rječnik, Sv. 9 i Sv. 11, Zagreb 2005.

Ivanišević, Jelena, Od kuharice do književnosti. Ogledi o kulinarskoj prozi, Zagreb 2017.

Klaić, Bratoljub, Rječnik stranih riječi, Zagreb 1978.

Kos Lajtman, Andrijana, Autobiografski diskurs djetinjstva, Zagreb 2011.

Marković, Jelena, Pričanja o djetinjstvu. Život priča u svakodnevnoj komunikaciji, Zagreb 2012.

Muraj, Aleksandra, Zagrebačka blagdanska ozračja. Slavlja, priredbe, zabave na početku 20. stoljeća, Zagreb 2013.

Rečnik književnih termina, Beograd 1985.

Silić, Josip, Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika, Zagreb 2006.

Simeon, Rikard, Enciklopedijski rječnik lingvističkih naziva, I svezak, Zagreb 1986.

Sinković, Antonija, "Tekstne i jezične značajke kuharskih recepata" u: Tekstom o tekstu. Zbornik studentskih radova s kolegija Tekstna lingvistika, Zagreb 2012, 189-198.

Szüts, Boris, Drvinjski štikleci. Tak je kuhala baka Agneza. Drvinje, 1939. – 1945. (drugo,

prošireno izdanje), Zagreb 2013.

Szüts, Boris. Drvinjski štikleci - tak je kuhala baka Agneza. Drvinje 1939. - 1945. Zagreb - Varaždinske Toplice 2009.

Szüts, Boris. "Drvinjski štikleci (VII.). Iz rukopisne knjige "Tak je kuhala baka Agneza, Drvinje 1940.-1945.' Nastavak iz br. 4/5/2001.", Kaj, 34, 6, Zagreb 2001, 59-68.

Szüts, Boris. "Drvinjski štikleci (VI.). Iz rukopisne knjige 'Tak je kuhala baka Agneza, Drvinje 1940.-1945.' Nastavak iz 3/2000.", Kaj, 34, 4, Zagreb 2001, 77-92.

Szüts, Boris. "Drvinjski štikleci (V.). Iz rukopisne knjige 'Tak je kuhala baka Agneza, Drvinje 1940.-1945.'", Kaj, 34, 3, Zagreb 2001, 85-92.

Szüts, Boris. "Drvinjski štikleci (IV.). Iz rukopisne knjige: 'Tak je kuhala baka Agneza, Drvinje, 1940.-1945.'", Kaj, 34, 1/2, Zagreb 2001, 57-75.

Szüts, Boris. "Drvinjski štikleci (III.). Iz rukopisne knjige: 'Tak je kuhala baka Agneza, Drvinje, 1940.-1945.'", Kaj, 33, 6, Zagreb 2000, 71-83.

Szüts, Boris. "Drvinjski štikleci (II.). Iz rukopisne knjige 'Tak je kuhala baka Agneza. Drvinje, 1940.-1945.' Nastavak iz br. 3-4/2000.", Kaj, 33, 5, Zagreb 2000., 73-84.

Szüts, Boris. "Drvinjski štikleci (I.). Iz rukopisne knjige 'Tak je kuhala baka Agneza; Drvinje 1940.-1945.' Nastavlja se", Kaj, 33, 3/4, Zagreb 2000, 97-106.

Šimunović, Petar, Hrvatska prezimena, Zagreb 2006.

Šivak Ledić, Evica, "Tekstna analiza kuharskih recepata" u: Tekstom o tekstu. Zbornik studentskih radova s kolegija Tekstna lingvistika, Zagreb 2012, 199-208.

Šojat, Antun i dr., Zagrebački kaj, Zagreb 1998.

Štebih, Barbara, "Germanizmi u zagrebačkom govoru", Kaj, 35, 5/6, Zagreb 2002), 31-36.

Velički, Velimira i dr., "Razumijevanje germanizama u govoru djece rane dobi na širem zagrebačkom području", Odgojne znanosti, Vol. 11, br. 2, Zagreb 2009., 99-110.

Zlatar, Andrea, Tekst, tijelo trauma. Ogledi o suvremenoj ženskoj književnosti. Zagreb, 2004.

Zlatar, Andrea, Autobiografija u Hrvatskoj, Zagreb 1998.

THE RECIPE AS A CENTER OF NARRATIVE - WHAT DID BORIS SZÜTS COOK UP

By Boris Beck, Zagreb

Summary

Boris Szüts (Zagreb 1935-2014) is the author of the book "Drvinjski štikleci. Tak je kuhala baka Agneza. Drvinje, 1939. – 1945." The book was created on the basis of feuilletons published in the KAJ periodical 2000-2001, which were later published in an expanded version: as a book in 2008, and as a revised edition in 2013. These are autobiographical records of the author's growing up on Zagreb's outskirts, encapsulated into one calendar year, and the symbolic axis is the eponymous grandmother Agneza who cooks. Eating is the focus of family life, and from the description of a meal one can see who is closer to the centre, who is

further away from it and who is on the edge, thus revealing the hierarchy of family, kinship, and neighbourly and friendly relationships. Meals are, of course, of material nature, but they also speak of cultural content, the adherence to customs, religious and state holidays. There is also an important literary superstructure because the author's reminiscences are abundantly illustrated with literary references. The radius of the area from which food is supplied testifies of a particular cultural circle. The grandmother's kitchen and the family dining room intertwine aspects of finance, health, gender roles and social activities, such as visiting customs. Recipes reflect the family's financial means, but as they are idealized, they tell more about wishes than about the achievable during wartime shortages. Through the prism of food Szüts documented in an original manner not only family history, but the social one as well, and also the Kajkavian dialect spoken in Zagreb, characteristic for its many Germanisms.

Key words: autobiography; Kajkavian; food; Germanisms; culinary recipe; food; family; culture

(Prijevod: autor)

Temeljem odluke Koordinacijskog odbora Dana Franje Horvata Kiša – KAJKAVSKO SPRAVIŠČE, društvo za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti iz Zagreba, Udruga za kulturno stvaralaštvo *Franjo Horvat Kiš* Lobor i Općina Lobor – raspisuju

15. NATJEČAJ ZA HRVATSKI KNJIŽEVNI PUTOPIS

Poštujući književno nasljeđe i duhovnu mjeru zavičajnosti/krajobraza kao univerzalnih vrednota, svrha je Natječaja podržati kontinuitet suvremene hrvatske putopisne književnosti.

Autori, bez obzira na dob i hrvatski književni jezični izbor – standardni štokavski, kajkavski, čakavski – mogu se natjecati s najviše tri (3) neobjavljena putopisa – svaki opsega do šest (6) kartica – uz koje valja priložiti i kraću biografsku bilješku.

Radove napisane u računalnom obliku (CD + ispis) valja poslati na adresu: KAJKAVSKO SPRAVIŠČE / ČASOPIS KAJ, 10000 Zagreb, Ilica 34 (s naznakom: Za natječaj – hrvatski književni putopis), ili na e-mail adresu: bozica.kaj@gmail.com najkasnije do **5. srpnja 2021. godine.**

Izborom ocjenjivačkoga povjerenstva, najbolji radovi bit će nagrađeni, javno izvedeni i objavljeni u časopisu Kaj.

Rad sa znanstvenog skupa
UDK 050 Kaj : 821.163.42'282-1 : 802/809-6
Primljeno 2020-12-21
Prihvaćeno za tisak 2020-12-21

SUSRETI JEZIKA, DIJALOZI TRADICIJA: O ČAKAVSKOM I KAJKAVSKOM SONETNOM VIJENCU JOŠKA BOŽANIĆA I ZVONKA KOVAČA

Mario Kolar, Koprivnica/Rijeka

Sažetak

Jedan od brojnih programa organiziranih u sklopu polustoljetnog izlaženja časopisa Kaj odnosio se na dijalog kajkavske i čakavske književnosti i kulture. Prvi projekti u tom smjeru ostvareni su još ranih sedamdesetih godina 20. stoljeća, a osmišljeniji i sustavniji dijalog uspostavljen je 2002. kada je pokrenut program Kaj & ča: prožimanja i perspektive. U sklopu programa do danas je objavljeno, među ostalim, i nekoliko zajedničkih knjiga kajkavskih i čakavskih pjesnikinja i pjesnika. Jedna od njih, naslova Co, kaj? (2009.), donosi čakavski sonetni vijenac Joška Božanić i (krnji) kajkavski Zvonka Kovača, koje ćemo detaljnije analizirati u ovome radu. U fokusu našeg istraživanja bit će njihov dijalog s tradicijom i modernošću, kao i sa samom sonetnom formom.

Ključne riječi: čakavsko pjesništvo, kajkavsko pjesništvo, sonetni vijenac, intertekstualnost

Uvod

S obzirom na to da hrvatsko pjesništvo od pedesetih godina 20. stoljeća naovamo više ne uzima u obzir gotovo nikakve formalne obrasce nego *uživa* u slobodnom stihu, povremeno okretanje pojedinim zatvorenim formama mora imati posebnu funkciju. Pogotovo to vrijedi, kako je razložio Zvonimir Mrkonjić, za primjere vraćanja jednoj od najstrožih formi (koliko god nekima bila i najljepša, a od svih pjesničkih formi možda i najsavršenija) – sonetu. Zbog toga je, u povodu zbirke čakavskih soneta *Rime amorose* (1984.) Milorada Stojevića, iznio misao da se svaka uporaba soneta u poslijeratnom pjesništvu “mora smatrati stilemat-

skom, osobnom. To znači da sve što se sonetom priopćuje biva na svoj način ‚stavljeno među navodnike', istaknuto i povišeno. Zato bi se", nastavlja, "moglo reći da ukoliko onaj koji se služi sonetom ne doda sonetu ono što takva stilemska uporaba pretpostovlja [pretpostavlja], sonet postaje praznom porukom koja poručuje samo svoju praznu shemu. Nemoguće je", zaključuje, "služiti se sonetom na razini ‚nultog stupnja' neutralizacije osjećaja ‚soneta'" zato što "[v]iše nego bilo koja druga poetska forma, sonet prešutno, svojim ispisivanjem, govori sam o sebi" (Mrkonjić 1984: 66–67). Sonet u suvremenom pjesništvu postaje, u tom smislu, svojevrsna metaforma kojom se sama ta forma i cijela tradicija povezana s njom propituje (negira, uzvisuje, prevrednuje ili što drugo).

Mnogo rjeđe nego za sonet, suvremeni se pjesnici povremeno odlučuju za još rigorozniji i još *obilježeniji* oblik – sonetni vijenac. Podsjetimo, radi se o ciklusu od petnaest soneta, pri čemu se posljednji stih jednog soneta uvijek ponavlja kao prvi stih idućeg, a petnaesti sonet, koji se naziva majstorskim sonetom ili *magistrale*, sastavljen je od početnih stihova prvih četrnaest soneta, pri čemu nerijetko prva slova svakog njegovog stiha čine akrostih imena osobe kojoj je cijeli vijenac posvećen (usp. Solar 2011: 443). Ta forma još izraženije *govori sama za sebe*, odnosno *sama o sebi*, i ako pjesnik ne želi da se njegov pjesnički ciklus izveden u toj formi promatra isključivo kroz nju, odnosno da forma zasjeni sve ostale aspekte, mora joj pristupiti kreativno, dajući joj nešto *svoje* i pozicionirajući se prema njoj i tradiciji koju ona priziva. U kontekstu suvremenog, tradicionalno zvanog dijalektalnog pjesništva, dakle onog ostvarenog na čakavštini, kajkavštini i nestandardnoj štokavštini, uz spomenutog Stojevića koji je sonetnoj formi dao autohton i kreativan, ponajprije "ludički" doprinos u spomenutoj zbirci (Milanja 2003: 191–192, 201–202), ili Daniela Načinovića, koji je ostvario jedan od prvih čakavskih, ali i uopće dijalektalnih sonetnih vijenaca (*Libar od vrimena*, 1984.), potonju formu, ostvarenu i na čakavštini i (u krnjem obliku) na kajkavštini, pronalazimo u zajedničkoj knjizi *Co, kaj?* (2009.) Joška Božanića i Zvonka Kovača, kojoj ćemo i posvetiti detaljniju pažnju u ovome radu.

Ča & kaj susreti

Božanićev čakavski i Kovačev (polovični) kajkavski sonetni vijenac našli su se u istoj knjizi kao dio projekta *Kaj & ča: prožimanja i perspektive*, odnosno kao dio biblioteke *KAJ & ČA: Susreti*, koje je utemeljilo Kajkavsko spravišče iz Zagreba, odnosno uredništvo časopisa *Kaj*, uz suradnju sa središnjicom Čakavskog sabora iz Žminja i njegovim katedrama, osobito onom vrlo agilnom iz Roča. Suradnja kajkavskih i čakavskih *sabora* i časopisa potječe, inače, još s početka sedamdesetih godina 20. stoljeća, kada su onu prvotnu ostvarili časopisi *Kaj* i riječki *Dometi*,

koje su tada uređivali (prvog) Stjepan Draganić, ujedno i njegov pokretač, kao i kasniji (1973./74.) osnivač Spravišča, te (drugog) Zvane Črnja, kasniji (1970.) pokretač i Čakavskog sabora. Konkretan oblik kulturne i izdavačke suradnje dvaju sabora – čakavskoga i kajkavskoga (*spravišče* = sabor) – započet je 1973. znakovitim monografskim izdanjem časopisa *Kaj* "Srce Zagorja u srcu Istre" (br. 6/1973.) – *Kaj* Čakavskom saboru u čast - posvećenim središnjoj Istri.

Čakavsko–kajkavska suradnja različitim intenzitetom i u različitim formama nastavljena je sporadično sve do kraja stoljeća (usp. Kolar 2015: 205–210), prije svega, međučasopisnim sadržajnim gostovanjem *Nove Istre* iz Pule u *Kaju*, i obrnuto. U *Kaju* je (br. 3–4/2000.) objavljena panorama suvremenog čakavskog pjesništva "Istarski pjesnici i časopis *Nova Istra* u *Kaju*" (priredio Miroslav Sinčić), a u *Novoj Istri* panorama suvremenog kajkavskog pjesništva (br. 2–3/2001). Nakon više susreta, osmišljeniji i sustavniji oblik suradnja dobiva 2002. godine kada je i utemeljen spomenuti program *Kaj & ča: prožimanja i perspektive*, kojem je cilj, kako je navela tadašnja i aktualna urednica časopisa *Kaj* Božica Pažur (ujedno autorica koncepcije i voditeljica toga programa), "problemski i suvremeniji pristup kajkavštini i čakavštini kao temeljnim vrijednostima nacionalne kulture" (Pažur 2002: 125). Kajkavska i čakavska pjesnička panorama, uz studije urednice *Kaja* Božice Pažur i urednika *Nove Istre* Borisa Domagoja Biletića te neke druge priloge, objavljene su 2004. i kao prva knjiga tada novouspostavljene biblioteke *KAJ & ČA: Susreti*, u kojoj je do sada objavljeno još sedam knjiga. Izuzev *Glagoljske početnice* (2010.) Frane Para, sve ostale zajedničke su zbirke pjesama po jednog čakavskog i jednog kajkavskog pjesnika ili pjesnikinje. Uz spomenutu zajedničku knjigu Božanića i Kovača, objavljene su i sljedeće knjige: *Manutekstura* Božice Pažur i Daniela Načinovića (2006.), *Cicirici i senjali* Ive Kalinskog i Vladimira Pernića (2007.), *Zvoni & vitar* Stanislava Petrovića i Miroslava Sinčića (2012.), *Kanat & kesnokrič* Božice Jelušić i Ljerke Car Matutinović (2016.) te *Prva sreda na mesecu* Nade Galant i Ivana Kutnjaka (2018.).

Iako osim pisanja nestandardnim jezicima i zajedničkih korica združene pjesnikinje i pjesnike nerijetko ne povezuje ništa drugo, kod Božanića i Kovača dogodila se spomenuta formalna podudarnost, a dvojicu autora povezuju i još neki aspekti. Naime, osim što su obojica afirmirani hrvatski pjesnici, obojica su i istaknuti književni znanstvenici i sveučilišni profesori, Božanić na Filozofskom fakultetu u Splitu (danas *professor emeritus*), a Kovač na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, te su se obojica, među ostalim, intenzivno bavili i fenomenom tradicionalno zvane dijalektalne književnosti. Što se Božanićeva dosadašnjeg pjesničkog opusa tiče, uz spominjane cikluse iz zajedničke knjige sa Kovačem, objavio je zbirke čakavskih pjesama *Perušće besid* (1981.) i *Lingua franca* (1997.), a kao znanstvenik poznat je, među ostalim, kao dugogodišnji urednik časopisa *Čakavska rič*

te autor više stilističkih i književnopovijesnih studija o hrvatskoj književnosti, s naglaskom na mediteranski, viški i komiški književni, jezični i kulturni areal[1], dok njegova najnovija stručna knjiga, *Vernakularna stilistika* (2019.), sažima neke od njegovih najvažnijih uvida u problematiku hrvatske književnosti na nestandardnim jezicima. Jednako se usporedno književnim i znanstvenim radom bavi i Kovač, koji je do sada objavio više pjesničkih zbirki koje sadrže i standardnojezične i kajkavske pjesme[2], pri čemu potonje (kajkavske) dominiraju u zbirkama *Vrnul se buom* (2001.) te u spomenutoj zajedničkoj s Božanićem. Slično kao i kajkavke pjesme, i Kovačevi su znanstveni i stručni radovi o kajkavskoj književnosti jednako rasuti po stručnim knjigama koje se bave i drugim područjima, ponajprije metodologijom (interkulturne) povijesti književnosti te (međuknjiževnom) interpretacijom i kritikom[3], a najprisutniji su u knjigama *Domovinski eseji* (2009.) i *Međujezična razlaganja* (2018.).

U svakom slučaju, i Božanić i Kovač svoje dijalektalne pjesme – prvi na komiškoj čakavštini (tj. cokavštini) a drugi na međimurskoj (donjodubravkoj) kajkavštini – pišu iz osviještene pozicije o ne samo stvaralačkim zamkama nego i stereotipima koji još uvijek postoje u hrvatskoj kulturi i znanosti kada je u pitanju tzv. dijalektalno pjesništvo. Obojica, naime, već dugi niz godina i na teorijskoj i na analitičkoj razini ukazuju na to da tzv. dijalektalna književnost nije – samo zato što je pisana dijalektima – *a priori* podređena onoj na standardnom jeziku, odnosno da je jednakopravna sastavnica hrvatske književnosti kao i djela pisana standardnim jezikom. Tako Kovač u brojnim radovima još od sedamdesetih godina 20. stoljeća do danas ponavlja da "sveukupnost hrvatske pjesme i hrvatske književne riječi općenito znači zapravo sveukupnost odnosa tzv. idiomatske trovalentnosti" (Kovač 2003: 108), na kojem je tragu i Božanić koji jednako uporno dugi niz godina ponavlja da

> "[m]atici nacionalne književnosti jednako pripadaju vrijedna književna djela koja nastaju na standardnom hrvatskom jeziku kao i djela napisana na bilo kojem vernakularnom idiomu štokavskog, čakavskog

[1] Spomenimo knjige *Komiške facende* (1992.), *Facende otoka Visa* (2002.), Lingua halieutica – *Ribarski jezik Komiže* (2011.), *Viški facendijer* (2013.) i *Jadranski halieutikon: gajeta falkuša - nasljeđe za budućnost* (2017.).

[2] Radi se o zbirkama pjesama *Courbette* (1973.), *Korelacije* (1982.), *Slutim sretnu ruku* (1988.) i *Goetingenske elegije* (2001.), dok zbirka *Zvon u kiši* (2015.) ne sadrži kajkavske pjesme.

[3] Radi se o knjigama *Interpretacijski kontekst* (1987.), *Poredbena i/ili interkulturna povijest književnosti* (2001.), *Međuknjiževna tumačenja* (2005.), *Međuknjiževne rasprave* (2011.) te *Interkulturne studije i ogledi* (2016). Uz to, objavio je i knjigu *Poetika Miloša Crnjanskog* (1988.) te dvije zbirke književnih kritika, *Kritika knjigoslovlja i druge kritike* (1987.) i *Raznoliko pjesništvo* (2003.).

> ili kajkavskog hrvatskog jezika, a kriterij te pripadnosti nije idiom na kojemu su djela nastala, već mjera njihove kreativnosti ostvarene u jeziku" (Božanić 2019: 225).

Potvrde tim tezama obojica su, kako je ustvrdila stručna kritika, dali i svojim pjesništvom. Tako je Milorad Stojević Božanićevo čakavsko pjesništvo – unatoč tome što je uglavnom okupirano zavičajnim motivima – smjestio u korpus "pjesništva poetskog osvještenja", dakle onog koje na razini referencijalnosti nastoji učiniti pomak u odnosu na istrošene kodove međuratne idilizacijske, nekritičke zavičajnosti (Stojević 1987: 428). Pjesnici poetskog osvještenja, a među njima i Božanić, kako Stojević dodatno pojašnjava, "unose u čakavsku poeziju svijest o tome da se piše poezija, da se stvara u granicama poetskih a ne kojih drugih problema, te da je jezik kojim se to na razne načine obavlja otporan izazovu tog zahtjeva" (isto: 427). S druge strane, zahvaljujući intertekstualnim i metatekstualnim, štoviše i pojedinim tekstualističkim eksperimentima, kao i zahtjevu za demistifikacijom tradicije, stručna je kritika Kovača odmah nakon pojavljivanja svrstala u skupinu onih kajkavskih pjesnika koji donose nove naglaske u taj korpus (Kuzmanović 1975: 19, Fišer 1981: 34), što su potvrdili i kasniji istraživači naglašavajući Kovačev doprinos približavanju kajkavskog pjesništva suvremenim (postmodernističkim) tokovima (Skok 2007: 115, Milanja 2012: 130).

U svakom slučaju, predstavivši u svojem dijalektalnom pjesništvu autohtoni pjesnički senzibilitet, Božanić i Kovač bitno su pridonijeli prevrednovanju tzv. dijalektalnog pjesništva u nacionalnom kontekstu. Prilog tome daju i u spominjanoj zajedničkoj pjesničkoj zbirci, koja donosi Božanićeve čakavske pjesničke cikluse *Pohvala falkuśi* i *Tri pokore*, odnosno Kovačev (pretežno) kajkavski ciklus *Moral bi meriti se z morjem*, od kojih ćemo detaljnije analizirati one njihove podcikluse koji su ostvareni kao sonetni vijenac – Božanićev ciklus *Pohvala falkuśi* i Kovačev *Sonetni vienec, napol*.

Versi glorijuze drevnoj mediteranskoj kulturi

Božanićev ciklus *Pohvala falkuśi* poštuje gotovo sve zahtjeve tradicionalnog sonetnog vijenca, iznevjeravajući tek pravilo da se posljednji stih svakog soneta ponavlja kao prvi idućeg. Ciklus se, dakle, sastoji od petnaest soneta, od čega je prvih četrnaest naslovljeno rimskim brojkama (*I. – XIV.*), a petnaesti je *Magiśtrale*, i sastoji se od prvih stihova prvih četrnaest soneta, pri čemu prva slova svakog njegovog stiha čine akrostih imena i prezimena osobe kojoj je vijenac posvećen – *JOŽOTU BOŽANIĆU*. Kao što autor navodi u posveti na početku svojeg sonetnog vijenca, radi se o "*mom nonotu* [djedu] *Jozotu*", "*jednom od posljednjih veslača u najdužem veslačkom maratonu na svijetu, u povijesnoj regati falkuša od Komiže*

do Palagruže". Falkuša je, inače, pojednostavljeno rečeno, tradicionalni ribarski brod iz Komiže na otoku Visu, jedinstven po tome što u sebi ustvari krije dva broda, nisku veslaricu prikladnu za ribolov te barku visokih bokova za jedrenje i prijevoz tereta (usp. Božanić 2017). Prvi spomeni o regatama falkuša datiraju iz 16. stoljeća, a posljednji iz 1937. godine, kada se zbog pojave brodskih motora falkuše i inače prestaju upotrebljavati. S vremenom su tako nestajali i primjerci falkuša, a posljednja je potopljena 1986. godine. No, upravo zahvaljujući inicijativi i zalaganju samog Božanića i njegovih suradnika, poslije okupljenih i u udrugu Ars Halieutica, jedanaest godina poslije rekonstruirana je i izrađena prva povijesna komiška falkuša, a 2009. obnovljeno je i održavanje povijesnih regati. Svojevrsnu poetsku rekonstrukciju falkuše Božanić je ostvario i u svojem sonetnom ciklusu, koji je osim djedu i regati u jednakoj mjeri posveta i samoj falkuši i cijeloj ribarskoj tradiciji povezanoj s njom.

Da će u središtu njegova sonetnog vijenca biti sama zavičajna ribarska barka, vidljivo je već u prvim, petrarkistički intoniranim stihovima:

Jur ni jelna na śvit borka
Lipotun śe ś njun ne śtavi
Nonke ona lipo Forka
Hanibal ca je proślavi.

Kao što je lako primjetljivo, radi se o parafrazi jedne od najpoznatijih hrvatskih ne samo petrarkističkih, nego i ljubavnih pjesama uopće, *Jur nijedna na svit vila* (1556.) Hanibala Lucića. No, njegov obožavani, idealni ženski subjekt zamijenjen je jednako obožavanom "borkom", kojoj nijedna druga na svijetu nije ravna, kao što se govori u završnom tercetu prvog soneta, štoviše, ljepša je – kao što se govori u trećem i četvrtom stihu citirane prve strofe – i od same Lucićeve "Forke" (Hvaranke), dok ju se poslije uspoređuje i s Afroditom (*IX.*). Božanić pritom vrlo vjerno parafrazira prvih nekoliko stihova Lucićeve pjesme, zamjenjujući tek pojedine riječi, kao što je vidljivo iz usporedne analize: prvi stihovi Lucićeve pjesme glase "Jur nijedna na svit vila / lipotom se već ne slavi...", a Božanićeve "Jur ni jelna na śvit borka / Lipotun śe ś njun ne śtavi...". Takvih vrlo sličnih formulacija onima iz Lucićeve pjesme ima i dalje u Božanićevu vijencu, koji prilično vjerno odslikava i *sadržajnu strukturu* Lucićeve pjesme. Naime, istaknuti hrvatski petrarkist svoju je pjesmu strukturirao tako da u prvoj strofi navodi opće pohvale gospojinoj ljepoti, a zatim se kroz narednih osam strofa "sustavno i, dakako, pohvalno opisuju pojedine sastavnice gospojine pojavnosti, i to odozgo prema dolje (kosa, čelo, obrve, oči, obrazi, usne, zubi, vrat, grudi, prsti, hod i držanje), pri čemu je svaka od strofa u pravilu posvećena jednome elementu ženine anatomije ili sveukupna izgleda, da bi pjesma u desetoj strofi završila još jednom sintet-

skom pohvalom gospojine ljepote i molbom bogu da je sačuva u vječnoj mladosti" (Bogdan 2014: 129). Božanićev sonetni vijenac strukturiran je na sličan, iako ne tako sustavan način – u prvome i posljednjem sonetu izriče se opća, sintezna pohvala gajetinoj ljepoti i slavi, sa željom da barem spomen na nju traje vječno, a u trinaest soneta između govori se o izdvojenim aspektima njezine ljepote, ali i njezinim karakteristikama te njezinoj povijesti i slavi. Tako se npr. u drugom i četvrtom sonetu govori o njezinim povijesnim i suvremenim posjetima Veneciji gdje je sve zadivila, pri čemu se, dakle, u isti motiv stapaju povijesna i rekonstruirana suvremena falkuša, u petom se spominje da je njome u Komižu plovio i tako ju proslavio "Meśtar Petar ol Tvardaja" (Petar Hektorović[4]), u sedmom se govori o njezinoj brzoj plovidbi do Palagruže[5], u osmom o predstavljanju u Portugalu[6] itd. Govori se i o njenom izgledu (dno joj je od koralja, pozlaćena je ribljim ljuskama, *VIII.*) i njenim osobinama: "Ol ahmanź imo ćud" (ima ćud kao crni endemski sokol pučinskih otoka Viškog arhipelaga, *IV.*), "Aźvelta je ko śajeta" (brza je kao strijela, *V.*) itd.

Značajniji zaokret od divljenja falkuši prema pjesničkom transcendiranju njezine materijalnosti događa se u devetom sonetu, gdje počinje izgradnja svojevrsne falkuše od stihova koja će postojati "u śve vike / Dok balota [zemaljska kugla] va śe kreće". Posljednji soneti okupirani su, dakle, uglavnom motivom očuvanja spomena na "borku", odnosno njezine barem pjesničke vječnosti, čemu želi doprinijeti i sam lirski subjekt svojim ciklusom:

I kal korbe njuj popuśte
i kal madir molo vodu
Njeźinu ću dorźat śkotu

Njeźinu ću pratit rotu
I darivat vemu brodu
Kako smola rici guśte"
(*XI.*)[7]

[4] Prilikom spominjanja Hektorovića ("Oni Piśmor ca iś korkun / Śtarogrojśke mośti mriźe / Ca putuje ovun borkun / Ś riborima pul Komiźe", V.) aludira se i na stihove njegova *Ribanja i ribarskog prigovaranja* (1568.): "Luč nam je cipati i karpiti mrižu, / A pak putovati k Visu na Komižu" (dio *Treti dan*, usp. Lucić–Hektorović 1968.).

[5] Ovdje se aludira na spominjanu regatu Komiža – Palagruža.

[6] Ovdje se aludira na sudjelovanje rekonstruirane komiške falkuše "Comeza-Lisboa" na svjetskoj izložbi EXPO '98 u Lisabonu.

[7] *Korbe* – brodska jedra; *madir molo vodu* – kad kroz pukotine između madira (oplatnica) počne prodirati voda; *dorźat śkotu* – držati upravljački konop jedra, upravljati brodom koji jedri; *rota* – smjer kretanja broda; *vemu* – ovome; *rici* – riječi.

Osim opće sadržajne kompozicije, *ljuvene* intonacije i pojedinih stihova Božanić od Lucića posuđuje i osmerački stih, ali ne preuzima strofnu strukturu (kod Lucića se radi o osmercima), pa sukladno tome niti Lucićev raspored rima, kao niti postupak ponavljanja prvih dvaju stihova svake strofe na njezinu kraju. Drugim riječima, iako preuzima mnoga formalna, leksička i sadržajna obilježja iz Lucićeve pjesme, ne imitira ju u potpunosti, nego ju *nadograđuje* oblikom sonetnog vijenca. Na taj način Božanić ustvari uspostavlja dijalog s dvjema tradicijama – onom Lucićeve pjesme i onom sonetnog vijenca – koje obje ustvari povezuje ljubavna motivika. Naime, jednako kao i Lucićeva pjesma, i neki od najpoznatijih sonetnih vijenaca, poput Prešerenova (*Sonetni venec*, 1834.), ljubavne su tematike. *Nadogradnjom* jedne od najpoznatijih hrvatskih ljubavnih pjesama formom sonetnog vijenca Božanić, dakle, kao da želi udvostručiti, odnosno dodatno potencirati ionako visok intenzitet svojeg *ljubavnog odnosa* prema opjevanom *subjektu*.

Posebno treba istaknuti i leksički aspekt Božanićeva ciklusa. Naime, osim činjenice da je pisan komiškim cokavskim idiomom, koji je zajedno s viškim idiomima zaštićen kao nacionalno nematerijalno kulturno dobro, u pjesmama se pojavljuje i niz riječi povezanih s općom drevnom mediteranskom maritimnom kulturom. Tako se npr. u trećem sonetu spominju pojedini gajetini dijelovi, kao što su "*trastan* – poprečna fiksna klupa u barci koja drži jarbol" (objašnjenja na standardnom jeziku naveo je sam autor ispod pjesama), "*skaf* – paluba koja djelomično prekriva otvorenu barku", "*balestrine* – podignuta od poda drvena podloga za veslače", "*karik ol jarine* – teret šljunka u vrećama koji se koristio kao balast", ili cijeli izrazi za tipične maritimne pojave, kao što su "*slono juga su savila* – jako jugo s posolicom od velikih valova koji savijaju i modeliraju krivine borovih grana što je dobro za brodogradnju zbog prirodnih krivina", ili "*salacon su stajunala* – posolica od valova nošenih jakim vjetrovima konzervirala je drvo koje je dobro za gradnju".

U svakom slučaju, Božanić svojim sonetnim vijencem nije, dakle, od zaborava spasio samo "nonota Jozeta" i falkušu, nego i dio danas nestajućeg leksičkog blaga viških govora i stare nadnacionalne mediteranske maritimne kulture. No, još je važnija činjenica da je sve to uobličeno kroz složenu i estetski relevantnu strukturu, koja sjedinjuje ne samo prošlost i sadašnjost nego i faktografski (djed, falkuša, regata) i fikcijski sloj, organiziran kroz zahtjevne intertekstualne (sonetni vijenac, H. Lucić, P. Hektorović) reference.

Sonetni vienec postmoderne zgradbe

Jednako kao i Božanić, i Kovač je u svojem *Sonetnom viencu* uspostavio intertekstualan odnos s jednim poznatim književnim predloškom, i to sa spomenutim

glasovitim Prešerenovim *Sonetnim vijencem* (1834.). Pritom je u prvom sonetu još intenzivnije nego Božanić parafrazirao stihove svojeg interteksta, kao što je vidljivo u usporednoj analizi:

Zvonko Kovač: *Sonetni vienec, napol*

I.

Još poet kajkavcem novi vienec plete,
ves hrepeneči k petnoaestemu sonetu,
da v magistralnu, pesmu triput prevzetu,
vse druge skupa vu harmoniju splete:

iz nje izvira, vu nju se zopet zlije,
pesem pesme, kakti sonet do soneta,
iduča v koncu preddojduče začeta,
dok pesnik jednak je viencu poezije.

Vse nam misli zviraju z ljubavi prave;
ako su v noči, vu spanju i zaspale,
zbudiju se gda zopet zorje zaplave:

ti si življenja mojega magistrale,
oglašala boš se gda me i zatrave –
u spomen sreče i tuoge, tvoje fale!

France Prešeren: *Sonetni vijenac*[8]

1.

Poet tvoj nov Slovencu vijenac vije,
ispreplećuć ga s petnaest soneta,
a "magistrale", pjesma tri put peta,
povezuje svih drugih harmonije.

Izvire iz njeg, u nj se opet slije
soneta svakog pjesan — on je meta;
krajem je prve druga započeta,
a pjesnik sličan vijencu poezije.

Sve misli su mi iz ljuvena vrela
i ma gdje noću legle i zaspale,
zorom se bude, prije dana bijela.

Života moga ti si magistrale,
što ostat će, kad nestane mi tijela,
ranjena srca glas i tvoje hvale.

U narednim sonetima takva se uska veza s intertekstom prekida te Kovačev sonetni vijenac skreće prema autoreferencijalnim i metatekstualnim intervencijama lirskog subjekta, pri čemu glavni akter i adresat postaje – pjesama sama. Tako već u drugom sonetu lirski subjekt autoreferencijalno ustvrđuje da svoj ciklus ne ostvaruje dosljedno u dvostrukorimovanom dvanaestercu, stihu u hrvatskom kontekstu karakterističnom za ljubavnu liriku zbog snažne renesansne petrarkističke tradicije ostvarene tim metrom, nego "vu stihi mi bližim", od kojih, među ostalim, ima i dvanaesterca, ali *običnog*, koji odbacuje strogo definirane cezure u stihu i pravilan raspored rima te uključuje npr. "opkoračenja kak vu slobodnem / stihu", a sve s ciljem koji zatim iznosi u nekoliko sljedećih soneta – oslobođenja od prevelikih ograničenja, i to ne samo formalnih i ne samo u pjesništvu, nego i općenito u životu: "Neomejena naj bo mera rieči, zvoki i / značenji, metafori, ritmi, znaki i misli" (*II.*), "mašta mora, / kak i tielo, slobodna biti" (*III.*) itd. Pritom

[8] Stihove donosimo prema prijevodu sa slovenskog na hrvatski Gustava Krkleca (usp. Prešeren 1949).

lirski subjekt ne zaboravlja da sâm svoju *pohvalu slobodi*, dakle, ostvaruje u formaliziranom sonetnom obliku, *opravdavajući se* da se ustvari radi o *šali s oblikom* ("z oblikom se šalili", *IV.*), odnosno nazvavši svoje stihove sonetima "postmoderne zgradbe" (*II.*), koji nadograđuju tradicionalnu formu, odnosno istovremeno i poštuje tradiciju i dodaju joj nešto novo.

U četvrtom sonetu lirski se subjekt prvi put sasvim direktno obraća i svojoj pjesmi, eksplicirajući koji bi trebao biti njezin cilj – "pesem moja draga, kčeri ljubavi, kčeri // novoga skučenoga doba, ekološke / nepribranosti, idi hrabro dalje, ne obračaj se: / ti bi mogla znati rieku najti, z vodum se pomiriti". U narednim sonetima dodatno precizira namjere svoje pjesme: "vsemu svietu morala bi / svoju vedrinu ponuditi, smiehom ga zaraziti, / svojom milom rokom vnoge roke doteknuti" (*V.*), da bi u šestom definirao njezin možda i najvažniji cilj:

I nespokojna, sama, ar išče nevumiruča,
našla buš steze do našega zveličenja,
našli bumo smisel novem vrlem svietu
ki se raspada i zjedinjuje, stalno spreminja...

Smisao njegove pjesme svojevrsni je, dakle, bijeg od poludjele svakodnevice, koja se sve više pretvara u besmisao. Pjesma bi trebala životu dati smisao osvješćivanjem pravih životnih vrijednosti, kao što su skromnost, ljepota i dobrota (*II.*), povezanost s prirodom (*III.*), ljubav (*III.*), moralno djelovanje (*IV.*), strpljivost i vedrina (*V.*), optimizam (*VI.*), umjetnost i prijateljstvo (*VI.*), da bi u magistralnom sonetu sintetski zaključio da bi pjesma, dakle, trebala "Od življenja smisel najti, iskati, prenašati".

Osim kroz spomenute aspekte, autoreferencijalna i metatekstualna svijest vidljiva je i kroz samu strukturu sonetnog vijenca, tj. kroz njegovu nepotpunost. Naime, Kovač dosljedno slijedi neka pravila sonetnog vijenca, kao što je ponavljanje posljednjeg stiha svakog soneta kao prvog stiha idućeg, a i magistralni je sonet sastavljen od prvih stihova prethodećih mu soneta, koji pritom čine i akrostih imena osobe kojoj je vijenac posvećen. No, struktura Kovačeva sonetnog vijenca nije dovršena, odnosno njegov sonetni vijenac sadrži samo pola od predviđenih petnaest soneta, i to doslovno – sedam i pol: sedam cjelovitih soneta (*I. – VII.*) te pola (samo prva dva katrena) magistralnog. U tom je smislu i akrostih krnji – "*JUDITI KO*", što bi moglo značiti *Juditi Kovač*, inače autorovoj kćerki.

Nedovršenost sonetnog vijenca, magistralnog soneta i njegova akrostiha u svakom je slučaju još jedna manifestacija Kovačeva poigravanja prestižnom formom, odnosno njezine postmodernističke reinterpretacije, što nije prvi takav Kovačev pothvat u njegovu kajkavskom opusu. Naime, već je u zbirci *Korelacije* (1982.) predstavio nekoliko kajkavskih pjesama koje parodiraju hrvatsku rene-

sansnu petrarkističku liriku, čiji je prošireni ciklus predstavio u zbirci *Vrnul se buom* (2001.). U tim pjesmama Kovač, dakle, u formu elitističke, i to čakavsko-štokavske tradicije, ubacuje (u renesansno vrijeme pučku) kajkavštinu, želeći očito pokazati da ustaljeni kulturološki vrijednosni odnosi baš i nisu onakvima kakvima se čine. Ernest Fišer je to opravdano okarakterizirao kao svojevrsnu pobunu protiv povijesnih datosti (Fišer 1981: 135), na kojem je tragu i Jožа Skok, koji je istaknuo da svojom kajkavsko-petrarkističkom lirikom Kovač ustvari propituje mogućnosti kajkavskog jezika (Skok 2007: 118). To propitivanje Kovač je nastavio i kroz *kalendarsko-kajkavsku nadopunu* Gundulićeva *Osmana* (Kovač 2002), ubacujući kajkavštinu u još jednu ne samo klasičnu formu (barokni ep) nego i nacionalno kanonsko djelo, a u tom kontekstu možemo, dakle, shvatiti i sastavljanje polovičnog sonetnog vijenca kojim se bavimo u ovome radu. Kajkavskim reinterpretiranjem petrarkističke lirike, baroknog epa i sonetnog vijenca, dakle odreda *elitističkih* i *nekajkavskih* formi, Kovač ne samo da potvrđuje svoj – i u standardnojezičnoj poeziji prisutan – tipično postmodernistički zahtjev za demistifikacijom tradicije (usp. Milanja 2012: 124), nego očito želi *nadoknaditi* povijesnu isključenost kajkavštine iz tih formi, a time ustvari pokazati da se tim idiomom mogu ostvariti i najzahtjevnije forme. Drugim riječima, želi pokazati da je kajkavština ravnopravan jezični idiom ne samo standardnom jeziku, nego i bilo kojem drugom. Vjerojatno se zbog takvih uspoređujućih, a ustvari vrijednosno poravnavajućih namjera – uz funkcionalnu pripomoć inokajkavskim čitateljima – uz svaki sonet donosi i njegov cjeloviti prijevod na standardni jezik, što je također inovativan i ustvari svojevrstan metatekstualni komentar lirske svijesti.

Umjesto zaključka

Osim što su se našli u istoj knjizi, Božanićev čakavski i Kovačev krnji kajkavski sonetni vijenac povezuje činjenica da uspostavljaju neskrivene intertekstualne odnose s kanonskim književnim djelima hrvatske i svjetske književnosti, kao i to što nastoje uspostaviti dijalog s tradicijom samog sonetnog vijenca. Što se tiče intertekstualnosti, Božanić je upućen na jednu od najpoznatijih hrvatskih ljubavnih pjesama, *Jur nijedna na svit vila* Hanibala Lucića, čiju muško–žensku, tipično petrarkističku ljubavnu tematiku, zamjenjuje *ljuvenim* odnosom prema zavičajnoj tradiciji, konkretnije, prema po mnogočemu u svjetskim razmjerima jedinstvenom dijelu te tradicije – gajeti falkuši – preko koje uspostavlja odnos i s cjelokupnom drevnom mediteranskom maritimnom kulturom. Kovač intertekstualni odnos uspostavlja s Prešerenovim *Sonetnim vijencem* i posve je ustvari artificijelno usmjeren, što je vidljivo ne samo kroz namjerno nedovršenu strukturu samog sonetnog vijenca nego i kroz brojne autoreferencijalne i metatekstu-

alne intervencije lirske svijesti, ali i kroz ideju da pjesništvo može/mora osmisliti ispraznost egzistencije. I kod Božanića i kod Kovača u intertekstualno i fiktivno tkivo ušiveni su i faktografski elementi, najvidljiviji kroz posvete osobama iz užeg obiteljskog kruga, a kod Božanića i kroz još nekoliko stvarnosnih relacija (povijest falkuše, regata, izložbe).

U svakom slučaju, i kod jednog i kod drugog sonetni vijenac funkcionira kao sredstvo dijaloga s tradicijom. Pritom kod Božanića – zajedno s Lucićevim intertekstom – djeluje kao svojevrsni artificijelni pojačivač udivljenja prema falkuši, koja i nije ništa drugo nego, s jedne strane, simbol osobitosti jedne kulture, a s druge opomena o potrebi poštivanja vlastitih korijena, odnosno općenito identitetskih različitosti pa i najmanjih mikrokultura. Za razliku od toga, kod Kovača sonetni vijenac funkcionira prije svega kao instrument svojevrsne polemike s nacionalnom književnom tradicijom u vezi s položajem kajkavštine i kajkavske književnosti s jedne strane, te mogućnosti osmišljavanja egzistencije u suvremenom ispraznom svijetu s druge.

Literatura

Bogdan, Tomislav (2014) “*Jur nijedna na svit vila* – novo čitanje”. *Dani Hvarskoga kazališta*, god. 40, br. 1, str. 125–151.

Božanić, Joško (2017) *Jadranski Halieutikon: Gajeta falkuša – naslijeđe za budućnost*. Zagreb: AGM.

Božanić, Joško (2019) *Vernakularna stilistika*. Split: Književni krug Split – Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu – Katedra Čakavskog sabora Split.

Božanić, Joško – Kovač, Zvonko (2009) *Co, kaj?* Zagreb: Kajkavsko spravišče.

Fišer, Ernest (1981) *Dekantacija kajkaviana: rasprave i kritike o hrvatskom poslijeratnom kajkavskom pjesništvu*. Osijek: Izdavački centar “Revija”.

Kolar, Mario (2015) *Između tradicije i subverzije: časopis Kaj i kajkavska postmoderna*. Zagreb: FF-press–Filozofski fakultet.

Kovač, Zvonko (2003) *Raznoliko pjesništvo: književno-kritičke zabilješke (1975–1978)*. Zagreb: Društvo hrvatskih književnika.

Kovač, Zvonko (2002) “Osman: (Kalendarsko-kajkavska nadopuna: 14. pjevanje)”. *Kaj*, god. 35, br. 4, str. 8-12.

Mladen Kuzmanović (1975) “Vanshajanje reči: marginalije uz *Antologiju novije kajkavske lirike*”. *Kaj*, god. [8], br. 3–5, str. 7–19.

Lucić, Hanibal; Hektorović, Petar (1968) *Skladanja izvarsnih pisan razlicih. Ribanje i ribarsko prigovaranje i Razlike stvari ine*. Priredio Marin Franičević. Pet stoljeća hrvatske književnosti, knjiga 7. Zagreb: Matica hrvatska – Zora.

Milanja, Cvjetko (2003) *Hrvatsko pjesništvo od 1950. do 2000. III. dio*. Zagreb: Altagama.

Milanja, Cvjetko (2012) *Hrvatsko pjesništvo 1950. – 2000. IV. dio. Knjiga 1*. Zagreb: Altagama.

Mrkonjić, Zvonimir (1984) “Ususret Stojevićevim sonetima”. U: Stojević, Milorad: *Rime*

amorose. Rijeka: Izdavački centar Rijeka. Str. 65–72.

Pažur, Božica (2002) "Ča & kaj: prožimanja i perspektive. Program kulturološkog zajedništva Kajkavskog spravišča i Čakavskog sabora". *Kaj*, god. 35, br. 5–6, str. 125–133.

Prešeren, France (1949) *Sonetni vijenac*. Preveo Gustav Krklec. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske.

Skok, Joža (2007) *Ignis verbi kajkavicae: nove kajkavske studije, eseji i rasprave*. Zagreb: Kajkavsko spravišče.

Solar, Milivoj (2011) *Književni leksikon: pisci, djela, pojmovi*. Drugo, prošireno izdanje. Zagreb: Matica hrvatska.

Stojević, Milorad (1987) *Čakavsko pjesništvo XX. stoljeća: antologija, studija*. Rijeka: Izdavački centar Rijeka.

MEETINGS OF LANGUAGES, TRADITION DIALOGUES: ON THE CHAKAVIAN AND KAJKAVIAN CROWN OF SONNETS BY JOŠKO BOŽANIĆ AND ZVONKO KOVAČ

By Mario Kolar, Koprivnica/Rijeka

Summary

One of the numerous programs organized during the KAJ periodical's half-a-century publishing was connected with the Kajkavian and Chakavian literature and culture dialogues. The first projects with such goals were realized as far back as the early 20th century Seventies, and a more conceptualized and systematic dialogue was established when the program Kaj & ča: prožimanja i perspektive (Kaj & ča: interpenetration and perspectives) was initiated. Among others, a number of books by Kajkavian and Chakavian poetesses and poets have been published to date under the programs and libraries entitled KAJ & ČA: Susreti. One of them entitled Co, kaj? (2009), brings the Chakavian crown of sonnets by Joško Božanić, and the Kajkavian one by Zvonko Kovač, of which there will be detailed analysis further in the paper. The focus of our investigation will be their dialogue with tradition and modernism, as well as with the sonnet form itself.

Key words: Chakavian poetry; Kajkavian poetry; crown of sonnets; intertextuality

K A J – časopis za književnost, umjetnost, kulturu, i njegov nakladnik KAJKAVSKO SPRAVIŠČE, društvo za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti, Zagreb – u sklopu programa JEZIČNICA KAJKAVIANA – raspisuju:

A) 17. NATJEČAJ ZA KAJKAVSKE KNJIŽEVNE RADOVE UČENIKA SREDNJIH ŠKOLA REPUBLIKE HRVATSKE

B) 10. NATJEČAJ ZA ČAKAVSKE KNJIŽEVNE RADOVE UČENIKA SREDNJIH ŠKOLA REPUBLIKE HRVATSKE

Natjecati se mogu učenici svih srednjih škola Republike Hrvatske svaki s najviše pet (5) poetskih i pet (5) proznih literarnih radova (opseg kajkavske/čakavske proze - do 3 kartice).
Radove - s naznakom imena i prezimena učenika, imena i prezimena voditelja ili profesora, mentora, te naziva škole - valja poslati na adresu: Kajkavsko spravišče / Uredništvo časopisa Kaj (10000 Zagreb, Ilica 34, dvor.), ili na e-mail:
bozica.kaj@gmail.com do 1. srpnja 2021.
Naznačiti valja i tip zavičajnog idioma /mjesnoga govora kojim je rad pisan. Najuspjelija ostvarenja, prema ocjeni prosudbenog povjerenstva, nagrađuju se objavom u časopisu KAJ.

***

Cilj je natječaja i Jezičnice kajkaviane (Kajogleda i radionice za mlade) podržati kontinuitet književne kreativnosti mladih na kajkavštini / čakavštini i nakon osnovnoškolske dobi, kao i razvijanje kulture pisane i govorene riječi.

Rad sa znanstvenog skupa
UDK 050 Kaj : 398.8 : 821.163.42'282 : 091 Martjanska st.
Primljeno 2019-10-09
Prihvaćeno za tisak 2018-11-27/2019-11-28

MARTJANSKA PJESMARICA STARIJA U ČASOPISU *KAJ*

Ivan Zvonar, Varaždin

Sažetak

"Prekomurska" ili, točnije, "Martjanska pjesmarica starija", u to danas nema sumnje, predstavlja najstariji i najpouzdaniji izvor podataka o počecima povijesti književnosti na hrvatskom kajkavskom narječju. Radi se o vrlo opsežnom rukopisnom tekstu od pet dijelova koji su u jednom trenutku, ali svakako prije 1710. godine, bili uvezani u jedan svezak. Rukopis je, barem dijelom, nastao prije 1593. godine. Prvotno je sadržavao 211 poetskih tekstova, od čega deset čine svjetovne pjesme.

Prvi ga je u povijest hrvatske književnosti, doduše vrlo sažeto, uveo tridesetih godina 20. stoljeća Franjo Fancev. Iz njegovih se prikaza ipak može saznati da je najstarija kajkavska pjesma ''Cantio De Matrimonio'' ("Pjesma o braku") nastala 1534. i da je njezin autor Andreas Šajtić.

Tek će trideset godina kasnije, točnije 1973., u časopisu "Forum" i 1975. u časopisu "Kaj", taj rukopis opširnije opisati Olga Šojat i donijeti iz njega, u svojoj transkripciji, dvije duhovne i osam svjetovnih pjesma.

Na slovenskoj je strani o toj pjesmarici najviše pisao slovenski etnograf i povjesničar književnosti Vilko Novak, da bi 1997. objavio i cijeli rukopis u izvornoj grafiji. Pjesmarica je, po njegovu mišljenju, nastala tako što su prekmurski duhovnici i učitelji, politički i jezično dugo odvojeni od slovenskog naroda, za svoje potrebe prepisivali kajkavske tekstove i pri tome, ali ne dosljedno, u njih unosili pojedine prekmurske izraze i fraze. To su počeci prekmurske pismenosti i književnosti.

Novakova teza da su gotovo sve kajkavske pjesme u toj zbirci prepjevi s mađarskog nema znanstvene osnove.

Na hrvatskoj je strani kasnije jedino časopis "Kaj" donio nekoliko ozbiljnijih znanstvenih radova o "Martjanskoj pjesmarici starijoj".

Ključne riječi: "Prekomurska" ili "Martjanska pjesmarica; Prekomurje (slovenski Prekmurje); počeci kajkavske i prekomurske književne povijesti; časopis "Kaj"; tekstovi Franje Fanceva, Olge Šojat i Vilka Novaka

Pri određivanju početaka kajkavske pismenosti znanstvenici neće naići na

posebne probleme.Činjenica je da se pojedine kajkavske riječi mogu naći u tekstovima glagoljskih zbornika iz 15. stoljeća, naročito u *Petrisovu* iz 1468. i *Kolunićevu* iz 1486.[1]

Jedna trećina *Petrisova zbornika* pisana je jezikom u kojem se čakavska (crkvenoslavenska) potka isprepleće s fonetskim, morfološkim i leksičkim kajkavizmima.[2]

Za ovaj je kontekst posebno zanimljivo djelce *Lucidarij* u *Petrisovu zborniku*. Radi se o čakavskoj verziji zanimljive zbirke srednjovjekovnog znanja i vjerovanja o duhovnom i materijalnom svijetu, koncipirane kao razgovor između učenika (*Mlaji*) i učitelja (*Mojstr*) u kojem učenik postavlja pitanja, a učitelj odgovara.

Tu se, uz više kajkavskih riječi (npr. žveplo, žge (pali), *jajce*, *vezda*, *duša bude zabljena*, *gdo*, *na pamet prijemal*), češće javlja i zamjenica *kaj* (... *to kaj si rekel*).[3]

Sve su to, međutim, samo fragmenti koji, istina, potvrđuju prisustvo kajkavskih izraza na širem zemljopisnom prostoru i postojanje jednog živog, ali još uvijek ne i zapisanog govora.

Najstariji do danas poznat i sustavno pisan kajkavski tekst predstavlja Čunčićev *list*, zapisnik potekao iz pera Stjepana Čunčića u Kučama (Turopolje) 1521. godine.

Čunčić je bio obrazovaniji pripadnik svoje okoline, što se vidi iz relativno lako čitljivog rukopisa, ujednačenog pisanja pojedinih riječi i jasnog iskaza.

Sam je pisac svoj tekst i precizno datirao: "... in Kuche in mea Curia Stephani Chunchich Anno domini 1521.[4]

Dok god se ne nađe neki stariji sličan dokument, Čunčićev se *list*, bez dileme, može smatrati početkom kajkavske pismenosti.

Kada je, pak, riječ o počecima kajkavske književnosti, redovito se javljaju i određene nedoumice.

[1] *Petrisov zbornik* danas nosi naziv po Josipu Antunu Petrisu (1787. – 1868.) jer je nađen u njegovoj ostavštini.

Kolunićev je *zbornik* nazvan po svom vlasniku koji se i potpisao kao "Žakan Broz Kolunić").

[2] Preuzeto iz knjige *Srednjovjekovna književnost* Eduarda Hercigonje. *Povijest hrvatske književnosti*. Knjiga 2. Liber – Mladost, Zagreb, 1975., str. 32.

[3] O prvim zapisanim kajkavskim izrazima i frazama opširno piše i Alojz Jembrih u djelu *Na izvorima hrvatske kajkavske književne riječi. Rasprave i građa za povijest hrvatskoga književnog jezika*. Nakladnik: ZRINSKI d. d. Čakovec. Čakovec, 1997.

[4] Cijeli je tekst Čunčićeva *lista* u izvornom obliku i u transkripciji objavljen u katalogu izložbe *Tragom hrvatskokajkavske pisane i tiskane riječi*, organizirane u Donjoj Stubici u povodu 780. godišnjice prvog spomena Stubice i 450. godišnjice Vramčeva rođenja. Izložba je upriličena 1989., a katalog su sastavili Alojz Jembrih, Ivan Cesarec i Mirko Ivanjek. Nakladnik je *Kajkaviana* – D. Stubica. Drugo je, dopunjeno, izdanje objavljeno u Zagrebu 1990. godine.

Uvaženi je mađarski slavist László Hádrovics (1910. – 1997.)[5] našao u franjevačkom samostanu gradišćanskoga Novog Grada (mađ. Németujvár, njem. Gissing) knjižnicu mađarskog velikaša, zeta Nikole Zrinskog Sigetskog (1510. – 1566.), proslavljenog borca protiv Turaka i znanstvenika Boldizsára Batthyányja (Boltižar Baćani, najvjerojatnije rođen 1543., a umro 1590.), u kojoj je bila i knjiga *Postilla Guillermi super Epistolas et euangelia de tempore et de sanctis*. Na unutrašnjoj je stranici prve korice i na praznoj stranici uveznog lista tog djela rukom zapisana kajkavska pjesma pod naslovom *Cantio optima* i s početnim riječima: *Zdravo budi božje telo*.

Knjiga je bila od 1447. do 1502. pet puta tiskana u Bazelu u istom obliku.

Primjerak o kojem je ovdje riječ nema označeno vrijeme tiskanja, ali ga Hádrovics bez dvoumljenja stavlja u 1500. godinu. Pjesma je, dakako, mogla nastati tek nakon te godine, ali je pisac prikaza, i unatoč tome, smatra jednom od najstarijih ili čak najstarijom kajkavskom crkvenom pjesmom.

Tekst je pisan po cijeloj širini stranice u četrnaest redaka, dok petnaesti i šesnaesti redak prelaze na uvezni list, s tim da šesnaesti redak ima samo riječ *den*. Uzme li se u obzir ritam, djelu se može dati i određeni pjesnički oblik.

Ovdje se najprije donosi prvih deset, doslovce prepisanih, redaka:

Cantio optima

1. Zdravo bwdj boſye telo na oltarij aldwano od zwetoga
2. dwa dano y narogyeno ᴪ od dewyche marye
3. pogabryele arkangyele marye nauzweſcheno [t]ebe Iſajaſ
4. propetha prorokuwalye pozwetoga dwa mylozthj
5. Oblaſeno boſye thelo ty zy wekiwechny
6. bog ke za aldwyeſ na oltary ot farara twoye
7. zmerty nazpomenyenya ᴪ
8. Onebezka welyka zwetlozt paradyſomzky
9. plemenithy zat dewe marye blaſen zyn Jeſus
10. chriſtus prezwetij nam naſſe pamety ᴪ ...

U suvremenoj (Hádrovicsevoj) transkripciji, podijeljen na strofe, cijeli tekst pjesme izgleda ovako:

[5] Možda je na ovom mjestu zanimljiva opaska da su Hadrovićevi roditelji potekli iz Čakovca u Međimurju. Odatle su se preselili u Donju Lendavu, gdje im se rodio sin Ladislav (Lászlo), kasniji akademik i slavist svjetskoga glasa.

Cantio optima

Zdravo budi, božje telo,	O nebeska velika svetlost,
na oltaru alduvano,	paradižomski plemeniti sad
od Svetoga Du[h]a dano	deve Marije blažen sin,
i narođeno *Ψ* od device Marije,	Ježuš Krištuš, presveti nam
po Gabriele arkanđelje	naše pameti.
Marije nazveščeno.	
	To je te kruh anđelski
[T]ebe Ižaijaš profeta	ke se je od Marije porodil.
prorokuval je po Svetoga	Vola što te ne veruje skvarjen bo.
Du[h]a milosti	
	Čista devica Marija,
O blaženo božje telo,	mati božja milostivna,
ti si vekivečni Bog	Svetoga Tro[j]stva jedina si ruža
ke se alduješ na oltari	rumena
ot farara tvoje smrti	moli za nas na denešnji
na spomenjenje.	den.

To je tipična euharistijska himna posvećena hostiji.

Pismo je (po Hádrovicsu) varijanta tzv. kurzivne humanistike, a sudeći po duktusu (načinu oblikovanja i povezivanja slova) taj je tekst mogao nastati u petom desetljeću 16. stoljeća.

Pravopis također pokazuje starinske crte, svakako starije od onog u Ivana Pergošića (1521./22. – 1592.) i Antola Vramca (1538. – početak 1588.).

Osobitost je dvoslov *ch* koji služi i za *c* i za č.

I Pergošić i Vramec već razlikuju ta dva glasa. Za prvi koriste dvoslov *cz*, a za drugi *ch*.

Jezik je pjesme čista kajkavština, sa zamjenicom štó umjesto *tko* i s tek nekoliko mađarskih: *alduvati*, *paradižom*, *orsag* i njemačkih: *farar*, posuđenica.[6]

Moglo bi se reći da su ovdje spomenute mađarske posuđenice već tada bile sastavni dio kajkavskog leksika, a to su ostale do današnjih dana.

[6] Ovdje je korišteno Hádrovićevo izlaganje *Cantio optima*. *Zdravo budi božje telo* (*Kajkavska pjesma o euharistiji iz prve polovice 16. stoljeća*), održano na znanstvenom skupu organiziranom u povodu 400. obljetnice tiskanja prve knjige (*Postille* Antuna Vramca, o. p.) u Varaždinu 1986.

Tom je prilikom i pisac ovih redaka upoznao izlagača i kasnije, u više navrata, koristio njegovu pomoć u svom znanstvenom radu.

Cijeli je Hadrovićev tekst objavljen u ediciji *Radovi* Zavoda za znanstveni rad Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti. Zavod za znanstveni rad Varaždin. Knjiga 2. Urednik: akademik Andre Mohorovičić. Varaždin, 1988., str. 443. – 446.

Tu, međutim, priči nije kraj.

Veliki je hrvatski melograf i folklorist Franjo Š. Kuhač (1834. – 1911.) u III. knjizi svojih *Južno-slovjenskih narodnih popievaka,*[7] objavio dva iznimno zanimljiva teksta s napjevima.

Prvi je od njih sam naslovio kao *Paulinac i sestra mu (Iz XVI. stoljeća)*, a drugi samo kao *Inačica*, no s prvim stihom *Kam Pavel putujess?* Oba su citata zapisana izvornom grafijom, relevantnom za ovaj kontekst, i kao Kuhačeve transkripcije.

Sadržajno to su potresni dijalozi između brata koji se odlučio za pavlinski duhovni red, što uključuje odlazak u samoću (puščinu), i sestre koja ga na svaki način, ali bez uspjeha, pokušava, odgovoriti od te namjere.

Paulinac i sestra mu

Kuhač navodi svoj, nadajmo se vjeran, prijepis prvotnog notnog zapisa i cijeli tekst u sedam oktava (zapravo četrnaest spojenih kvartina).

Br. 997.

Ah, zbo - gom Pa - vel Bra - tecz moi, o tu - sni

od - hod tvoi, szesztru tvo - ju o - sta - vlyas v pu-

schi - nu sze szpra - vlyas, pre - mi - szli kak tam sivel

buss, gde hi - su nit hra - nu i - mal buss, zi-

ma te bu - de tra - pila, glad, se - gya mu - chi - la.

Iz teksta se donose dvije prve i dvije zadnje kitice.

[7] *Južno-slovjemske narodne popievke*. (*Chansons nationales des Slaves du sud*). Većim ih dielom po narodu sam sakupio, ukajdio, glasovirsku pratnju udesio te izvorni im tekst pridodao Fr. Š. Kuhač. III. knjiga. U Zagrebu 1880.

Ah, zbogom Pavel Bratecz moj, O tusni odhod tvoj, Szesztru tvoju osztavlyas, V puschinu sze szpravlyas; Premiszli kak tam sivel buss Gde hisu nit hranu imal buss, Zima te bude trapila, Glad, segya muchila.	Florina Draga szesztricza, Ma tusna gerlicza, Pitass, kak v skule sivel bum Y szkem me hranil bum? Karvan bu daval jesztvinu, Zdenecz pako vodu pitvinu, Ovak do szmerti siveti, Selim i vumreti.

\- - - - - - - - - - - - - - - - -

Premiſlaval jeſem vſza zadoszta, Nit naſsel szem kai sztalnoga, Zvan Boga szamoga, Zatho v-puschinu nut besim, Da szveczka lyubech ne greſsim Ar kai haszni szvet lyubiti, A nebo zgubiti.	Zbogom anda ma resida Florina szesztricza, Ako me bus chula siveti, Nai ſze szpozabiti Iz paula Bratcza tvojega, Tia do groba szvojega, Sivel budem vu szamochi, Zbog Bosje milosche. *(Br. 997, str. 182. – 184.)*

Drugi je primjer ista priča, ali sročena na malo drugačiji način. I tu se donose dvije prve i dvije zadnje kitice.

Kam Pavel putujess?

"Kam Pavel putujess? Premiszli mladoszt czvetuchu, Kam Bratecz setujess, I mene szeſtru plachuchu Premiſzli proſzim te I nazad verni ſze!"	"Ah nemrem szeſztricza Che premſzu tva licza Vſza obleana szuzami Ke jako rane szercze mi, Nemrem toga vchiniti, Nit se nazad vernuti.

\- - - - - - - - - - - - - - - - -

Kad tebe videti, Y sztobom govoriti, Nigdar nebudem mogla vech, Turoben bude szercza mech, Da ne bum v saloſti Imala radoſti.	Ah, szini paulini Vi paulu v puschini, Veszelo denesz szpevajte, Y vaſsega Ocza poſtujte, Ki v nebu kralyuje, Y vam ſze raduje. *(Br. 998, str. 185. – 186.)*

Kuhač kaže u napomeni (str. 184.) da su obje pjesme uzete iz rukopisne zbirke koja je nekada pripadala Ivanu Kukuljeviću. U svesku nisu naznačeni ni pisac ni nadnevak, ali se može pretpostaviti da ju je prije tristo godina sastavio neki

paulinac. Jedna je pjesma u zbirci posvećena Tomi Nádasdyju (1498. – 1562.), kraće vrijeme i hrvatskom banu (1537. – 1539.), pa je moguće da je i nastala za njegova banovanja.

Tip nota, kojim je prepisan napjev prvog citata, pripada 15., ali je u Hrvatskoj korišten još dugo i u 16. stoljeću.

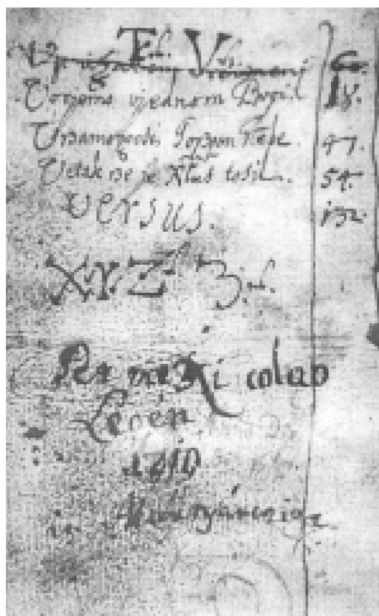
Sve su to zanimljivi primjeri, ali se njihov nastanak tek hipotetski može staviti u sredinu 16. stoljeća.

Ostaje, dakle, neosporivo da povijest kajkavske književnosti počinje *Martjanskom pjesmaricom starijom*.

To je opsežan rukopis od pet dijelova koji su, vjerojatno slučajno, u jednom trenutku, ali svakako prije 1710., uvezani u jedan svezak.

Najstariji su, drugi i peti dio, sigurno potekli iz 16. stoljeća, što potvrđuje i starost papira.

Zbirka je 1922. otkupljena u Šaulovcima u Prekmurju i otada se čuva u Univerzitetnoj knjižnici u Mariboru (sada pod oznakom V: UKM. Ms 56). Otud potječe i njezino prvo ime *Mariborska pjesmarica*.



Legénov potpis na str. 144.

U kataložnom listiću stoji naziv *Prekmurska pesmarica I. starejša*, po kraju u kojem je otkupljena.

Današnju je oznaku *Martjanska pesmarica I. starejša* predložio slovenski etnolog i književni povjesničar Vilko No-vak (1909. – 2003.), koji je popisao i većim dijelom znanstveno obradio preko sto prekmurskih pjesmarica, pa mu se naziv *Prekmurska*, dakako, učinio preopćenitim.

Novo je ime zasnovao na činjenici što je rukopis još 1710. bio vlasništvo izvjesnog Nikole Legéna (Legén) iz mjesta Martjanci (najbliži grad je Murska Sobota) koji se na 144. stranici (broj stranice je Novakov) II. dijela grubim slovima potpisao preko prvotne godine i dodao godinu 1710.[8]

[8] *Per me Nicolao Legén 1710. in Martyanczy*.
Nadnevak *Anno Do*,, i *Die 15. Apr.* potječe od starije ruke.

Veličina je sveska 19 x 10,5 cm. Čuva se na adekvatan način, ali je u tijeku preko četiristo godina više vlasnika i nekoliko proučavatelja na njemu ostavilo vidne tragove.

Danas najveći problem čini paginacija, jer su izvorne oznake vidljive tek mjestimice, a preko njih su kasnije dvije mlađe ruke označavale stranice debelim olovkama, na različite načine.

Jedna se od tih oznaka barem djelomično slaže s izvornom, dok je druga sasvim proizvoljna.

Zbirka je, prema kataložnom listiću, prvotno sadržavala 211 duhovnih i 9 (točnije 10, o. p.) svjetovnih pjesama.

U slovensku ju je znanost uveo Fran Kovačić (1867. – 1939.) u prikazu knjige *Prekmurje*[9] (1921.) Matije Slaviča (1877. – 1958.) u Časopisu za *zgodovinu in narodopisje*, leto XVII., Maribor, 1922., a u hrvatsku, Franjo Fancev (1882. – 1943.) u dva teksta objavljena u *Ljetopisu* Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, najprije u broju 48 za 1936., a potom u broju 51 za 1939. godinu.[10]

Već u prvom radu, *Tragom hrvatske kajkavske poezije 16. vijeka*, Fancev spominje dvije poetske zbirke i vrlo detaljno opisuje stariju *Prekomursku pjesmaricu* (to je njegov naziv, u katatložnom listiću stoji *Prekmurska*) s obzirom na izgled sveska, na njegovih pet dijelova i na oštećenja, te prvi precizno određuje broj stranica svakog dijela.

Za lokaliziranje pjesmarice u Prekomurje nalazi opravdanje samo s obzirom na osobe po imenu nepoznatih prepisivača, ali nikako i s obzirom na podrijetlo pjesama pa kaže: “Jer što se tiče podrijetla pjesama tih pjesmarica, one su, kako o tome ne može biti apsolutno nikakve sumnje, u golemoj većini upravo hrvatske” (str. 165.).

---

[9] Prekmurje (mađ. *Muravidék*, njem. Übermurgebiet, prekmurski *Prekmürje*) je neslužbena pokrajina Slovenije smještena na njezinu krajnjem sjeveroistoku s lijeve strane rijeke Mure. Sve do 1918. bila je politički odvojena od ostalih Slovenaca, pa je razvila svoj govor, kasnije književni jezik, i kulturu.

Prekmurski govor, u početku dijelom vrlo srodan gornjomeđimurskom u Hrvatskoj, također nije jedinstven i dijeli se na tri poddijalekta: *južni ali dólinski govor*, *ravénski govor* i *gorički ili goričanski* govor.

Vidjeti u: Josip Dravec, *III. Narečje in njegove glavne značilnosti* – u knjizi *Glasbena folklora Prekmurja. Pesmi*. Slovenska akademija znanosti in umetnosti. Ljubljana, 1957., str. LV. i LVI.

[10] Franjo Fancev, *Tragovima hrvatske kajkavske poezije 16. vijeka*. *Ljetopis* Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1934/35. Svezak 48. U Zagrebu 1936., str. 165. – 168.

Predavanje dra. Franje Fanceva: “Hrvatska kajkavska poezija prošlih vjekova”. *Ljetopis* Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti za godinu 1937/38. Svezak 51. U Zagrebu 1939., str. 86. – 104.

Godinu nastanka *Prekomurske pjesmarice* starije, skrivenu ispod Legénove 1710. tu čita kao 1643., i stavlja je u 17. stoljeće, ali će se kasnije sam korigirati i ostati kod godine 1593.[11]

Bit će da se u Mariboru 1935. zadržao tek nekoliko dana pa iz tog sveska ne navodi niti jedan tekst, nego tek nekoliko kraćih citata, i to u svojoj, dosta slobodnoj, transkripciji.

Spomena je vrijedno pet, uvjetno rečeno, kitica iz teksta o padu Sigeta, od kojih se ovdje navode zadnje dvije:

Zrinski Miklouš s toga sveita preminol,
za sobom je dober i pošten glas ostavil,
gda bi se pisalo jezero pet stou let
da to nesrečno (šezdeset) šesto leto beše.

Žalosne pesmi vezdaj nam se pojo,
a pervle so nam se veselo spevale;
zato prosimo vsi gospodina boga,
da nas obaruje od hudih poganov.

Potom nastavlja: "Pored toga jednog priloga, sasvim sigurno iz druge polovine XVI vijeka, peti dio starije prekomurske pjesmarice ima i jednu hrvatskokajkavsku pjesmu iz p r v e p o l o v i n e X V I. v i j e k a . To je pjesma "C a n t i o d e m a t r i m o n i o" A n d r i j e Š a j t i ć a i z g o d. 1534. (spacionirao F. Fancev), kako se to razabire iz ovih završnih stihova:

To pesem spravil, lepo je zvršil Andreas Šajtić vu dobroj voli,

Po Kristuševom na sveit rođenju jezero pet stou drideset v štrtom.[12]

Nakon toga slijedi još nekoliko kratkih citata, ali samo iz svjetovnih pjesama skupljenih u petom dijelu rukopisa.

Za m l a đ u prekomursku pjesmaricu kaže tek toliko da je bila vlasništvo Mihajla Terplina, da je opsegom manja od s t a r i j e , da sadržava samo duhovne pjesme i da je vjerojatno nastala 1756.

[11] U svom radu *Starija hrvatska književnost u današnjim srednjoškolskim udžbenicima*, najprije objavljenom u *Hrvatskoj reviji* X, Zagreb, 1937., br. 11, a kasnije pretiskanom u 121/I. knjizi edicije Pet stoljeća hrvatske književnosti, Matica hrvatska, Zagreb, 1983., str. 273. – 404., Fancev doslovce kaže : "... u precrtanom datumu ja naslućujem upravo tu (1593., o. p.) godinu" (str. 286.).

Vilko Novak za svog života nije prihvatio tu godinu, a Olga je Šojat uvijek piše s upitnikom.

Čitanje je Franje Fanceva točno jer se godina 1593. vidi prostim okom i na lošijoj kopiji.

[12] Koliko je transkripcija F. Fanceva slobodna, pokazat će citat pretposljednje kitice te pjesme doslovce prepisan iz rukopisa:

U drugom radu, *Hrvatska kajkavska poezija prošlih vjekova*, iz 1938. godine, Fancev prvi put spominje po naslovu, opet citiranom na svoj način, pjesmu *Ptičice si lepo pojejo: vstavaj mi gori ljuba ma* i po starosti je dovodi u vezu sa zadarskom romancom *A ti devojka* šegljiva. Dalje navodi naslove (točnije prve stihove) šest svjetovnih pjesama i, ovaj put, samo tri zadnje kitice, uvjetno rečeno, pjesme o Sigetu.

Svoj prikaz *Prekomurske pjesmarice starije* završava riječima: "... od preko stotinu crkvenih pjesama, već sada se za dvadesetak može sigurno kazati, da su zbog jezičkih arhaizama svakako mnogo starije – ipak u cijelosti to je crkvena poezija kajkavskih Hrvata 16. vijeka."

Intrigantan je, međutim, zadnji citat: "Od svjetovnih pjesama jedna je u završnoj strofi obilježena godinom 1534:

To pesem spravil, lepo je zvršil
Andreaš Zajčić vu dobroj volji
po Kristuševom na svet rođenju
jezero pet sto trideset v štrtom."

To peſzen ſzpravil leipo jo
zversil Andreas Saitics vu do,,
broj voli, po Xtusſevom na ſzveit
rodgyenei Jezero pét ſztou tri
deszet vstertom.

Na pitanje zašto je tu Andrija Šajtić postao Zajčić, a eventualno je mogao postati samo Žajtič, i zašto se spominje završna umjesto pretposljednje strofe, pokojni Franjo Fancev više ne može odgovoriti.

Tek će nakon trideset i pet godina jedan ozbiljan hrvatski znanstvenik tom rukopisu ponovo posvetiti određenu pažnju.

Kroz čitavo će to vrijeme svi naši povjesničari književnosti u svojim knjigama koristiti samo radove Franje Fanceva i često do banalnosti iskrivljavati njegove navode.

Prezime će Zajčić preuzeti Mihovil Kombol (1883. – 1955.), Krešimir Georgijević (1907. – 1975.), Slobodan Prosperov Novak i neki drugi. Marin će, pak, Franičević (1911. – 1990.) napisati: "Najstariji su datirani kajkavski stihovi još stariji. Oni su sačuvani u rukopisnoj zbirci nazvanoj *Prekomurska pjesmarica I* (jer postoje još dvije mlađe)." [...] "Sam rukopis zbornika obilježen je na početku godinom 1593."[13]

[13] Marin Franičević, *Počeci kajkavske književnosti* – u radu: *Razdoblje renesansne književnosti*. *Povijest hrvatske književnosti*. Knjiga 3. Liber – Mladost, Zagreb. 1974., str. 170. – 171.

Prvo, teško je reći na koje "još dvije mlađe" prekomurske pjesmarice misli Franičević, jer ih je više od sto, a drugo, bilo bi lijepo da je "rukopis zbornika obilježen na početku godinom 1593.", ali nije.

Tek će Olga Šojat (1908. – 1997.) opširnije progovoriti o toj u XII. godištu časopisu *Forum* 1973. godine.[14]

Valja odmah napomenuti da rukopis nije imala u rukama. Njegov je opis donijela u nešto skraćenom obliku na temelju kataložnog listića koji je sastavio Janko Glazer (1893. – 1975.) i navela da pjesmarica obuhvaća 532 sačuvane stranice.[15] Ona je tada boravila na Sveučilištu u Bochumu, kamo je dobila fotokopije pjesme *Cantio de Rakoczio* iz četvrtog dijela rukopisa i cijeli peti dio. Budući da ostale dijelove pjesmarice nije vidjela, morala je prihvatiti do tada jedinu jasno izraženu procjenu Franje Fanceva da su pjesme u pjesmaricama koje je on proučavao "... u golemoj većini upravo hrvatske".

Puno se toga u vrijeme nastanka njezina rada još nije znalo, pa je logičan i citat: "Već u vezi s prvom pretpostavljenom godinom, to jest da se ispod 1710. krije 1643., prema F. Fancevu *Prekomurska pjemarica I.*, predstavlja najstariju danas poznatu kolekciju hrvatskokajkavske poezije uopće, jer je Pavlinska pjesmarica pisana 1644., a Šćrbačićeva god. 1687."

Niti Franjo Fancev niti Olga Šojat nisu mogli znati da između *Martjanske pjesmarice I* i *Pavlinske pjesmarice* stoje još dva opsežna rukopisa, *Marijin ili Gospin plač* Andrije Knezajića iz 1626.[16] i *Nedelišćansko-Markišavska* pjesmarica iz 1632.[17]

U nastavku je tog prikaza Olga Šojat, u svojim transkripcijama, objavila pjesmu *Cantio de Rakoczio* iz četvrtog dijela te sve svjetovne i dvije duhovne pjesme iz petog dijela rukopisa.[18]

---

[14] Olga Šojat, *Prekomurska pjesmarica I (S izborom iz pjesama)*. *Forum* XII. br. 7 – 8, 1973., str. 176. – 213.

[15] Broj od 532 sačuvane stranice navodi Janko Glazer u kataložnom listiću. Njegova je oznaka rukopisa: "Ms 56. CRKVENA pesmarica (tako imenovana Prekmurska pesmarica I, starejša)..." Po brojenju Franje Fanceva ispada 555 stranica. Vilko je Novak dopunjavao nepotpune tekstove istovjetnim ili srodnim tekstovima iz drugih prekmurskih pjesmarica pa se u njegovu izdanju *Martjanske pjesmarice I.* može nabrojiti 600 stranica.

[16] Stjepan Lukač, *Dramatizirani kajkavski Marijin plač iz Erdelja* 1626 *Dramatizált kaj-horvát* Mária-*siralom Erdélyből.* Slovenika. Hrvatska samouprava Budimpešte. Budapest, 2000.

[17] Alojz Jembrih, *Nedelišćansko-Markišavska pjesmarica iz 1632. godine*. *Radovi* Zavoda za znanstveni rad Varaždin. Knjiga 6 – 7, Varaždin, 1994., str. 79. – 93.

[18] Iz petog su dijela, osim već spomenutog teksta o Sigetu, objavljene pjesme: *Da diči i hvali ma duša...*, *Nasleduvaše vnožina luctva...*, Žalosno vidim gr*lico... Tužim vnogo Bogu...*, *Oženil se je jeden mlad junak...*, *Cantio de matrimonio*, *Zorja moja zorja prvoga vremena* i *Tužil se je jeden mladenec...*

Na taj je rad oštro reagirao Vilko Novak, bez sumnje najbolji poznavatelj prekmurske književnosti od njezinih začetaka do svoga vremena, najprije privatnim pismom, a zatim i u opširnom članku *Prekmurske rokopisne pesmarice*.[19]

Iz tog se teksta saznaje da je Fancev boravio u Mariboru upravo na poziv Vilka Novaka, koji će kasnije zamjeriti i njemu i Olgi Šojat što pjesme iz proučavanih pjesmarica nedvosmisleno pripisuju hrvatskoj književnosti, a posebno navodi više krivo pročitanih riječi u citatima Olge Šojat. To nisu pogreške koje je znanstvenica nepotrebno kao takve označavala i popravljala, nego "... so prekmurske narečne oblike".

Novakovi su primjeri na svoj način zanimljivi pa se navode i na ovom mjestu: *skuzami* (ne suzami); *buiti* (= ubiti, a ni v zvezi z madž. bujt); *szveiszde* ima prekm. diftong (*ei*, o. p.), *brodil* v isti vrsti = razmišljal, ne pa "brojil"; *dva-tri jega pelajo* – prav: dva trije ga pelajo (tako beri: dva trigega); *neimu* je prek. diftong; *da nas je te*... je prav v dualu: da naj je te; ... *je treba vsekakor brati "preje"* (tipično srednjomeđimurski, o. p.), ne pređe; *poračam* = priporočam, izročam, ne povračam.

Na kraju tog prikaza Novak zaključuje (a od tog zaključka neće odustati niti kasnije, o. p.): "Gotovo so mnoge teh pesmi mogle nastati in so nastale na hrvaškem kajkavskem ozemlju, prvotno pisane v tamošnjem narečju, ki so ga ob prepisovanju teh pesmi v Prekmurju prilagajali svojemu jeziku. Vendar tega niso delali korenito, marveč so marsikaj prvotnega pustili, čeprav ni vse glasovno, oblikovno ali leksikalno ustrezalo njihovemu narečju" (str. 216.).

Olga je Šojat svoj rad o *Prekomurskoj pjesmarici*, kako sama kaže, s manjim izmjenama, pretiskala i u tematskom broju časopisa *Kaj* koji cijeli donosi njezin izbor i komentare iz starije hrvatskokajkavske književnosti.[20]

Te se izmjene odnose na detalj što je "sa zahvalnošću" uvažila Novakove ispravke njezinih leksičkih pogrešaka i što je u transkripcijama zadržala dvoglas *ei* (koji, uostalom, nije značajka samo prekmurskih nego i srednjo- i gornjomeđimurskih govora, o. p.).

Ostavila je, međutim, drugu veliku pogrešku. U svojim je transkripcijama ispuštala glas *e* ispred vokalnoga *r* (*er*) : *potrti* umjesto poterti, *hrlo* umjesto herlo, *trden* umjesto terden. To je osnovna razlika između kajkavskih i prekmurskih govora, provedena dosljedno i u *Martjanskoj pjesmarici I*., premda u Prekmurju te glasovne pojave nema.

[19] Vilko Novak, *Prekmurske rokopisne pesmarice* – u časopisu *Jezik in slovstvo.* God. XIX. 1973./74., br. 6/7, str. 212. – 217.

[20] Olga Šojat, *Izbor iz starije hrvatskokajkavske književnosti*. 16. stoljeće. *Kaj*. God. VIII. Br. 9 -10. Zagreb, 1975.

Druga je njezina zabluda što je počela riječi Jezuša Kristuša dosljedno transkribirati kao *Ježuša Krištuša*. Ta je oblik zabilježen samo u nekim gradišćanskohrvatskim tekstovima,[21] kamo je vjerojatno došao iz Slovačke (odatle samo *Ježiš*, o. p.). U svim se kajkavskim govorima, a posebno u Međimurju, cijelo ime izgovara kao Jezuš Kristuš. Tako ga transkribira i Novak. Spomenuti su način transkripcije, nažalost, od Olge Šojat prihvatili i neki mlađi znanstvenici.

Zanimljiviji je međutim, drugi dio njezine napomene: "U navedenom se članku V. Novak ne slaže s tvrdnjom F. Fanceva da Prekomurska pjesmarica I. i Prekomurska pjesmarica II većim dijelom pjesama pripadaju hrvatskokajkavskoj književnosti. Po njegovu mišljenju te bi manuskripte, zbog većeg broja elemenata prekmurskoga dijalekta kojima su prožete, prije trebalo uvrstiti u slovensku književnost. Iako sam se u *Forumu* bila priklonila mišljenju F. Fanceva, sada smatram da će se pripadnost tih pjesmarica jednoj ili drugoj od te dvije književnosti moći utvrditi tek kada se one objave u cjelini i kad tako budu pristupačnije znanstvenim istraživačima, jednako lingvistima kao i književnim povjesničarima" (*Kaj*, str 83. – 84.).

Tako je na elegantan način izbjegla osobnu polemiku s Novakom vjerujući da će na njezin apel progovoriti netko od hrvatskih lingvista i književnih povjesničara. No, kao što se u nas moglo i očekivati, nije se javio nitko.

Novak, međutim, ne posustaje pa već 1977. ponovo oštro kritizira stavove Olge Šojat, ali ovaj put na neprimjeren način.[22]

Da bi osporio hrvatski značaj gotovo svih pjesama koje donosi Olga Šojat u svom izboru, on uporno traži njihovu izvornost u mađarskoj poeziji 16. i 17. stoljeća, pri čemu se poziva i na druge mađarske znanstvenike, između ostalih na Hádrovicsa i na Imre Borija (1929. – 2004.).

Na stranu to što prihvaćanje njegova mišljenja ne bi potvrdilo da su te pjesme svojim postanjem prekmurske, valja reći da bi prepjevi nastali u Prekmurju ipak morali nositi daleko više obilježja prekmurskih govora nego što se to iz citiranih primjera vidi. Osim toga, svi su tekstovi, na koje se pozivaju mađarski književni povjesničari, po vremenu objavljivanja daleko mlađi od cijele *Martjanske pjesmarice I.*, a o eventualnim se starijim mađarskim rukopisima može govoriti tek hipotetski. Za usporedbu nije naveden niti jedan mađarski tekst.

Zanimljiv je Novakov navod: "Fancev je prisodil Šajtiću pesem Cantio de matrimonio in Šojatova mu sledi, toda "To pesen spravil, leipo jo zvršil..." ne

[21] Vidjeti već citiran tekst pjesme *Cantio optima* koji je, u to nema sumnje, zapisan u Gradišću, kamo se svojevremeno doselilo i mnogo kajkavaca.

[22] Vilko Novak, Še *o prekmurskih pesmaricah. Jezik in slovstvo*. God. XXII. Broj 2. za 1976./77., str. 51. – 54.

pomeni že, da jo je Andreas Šajtić sam zložil. Malo poznavanje madžarskega starejšega slovstva da slutit, da je tudi to – prevod" (str. 53.).

Čim se neka tvrdnja temelji na slutnji, ona nema nikakve znanstvene vrijednosti. Čak da je i točna, ne bi dokazala da je ta pjesma prekmurska.

Simptomatično je što Novak uopće ne pokušava uspostaviti veze citiranih pjesama s hrvatskim jugom. Tada bi slika bila sasvim drugačija, barem kada se tiče svjetovnih tekstova.

Duhovna je poezija toga vremena i tako bila zajednička za cijelu srednju i zapadnu Europu i najvećim je dijelom prijevodna, a sličnosti su između mađarskih i kajkavskih tekstova mogle nastati i zbog toga što su prevoditelji koristili iste latinske, talijanske ili njemačke predloške.

Konačno, velik se dio hrvatskih i mađarskih svećenika školovao u istim duhovnim obrazovnim institucijama: u Italiji, Austriji, Slovačkoj i drugdje.

Novak, međutim, i o tome kaže: "Tudi dosedanji pregled in primerjava cerkvenih pesmi v najstarejši martjanski pesmarici – posredno pa v vseh nasljednjih prepisih bodisi iz nje ali iz kakih drugih rokopisov – dokazujeta da so njihovi izvirniki v največji meri madžarski. Toda o tem tu ni moč več govoriti, ker sodi natačnejše raziskovanje teh zvez drugam" (str. 54.).

Da se i doslovce prihvati Novakova teza, ona za odnos hrvatskih kajkavskih, slovenskih i, ovdje preciznije, prekmurskih tekstova nema nikakvog značenja jer nikako ne dokazuje da su zbog toga kajkavski prepjevi prekmurski.

Jedno svakako valja imati na umu. Lako se može dokazati da u to vrijeme (16. stoljeće) već postoje brojni čisto kajkavski tekstovi, bez obzira na to jesu li originali ili prepjevi, dok čisto prekmurskih nema.

A tada se, 1977., u ediciji Pet stoljeća hrvatske književnosti pojavila knjiga Olge Šojat *Hrvatski kajkavski pisci I. Druga polovina 16. stoljeća*, svakako jedno od najsustavnijih i najvrednijih djela iz povijesti, ovdje najstarije, kajkavske književnosti.[23]

Tekst je o *Prekomurskoj pjesmarici I.* doslovce prenesen iz časopisa *Kaj*, s već citiranim napomenama. Na taj dio knjige ponovo nitko nije reagirao.

Nakon toga će opet proći desetak godina prije nego što će biti spomenuta *Prekomurska pjesmarica I.*

Dogodilo se to i ovaj put u jednom tematskom broju časopisa *Kaj*.[24]

[23] Olga Šojat, *Hrvatski kajkavski pisci I. Druga polovina 16. stoljeća*. Pet stoljeća hrvatske književnosti. Matica hrvatska – Zora. Zagreb. 1977.

[24] *Usmena i pisana kajkavska književnost. Prožimanja i odnosi. Kaj.* Časopis za kulturu i prosvjetu. Godina XIX. Broj II/86. Zagreb, 1986.

Sadržaj broja obuhvaća tri dijela. Prvi predstavlja tekst Jože Skoka, *Integracija usmenog i pučkog s kajkavskim zavičajnim pjesništvom* (str. 3. – 27.), slijedi prikaz Josipa Kekeza, *Prožimanje us-*

Tu će Joža Skok (1931. – 2017.), u svom tekstu *Integracija usmenoga i pučkog s kajkavskim zavičajnim pjesništvom*, kada je riječ o opjevanim porocima koje valja istrijebiti, uključivši tu i prenaglašenu sklonost prema vinu, napisati: "Tako među najstarijim kajkavskim pjesmama susrećemo zgražanje nad ‚najstarijim' zagorsko-kajkavskim porokom u stilu:

Tužim vnogo Bogu
i kričim jaz k ludem:
za vnogo hudobe
ne nahajam vekšega
neg je pijančina,
ar vse zlo š nje shaja."
(Str. 10. Citirano po transkripciji
Olge Šojat, str. 231.)

Izvor iz kojega je uzet taj citat ovdje nije naveden.[25]

Josip Kekez (1937. – 2003.), pak, pišući opširno o *Prožimanju usmene i pisane književnosti starijih razdoblja* otkriva u tekstovima *Prekomurske pjesmarice I*., koju i spominje po tom nazivu, "nasljedovanje narodne bugaršćice i na hrvatskom sjeveru", pri čemu citira početne stihove pjesme *De octo beatitudinibus* (*Nasleduvaše vnožina luctva*):

Nasleduvaše vnožina luctva
Krištuševa čuda,
ar vnoge betežne on ozdravluvaše.

Gda Gospodin Bog vnožino luctva
beše vidil sobom,
On gori ide na te taborski vrh.
(Str. 37. Citirano po transkripciji
Olge Šojat, str. 226.)

Premda je tekst u izvorniku zapisan drugačije, on se po ritmu doista može transkribirati kao u citatu, što navedenoj tvrdnji Josipa Kekeza daje određenu znanstvenu podlogu.

Kada su, međutim, u pitanju pjesma *Cantio de Rakoczio* i tekst o sigetskoj tragediji, njegovo se mišljenje ne može, bez izvjesne rezerve, niti prihvatiti, ali niti unaprijed odbiti.

mene i pisane kajkavske književnosti starijih razdoblja. Prvi tragovi i komentari o kajkavskoj usmenoj književnosti; Prvi zapisi i nasljedovanje narodne bugaršćice (str. 29. – 58.), a treći, *Djela na narodnu*, donosi kraći izbor iz starije kajkavske književnosti.

[25] Radi se o prvoj kitici iz pjesme *Tužim vnogo Bogu* iz V. dijela *Prekomurske* (točnije *Martjanske*) *pjesmarice I* citirane prema transkripciji Olge Šojat (Bilješka 22, str. 231.)

On kaže: "Doba u kojem *Pjesmarica* nastaje, inače njeguje uglađeno ophođenje u pisanoknjiževnim djelima hrvatskoga Sjevera i Juga, pa se onda u tu svrhu pisci znadu poslužiti tom bugaršćičkom tipičnošću. Izražajna pak bugaršćička komponenta najpotpunija je u pjesmi koja pjeva o padu Sigeta. Ona ne nasljeduje formu bugaršćice, za razliku od prethodno spominjanih dviju pjesama, već njezina unutrašnja poetička svojstva. Kao prvo, njezina je versifikacija ostvarena kolokvijalnom sintagmatikom i tromošću ritma kakve poznajemo iz bugaršćica:

Dobro i ti sam znaš naše nepriatele,
oni bi radi mene pogubili;
lehko me zgubijo po hudih tolnačih,
da naj verujo, ar me požalujo."
(Str. 37. – 38., O Šojat, str. 211.)

Komentirajući duži citat iz četvrtog (završnog) dijela teksta o Sigetu, Kekez navodi: "Pozorniji čitatelj će već ovdje naći veći broj bugaršćičkih stilema od onoga što smo ga prethodno registrirali. Zrinski, npr. govori stihovnim jezikom, već na bugašćički način: tromim ritmom i govornim stilom smještenim u stihove (koji nemaju bugaršćičku duljinu). Također: pjesmi smo našli bugaršćičku varijantu u zapisu iz Boke kotorske s početka 18. stoljeća. Ukupnost takvih podataka zajedno s još nekim pjesničkim jedinicama iz *Pjesmarice* i drugih vrela dovelo nas je do zaključka da su bugaršćice živo trajale i na kajkavskom području."

U trećem se dijelu časopisa donosi i kraći izbor tekstova iz *Martjanske pjesmarice I.* Svi su oni preuzeti iz citirane knjige Olge Šojat i u njezinoj transkripciji.[26]

Nakon dvije godine ponovo će se javiti Vilko Novak vrlo opširnim tekstom *Prekmurska Martjanska pesmarica I.*, ovaj put i on u časopisu *Kaj*.[27] Tekst je objavljen u *slovenščini*, čime su izbjegnute moguće prevoditeljske omaške. Povod je za njegovo javljanje dalo nekoliko citata Jože Skoka iz *Martjanske pjesmarice I.* u antologiji *Ogenj reči*,[28] netom citiran i komentiran Kekezov tekst u *Kaju*, tekst Alojza Jembriha, Še *k sintezi starega in novega*, na slovenskom jeziku, u časopisu *Naši razgledi* (br. 28, 1897.) te citirana knjiga Olge Šojat iz 1977. godine.

Bez obzira na činjenicu što je u tekstu ponovljeno mnogo toga o čemu je Novak već pisao na stranicama drugih glasila, brojni detalji i iz tog članka potiču na oštru raspravu, ali se za autorova života na hrvatskoj strani nitko nije javio.

Ipak neki od tih navoda još uvijek zaslužuju određenu pažnju.

[26] Radi se o četvrtom dijelu (*Quarta pars*) teksta o Sigetu, te o pjesmama: *De octo beatitudinibus* (*Nasleduvaše vnožina luctva*), *Zorja moja, zorja prvoga vremena* i *Tužil se jeden mladenec*.

[27] Vilko Novak, *Prekmurska Martjanska pesmarica I. Kaj*. Godina XXI. Broj III – V/1988., str. 3. – 18.

Novak na početku spominje prepisku s Jankom Barleom i Franjom Fancevim, a potom se vraća na svoje "tedanje" (iz vremena prepiske 1934. godine, o. p.) mišljenje: "Po mojem seznanju (sem slavist) jih je (misli na dva rukopisa koje tada i on označuje kao *Prekmursku pesmaricu I*. i *II*., o. p.) napisal (prepisal) kajkavec, ki je živel med Prekmurci (učitelj, duhovnik) in odtod prekmurske jezikovne črte. Vendar je glavni ton kajkavski."

Na tom je mjestu iznio još jednu misao koju će kasnije energično odbaciti: "Zanimivo je tudi da je jezik prvih prekmurskih knjig v 18. stol. docela isti kot tu v rukopisu. (Tega danes ne vzdržujem več.) Danes oblike beše itd. v našem narečju niso znane."

Ne slaže se s Fancevim da su prepisivači u Prekmurju kajkavske tekstove kvarili "jer im predlošci nisu uvijek bili dovoljno razumljivi". On "kvarenje" smatra umetanjem u kajkavske tekstove nekih osobitosti prekmurskih govora, što je u prepisivanju normalna pojava.

O tome je opširnije pisao i Alojz Jembrih u svom tekstu *Rukopisni umetak u Vramčevoj Postilli* (1586.)[29], a dokaz su i brojne kajkavske rukopisne pjesmarice nastale u Međimurju 80-ih i 90-ih godina 19. stoljeća.

Novak će, međutim, i ovdje mnogo više pažnje posvetiti traženju mađarskih izvora za kajkavske tekstove, pa tako pjesmi *Cantio de matrimonio* Andrije Šajtića opet poriče originalnost, jer za njega riječi *to pesen spravil* ne znače da ju je Šajtić napisao, nego preveo, premda izraz *spravil* na kajkavskom znači sastavio (*spravil – skup složil*, o. p.).

Posebno je rezolutan kad je u pitanju pisanje prezimena. Za njega *Sajtics* može biti Šajtič ili Žajtič, ali nikako Šajtić.

U Novakovu prikazu najviše smeta što nigdje ne navodi makar dio mađarskog teksta koji bi dokazao da je Šajtić prevodio, nego kaže da je za svoju pjesmu možda imao uzor koji je u mađarskom narodu kružio oko 1530. godine, ali se izgubio.

Iz toga izvodi i tvrdnju da Šajtić nije mogao biti autor niti drugih moralno-didaktičkih pjesama koje mu pripisuje već Franjo Fancev.[30]

Možda. Samo što možda u znanosti ne znači ništa drugo, nego što kaže sadr-

[28] *Ogenj Reči*. Antologija hrvatskoga kajkavskog pjesništva. Priredio dr. Joža Skok. *Kaj*. Godina XIX. Broj IV – VI/1986. Radi se o pjesmama *Cantio de matrimonio* i *Tužim vnogo Bogu*..., str. 24. – 27. Oba su teksta preuzeta iz knjige Olge Šojat, u njezinoj transkripciji. Skok obje pjesme pripisuje Andriji Šajtiću.

[29] Alojz Jembrih, *Rukopisni umetak u Vramčevoj Postilli (1586.)* – u časopisu *Slavistična revija*, letnik 37. številka 1/3 1989., str.295. – 308.

[30] Radi se o pjesmama *Tužim vnogo Bogu*... i *Oženil se jeden mladi junak*... (O. Šojat, o. c., str. 231. – 235. i 236. – 238.)

žaj te riječi, a to nije dovoljno da bi se mogao izvesti siguran zaključak.

Jedna od ljubavnih pjesama u Martjanskoj pjesmarici I. završava riječima:

To je pesen spravil jeden mladi diak,
serce mu se toži, za leipom lubom svom.

Čudno je da Novak ne zna kako su kajkavci riječ *diak* (i *dijak* – Belostenec) izveli iz grčke riječi *diaconus* – onaj koji čita evanđelje, učen čovjek, te da je tek iz te riječi izveden naziv *dijački* za latinski, a ne iz mađarske riječi "deak" (pravilno je i u mađarskom *diak*, o. p.).

Posebno je intrigantan dio članka u kojem autor kaže: "Vse štiri ljubezenske pesmi v MP I (*Martjanskoj pjesmarici I.*, o. p.) zaslužiju kod posebna skupina v nej posebno raziskovanje, ker kljub sorodnosti z ljuskim pesništvom vsebujejo tudi zelo individualne izraze in gotovo tudi sorodne prvine s tistodobno madžarsko predvsem i nemško humanistično i baročno poezijo" (str. 10.).

Nema nikakve sumnje da su to autorske pjesme. Simptomatično je, međutim, što im Novak traži izvore u mađarskoj (također bez konkretnih navoda), a ne u hrvatskoj baroknoj, pa i starijoj, poeziji.

On nikako ne prihvaća mišljenje Franje Fanceva da je godina ispod 1710. bila 1593. pa to pitanje ostavlja otvorenim.

Za dvije pjesme nalazi "sigurne" potvrde da su prepjevi s mađarskog. Možda to za pjesmu *Cantio de Rakoczio* i nije toliko sporno, iako se bez ostatka ne može prihvatiti, koliko je sporno za poemu o Mariji Magdaleni, ovdje s naslovom *In Festo Sanctae Marie Magdalene Communis*, s početkom i prvim stihom *Prav so popeivali vu jednoj popevki* u *Nedelišćansko-Markišavskoj pjesmarici* iz 1632., po vremenu zapisivanja samo dvije godine mlađoj od *Mandalijene pokornice* Ivana Bunića Vučića (1592. – 1678.), objavljene u Anconi 1630. s kojom ima mnogo dodirnih točaka, posebno u sadržaju, a i po poetskoj vrijednosti ne zaostaje za Vučićevom.

Dalje objašnjava kako su i kada kajkavski rukopisi stigli (stizali) u Prekmurje, gdje su skupljani u pjesmarice, pri čemu su dobivali određene značajke prekmurskih govora i postali prekmurski književni jezik kojim se pisalo do 18. stoljeća.[31] Po tome one zaslužuju posebno mjesto i u povijesti slovenske književnosti. No, to nije sve.

Novak je nastavio pisati o *Martjanskoj pjesmarici I.* pa je 1990. objavio

[31] Usporediti o tome i zanimljiv tekst Akoša Antona Dončeca, *Megyumurszki-szlovenszki – Nevjerojatna sudbina "međimurskoga jezika"*, posebno uvodni tekst: *Prekomursko-kajkavske povijesne, književne i jezične veze* – u časopisu *Kaj*. Godište LI. Broj 1 – 2. Zagreb, 2018., str. 55. – 82.

u Časopisu za *zgodovino in narodopisje,*[32] ponovo pod naslovom *Prekmurska Martjanska pesmarica I.*, vrlo opširnu raspravu u kojoj uglavnom ponavlja ono što je već rekao u ranijim radovima i dalje uporno tražeći mađarske izvore za starije kajkavske duhovne i svjetovne popijevke pa kod toga često čini teške pogreške.

Prostor dopušta da se ovdje ukaže na tek jedan detalj.

Pošto je, naime, Olga Šojat objavila pjesmu *Cantio de Rakoczio*, javio se u Novom Sadu mađarski književni povjesničar Imre Bori (1929. – 2004.) raspravom: *O pesmih madžarskega izvira v neki kajkavsko-hrvatski pesmarici*. On je pregledao sve srodne tekstove u mađarskim rukopisima i knjigama, pa kad je ustanovio da se sadržaji poklapaju tek djelomično, zaključio je, kako navodi Novak, "da je martjanski prevod bil narejen po neznanem madžarskem izvirniku, ki je bil popolnejši od druge poznane madžarske različice" (str. 72.).

Ponovo je, dakle, mjerodavan "neznani madžarski izvirnik", ali to na ovom mjestu i nije najbitnije.

Boriju se, naime, potkrala gruba pogreška, koju nekritički prihvaća i Novak.

U citiranoj se pjesmi nalaze stihovi:

Prosimo, Rakoczi, milostivni gospon,
smiluj se nad nami, nad našom dečicom.
- -
Da se je pisalo jezero i šeststo
pedeset i sedmo, to žalosno ljeto.

Bori je naprosto ignorirao završetak i naznačenu godinu i ustvrdio da se zarobljenik u pjesmi obraća Ferenczu Rakocziju (1645. – 1676.) i da je pjesma nastala kad je Rakoczi ili, što je mnogo točnije, njegova supruga Jelena Zrinski (1643. – 1703.), organizirao pokret "križara" (mađarski "kurucok", slovenski "kruci") za borbu protiv Habsburgovaca u Mađarskoj koji je trajao od 1671. – 1711. Nakon Rakoczijeve smrti nastavio ga je još žešće drugi Jelenin muž Imre Thököly (1657 – 1705.). Autor čak ide tako daleko da tvrdi kako "... so jo zato mogoče imeli za bojno pesem krucev".

Spomenuti je velikaš u pjesmi erdeljski vojvoda György Rakoczi II. (1621. – 1660.), što se vidi iz godina njegova rođenja i smrti, a o "krucima" tada još nije bilo ni govora.[33]

---

[32] Časopis za *zgodovino in narodopisje* (*Reviev for History and Ethnography*). Letnik 61 – Nova vrsta 26. 1. svezek. 1990. Izdajata Univerza v Mariboru in Zgodovinsko društvo Maribor. Maribor, 1990., str. 57. – 82.

[33] Spomenimo, usput, da je Nikola Zrinski VII. (1620. – 1664.) u tom velikašu vidio budućeg mađarskog kralja po završetku pobune. György je Rakoczi, međutim, umro prije Zrinskog od rana dobivenih u borbama s Turcima.

Bori dalje kaže da se tekst naslonio "... na tedaj zelo priljublene naricalke (obsmrtne žalostinke) ter mrliška (pogrebna) slovesa", a ne zna da su upravo u to vrijeme na kajkavskom govornom prostoru već vrlo popularna tzv. *kantorska spričavanja* (opraštanja kantora ili školnika u pokojnikovo ime od rodbine i prijatelja). U toj je poetskoj formi, uostalom, i Katarina Zrinski (1625. – 1673.) ispjevala potresnu naricaljku u povodu smrti svog djevera Nikole Zrinskog VII.

Rečeno samo dokazuje s koliko opreza valja čitati Novakove tekstove.

Na hrvatskoj strani opet nije bilo izravnog osvrta na tu raspravu, premda je njezin sadržaj pružio dovoljno građe za polemiku.

Uslijedio je, međutim, također vrlo opširan, tekst Naska Frndića (1920. – 2011.) pod naslovom *Svjetovne pjesme u hrvatskokajkavskim prekomurskim pjesmaricama od 16. do 18. stoljeća.*[34]

Frndić svoj rad temelji na prikazima *prekomurskih rukopisnih pjesmarica* Franje Fanceva, na pjesmama koje je objavila Olga Šojat i na raspravama Vilka Novaka.

I premda je njegov rad ocijenjen kao izvorni znanstveni članak, on sadržava više grubih pogrešaka kakve si ozbiljan znanstvenik ne bi smio dopustiti.

Prvo, on nije shvatio da se kod Fanceva radi o dva različita sveska pa je prvi rukopis podijelio u dva dijela (radi se, zapravo, o četvrtom i petom dijelu prvog sveska) i proglasio te dijelove prvom i drugom pjesmaricom. Tako već na početku kaže: "Te dvije hrvatskokajkavske zbirke Fancev je proučavao pod nazivom Prekomurska pjesmarica, I. i Prekomurska pjesmarica, II. Obje su zanimljive, posebno druga, što sadrže u to vrijeme rijetko prisutne svjetovne pjesme. U prvoj, Prekomurskoj pjesmarici I., koja je ispunjena nabožnim stihovima, na kraju je svjetovna pjesma *Cantio de Rakoczio* i početak duže svjetovne pjesme o sigetskom boju. Fancev je zaključio *na osnovi tih dviju hrvatsko kajkavskih pjesmarica* (podvukao I. Z.) [...]."

Drugo, njegovi će opisi zbirke i komentari često zvučati vrlo čudno: "Prva među svjetovnim pjesmama (nije prva, o. p) u prekomurskom zborniku vrlo je stara, jer se bavi temom ropstva za tatarske najezde, a bliska je i razumljiva osobito danas, kada opet jedna najezda pokušava baciti čitave narode u ropstvo. U pjesmi *Cantio de Rakozcio* nepoznati je pjesnik pučki jednostavno iskazao stradanje zarobljenih..." Slijedi nekoliko stihova iz pjesme.

Govoreći o tekstu o Sigetu i eksploziji baruta u gradu kaže da su se i Turci uplašili eksplozije pa "lekmesto oni vsi gori zakriknoše / Hala, hala, hala" s tem velikom glasom. Tu je svakako ili pjesnički ili prepisivački lapsus, jer umjesto "Hala, hala, hala" očito treba stajati "Allah, Allah, Allah", jer zastrašeni čovjek u pogibeljnom trenutku doziva svog nebeskog stvoritelja..."

[34] Nasko Frndić, *Svjetovne pjeme u hrvatskokajkavskim prekomurskim pjesmaricama od 16. do 18. stoljeća. Dani hrvatskog kazališta : Građa i rasprave o hrvatskoj književnosti i kazalištu.* Vol. 19 No. 1. Travanj 1993., str. 92. – 105.

Čudno je da čovjek rođen i odrastao u Bosni ne zna kako se tu radi o turskom borbenom pokliču koji Turci nisu izvikivali samo pod Sigetom i od straha, nego bi njime proslavili svaku značajniju pobjedu. Od tog su izraza nastali glagol halakati i imenica halakanje.[35]

Frndić, međutim, nastavlja: Nije se mogla ovakva poema privesti kraju bez politike. Pjesnik je bio ogorčen na Mađare, i on je na njima iskalio bijes zbog pogibije Zrinskog. Možda je u tome i pretjerao, jer od osme do devete strofe, brojeći odostraga, nedostaju tri stiha, a koja prema sadržaju susjednih upućuju na političku cenzuru koju je proveo netko od prepisivača ili vlasnik ove pjesmarice..." (str. 96.).

To je čisto domišljanje koje nema nikakve osnove. Ne samo da pjesnik niti jednom riječju ne kudi mađarske dijelove sigetske posade nego uvijek, s poštovanjem, spominje i *vogersku gospodu*. Za njega je jedini krivac za propast Sigeta Bečki dvor. Uostalom, "jeden Nemec" je pobjegao iz grada i javio Turcima gdje se nalazi skladište baruta.

Autor ne zna da je car Sulejman umro prije Zrinskoga, pa, po njemu, upravo on traži da se glava Zrinskog pošalje austrijskom caru. O tome govore dva stiha koja nedostaju u prethodnoj kitici.

Sljedeća počinje stihom koji se lako može rekonstruirati:

Draga ma gospoda, na kraci vam povem...[36]

Budući da su se prva dva stiha, koja nedostaju, nalazila pri dnu lista, vjerojatno su se pri čitanju istrošila i izbrisala. Nema, dakle, ni govora o kakvoj cenzuri. To su plodovi Frndićeve mašte kakve ozbiljna znanost ne dopušta.

Povijesna je činjenica da je glavu Nikole Zrinskoga poslao austrijskom caru veliki vezir Mehmed-paša Sokolović (1506. – 1579.).

Frndić dalje pokušava interpretirati i druge tekstove iz izbora Olge Šojat pa opet zapada u istu pogrešku kad kaže: "Uz pjesmu o sigetskoj pogibiji *u izboru iz dviju zbirki Prekomurske pjesmarice* (podvukao I. Z.) po zanimljivosti i vrijednosti se izdvaja Cantio de matrimonio u kojoj je na kraju u stihove utkano ime autora i godina nastanka." Potom netočno prepisuje i prvi stih zadnje kitice:

Ocu Bogu vi* vsegdar bod hvala...

* Tu treba da stoji *Boguvi* – to je dativ nekadašnje praslavenske U- deklinaciji u koju je na kajkavskim prostorima ušla i imenica Bog, odnosno Bogh.

[35] Pogledati i u *Bosanski rječnik* Instituta za jezik Sarajevo. Sarajevo, 2007.: *halakati* – glasno i neartikulirano uzvikivati u cilju plašenja..., str. 192.

[36] Detaljnu analizu ovdje spominjane reportaže o padu Sigeta donosi Ivan Zvonar u radu *Sigetska tragedija u očima jednog komornika i jednog vojnika* (*U povodu 450. obljetnice opsade i pada Sigeta*). *Kaj*. Godište XLIX, Broj 5-6. Zagreb, 2016., str. 57. – 81.

Frndić preuzima i jednu tvrdnju Olge Šojat koja odudara od mišljenja Vilka Novaka. Šojatova kaže, a Frndić ponavlja: "Osim toga, pojedina slova ili čitave riječi vrlo se teško mogu pročitati zbog toga što su neki prepisivači tekst prema rubovima stranica stiskali (to je dokaz da su pjesme prepisivali amateri a ne najmljeni pisari" (Šojat, 1977., str. 206.). S tom se tvrdnjom, međutim, ne slaže prethodno autoričino uvjerenje da je već u to vrijeme postojala određena grafijska norma, što se vidi po načinu "kako zapisivači, gotovo bez odstupanja, bilježe pojedine glasove" (str. 202.). Po Novaku te su tekstove prepisivali svećenici ili kantori, odnosno školnici, a to, za tadašnje prilike, ipak nisu bili amateri.

Iz čitavog se Frndićeva teksta vidi da je uglavnom, s više ili manje pogrešaka, prepisivao ono što je već bilo rečeno i napisano, pa takav rad nema nikakvo značenje za hrvatsku književnu povijest. Jedino može mlađe istraživače svojim zaključcima zavesti na krivi trag.

Pisac je ovih redaka, pomalo frustriran činjenicom da nitko nakon Olge Šojat na hrvatskoj strani nije objavio niti jedan tekst iz *Martjanske pjesmarice I*., iskoristio 1995. godine svoj duži boravak u Mariboru i poznanstvo s uglednom slovenskom etnomuzikologinjom Zmagom Kumer (1924. – 2008.), koja se tu našla po istom poslu (znanstveni skup) i zamolio je da ga uvede u, tada već Univerzitetnu, knjižnicu. To je i učinjeno. Bio je lijepo primljen i odmah je dobio na uvid traženi rukopis, nakon čega mu je jedna službenica, prema unaprijed pripremljenom popisu, bez ikakve novčane naknade, izradila vrlo kvalitetne fotokopije šesnaest stranica rukopisa s pjesmama kojih ili nije bilo u objavljenim radovima, ili su tek spomenute po naslovima.[37]

Dvije su od tih pjesama nakon toga objavljene u godišnjaku *Reči rieč*.[37] Prostor nije dopustio da se objave i ostale.

Premda je časopis uređivan i tiskan stručno, u bibliofilskom formatu, za našu je javnost ostao u provincijskim okvirima, pa niti objavljeni tekstovi nisu imali odjeka.

Zato se ponovo objavljuju u cijelosti i na ovom mjestu.

Prvi je od njih popijevka *Narodil se je kralj nebeski*. Zapisana je samo u toj zbirci i bitno se razlikuje od mnogo popularnije kajkavske pjesme s istim prvim stihom koja se još jedina, ali u potpuno štokaviziranom obliku, pjeva i danas uz Božić i koji dan prije ili poslije njega. Govori o Isusovu rođenju, a u nastavku spominje svece ili događaje kojima su posvećeni blagdani što slijede. To su sveti Štefan, sveti Janoš (Ivan), sjećanje na pokolj nevine dječice (Herodeševo), pa sve

[37] Autor i ovom prilikom zahvaljuje gospođi Vlasti Stavbar na usluzi učinjenoj 11. svibnja 1995. godine.

Ivan Zvonar, Dvije najstarije kajkavske pjesme. Reči rieč. str. 116. – 119. Književni zbornik – Međimurski književni krug. Nakladnik: Županija međimurska, Ured za kulturu. Čakovec, 1996.

do Sv. tri kralja (Bogojavljenje) 6. siječnja, kada i prestaje božićno vrijeme. Ta je verzija prvi put objavljena u *Pavlinskoj pjesmarici* iz 1644. (*Alia*, list 104b – 105b), a kasnije u gotovo svim rukopisnim i tiskanim zbirkama duhovnih pjesama.

U izvornom se obliku održala u Međimurju do šezdesetih godina 20. stoljeća zahvaljujući blagoslovu kuća koji počinje nakon Božića, najkasnije na Janoševo. Budući da svećenik daje svim prisutnim ukućanima da poljube križ, narod je čitavu skupinu nazvao križarima, a čine je župnik, zvonar i kantor (školnik) te nekoliko ministranata. Pri ulasku bi u kuću grupa otpjevala jednu kiticu iz pjesme. Npr.:

Sveti Ivanoš preljubljeni,
med apoštolji preodebrani.

A na odlasku:

Dej vam Bog zdravje ino veseljje,
na tom mladom ljetu sega obilja.

Tom prilikom kantor (školnik) piše kredom na kućnim vratima, npr.: 19 + G + M + B + 59., u spomen na tri kralja koji su posjetili tek rođenog Isusa. To se upravo na Sv. tri kralja i brisalo.

Tekst je u *Martjanskoj pjesmarici* sadržajno potpuno različit i našoj kulturnoj javnosti još uvijek nepoznat.

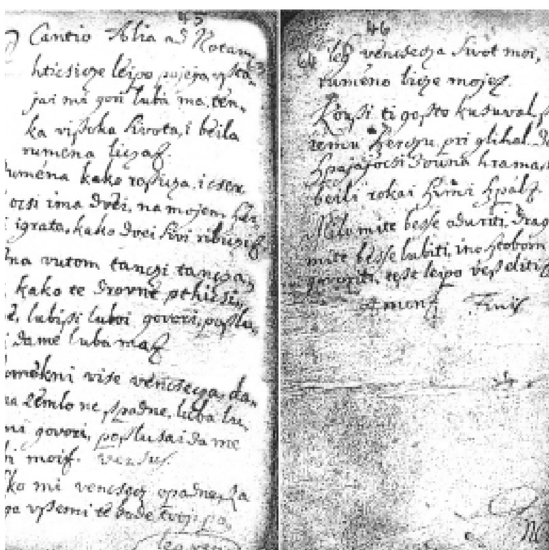
On se uvjetno može podijeliti na cjeline, ali se potpuniji dojam dobiva ako se prepiše kako je u izvorniku.

Ovdje se donosi u našoj transkripciji, ali su zadržana velika slova kao u rukopisu. Danas se ne može sa sigurnošću reći zašto je pisac početke pojedinih cjelina označavao posebnim, odvojenim i istaknutijim velikim slovima.

Narodil se je kralj Nebeski...

Narodil se je kralj Nebeski, koga na,, zvesti šereg An,, đelski. Na mladom leti veseli,, mo se, mladoga kralja mi molimo. **N** Njemu je Ime zveli,, čitel, koga svedoči An,, đel Gabriel. Na mladom... **T** To so Profetje davano zveistili, njegov narod vsi popisali. Na mladom let... **J** Jednoga Sina Deiva porodi. Emanuel mu je Ime, to je Bog z nami. Na mladom. **D** Deite se rodi, z Deive Ma,, rie, da pak od svetoga Duha se prije: Na mladom leti ve..	**K** Kroto se zmožno Deite na sveit da, nepriatele vnoge o,, blada. Na mladom leti vese... **T** To Deite samo ves pe,, kel razbi, vraga oblada i s,, mert pogubi. Na mladom leti... **N** Ne bo greih k onim imel zmožnosti, ki v toga Deteta bodo milosti. Na mladom leti... **Z** Zato hvalimo, vsi oca Boga, ino dičimo sina njegova. **Y** I z njima navkup Duha svetoga, to sveto Troistvo jednoga Boga. Na mladom leti veselimo se. Amen. *(I. dio, br. 50, str. 154. – 155.,* *po Novaku 160. – 161.)*

Jedna od najstarijih ljubavnih kajkavskih pjesama svakako je popijevka *Ftičice leipo pojejo...* Taj je tekst netko jednostavno prokrijumčario među duhovne pjesme prvog dijela rukopisa kao primjer melodije, što znači da se i pjevala. Otud joj i latinski naslov *Cantio Alia ad Notam...* Preslika se originala ovdje objavljuje prvi put.



Transkribiran, taj tekst izgleda ovako:

Cantio Alia ad Notam

Ftičice* leipo pojejo,
vstajaj mi gori luba ma,
tenka visoka života,**
i beila rumena lica.

Rumena kako rožica,
i černe oči ima dvei,
na mojem serci igrata***
kako dvei živi ribici.

Zna vu tom tanci tancati,
kako te drovne ptičice,
lubi si luboj govori,
poslušaj da me luba ma.

Pomekni više venčeca,
da ti na zemlo ne spadne.
Luba lubomi govori,
poslušaj da me lubi moj.

Ako mi venčec opadne,
za se ga vzemi te bude tvoj,
poleg venčeca život moj,
i rumeno lice moje,

Kou si ti gosto kušuval,
svojemu sercu priglihal,
da spajajoči z vuna hrama,****
ne beili tokaj si mi spal.

Milo mi te beše oduriti,
drago mi te beše lubiti,
ino s tobom govoriti,
ter se lepo veseliti.
Amen. Finis.

(I. dio. Br. 17. Izvorna paginacija str. 63. – 64.po Novaku 65. – 66.)

* u tekstu jedanput stoji *phticsicze*, drugi put *pthicsicze*

** *život* znači stas, za život se koristio izraz žitek

*** u čitavom se tekstu samo jedanput javlja dualni oblik iako je u 16. stoljeću još vrlo živ i na kajkavskom jezičnom prostoru

**** izraz je *hram* u značenju kuća došao s juga, a zabilježen je već u *Vinodolskom zakoniku*.

Već je Franjo Fancev upozorio na sličnost te pjesme s pjesmom *A ti divojko* šegljiva... koju stavlja u 15. stoljeće.[38]

A evo, za usporedbu, i jedne anonimne pjesmice iz *Zbornika* Nikše Ranjine (1494. – 1582.) započetog 1507.

Lovac loveći

Lovac loveći, diklice,
s kragujcem drobne ptičice,

biješe ť mi gorko sunačce,
ter iskah hladne vodice.
Ištući hldne vodice,
nađoh si mlade diklice
gdi beru cvitak ružice
ter sebi viju krunice;
imahu luke rožance
i s perjem zlatne strelice. -
"Smirno se molim, diklice,
pridrage moje sestrice,
jeda gdi znate vodice,
napojte vaše službice."[39]

Bilo bi lijepo da je Vilko Novak naveo barem jedan mađarski tekst koji bi korespondirao s citiranim primjerima. Tada bi njegove tvrdnje o mađarskim ishodištima hrvatskih kajkavskih pjesama bile uvjerljivije. On to, međutim, nigdje nije učinio.

I Olgi je Šojat i Vilku Novaku promakla još jedna moralno-didaktička svjetovna pjesma. Radi se o zapisu s prvim stihom *Moja poštena Gospoda*...

Tekst je predug da se ovdje donese u cijelosti, no bit će dovoljno i nekoliko dužih citata da se shvati njegov značaj.

---

[38] Cijeli tekst te pjesme donosi Vlatko Pavletić u ediciji *Zlatna knjiga hrvatskog pjesništva od početaka do danas*. Nakladni zavod Matice hrvatske. Zagreb, 1971. , str. 25. – 26.

[39] *Zbornik stihova XV. i XVI. stoljeća*. Priredio Rafo Bogišić. Pet stoljeća hrvatske književnosti. Knjiga 5. Matica hrvatska – Zora, Zagreb, 1968., str. 446.

Moja poštena gospoda...

Moja poštena Gospoda,
da bi me šteli poslűšati,
hotel bi vam povedati,
kaj sam se s pisma navučil.
Meni se pošteno ne vidi,
ki da lűcke žene lűbi,
Ár mu se rado zlo zgodi,
gda tou trouje on vse zgűbi.
- - - - - - - - - - - - - - - - - - -

Žena siromaška pokorna
svojmi mouži je podložna,
Bolša je nego bogata,
ki rada drűge mouše podleiža.
V ženi je modroust velika,
Ešče ji vekša jalnost,
Nigdar bi se ne domislil
i ti do tvoje smerti.
Ar gda ti leipo govori

ter ti se mileno plače,
Teda ji ništar ne veruj
nego se bole čuvaj.
Moudri ti tou govori,
Kak žena mileno plače,
Onda svojo jalnost vun skažűje,
Kak bi moža prekanila.
Otkud mošnja puna visi,
odnut tebe žena lűbi,
A kadaj v mošnjei ništar nejga,
Ondar tebe hűda gleda.
- - - - - - - - - - - - - - - - - - - -
Žena je Vragi početek,
I vse hűdoube začetek,
Ar nas ženska modrost vkanjuje
kakoti Vodica (udica, o. p.) ribe.
Ar koga žena obsedla,
Ter si ga leipo podpaše,
kak da goder ona hoče,
Teda si na njega side.
- -
Vzemimo si mi v pamet,
hűdoubi se mi ne dajmo,

Vzemda si sekerico
ženko podűnkaj po Herbti.
Da ji bode herbet meki.
Kako ti ji naprej terdűj,
Ako ti se ona vjavi,
z Bobovom slamom jo okadi.
Či ti ona leipo govori,
lepše ji ti odgovarjaj
lűbim te raj moja žena,
Mošnju spraznűje.
A tou se onim govori,
ki listor same zlo govori,
Onim se to ne govori
ki žene so Moužem podložne.
Ki vam je to zdaj zdiačil,
dobro vam je peldo daval,
neimaite mu zameriti,
ar je istino govoril.
On ki vam je to zdiačil,
vas zato ništar ne prosi,
neg da mu jeden krat
povsem s dobrim vincem napite.
Amen.

(IV. dio. Broj 21., str. 59. – 63.)

Ove je stihove ispjevao kajkavac koji je duže vrijeme živio u Gradišću, gdje je prihvatio slovački dvoglas *ou* (m*ou*dri, m*ou*žem) i izraz *zdiačil* (gradišćanski *dijačiti*, *jačiti* – pjevati; otud i naziv *jačka* za pjesmu). Izgovor glasa **u** kao ű je umetnut u Prekmurju.

Tako valja broj svjetovnih pjesmama u *Martjanskoj pjesmarici I*. povećati

na deset.[40]

Konačno je, 1977. objavljeno i bibliofilsko izdanje *Prekmurske Martjanske pjesmarice*.[41]

Trebalo je da to bude i kritičko izdanje, no s obzirom na činjenicu da je teško čitljive dijelove rukopisa, ili dijelove koji nedostaju, Novak popunjavao tekstovima iz drugih prekmurskih pjesmarica, tom je zahtjevu udovoljeno tek djelomično.

Objavljeni je dio rukopisa prepisan izvornom grafijom, ali i to ne dosljedno. Ignoriran je grafem *ʒ* (ß) za *sz* i š , koji je posebno čest u najstarijim hrvatskim kajkavskim pjesmaricama (Knezajićevu *Gospinu plaču*, *Pavlinskoj* i *Drnjanskoj*), a posebno je čest upravo u *Martjanskoj pjesmarici I.* (vidjeti i u kopiji pjesme *Ftičice leipo pojejo*: *vißoka*, *poßlusai*).

U vrlo opširnom predgovoru Novak uglavnom donosi ono što je već napisao u prethodno objavljenim radovima, s tim da na ovom mjestu detaljnije opisuje veze s *Pavlinskom*, *Drnjanskom* i *Nedelišćanskom pjesmaricom*.

Govoreći o jeziku, i tu ponavlja već rečeno: “Ker so kajkavski pisatelji delno že v rokopisih pisali naddialektalno obliko kajkavskega narečja, k večjemu s posebnostmi nekega govora, saj se tudi v kajkavščini glasovi po pokrajinah zelo razlikujejo med seboj, je ta njihova knjižna oblika mnogo bližja prekmurskim govorom in so tudi zato v Prekmurju laže sprejeli ta jezik za svoj knjižni jezik” (str. 49.).

Ta je konstatacija dijelom točna. Ako su, naime “kajkavski pisatelji” pisali u naddijalektalnom obliku kajkavskog narječja, to znači da su već tada pisali određenom inačicom književnog jezika. Točno je da se glasovi po “pokrajinah zelo razlikuju med seboj”, samo što se ta razlika u pisanom tekstu ne može vidjeti. Ona se može vidjeti, točnije čuti, samo pri čitanju. Navedimo tek poneki primjer. Riječ će s**e**stra u jednom selu pročitati s glasom **e** kao u štokavskom, a u drugom s dugim zatvorenim **é** kao séstra (u njemačkom kao *s**e**hen*). Značenje se riječi neće promijeniti. Isto je i s riječju z**e**mlo. U jednom se mjestu glas **e** čita kao u štokavskom, u drugom kao zémlo, a u trećem kao otvoreno ê zêmlo (kao u mađarskom ***e**gy*). Značenje se riječi ne mijenja.

Stari kajkavski pisci nisu niti pokušavali grafički razlikovati pojedine vokale, pa će takvih primjera biti i s vokalima **a** i **o** . To, dakle, nikako nije moglo

[40] Na ovom mjestu upućujemo na anonimnog glagoljaša i njegovu dugu pjesmu Žen*ska ljubav* u *Tkonskom zborniku* s početka 16. stoljeća koja sadržajno potpuno korespondira s našim citatom. Vidjeti u: Vjekoslav Štefanić, *Hrvatska književnost srednjega vijeka*. Pet stoljeća hrvatske književnosti. Knjiga 1. Matica hrvatska – Zora. Zagreb, 1969., str. 434. – 438.

[41] *Martjanska pesmarica*. Uredil i spremna besedila napisal Vilko Novak. Nakladnik: Znanstvenoraziskovalni center SAZU. Ljubljana, 1997.

olakšavati primanje kajkavskih tekstova u Prekmurju.

I tu je potreban kraći komentar.

Budući da su Prekmurci sve do 1918. godine živjeli u posebnim društveno-političkim okolnostima, odvojeni od slovenskog naroda, pod jakim mađarskim utjecajem, morali su za potrebe Crkve (posebno protestantske, u kojoj je bogoslužje svedeno isključivo na propovijed i pjevanje) i škole prihvatiti pisane tekstove koji su im po jeziku bili najbliži, a to su bili hrvatski kajkavski tekstovi. Logično je da su u prepisivane tekstove, sasvim spontano, unosili i elemente prekmurskih govora te tako stvarali prvi prekmurski pisani i književni jezik.

I najstariji su prekmurski pisci u svojim tiskanim djelima išli tim tragom, koristeći mnoge kajkavizme, posebno tamo gdje nisu imali odgovarajuće prekmurske riječi.

Prvu je takvu knjigu napisao Franc Temlin (*Mali katechismus*, 1715.) s osjetnim udjelom kajkavizama. Taj se udio, međutim, postupno smanjivao, pa se jezik Štefana Küzmiča (1723. – 1779.) u prijevodu *Novog zavjeta* pod naslovom *Nuovi* Zákon (1771.) već podosta razlikuje i od književnog slovenskog i od prekmurskih dijalekata.[42]

Sve to ipak ne može umanjiti hrvatski kajkavski značaj najvećeg broja duhovnih i svih svjetovnih tekstova u *Martjanskoj pjesmarici I (starijoj)*.[43] Franjo je Fancev ovaj put bio u pravu.

Čudno je da na Novakovu knjigu i njegove komentare na hrvatskoj strani ponovo nitko nije reagirao, čak niti recenzijom.

Kad je postalo jasno da se u nas *Martjanska pjesmarica* sustavno prešućuje, pisac je ovih redaka, opet u časopisu *Kaj*, objavio opsežnu raspravu o odnosu hrvatskokajkavskih dijalekata i prekmurskih govora u kojem je strogom lingvističkom analizom pjesme *Cantio De Matrimonio* dokazao njezin hrvatskokajkavski značaj, što ne može osporiti niti eventualna mogućnost postojanja paralelnih mađarskih tekstova.[44]

Kao tema broja: *Uz 450. obljetnicu sigetske bitke*, objavljen mu je u istom časopisu i rad *Sigetska tragedija u očima jednog komornika i jednog vojnika*.[45]

---

[42] Usporediti o tome i tekst Akoša Antona Dončeca (*Bilješka 31*), str. 57. – 58.

[43] Možda nije na odmet da se i na ovom mjestu spomene kako nijedan ozbiljan slovenski književni povjesničar *Martjansku pjesmaricu stariju* ne stavlja u slovensku književnost. Još je indikativnije što Vilko Novak u svoj vrlo seriozno izrađen *Izbor prekomurskega slovstva*, Zadruga katoliških duhovnikov, Ljubljana, 1976. nije stavio niti jedan tekst iz *Martjanske pjesmarice starije*.

[44] Ivan Zvonar, *Hrvatski kajkavski jezik ili jedno srodno narječje iz Prekmurja* u *Martjanskoj pjesmarici* (*starijoj*). *Kaj*. Godina XL. Broj 1- 2. Zagreb, 2007. str. 41. –

[45] Ivan Zvonar, *Sigetska tragedija u očima jednog komornika i jednog vojnika*. Kaj. Godište XLIX. Broj 5 – 6. Zagreb, 1916., str. 57. – 79.

Tu je prvi put detaljno prikazana, uvjetno rečeno pjesma ili, točnije, u ritmiziranu prozu pretočena reportaža o zbivanjima u Sigetu i oko njega 1566., koja gotovo u potpunosti korespondira s *Kronikom* Ferenca Černka (? - † potkraj 16. st.), s tom razlikom što nju nije napisao politički neutralan komornik, nego temperamentan vojnik koji ne traži uzroke sigetske tragedije u kazni Božjoj, nego u odnosu Bečkog dvora i Dvorskog vijeća prema Nikoli Zrinskom.

Uzme li se, nakon svega što je rečeno, u obzir da je na hrvatskoj strani o *Prekomurskoj pjesmarici* u dva navrata, ali vrlo sumarno, na stranicama *Ljetopisa* Jugoslavenske akademije znanosti i umjetnosti, pisao Franjo Fancev, da je Olga Šojat svoj rad iz časopisa *Forum* objavila i u časopisu *Kaj*, da komentirani tekst Naska Frndića nema potreban znanstveni dignitet, ispada da je ozbiljnije radove o jednom od najvažnijih, ako ne i najvažnijem izvoru građe za utvrđivanje početaka kajkavske književnosti objavljivao jedino časopis *Kaj*. Ta se činjenica u znanosti više ne može ignorirati.

Budući, pak, da je proučavanje *Martjanske pjesmarice I.* (*starije*) na hrvatskoj strani tek na začetku, za nadati se da će se pozitivna uloga tog časopisa, koji je upravo obilježio pedesetu obljetnicu svog izlaženja, i nastaviti.

“GESANGBUCH AUS MARTJANCI”
(ÜBERMURGEBIET IN SLOWENIEN)
IN DER ZEITSCHRIFT “KAJ”

Ivan Zvonar, Varaždin

Zusammenfassung

Es handelt sich um einer umfangreichen Handschrift aus der Siedlung Martjanci in Prekmurje (Übermurgebiet), die heute in der Universitätsbibliothek in Maribor bewahrt ist.

Diese Handschrift hat fünf Teile, die in einem Moment, aber bestimmt vor dem Jahr 1710 in einen Band verbunden sind.

Wenigstens der älteste von diesen fünf Teilen ist vor dem Jahr 1593, also in 16. Jahrhundert, entstanden. Am Anfang umfasste dieser Band 211 Gedichte. Nur zehn Lieder von denen hatte ein weltlicher Charakter.

Dieses Gesangbuch stellt, davon bestehen keine Zweifel, die älteste und die bedeutendste Quelle der Informationen von den Anfängen der Geschichte des Schrifttums auf dem kroatischen Kaj-Dialekt dar.

Als erster hat dieses Gesangbuch Franjo Fancev, allerdings nur in den kärglichen Umrissen, in den dreißigsten Jahren des 20. Jahrhunderts, in die kroatische Literaturgeschichte eingeführt.

Aus diesen Berichten kann man doch erfahren, dass das älteste kajkavische Lied Cantio De Matrimonio (Das Lied über die Ehe) im Jahr 1534 entstanden ist, und sein Autor war Andreas Šajtić.

Erst dreißig Jahre später, genauer im Jahr 1973 in Zeitschrift Forum und im Jahr 1975, mi demselben Bericht, in Zeitschrift Kaj, meldete sich Olga Šojat. Sie schrieb über diese poetische Sammlung etwas ausführlicher und veröffentlichte in dieser Gelegenheit, in ihrer Transkription, zwei geistliche und zehn weltliche Lieder, im Großen aus dem fünften Teil des Gesangbuches.

Auf der slowenischen Seite hat am meisten über diese Sammlung der bekannte Ethnograph und Literaturhistoriker Vilko Novak (geboren in Prekmurje) geschrieben. Im Jahr 1997. veröffentlichte er in Urtext das ganze Manuskript unter dem Titel Martjanska pesmarica.

Seiner Meinung nach entstand das Manuskript in Prekmurje, in einem Gebiet, das sehr lange in der Geschichte von der slowenischen Sprache und Kultur getrennt wurde, wo die Priester und Lehrer die kroatischen Texte abgeschrieben hatten. Gleichzeitig brachten sie in diese Texte, aber nicht besonders ausreichend, die Worte und Redewendungen aus den Dialekten, die zurzeit in Prekmurje gebraucht wurden.

Das waren die Anfänge der Schreibkenntnis und Literatur auch in Prekmurje.

Er glaubt, dass fast alle kajkavische Lieder in dieser Gesangbuch stellen nur die Übersetzungen aus Ungarisch dar.

Diese Behauptung kann man wissenschaftlich nicht beweisen.

Ganz im Gegenteil. Die Verbindungen dieses Schrifttums waren mit der Literatur des kroatischen Südens viel stärker, was man aus vielen Beispielen ganz klar sehen kann.

Es ist kaum zu glauben, aber in Kroatien veröffentlichte später nur Zeitschrift Kaj ein paar wissenschaftlich begründete Artikel über dieses wertvolle Dokument.

***Schlüsselwörter:** Gesangbuch aus Martjanci in Prekmurje; Anfänge der Literaturgeschichte in das kroatische Kaj-Gebiet und in Prekmurje; Zeitschriften Forum und Kaj; die Texte von Franjo Fancev, Olga Šojat und Vilko Novak*

Prijevod: autor

Rad sa znanstvenog skupa
UDK 050 Kaj : 821.163.142'282 (091)"15"-"18"
Primljeno 2020-12-21
Prihvaćeno za tisak 2018-11-27/2020-12-21

TEKSTOVI PISACA STARIJE HRVATSKO-KAJKAVSKE KNJIŽEVNOSTI U ČASOPISU *KAJ*

Željko Vegh, Zagreb

Sažetak

Časopis "Kaj" već je od prvoga svoga broja 1968. posvećivao veliku pozornost staroj hrvatskokajkavskoj književnosti. O toj pozornosti i mjeri u kojoj je uredništvo časopisa cijenilo stare kajkavske pisce svjedoči bibliografija Aleksandre Kulari "Bibliografski pregled priloga iz starije kajkavske književnosti objavljenih u časopisu 'Kaj' 1968-1978." Ta bibliografija, sačinjena povodom prvih deset godina izlaženja časopisa, sadrži 101 bibliografsku jedinicu. U prvom je broju Olga Šojat, jedna od ključnih suradnica časopisa "Kaj", objavila rad "Ignac Kristijanović i Danica zagrebečka", u kojemu je ponuđen i "Izbor iz Danice zagrebečke". I mnogi drugi prilozi o staroj hrvatskokajkavskoj književnosti u časopisu sadrže izbore tekstova iz djela starih hrvatskokajkavskih književnika: Štefana Zagrepca (pravim imenom Matije Markovića), Antuna Vramca, Ivana Pergošića, Jurja Habdelića, Mihalja Šimunića, Mihajla Šiloboda, Hilariona Gašparotija, Jurja Muliha, Ivana Belostenca, Petra Berkea i svih drugih značajnih pisaca. Autori koji su priređivali tekstove starih pisaca za objavljivanje u časopisu "Kaj": Olga Šojat, Valentin Putanec, Antun Šojat, Jaroslav Šidak, Josip Vončina, Alojz Jembrih i drugi značajna su imena hrvatske znanosti i filologije.

Autor u svome radu razmatra na koji su način priređivači tekstova starih kajkavskih pisaca popratili tekstove starih pisaca, koje su ulomke iz tekstova starih pisaca birali za objavljivanje, te u kojim su se razdobljima postojanja časopisa prilozi s izborima tekstova iz djela starih hrvatskokajkavskih pisaca češće objavljivali.

Ključne riječi: časopis "Kaj"; stari pisci hrvatskokajkavske književnosti; proučavatelji stare hrvatskokajkavske književnosti

Stara hrvatska književnost prepuna je starih hrvatsko-kajkavskih književnika, naš znameniti kajkavolog dr. sc. Joža Skok u svojoj antologiji kajkavskoga pjesništva (KAJ br. 4-6 iz 1986.) bilježi tako Baltazara (Boltižara) Milovca, Anu Katarinu Frankopan-Zrinski *(Putni tovaruš)* iz 1660.), Matijaša Magdalenića,

Franu Krsta Frankopana, Jurja Maljevca i Katarinu Patačić, a u antologiju hrvatske kajkavske proze *Ruožnik rieči* (KAJ, 1-2-3 iz 1999.) uvrstio je dr. Skok Antuna Vramca, Jurja Habdelića, Jurja Ratkaja Velikotaborskog, Pavla Rittera Vitezovića, Adama Baltazara Krčelića, Nikolu Krajačevića, Štefana Fučeka, Jurja Muliha, Franju Sušnika, Ivana Belostenca, Mihalja Šimunića, Štefana Zagrepca, Hilariona Gašparotija, Ivana Muliha, Petra Berkea, Jurja Dijanića, Tomaša Mikloušića, Ivana Krizmanića, Antuna Vranića Jakoba Lovrenčića i Ignaca Kristijanovića.

Časopis KAJ posebno je njegovao staru hrvatsko-kajkavsku književnost; već u prvom broju časopisa znamenita pručavateljica stare kajkavske knjige Olga Šojat priređuje izbor tekstova iz Danice zagrebečke, poznatog kajkavskog kalendara Ignaca Kristijanovića. Potpuno je razumljivo da Olga Šojat počinje s predstavljanjem stare kajkavske književnosti upravo s Danicom zagrebečkom, jer je Danica zagrebečka bila ispunjena tekstovima, koji su na zanimljiv i zabavan način poučavali stanovnike kajkavske Hrvatske vođenju hižnog gospodarstva, ili pak donosili tekstove Ezopovih basni, ili zagonetke i pitalice. Uz transkibirane tekstove (Olga Šojat u kratkom uvodnom tekstu piše kako je “starija grafija prenesena današnjim znakovima”) donosi i kajkavsko-štokavski rječnik, Olga Šojat napominje: “U rječniku je uz kajkavske riječi zabilježeno samo ono štokavsko značenje koje je potrebno za razumijevanje odnosnoga konteksta u ovom izboru”, čime daje do znanja čitatelju da kajkavske riječi sadrže često cijelu lepezu značenja, kao što znamo iz Belostenčevog “Gazophylaciuma”. O transkribiranju Kristijanovićevih tekstova Olga Šojat piše kako “interpunkcija uglavnom nije mijenjana, jer je usko povezana s kajkavskim govorom, a već prije Kristijanovića bila je normirana u gramatikama i u školskim knjigama”. Tako je čitatelju 1. broja časopisa Kaj Olga Šojat dala do znanja da je hrvatskokajkavski jezik književni jezik, koji je imao svoje gramatike još u 18. stoljeću (Ivan Vitković), a i sam Kristijanović objavio je gramatiku hrvatskoga kajkavskoga jezika (“Grammatik der Kroatischen Mundart” iz 1837.). Uz uvod i rječnik Olga Šojat donijela je desetak stranica iz Kristijanovićeve Danice zagrebečke. Specifičnost tekstova starih kajkavskih pisaca koje je Olga Šojat objavljivala u časopisu KAJ jest ta, da su objavljivani ulomci većeg opsega, i po nekoliko desetaka stranica, te da je kasnije Olga Šojat tekstove popraćivala svojim opširnim uvodima, iscrpnim bibliografijama djela prikazanih književnika kao i bibliografijama znanstvenih radova o književnicima. Koji put su pojedini Šojatini prikazi starih kajkavskih pisaca objavljeni u časopisu KAJ prerasli opsegom u knjige, primjerice prilog o Jurju Habdeliću, objavljen u KAJ-u 1974., br. 10 (sedamdesetak stranica), a posebno je veliki prilog o Jurju Mulihu donijela Olga Šojat u Kaju br. 5-6 za 1983., koji sadrži 174 stranice. Uvijek misleći na to kako da tadašnjem čitatelju Mulihovih tekstova budu ti tekstovi što zanimljiviji, Olga Šojat donosi i danas poznate “Regule dvorjanstva” iz “Škole Kristuševe” (1744.).

Taj "Mulihov" broj časopisa KAJ sadrži i niz ilustracija iz Mulihovih knjiga: vinjete, naslovne stranice i neke druge stranice Mulihovih knjiga, da bi se današnji čitatelj upoznao s grafijom u starim kajkavskim knjigama. Valja napomenuti i da bibliografija Mulihovih djela u tom broju Kaja pokazuje s kakvim se žarom Olga Šojat posvetila tekstovima Jurja Muliha jer u bibliografiji Olga Šojat navodi i ona djela kao Mulihova, koja najpoznatiji istraživač Mulihov, Ivan Fuček, ne navodi, pa uz takve "sporne" bibliografske jedinice Olga Šojat piše prave tekstološke analize, kako bi objasnila zašto neko djelo pripisuje Mulihu.

U prvim se brojevima časopisa objavljivanjem pojedinih ulomaka iz djela starih kajkavskih autora istaknuo i Valentin Putanec; zanimljivi su njegovi prilozi o Antunu Vramcu i Štefanu Zagrepcu. Tekstovi koje je izabrao za objavljivanje Putanec nisu ni približno tako opsežni kao oni Olge Šojat, ali i Putanec razmišlja kako izabrati one tekstove koji bi današnjem čitatelju bili zanimljivi, pa tako u br. 7-8 za 1968. donosi prilog o Antunu Vramcu, Putanec bilježi: "Kao primjerak hrvatske proze toga vremena dajemo iz Vramčeva teksta (…) izvatke iz KRONIKE i POSTILE. Tekst iz KRONIKE odnosi se na vrijeme kojemu je sam Vramec bio svjedok, a tekst iz POSTILE na one santoreme koji imaju neku bližu vezu s Hrvatskom (…) Prijepis je prilagođen današnjoj grafiji i pravopisu. U primjerku POSTILE, kojeg fotokopiju posjedujemo, nema života Svetoga Štefana Kralja, pa nismo u mogućnosti da ga donesemo." Ovi retci svjedoče i o tome, s kakvim su se teškoćama susretali istraživači tekstova starih kajkavskih pisaca, o čemu, kao već dugogodišnji voditelj Zbirke rijetkih knjiga i rukopisa u Gradskoj knjižnici mogu posvjedočiti: primjerci starih knjiga često su oštećeni, koji put i teško dostupni (ako se nalaze u nekoj stranoj knjižnici).

O Štefanu Zagrepcu donio je Putanec nekoliko priloga, u br. 10 za 1968. bilježi o izabranom Zagrepčevom tekstu: "Za današnjeg čitaoca bit će zanimljivo što priča [Zagrebec] o đacima, o djeci, a naročito je duhovita priča o vragu propovjedniku koja je umetnuta u tekst kao 'pelda'". U istom broju KAJA Putanec donosi kratke ulomke iz djela Antuna Vramca: "Životi sveteh Horvatskoga orsaga (Ladislava, Hijeronima, Jemriha [Emerika, odnosno Mirka], Jalžabete".

Antun Šojat je u svojoj nizanki "Kratki navuk Jezičnice horvatske", objavljivanoj u Kaju od 1969. do 1971., naveo i mnogo vrlo kratkih ulomaka iz djela starih kajkavskih pisaca, kratkih stoga jer su ti ulomci samo ilustracija o jeziku starih kajkavskih knjiga, o čemu je Antun Šojat napisao opširna razmatranja. I u mnogim radovima drugih istraživača starih kajkavskih pisaca tekst je često samo ilustracija, a ne i cilj.

U Kaju br. 5 za 1971. dao je svoj prilog proučavanju starih kajkavskih pisaca i povjesničar Jaroslav Šidak, u prikazu trećeg izdanja Vitezovićeve Kronike iz 1762. U tome izdanju postoji Pridavek, za razdoblje od 1744. do 1762. – Šidak ustvrđu-

je da su autori Pridavka Adam Baltazar Krčelić i isusovac Nikola Laurenčić. Na nekoliko desetaka stranica Šidak donosi i tekst Pridavka iz 1762.

Časopis KAJ donio je 1975. u broju 9-10 plod mnogih priloga o starim kajkavskim piscima u prvih nekoliko (sedam) godišta časopisa – "Pregled starije hrvatskokajkavske književnosti" Olge Šojat (pedesetak stranica). U istome broju, povodom četiri stoljeća od prve sačuvane publikacije hrvatskokajkavske književnosti, "Decretuma" Ivana Pergošića, Olga Šojat donosi izbor iz Decretuma.

U broju 6-8 za 1977. KAJ donosi "Bibliografski pregled priloga iz starije kajkavske književnosti objavljenih u časopisu KAJ 1968-1978." (str. 133-146.) Aleksandre Kulari, koji sadrži 101 bibliografsku jedinicu. Bibliografija obuhvaća rasprave, eseje, predgovore, uvode i uvodne napomene, zatim sama djela ili izbor iz njih. Bibliografija svjedoči koliku je veliku pozornost uredništvo časopisa KAJ pridavalo objavljivanju priloga o staroj kajkavskoj knjizi, objavljivanju tekstova starih kajkavskih pisaca. Valja napomenuti da je časopis KAJ prvih nekoliko desetljeća izlazio u političkim vremenima koja nisu bila poticajni okvir za proučavanje hrvatske knjižne baštine. Navest ću dva primjera za ovu tvrdnju. Možda i nije slučajno kako od br. 1 za 1978. (opsežan prilog te separat časopisa Kaj – *op.ur.,* Olge Šojat o Ivanu Belostencu) do broja 5-6 za 1983. (prilog Olge Šojat o Jurju Mulihu – ovdje spomenuti cijeli tematski svezak u 174 str., s predgovorom, bibliografijom i izborom iz djela – *op. ur.*), dakle, u nekoliko godišta, u časopisu nije izašao ni jedan prilog o staroj kajkavskoj knjizi!

Drugi primjer je br. 9-11 iz 1976., KAJ posvećen Ozlju, objavljen u nizu "Po dragome kraju". S pretpostavkom da su na sadržaj brojeva posvećenih nekoj općini u velikoj mjeri mogli utjecati oni koji su njome upravljali, onda nije čudno da u broju o Ozlju, osim malog članka o Jurju Kržaniću iz pera drugog hrvatskog velikana, Ivana Goluba, ne nalazimo ni jedan prilog o staroj hrvatskoj kajkavskoj knjizi. Podsjetimo samo kako se Ozalj diči naslovom "slavnoga staroga grada Zrinskih i Frankopana", te da je u obližnjim Sveticama stari pavlinski samostan u kojemu je neko vrijeme boravio i sastavljao svoj Gazophylacium Ivan Belostenec (ipak, vidi navedeni predgovor, izbor iz Belostenčeva djela, grafijsku obradu i rječnik O. Šojat, Kaj 1/1978. – *op ur.)*.

Nakon 1990. u časopisu Kaj objavljeno je mnogo tekstova o hrvatskim starim kajkavskim piscima, s priloženim transkribiranim tekstovima starih kajkavskih pisaca. Ovdje bih posebno istaknuo priloge Alojza Jembriha, njegove priloge u KAJU, primjerice priloge o Antunu Vramcu, Jurju Dijaniću i Tomašu Mikloušiću, gledam kao priprave za objavljivanje pretisaka knjiga starih kajkavskih pisaca, a kojih je Jembrih objavio nekoliko desetaka. Može se reći, da je časopis KAJ bila ona plodna hrvatskokajkavska zemlica, koja je poticala istraživače i nakladnike da objavljuju pretiske starih kajkavskih knjiga. Profesoru Jembrihu velika hvala na

objavljenim pretiscima, veliko njegovo djelo vidljivo je bilo na izložbi "Hrvatska knjižna baština u pretiscima Alojza Jembriha", postavljenoj u Gradskoj knjižnici u Zagrebu u Mjesecu hrvatske knjige 2018. godine – tema Mjeseca hrvatske knjige bila je: *hrvatska knjižna baština*.

Na kraju, valjalo bi ispitati u kojoj su mjeri prilozi o starim hrvatskokajkavskim piscima, s priloženim transkribiranim tekstovima – ulomcima iz starih kajkavskih djela, utjecali na autore povjesnica hrvatske književnosti. (Autoru ovih redaka čini se kako ti prilozi nisu taknuli neka "srca" ustanova ostala u prošlosti, u 1835. godini, i još čekamo princa koji će probuditi usnulu Trnoružicu i pokazati joj svijet u kojemu danas živi.)

TEXTS BY OLDER CROATIAN-KAJKAVIAN LITERATURE WRITERS PRESENTED IN KAJ PERIODICAL

By Željko Vegh

Summary

From the very first issue of KAJ periodical in1968, serious attention was paid to old Croatian-Kajkavian literature. Aleksandra Kulari's bibliography "Bibliografski pregled priloga iz starije kajkavske književnosti objavljenih u časopisu 'Kaj' 1968-1978" (Bibliographical survey of older Kajkavian literature published in KAJ periodical from 1968 till 1978) testifies to what extent the periodical's editorial board had respected old Kajkavian writers. This first bibliography made on the occasion of the periodical's first ten years of being published contains 101 bibliographical units. Olga Šojat, one of KAJ periodical's key collaborators, published the paper "Ignac Kristijanović i Danica zagrebečka",where a choice from "Danica zagrebačka" is also given. There are also many other contributions on older Croatian-Kajkavian literature where a choice of texts is given from works by old Croatian-Kajkavian writers: Štefan Zagrebec (his real name is Matija Marković), Antun Vramec, Ivan Pergošić, Juraj Habdelić, Mihalj Šimunić, Mihajlo Šilobod, Hilarion Gašparoti, Juraj Mulih, Ivan Belostenec, Petar Berke, and all the other significant writers. Olga Šojat, Valentin Putanec, Antun Šojat, Jaroslav Šidak, Josip Vončina, Alojz Jembrih, and other authors of the papers on old writers published in KAJ periodical, are prominent names in the Croatian fields of science and filology.

The author investigates in his paper the manner in which the texts by old Kajkavian writers were covered by editors, what fragments from texts by the old writers were chosen to be published, and in what periods of KAJ periodical's publishing were contributions with a choice of texts by old Croatian – Kajkavian writers published more frequently.

Key words: KAJ periodical; old writers of Croatian-Kajkavian literature; researchers of old Croatian-Kajkavian literature

Želeći sa suvremenoga stajališta reafirmirati kajkavski književni kontinuitet i proznu vrstu, KAJ - časopis za književnost, umjetnost, kulturu – i njegov nakladnik KAJKAVSKO SPRAVIŠČE – društvo za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti, Zagreb – raspisuju

17. NATJEČAJ ZA KRATKU KAJKAVSKU PROZU

Neobjavljenu prozu napisanu isključivo kajkavštinom, opsega do pet (5) kartica (u računalnom obliku – CD + ispis) valja poslati na adresu Uredništva i Nakladnika

do 5. srpnja 2021. godine: KAJKAVSKO SPRAVIŠČE / ČASOPIS KAJ, 10000 Zagreb, Ilica 34 (za Natječaj: kajkavska proza), ili na e-mail: bozica.kaj@gmail.com

Autori se, bez obzira na dob, mogu natjecati s najviše tri (3) prozna rada, uz koja je potrebno priložiti i kraću biografsku bilješku. Izborom ocjenjivačkoga suda, najbolji radovi bit će objavljeni u časopisu Kaj.

Rad sa znanstvenog skupa
UDK 811.163.42'282 (091)
Primljeno 2020-08-19
Prihvaćeno za tisak 2018-11-27/2020-11-09

GRANANJE KAJKAVSKOGA NARJEČJA

Osvrt na klasifikaciju kajkavskih govora nakon 40 godina

Mijo Lončarić, Zagreb

Sažetak

O grananju kajkavskoga narječja, klasifikaciji njegovih govora pisao sam više puta. Usporedio sam klasifikaciju kajkavskoga narječja i slovenskoga jezika, jer su one najsličnije, najopširnije u monografiji Kajkavsko narječje. Sada ne bih dodao ništa posebno novo, unio bih malu novinu u terminologiju i vezu s važnom podjelom kajkavštine Stjepana Ivšića.

Ivšić nije uzeo u obzir goranske kajkavske govore (što je najveći nedostatak njegove studije), a ostale je podijelio u četiri skupine. Uzeo je u obzir tzv. kajkavske ikavske govore (donjosutlanski dijalekt, M.L.), koji su kajkavizirani čakavsko-štokavski govori porijeklom od Une, koji mu čine II. skupinu. Ostale je govore podijelio u tri skupine, koje se mogu smatrati podnarječjima kajkavskoga narječja. Ivšićeva prva, "konzervativna grupa" – "zagorsko-međimurska", najbolje čuva staru akcentuaciju s metatonijskim cirkumfleksom, osim međimurskoga dijalekta. Po akcentu u nju je svrstao i plješivičkoprigorske govore, koji su po vokalizmu posve različiti od drugih govora u te skupine.

Govori u Turopolju i Posavini njemu su III. "revolucionarna grupa" – "turopoljsko-posavska", u kojoj se metatonijski cirkumfleks pomiče "regresivno", prema početku riječi, dakle ***posêkel, govêdina > pȯsekel, gȯvedina****, ali* ***posėkli*** *(nije bilo ⁀)*. *Njegova četvrta, "revolucionarna" – "križevačko-podravska" grupa, ima najveće promjene, od kojih je najvažnija metatonija, promjena modulacije tona, cirkumfleksa (uključujući stari) i novoga praslavenskoga akuta, dugoga uzlaznoga naglaska (Ivšićev znak ~), koji je dolazio u primjerima kao* ***sũša, mlãtim****. Proces je* ***posêkel, zlâto > posẽkel, zlãto****, prema* ***sũša, mlãtim > sûša, mlâtim****. (Nazvao sam to unakrsna, križna metatonija, mogla bi se označiti sa /⁀ x ~/.) Sličnu metatoniju ima dio litavskoga jezika. U tu je skupinu uvrstio i podravske govore s ograničenjem naglaska na zadnja dva sloga riječi, koji joj ne mogu pripadati, jer su nešto posve drukčije.*

Gorskokotarski, goranski govori, sa plješivičkoprigorskim i ozaljskim govorima bili bi četvrto kajkavsko podnarječje.

Ključne riječi: *kajkavsko narječje; grananje, podnarječja; specifičnosti, nova karta*

O klasifikaciji kajkavskih govora, podjeli kajkavskoga narječja, pisao sam više put. Za simpozij *Kajkavsko narječje* (*Znanstveni skup Hrvatski dijalekti* 2, Zavod za hrvatski jezik Instituta za filologiju i etnologiju i JAZU, 1977.) izradio sam novu detaljnu klasifikaciju govora, podjelu narječja. Sada ne bih dodao ništa posebno novo, unio bih malu novinu u terminologiju i vezu s važnom podjelom kajkavštine Stjepana Ivšića.

Ivšić nije uzeo u obzir goranske kajkavske govore (što je najveći nedostatak njegove studije), a ostale je podijelio u četiri skupine. Uzeo je u obzir tzv. kajkavske ikavske govore (donjosutlanski dijalekt, *M.L.*), koji su kajkavizirani čakavsko-štokavski govori porijeklom od Une, koji mu čine II. skupinu. Ostale je govore podijelio u tri skupine, koje se mogu smatrati podnarječjima kajkavskoga narječja.

O razlikama u hrvatskom jeziku govori već Juraj Habdelić a za njega Vončina (1974) veli: »Nije mi poznato da je ijedan književnik prije 19. stoljeća bolje opisao dijalekatsku situaciju našega jezika.« Habdelić spominje dva od nekoliko osnovnih kajkavskih tipova – *zagorski* (koji najbolje čuva osnovne kajkavske osobine – u prvom redu akcentuaciju); spominje *majdački* (Vončina: jastrebarsko područje), gdje nemamo jednu od osnovnih kajkavskih značajki – jednačenje jata i poluglasa, ali jasno da je znao i za turopoljski tip, kad je odatle – dakle, sigurno je poznavao tri, a možda je znao i za bilogorske ili podravske govore. Znao je i za druga dva hrvatska narječja, za čakavštinu u Primorju (*solarski*), za štokavštinu, te za slovenski jezik (*kranska reč*).

Habdelić uočava i dvije značajke kajkavštine koje se s akcentuacijom smatraju važnim karakteristikama. Veli: »Ništarmenje, komu se horvatski hoče govoriti, neka reče mesto *lehko* lahko, mesto *osem* osam, mesto *jalen* jalan, mesto *nesem* nisam, etc. Ar nê teško mesto E postaviti ili reči I, ali mesto E A.« Naime, uz osnovnu kajkavsku akcentuaciju (OKA), jednačenje nazalnoga stražnjega vokala (ǫ) i slogotvorne likvide *l* (*l̥*), jednačenje jata (ě) i poluglasa (ə) važna je značajka tipičnih kajkavskih govora.

Hrvatski jezik ima osnovnu trodijelnu podjelu na narječja – skupine dijalekata (*Dialektgruppe*) – srednjojužnoslavenski dijasistem na četiri, slovenski jezik ima dvije osnovne podjele – jednu na dva glavna dijela, stariju, i noviju sa sedam, odnosno osam dijelova, »baza«, osnovnih skupina.

Hrvatska se narječja dijele na dijalekte, od šest i sedam pa do 15 dijalekata. (Slovenske baze dijele se dalje na 2–8 dijalekata, kojih onda ukupno ima 37 s 11 podnarječja.) Kako je, veli Brozović (1960), u tome ne postoji poklapanje hrvatskoga i srednjojužnoslavenskih jezika. Kako kajkavsko narječje graniči sa slovenskim jezikom, ono i u klasifikaciji može imati posebnosti, tako da je dijeljeno na 6 do 15 dijalekata. Prva se podjela na 6, isti broj kao i čakavština, štokavština 7, zasniva na nedovoljnom poznavanju. Druga – na 15 – detaljna je, poštuje se »objektivnu stvarnost dijalekatskog terena«, uzimajući u obzir, kako se

s prvom zalaže Brozović (1960: 70), i genetske i strukturne značajke prema važnosti, jer »ne dolazi u obzir ni čisto genetska ni čisto strukturalna klasifikacija«.

Obično se kao prva znanstvena podjela kajkavštine uzima Belićeva (1929.), ali je prije njega na isti način postupao Lukjanenko (1905.). Belić[1] ju je dijelio prema refleksima prasl. **tj* i **dj*, nalazio je u njoj tri drugoidiomska dijela: slovenski, štokavski i čakavski.

Hraste (1956.) na *Karti hrvatskoga ili srpskoga jezika* podijelio je kajkavštinu po refleksu jata. U legendi pod naslovom *Kajkavski dijalekti* dolaze *Ekavsk*i i *Iekavski.* Na karti većina je kajkavskoga područja označena da pripada ekavskom dijalektu, a manji dio, u centralnom Zagorju, središte približno Zlatar, kao iekavski dijalekt. Gorskokotarsko područje nema oznake za ekavski ili iekavski refleks jata.

Brozović (1960.), pri prvom prijedlogu podjele kajkavskoga na dijalekte, pošao je od Ivšićeve podjele, a njegove zagorsko-međimurske govore podijelio je u dva dijela: plješivičkokoprigorske govore uzeo je kao poseban, *prigorsk,*[2] dijalekt i odredio je mjesto gorskokotarskih govora prema ostalim kajkavskim govorima. Kako i sam kaže, uvažio je u odnosu na plješivičkoprigorske govore Belićev kriterij, reflekse **dj*, **tj.* Naravno, ako uzimamo kriterij koji ima odraza i u drugim dijelovima cjeline, nužno ga je onda primijeniti i na te dijelove. Po navedenom kriteriju trebalo bi podijeliti i zagorske i posavske govore u dva dijela. Međutim, plješivički se govori i po drugim važnim crtama, vokalizmu, izdvajaju od zagorskih govora, što sigurno nije slučajno. Brozović uzima u obzir Belićevu i Ivšićevu podjelu, dvoje kriterije, konsonantski i akcenatski, sa 6 jedinica: zagorsko-međimurski, turopoljsko-posavski, križevačko-podravski i prigorski[3] te kajkavizirani dijalekt doseljenih čakavaca – donjosutlanski i, na kraju, goranski, dijalekt. »Zagorsko-međimurski« odgovara Belićevu zapadnom i Ivšićevoj I. grupi bez govorâ ispod Save.

»Turopoljsko-posavski« dijalekt odgovara Ivšićevoj III. grupi i južnome dijelu Belićeva istočnog dijalekta.

»Križevačko-podravski« dijalekt odgovara Ivšićevoj IV. grupi i sjevernome dijelu Belićeva istočnog dijalekta.

[1] Njoj je u osnovi hipoteza ukrajinskog jezikoslovca Lukjanenka, autora prve monografije o kajkavštini, Kijev 1905.

[2] Kajkavski nisu svi plješivičkoprigorski govori koje je takvima označio Ivšić na svojoj karti u JHK, a za njim i Brozović na *Karti kajkavskog narječja* u leksikonu *Jezik*. Točnije je to označio Težak na karti u *Pregled gramatike hrvatskosrpskog jezika,* 1966. Ostali prijelazni su čakavsko-kajkavski govori, No možemo ih iz praktičnih razloga uvrstiti u taj dijalekt.

[3] Nije dobar termin *prigorski,* jer samo na sjeverozapadu Hrvatske ima više prigorja, npr. blisko je medvedničko, u Sesvetama je *Muzej Prigorja*. Treba *plješivičkoprigorski* ili samo *plješivički* dijalekt.

»Prigorski« dijalekt, na području Plješivičkog prigorja, izdvojeni je južni dio Ivšićeva zagorsko-međimurskog dijalekta i istoimeni Belićev.

»Donjosutlanski« (ili donjosutlansko-breganski) dijalekt čine kajkavizirani čakavski govori uz donji tok Sutle; to je Ivšićeva II. grupa govora bez žumberačkog dijela koji se još smatra čakavskim. Donjosutlanskim dijalektom Brozović se bavio i pri određivanju načelnih kriterija za dijalekatsku klasifikaciju, jer je te govore Ivšić na svojoj karti svrstao u čakavske, dok je suprotno genetski u slučaju tzv. kajkavaca u Istri, prijelaznih čakavsko-slovenskih govora s gornjeg toka rijeke Mirne na karti svrstao među kajkavske. Znatne su razlike u tom dijalektu, gdje su neki govori znatno kajkavizirani, a drugi čuvaju još bitne čakavske značajke, npr. govori Šenkovca i okolnih sela, krajnji jugozapadni govori toga dijalekta. (Zečević 2000, Lončarić 2007: 244).

Brozović veli da se od svih dijalekata najviše izdvajaju goranski – zbog zajednićkih osobina sa slovenskim jezikom, i donjosutlanski – zbog čakavske osnovice, a od ostalih je najsamostalniji prigorski dijalekt. Smatra da je teško dati pregled kajkavske skupine dijalekata, a od svih značajki najvažnije su akcenatske. (Lončarić, Celinić).

Zasluga je njegova što dijeli kajkavštinu na dijalekte i što uočava da je za to nužno uzeti dva kriterija, što mogu biti akcentuacija i vokalizam, a to bi bio ujedno paralelizam sa štokavskim narječjem.

Ja sam (Lončarić 1982) kajkavsko narječje, kajkavsku skupinu dijalektata, podijelio na 15 dijalekata, što znatno odstupa od ranijih podjela i podjela drugih hrvatskih i drugih srednjojužnoslavensih narječja.

Reviziju Ivšićeve podjele pokušao je dati Junković (1982). Moja podjela polazi od nje, dosljedno se primjenjuju Ivšićevi kriteriji i uzimaju se u obzir nove podaci. Junković uzima i naglasni sustav pojedinih skupina u cjelini, dolazi do zaključka da se kajkavski govori cijepaju u dva dijela, Ivšić tri skupine (I., III., IV.). Junković se nije osvrtao na sutlanskozagorske govore, na međimurske govore, koji su izgubili opreku po kvantiteti, ostavlja ih bez spominjanja u I. skupini. Njegovom podjelom izdvaja se samo IV. Ivšićeva skupina od ostalog dijela kajkavskoga narječja. Podravske govore s fiksiranim mjestom naglaska, koje je Ivšić stavio u tu grupu, Junković također posebno ne spominje. Novo je što on turopoljsko-posavske govore stavlja zajedno sa zagorskima. U svojoj analizi Junković pokazuje da se svi procesi u razvoju akcentuacije u zagorskim govorima svode na isti princip, na slabljenje mora u određenim položajima tako da ne mogu nositi silinu. Razvoj u IV. skupini ne može se objasniti na taj način.[4]

[4] H. Skøld osnovi posuđenica iz mađarskog u slavenskim jezicima pretpostavlja da je mađarski jezik u ranom razvoju imao naglasak na zadnjem slogu (kao francuski, sada ima na prvom slogu, kao slovački i češki). Podravska kajkavska akcentuacija sa “zakonom dvaju slogova” najvjerojatnije odraz je sličnih srednjoeuropskih slavenskih

Smatrao sam da se još jedna ili dvije pojave moraju uzeti kao kriterij za podjelu kajkavskoga narječja. To su, uz osnovnu kajkavsku akcentuaciju, razvoj vokalizma – razvoj u dva slučaja tipična za kajkavsko narječje: ə – ě te *ǫ – l̥,* koji su se izjednačili (ə=ě) I (ǫ=l̥) u tipičnim kajkavskim govorima. Neki kajkavski govori nemaju tih jednačenja, nemaju jedno ili drugo jednačenje. Takvi su gorskokotarski govori, koji su, sličnog razvoja kao u slovenskom jeziku (Finka 1974, Lisac 2006), vivodinski govor, neki zagorski govori uz Sutlu (Hum, Kumrovec), zapadni međimurski govori te govori čakavskoga porijekla – donjosutlanski i breganski, govori Horvata, Zdenčine i Sredičkog. Kajkavsko se narječje s obzirom na navedeni kriterij raspada u dva dijela, u dvije skupine dijalekata.

Te dijelove sijeku one izoglose, izotone, po kojima se kajkavski dijeli kada se polazi od akcenatskih odnosa, kao što i jedinice dobivene akcenatskim kriterijem sijeku izofone refleksa ə=ě te ǫ=*l̥.* U glavnoj skupini većinu govora karakterizira i jednačenje ə=ě**,** osim plješivičkih, koji se time izdvajaju u poseban dijalekt. Krajnji zapadni međimurski govori tako|er nemaju jednačenja ǫ=l̥, ali ih je iz povijesnih i društvenih razloga bolje ne izdvajati u poseban idiom ranga dijalekta.

Ostali govori glavne skupine mogu se podijeliti po refleksu fonema koji je rezultat jednačenja ǫ=*l̥,* kao što se čakavsko i štokavsko narječje dijeli po sudbini jata. Četiri su skupine govora: u jednima se refleks izjednačio s etimološkim *o*, u drugima s etimološkim *u,* u trećim je sačuvao posebnu vrijednost. Refleks *u* dolazi na krajnjem istoku i krajnjem zapadu, u vrlo različitim govorima s obzirom na druge osobine. Govori s čuvanjem fonološke vrijednosti također čine dvije skupine. Na sjeveru je navedeni refleks otvoreniji, ili treba takav pretpostaviti gdje je razvoj zamutio sliku (Bednja), od etimološkoga *o*, a na jugu je zatvoreniji od njega.

Po tome u glavnoj skupini dijalekata uz plješivičke imamo još pet idioma istoga ranga, koji se mogu smatrati dijalektima.

U drugoj skupini dijalekata tri su jedinice, idioma: (1) goranski s vivodinskim, (2) zagorski i (3) donjosutlanski. Dosljedno lingvistički, neki od tih idioma čine za skupinu dijalekata, dakle narječje, npr. međimurski, ali ih iz nejezičnih razlog ne uzimamo kao dijalekte.

Hrastina podjela narječja po refleksu jata nije prikladna za klasifikaciju, iako je u druga dva hrvatska narječja jedan od glavnih kriterija. Negdje

tendencija. U slovačkom je naglasak fiksiran na prvom slogu. Čini se da je stariji akcent u slovačkom bio na penultimi, kao sada u poljskom, prije nego je fiksiran na prvom slogu. (Pauliny, *Fonologick:* 145.) U podravskom dijalektu fiksiran je na predzadnjoj mori, a upravo je on graničio sa srednjoslovačkim govorima prije dolaska Mađara. Naravno, u vrijeme bitnih promjena u suprasegmentnom sustavu kajkavski su i srednjoslovački već odvojeni i razvijaju se samostalno. Ipak, srednjoeuropska tendencija fiksiranja akcenta na predzadnjem segmentu, slogu ili mori, zahvatila je jedan manji dio kajkavskih govora, kao one u komarničkoj župi.

je različit refleks jata mlađi je, što je bitno, i r**azličito** je raspoređen.

Plješivičkigovori odvajaju se od ostalih govora glavne skupine kajkavskih dijalekata po tome što nemaju ə=ě, a po akcentuaciji idu u I. Ivšićevu grupu. Imaju neke zajedničke crte s ozaljskim govorima, oni su poddijalekt, kao i ozaljski govori *plješivičko-ozaljskoga* dijelekta.

U Ivšićevoj zagorsko-međimurskoj grupi po samoj akcentuaciji izdvajaju se najprije gornjosutlanski i međimurski govori, koji čine posebne dijalekte. Glavni dio se razlikuje po refleksu izjednačenih ǫ=l̥: bednjansko-zagorski – veći dio s posebnim fonemom na njihovu mjestu, samoborski sa (ǫ=l̥) > *u* te varaždinsko-ludbreški.

Ivšićevi križevako-podravski govori bez podravskih i sjevernomoslavačkih govora, koji se po akcentuaciji izdvajaju u dva posebna dijalekta: *podravski* i *sjevernomoslavački* (Fancev 1907, Ivšić1936), također se po tome da li je refleks ǫ=l̥ zadržao posebnu vrijednost ili se izjednačio cijepaju u dvoje, dva dijalekta: *gornjolonjski,* s posebnim fonemom, ili dalje jednačenje sa *o,* te *glogovničko-bilogorski* sa *u.*

Ivšićeva turopoljsko-posavska skupina cijepa se po istome kriteriju na tri dijela. Na istoku te grupe uz donji tok Lonje imamo refleks *u,* dijelom isto tako na zapadu i uz Kupu, a između njih, u Turopolju, područje je gdje se čuva njegova posebna fonološka vrijednost, i to fonetski kao zatvoreno *o.* Po razlici navedenih govori u nekim značajnim crtama to su *vukomeričko-pokupski* i *donjolonjski* dijalekt. (Šojat 1982).

Kod sve tri podjele druga podskupina (podnarječja) kajkavskih dijalekata bila bi jednaka, tj. uključuje idiome, govore: 1) goranske (gorskokotarske), 2) donjosutlanske, 3) gornjosutlanske, 4) zapadnomeđimurske. Idiom pod 4) čini jednu jedinicu sa skupinom 3), ali cjelina je po drugim osobinama s drugim međimurskim govorima, s njima čini *međimurski* dijalekt.

Na temelju jednih i drugih kriterija izdvojio sam dijalekte:

1. srednjozagorski (bednjanskozagorski)
2. varaždinsko-ludbreški
3. međimurski (nema opreke po tonu i kvantiteti)
4. gornjosutlanski (nema opreke po tonu i kvantiteti)
5. samoborski
6. plješivičkoprigorski
7. turopoljski (pomak medijalnoga)
8. vukomeričko-pokupski
9. donjolonjski (južnomoslavački)
10. gornjolonjski
11. glogovničko-bilogorski

12. sjevernomoslavački (čazmanski)
13. (virovsko)podravski
14. goranski (gorskokotarski) dijalekt
15. donjosutlanski (donjosutlansko-breganski) dijalekt (čakavska osnova).

Neki dijalekti dijele se na poddijalekte.

Podjela kajkavskoga narjećja na 15 dijalekata čini se predetaljna, s obzirom na podjelu čakavskoga i posebno štokavskoga narjeja (negdje izme|u klasifikacije drugih hrvatskih narječja i slovenskoga jezika – 37 dijalekata). Međimurski govori, zbog strukturnih značajki najveće težine, a gornjosutlanski i sjevernomoslavački govori, zbog važnih genetskih razloga (osnovni – oba Ivšićeva akcenatska kriterija), posebni su dijalekti.

Zaključno

Ivšić nije u svojoj klasifikaciji uzeo u obzir goranske kajkavske govore (što je najveći nedostatak njegove studije), a ostale je podijelio u četiri skupine. Uzeo je u obzir tzv. kajkavske ikavske govore (donjosutlanski dijalekt, *M.L.*), koji su kajkavizirani čakavsko-štokavski govori porijeklom od Une, koji mu čine II. skupinu, ali se oni izdvajaju time od svih drugih kajkavskih govora i ne sudjeluju u njihovu grananju. Ostale je govore Ivšić podijelio u tri skupine, koje se mogu smatrati *podnarječjima* kajkavskoga narječja. Ivšićeva prva, “konzervativna grupa” – “zagorsko-međimurska”, najbolje čuva staru akcentuaciju s metatonijskim cirkumfleksom, osim međimurskoga dijalekta. Po akcentu u nju je svrstao i plješivičkoprigorske govore, koji su po vokalizmu posve različiti od drugih govora te skupine. Govori u Turopolju i Posavini njemu su III. “revolucionarna grupa” – “turopoljsko-posavska”, u kojoj se metatonijski cirkumfleks pomiče “regresivno”, prema početku riječi, dakle *posȇkel, govȇdina > pȯsekel, gȯvedina*, ali *posė̍kli* (nije bilo⌒). Njegova IV., “revolucionarna” – “križevačko-podravska” grupa, ima najveće promjene, od kojih je najvažnija metatonija, promjena modulacije tona, cirkumfleksa (starog dugosilaznoga naglaska) i novoga praslavenskoga akuta (dugouzlaznoga naglaska, Ivšićev znak ~), koji je dolazio u primjerima kao *s*ũša*, mlãtim*. Proces je *pos*ȇ*kel, zl*ȃ*to > posẽkel, zl*ã*to,* prema *s*ũša*, mlãtim > s*ȗša*, ml*ȃ*tim*.[5] (Nazvao sam to ***unakrsna, križna metatonija***.) Sličnu metatoniju ima dio litavskoga jezika, što navodi i Ivšić. U tu je skupinu uvrstio i podravske govore s ograničenjem naglaska na zadnja dva sloga riječi, koji joj ne mogu pripadati, jer su nešto posve drukčije.

Gorskokotarski, goranski govori, sa plješivičko-ozaljskim govorima bili bi četvrto kajkavsko podnarječje.

GRANANJE KAJKAVSKOGA NARJEČJA

I. zagorsko-međimursko podnarječje – *dijalekti*:
1. središnjozagorski
2. samoborski
3. varaždinsko-ludbreški
4. međimurski
5. gornjosutlanski

II. turopoljsko-posavsko podnarečje – *dijalekti:*
7. turopoljski
8. vukomeričko-pokupski
9. donjolonjski

III. križevačko-bilogorsko podnarečje – *dijalekti:*
10. sjevernomoslavački
11. gornjolonjski
12. glogovničko-bilogorski
13. podravski

IV. goransko-plješivičko podnarečje – *dijalekti:*
6. plešivičko-ozaljski
14. goranski.

Izvan podnarječja ostaje: ***15. donjosutlanski dijalekt,*** koji nema kajkavsku osnovu.

Niti ***13. podravski dijalekt*** nije u istom položaju prema drugim dijalektima križevačko-bilogorskoga podnarječja, nema osnovnu karakteritisku, kao 11. i 12., križnu metatoniju (⌒X ~). Karakterizira ga posve druga značajka – ograničnje mjesta naglaska; obično se kaže na dva zadnja sloga riječi (Fancev: *Zweisilbengesetz* – ZSG); međutim, može se interpretirati i kao ograničenje, odnosno stabilizacija na predzadnjoj mori riječi (Junković), kao što poljski jezik ima ograničenje na predzadnji slog riječi. Može se i razvojno povezati s ograničenjem u poljskom jeziku, koji je kasnije izgubio opreku po kvantiteti; također se razvojno može povezati i s pretpostavljenim ograničenjem na predzadnjem slogu u slovačkom jeziku (Nonmacher-Pribić), koji kasnije prebacuje stabilizaciju na prvi slog, a zadržava opreku po kvantiteti, drukčije od poljskoga jezika. Zato je to i vrlo stara pojava, kao i križna metatonija, kraćenje cirkumfleksa u češkom jeziku te pomak cirkumfleksa na kraj riječi u slovenskim i zapadnim hrvatskim govorima (na "zapadu" zapadnih južnoslavenskih govora). Zbog tradicije ostavljam ga u tom podnarječju.

[5] U većini hrvatskoga, i drugih srednjojužnoslavenskih jezika, također imamo metatoniju, prijelaz novoga praslavenskoga akuta u cirkumfleks, ali ne i obratno, nema križne metatonije.

Također ni ***10. sjevernomoslavački*** dijalekt nema križne metatonije, ali u drugim važnim značajkama najbliži je dijalektima 11. i 12.

U redoslijedu odstupa, ***6. plješivičko-ozaljski*** dijalekt, po broju dijalekata slijedi iza 5. gornjosutlanskoga, jer sam ga ranije svrstavao prema Ivšiću, ali već ga je Brozović izdvojio iz Ivšićeve I. skupine, a Težakova i kasnije moja istraživanja pokazala su da u osnovi ne pripada njima i da ga treba stavljati zajedno s ozaljskim govorima. Može se s goranskim dijalektom staviti u isto (4.) podnarječje. Također sam već ranije utvrdio posebnost zapadnoga, "gornjega" poddijalekta međimurskoga dijalekta i gornjsosutlanskoga dijalekta, koji su znatno različiti od svojih "parnjaka", prvi od ostaloga dijela međimurskoga dijalekta, drugi od središnjozagorskoga dijalekta, s jedne strane. S druge strane, imaju dosta zajedničkih crta. Ostavio sam ih, po tradiciji – prvi u međimurskom dijalektu, a drugi u zagorsko-međimurskom podnarječju.

PRILOZI

Kajkavski govori – punktovi "Hrvatskoga jezičnog atlasa" (HJA)

Punktovi po dijalektima (redni broj/redoslijed u mreži HJA; u zagradi istraživač)

I.ZAGORSKO-MEĐIMURSKO PODNARJEČJE – dijalekti ① **središnjozagorski:**

7. Gornja Voća, 8. Maruševec, 9. Bednja, 17. Jesenje Gornje, 18. Radoboj, 19. Lobor,

20. Zajezda, 22. Klanjec, 23. Začretje, 24. Martinci (Zlatar), 25. Marija Bistrica, 27. Veliko Trgovišće, 44. Gornja Bistra, 45. Šestine, 45a. Kašina

② **samoborski** 59. Samobor

③ **varaždinsko-ludbreški** 10. Beletinec, 10a. Hrastovsko, 11. Tuhovec, 12. Sveti Đurđ, 29. Đelekovec, 36. Hlebine

④ **međimurski 1.** Štrigova, **1.a** Razkrižje (kontrolni p. u sl.), **2.** Sv. Martin na Muri, **3.** Vratišinec, **4.** Putjane (Čakovec), **5.** Prelog, **6.** Kotoriba, ⑤ **gornjosutlanski** 14. Hum na Sutli, 15. Desinić, 16. Plemenšćina (Preg.)

II. TUROPOLJSKO-POSAVSKO PODNARJEČJE **–** dijalekti:

⑦ **turopoljski** 45.a**.** Remete, 49. Mraclin, 49a. Kuče, 86. Lekenik, 87. Trebarjevo Desno, 91. Hrastelnica

⑧ **vukomeričko-pokupski** 48. Donji Dragonožec, 50. Kravarsko, 60. Sveta

KARTA KAJKAVSKOGA NARJEČJA

DIJALEKTI

- PLJEŠIVIČKO-PRIGORSKI
- SAMOBORSKO-MEDVEDNIČKI
- GORNJOSUTLANSKI
- SREDNJOZAGORSKI
- VARAŽDINSKO-LUDBREŠKI
- MEĐIMURSKI
- PODRAVSKI
- SJEVERNOMOSLAVAČKI
- GLOGOVNIČKO-BILOGORSKI
- GORNJOLONJSKI
- DONJOLONJSKI
- TUROPOLJSKI
- VUKOMERIČKO-POKUPSKI
- DONJOSUTLANSKI
- GORANSKI

Kajkavski govori u zapadnoj Mađarskoj

Kajkavski govori u Banatu i Rumunjskoj


Mijo Lončarić: Karta kajkavskoga narječja

Nedjelja, 68. Kupinec, 69. Pisarovina, 70. Lijevo Sredičko, 78. Blatnica Pokupska, 90. Stari Farkašić, 94. Krivaj Sunjski, 95. Hrvatsko Selo, te u dijaspori, u Banatu: 413. Boka (Srbija), 415. Keča (Chacea, Rumunjska)

⑨ **donjolonjski** 88. Križ, 88. Okešinec, Gornja Jelenska, 92. Osekovo, 93. Repušnica, 101. Krapje

III. KRIŽEVAČKO-BILOGORSKO PODNARJEČJE – dijalekti:

⑩ **sjevernomoslavački** (čazmansko-bilogorski) 43. Suha Katelena (??), 107. Gornji Draganec, 108, Siščani, 110. Martinec, 112. Orlovac, 113. Šimljanik

⑪ **gornjolonjski** 30. Apatovec, 71. Biškupec Zelinski, 72. Preseka, 73. Brčevec

⑫ **glogovničko-bilogorski** 30. Apatovec, 31. Hižanovec, 32. Kalnik, 36a. Reka,

37a. Topolovec, 38. Cubinec 39. Cirkvena

⑬ **podravski** 35. Gola 40. Virje, 41. Đurđevac 42. Podravske Sesvete

IV. GORANSKO-PLJEŠIVIČKO PODNARJEČJE – dijalekt

⑥ **plješivičko-ozaljski** 62. Slavetić, 63. Prodindol (Sv. Jana), 64. Krašić,

65. Lazina (Draganić), 66. Domagović

⑭ **goranski** 186. Čabar, 187. Gerovo, 193. Mrzla Vodica, 193a. Crni Lug,

194. Delnice, 195. Brod na Kupi, 197. Lukovdol, 202. Ravna Gora

⑮ **donjosutlanski** 47. Horvati, 51. Marija Gorica, 53. Križ / Šenkovec, 54. Brdovec,

67. Zdenčina

LITERATURA

Zbog opsežnosti ne donosim svu literaturu, većina se može naći u *Bibliografiji* knjige *Kajkaviana & alia,* donosim samo novije radove, kojih tamo nema, i nekoliko izdvojenih.

BARAC-GRUM, Vida: Čakavsko-kajkavski govorni kontakt u Gorskom kotaru. Rijeka 1993.

BARIĆ, Ernest – 1994: Međudijalektno prožimanje u hrvatskim govorima Podravine u Mađarskoj. Dizertacija Ff Budimpešta.

BAŠIĆ, Martina; MALNAR JURIŠIĆ, Marija: *Hrvatska dijalektološka istraživanja* - ščera*, danas, jutra.* Croatica (Zagreb) 40 (2016), 63-74.

BLAŽEKA, Đuro – 2007: Odnos međimurskog dijalekta i susjednih slovenskih dijalekata. Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin 18. 151–166.

BLAŽEKA, Đuro – 2008: Međimurski dijalekt : hrvatski kajkavski govori Međimurja.

Čakovec : MH.

BLAŽEKA, Đuro; NYOMÁRKAY, István; RÁCZ, Erika: Mura menti Horvát tájszótár, Rječnik pomurskih Hrvata. Tinta könyvkiadó: Budapest 2009.

Dalibor Brozović, Josip Lisac: Homok. FO, 349-358. Croato-Hungarica : Uz 900 godina hrvatsko-mađarskih povijesnih veza. Zagreb 2002.

BROZOVIĆ, Dalibor; IVIĆ, Pavle (ur.) 1981: Fonološki opisi srpskohrvatskih / hrvatskosrpskih, slovenačkih i makedonskih govora obuhvaćenih "Opšteslovenskim lingvističkim atlasom". Sarajevo.

CELINIĆ, Anita: Gornjosutlanski dijalekt kajkavskoga narječja u svjetlu fonologije. HDZ 17 (2011), 19-60.

CELINIĆ, Anita; KURTOVIĆ BUDJA, Ivana; ČILAŠ ŠIMPRAGA, Ankica; JOZIĆ, Željko: Prinosi hrvatskoj dijalektnoj fonologiji, Split, Zagreb: Književni krug , Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje. 2010.

CELINIĆ, Anita; MENAC-MIHALIĆ, Mira: Izoglosa progresivnoga pomaka starih praslavenskih cirkumfleksa na području hrvatskoga jezika. HDZ 21 (2017), 91-110.

GREENBERG, T. Mark – 2002: Zgodovinsko glasoslovje slovenskega jezika. Maribor.

Jelka Gregaš (ur.): Podravina II. Drávamenti horvát településelsek II. Pečuh 2001.

HANZIR, Štefica i dr.: Rječnik kajkavske donjosutlanske ikavice. Zagreb : IHJJ, Šenkovec : Opća pučka škola. 2015.

HOLZER, Georg – *Historische Grammatik des Kroatischen*. Einleitung und Lautgeschichte der Standardsprache. Frankfurt am Main – Berlin-Wien: Peter Lang, 2007. (Prije-vod: 2011. Glasovni razvoj hrvatskoga jezika. Zagreb: IHJJ).

HRASTE, Mate – 1956: Bibliografija radova iz dijalektologije, antroponimije, toponimije i hidronimije na području hrvatskoga ili srpskoga jezika. HDZ 1, 387-479.

JELUŠIĆ, Božica: Štorga : activa kajkaviana. Zagreb : Kajkavsko spravišče. 2007.

KAPOVIĆ, Mate – 2009: Čakavsko i kajkavsko u donjosutlanskoj akcentuaciji (na primjeru govora Drinja). HDZ 15, 195-209.

Kalinski, I., Šojat, A.: Zelinski tip govora, Rasprave Zavoda za jezik 2/1973.

KAPOVIĆ, Mate – 2015. Povijest hrvatske akcentuacije. Fonetika. Zagreb.

KAPOVIĆ, Mate – 2017: The Position of Kajkavian in the South Slavic Dialect Continuum in Light of Old Accentual Isoglosses. Zeitschrift für Slawistik 62/ 4, 606-620.

KUZMIĆ, Martina – 2006: Istraživanje moslavačkih kajkavskih govora. Kaj 39/3, 45-51.

KUZMIĆ, Martina – 2011: Južnomoslavački kajkavski govori. Moslavačko zrcalo Kutina) 1-2 ,9-51

KUZMIĆ, Martina – 2012: Jezična raščlamba zbirke Kajkavska lirika Moslavine. Moslavačko zrcalo 2/1-2, 25-44.

LISAC, Josip – 2006a: Tragom zavičaja : delnički govor i govor Gornjih Turni u svjetlosti goranskih kajkavskih govora. Split.

LISAC, Josip – 2006b: Goranska kajkavština i goranska dijalektalna književnost. Kaj 39/ 4, 23-29

LISAC, Josip – 2009: Hrvatska narječja u srednjem vijeku. Povijest hrvatskoga jezika: 1. knjiga: srednji vijek. Zagreb.

LONČAREVIĆ, Juraj: Kratki pregled povijesti Pomurskih Hrvata u županiji Zala u Mađarskoj. Marulić (Zagreb) XVI (1983)/ 4, 382-386.

LONČARIĆ, Mijo – 2002: Kajkavisch. Wieser Enzyklopädie des europäischen Ostens. Bd

10: Lexikon der Sprachen das europäischen Ostens, 257–264. Klagenfurt/Celovec.

LONČARIĆ, Mijo – 2009: Posebnosti klasifikacije slovenskoga i hrvatskoga jezika s posebnim obzirom na kajkavsko narječje**.** Obdobja 26: Slovenska narečja med sisemom in rabo, 277-289. Ljubljana.

Mijo Lončarić – 2013: Hrvatski jezični atlas – istraživanja u Mađarskoj, posebno zapadnoj (osvrt). Studia Slavica Academiae Scientiarum Hungaricae. 58 (2013), 2: 411-421.

LONČARIĆ, Mijo; CELINIĆ, Anita – 2007: Susret slovenskih prekmurskih i hrvatskih međimurskih govora. Slavistična revija, **55** (2007)/1-2, 41-46.

LONČARIĆ, Mijo; CELINIĆ, Anita – 2010: Dalibor Brozović o kajkavštini. Kaj 5-6 (2010), 81-92.

LONČARIĆ, Mijo; KUZMIĆ, Martina: Glavnina kajkavskih govora u dijalektološkim radovima u "Kaju". Kaj 42 (2009), 45-60.

LONČARIĆ, Mijo; ZEČEVIĆ Vesna: Štokavsko-kajkavski odnosi. HDZ 14 (2008). 25-32.

LONČARIĆ, Mijo; BARIĆ, Ernest; GADÁNYI Karlo: Hrvatska mikrotoponimija u Mađarskoj – u Pomurju, Podravini i u gradišćanskih kajkavaca. Kaj LII/ 5-6 (2019), 59-77.

LUKEŽIĆ, Iva: Zajednička povijest hrvatskih narječja 1. Fonologija. Zagreb - Rijeka – Čavle. 2012; 2. Morfologija 215.

LUKJANENKO, *Aleksandr Mitrofanovič* – 1905: Kajkavskoe narječje (s kartom). Kiev.
MALNAR, Marija – 2010: Dijalekti u Gorskom kotaru. Rasprave IHJJ **36** /1, 47-69.

MALNAR, Marija – 2012: Fonološki opis čabarskih govora na frazeološkom korpusu, doktorska disertacija. Ff Zagreb.

MALNAR, Marija – 2013: Sjeverni dio gorskokotarske kajkavštine nekad i danas. HDZ **18** (2013), 47-59.

MALNAR, Slavko: Pamejnek : govor u čabarskom kraju. MH : Čabar 2002.

MANDIĆ, Živko – 2004. Hrvatska imena naseljenih mjesta u Madžarskoj. Onomastica folia croatica 14 : 37-128.

MARESIĆ, Jela; *MENAC*-MIHALIĆ, Mira: Frazeologija križevačko-podravskih kajkavskih govora s rječnicima, Zagreb: IHJJ. 2008.

MARESIĆ, Jela; MIHOLEK, Vladimir: Opis i rječnik đurđevečkoga govora. Đurđevac, Koprivnica. 2011.

MARINKOVIĆ, Marina: Kajkavski govori istočnoga Gorskoga kotara. Zagreb – Delnice: 2018.

MATASOVIĆ, Ranko – 2008: Poredbenopovijesna gramatika hrvatskoga jezika. Zagreb.

NEWEKLOWSKY, Gerhard – 1978. Die kroatischen Dialekte des Burgenlandes und der angrenzenden Gebiete. Wien: Verlag der Österreichischen Akademie der Wissen-schaften.

OBLAK, Vatroslav Ignacij: Nešto o megjumurskom narječju. ZNŽOJS 1 (1896), 44-62.

OLESCH, Reinhold – 1973: Der dravänopolabische Wortakzent: Teil I. Slavisti sche Studien zum VII. Internationalen Slavistenkongress in Warschau. Ur. Jo- hannes Holthusen. München: R. Trofenik, 389–418.

PAŽUR, Božica (ur.): Kaj & ča : prožimanja i perspektive : uz 30. obljetnicu Kajkavskoga spravišča i 35. obljetnicu Čakavskoga sabora. Zagreb : Kajkavsko spravišče. 2004.

PETRIĆ, Marija: Strani jezični utjecaji u govoru serdahelskih Hrvata. A Mura menti Horvaytok a szayzadok vonzaysayban, 37-43. Murakerestur 1999.

PIŠKOREC, Velimir –2005: Germanizmi u govorima đurđevečke Podravine. Zagreb: Ff.

PIŠKOREC, Velimir – 2005: Georgiana: Rasprave i ogledi o đurđevečkom govoru i hrvat-

skokajkavskoj književnosti. Zagreb: Ff.

PIŠKOREC, Velimir – Zvučni atlas hrvatskih govora. http://www.ffzg.unizg.hr/german/cms/index.php?option=com_content&task=view&id=1457&Itemid=1.

PRODAN, Janja (ur.): Iz hrvatske baštine u Mađarskoj. Pečuh 2005.

RACZ, Erika – 1999: A Mura menti horvátok a századok vonzásában. Murakeresztúr

PRONK, Tijmen – 2010. Rani razvoj goranskih govora. Rasprave Instituta za hrvat- ski jezik i jezikoslovlje, 36/1, 97–133. Zagreb.

RACZ, Erika: Govori pomurskih Hrvata. Pečuh: Znanstveni zavod Hrvata u Mađarskoj. 2012.

RAMOVŠ, Fran – 1935: Historična gramatika slovenskega jezika, VII. Dialekti (s kartom).
SAMARDŽIJA Marko (ur.): Donjosutlanski kajkavski ikavci. Općina Brdovec, 2008.

SKOK, Joža – 2014: Garestinski gartlic rieči: antologijski izbor i književnopovijesni pregled varaždinske usmenoknjiževne baštine, Tonimir: Varaždinske Toplice, OMH Varaždin.

SKØLD, Hannes. 1925. Ungarische Endbetonung. Gleerup. Lund.

ŠEKLI, Matej: Zemljepisnojezikoslovna členitev kajkavščine ter slovensko-kajkavska jezikovna meja. *Slovenski jezik / Slovene Linguistic Studies* 9, 3–53. 2013.

ŠOJAT, Antun i dr.: Zagrebački kaj : govor grada i prigradskih naselja. Zagreb : IHJJ. 1998.

TEŽAK, Stjepko – 1994: Kajkavsko-čakavski dodiri u pojasu samoborsko-karlovačko-ogulinskom. Kajkavski zbornik. Zlatar.

VONČINA, Josip – 1988: Jezična baština. Zagreb.

VRANIĆ, Silvana; ZUBČIĆ, Sanja: Hrvatska narječja, dijalekti i govori u 20. st. Povijest hrvatskoga jezika, 5. knjiga: 20. stoljeće, prvi dio 5/1 : 525-579. Zagreb 2018.

VULIĆ-VRANKOVIĆ, Sanja – 2005: Govori pomurskih Hrvata u Mađarskoj. Govori Hrvata u Mađarskoj (VI. dio). Pogledi. Časopis za kulturu i društvena pitanja Hrvata u Mađarskoj 1 : 96-98

VULIĆ-VRANKOVIĆ, Sanja – 2007: Kajkavski govori Umoka i Vedešina u zapadnoj Mađarskoj. Hrvati u Mađarskoj.

ŽGANEC, Vinko: Pučke popijevke Hrvata iz okolice Velike Kaniže u Mađarskoj. Čakovec 1974.

ZEČEVIĆ, Vesna – 2000: Hrvatski dijalekti u kontaktu. Zagreb.

ZVONAR, Ivan: Kajkavski govori sjeverozapadne Hrvatske s posebnim obzirom na Međimurje. Kaj 38 (2005) 4-5, 73-84.

ZVONAR, Ivan: Pregled povijesti kajkavske usmene književnosti, 1. dio. 2014; 2. dio 2016. Hrvatska udruga Muži zagorskoga srca : Zabok.

ŽGANEC, Vinko: Hrvatske narodne pjesme – kajkavske. Zagreb 1950. Zbirke: Hrvatske pučke popijevke iz Međimurja (I–II, 1924–25); Narodne popijevke Hrvatskog Zagorja (I–III, 1950–71); Hrvatske narodne popijevke iz Koprivnice i okoline (1962); Pučke popijevke Hrvata iz okolice Velike Kaniže *u Mađarskoj* (1974); Hrvatske pučke popijevke iz Zeline i okolice (1979).

BRANCHING OUT OF THE KAJKAVIAN DIALECT
Kajkavian Tongues Overview After a 40-Year Span

By Mijo Lončarić, Zagreb

Summary

I have written more than once about the branching of the Kajkavian dialect and the classification of its tongues. I have compared the classification of the Kajkavian dialect and the Slovene language because they are the most similar and most extensively described in the Kajkavsko narječje (The Kajkavian Dialect) monograph. I do not intend to add anything especially new to this, except a small novelty in the terminology and in connection with the important division of the Kajkavian dialect made by Stjepan Ivšić.

Ivšić had not taken into consideration the Kajkavian tongues in Gorski kotar (this being the gravest shortfall of his study), and he divided the remaining tongues into four groups. He also took into consideration the so-called Kajkavian Ikavian tongues (”donjosutlanski” – from Donja Sutla, M.L.,) that are Chakavian/Shtokavian tongues coming from Una and influenced upon by the Kajkavian dialect, all of them falling into his Group II. He divided the remaining tongues into three groups, and those may be considered as the sub-dialects of the Kajkavian dialect.

Ivšić’s first ”conservative group”, the one from Zagorje-Međimurje preserves in the best manner the old accentuation with the metatony circumflex, except in the Međimurean dialect. In accordance with the accents, he also included in the group tongues coming from the Plješivica-Prigorje area that are completely different from the other tongues in the group, if vocalism is considered.

According to him the tongues of Turopolje and Posavina are group III – ”revolucionarna grupa” (revolutionary group) – ”turopoljsko-posavska” , where the metatony circumflex moves ”regressively” towards the beginning of the word, i.e. posêkel, govêdina > po̍sekel, go̍vedina, but pose̍kli (there was no ⌒*).*

His fourth ”revolutionary” – ”križevačko-podravska” group includes tongues (Križevci and Podravina tongues) with the most prominent innovations, of which the most important are metatony, tone modulation change, change of the circumflex (including the old one) and the new Proto-Slavic neoacute, long ascending accent (Ivšić’s sign ~), given in the examples such as sũša, mlãtim. The process is as follows: posêkel, zlâto > posẽkel, zlãto, pursuant to : sũša, mlãtim > sûša, mlâtim. (I named this as cross-metatony and it could be marked with /⌒ *x ~/.) There is similar metatony in a segment of the Lithuanian language. Ivšić also included the Podravina tongues in this group, with the exception of those where the accent is on the last two syllables of a word, because this is something entirely different.*

The tongues from Gorski kotar, ”Goranski” tongues, with tongues from the Plješivica-Prigorje area, and those from the town of Ozalj area are the fourth Kajkavian sub-dialect.

Key words: Kajkavian dialect; branching out; sub-dialects; specifics; new map

K A J – časopis za književnost, umjetnost, kulturu, i njegov nakladnik KAJKAVSKO SPRAVIŠČE, društvo za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti, Zagreb – u sklopu programa JEZIČNICA KAJKAVIANA – raspisuju:

17. NATJEČAJ ZA STRUČNE RADOVE / DIJALEKTOLOŠKU OBRADU I OPIS HRVATSKOKAJKAVSKIH ORGANSKIH IDIOMA (NEDOVOLJNO, ILI SASVIM NEISTRAŽENIH KAJKAVSKIH LOKALNIH GOVORA)

Natjecati se mogu svi, a prednost u natjecanju imaju mlađi istraživači (studenti, znanstveni novaci, poznavatelji i zapisivači) žive kajkavske riječi s cjelokupnoga hrvatskokajkavskoga govornog područja.
Stručni rad - opsega najviše do 16 kartica u računalnom obliku i ispisu (po mogućnosti i u pdf formatu), proreda 1,5 – primjerene znanstvene obrade (npr., fonetsko-fonološki opis / vokalizam, konsonantizam, akcentuacija; morfologija; sintaksa…) – uz sažetak, ključne riječi, bilješke i popis literature – valja poslati **na adresu: Kajkavsko spravišče / Uredništvo** časopisa **Kaj, 10000 Zagreb, Ilica 34, dvor.; ili e-mail: bozica. kaj@gmail. com.**
Natječaj je otvoren tijekom cijele godine; najuspjeliji radovi – prema prosudbi znanstvenoga povjerenstva – objavljivat će se u časopisu Kaj.

***

Cilj je natječaja i programa Jezičnice kajkaviane poticanje znanstveno-istraživačkog rada, osobito mladih, u vrlo opsežnom, a nedovoljno istraženom, području kajkavske filologije.

Rad sa znanstvenog skupa
UDK 050 Kaj : 728.81(497.5)
Primljeno 2019-06-11
Prihvaćeno za tisak 2018-11-27/2019-06-28

DVORCI U ČASOPISU *KAJ* U PET DESETLJEĆA (1968.-2018.)

OD ROMANTIČNOG POGLEDA NA DVORCE I NJIHOVE VLASNIKE DO PROPADANJA I ZANEMARIVANJA – POGLED U BUDUĆNOST

Mladen Obad Šćitaroci - Bojana Bojanić Obad Šćitaroci, Zagreb

Sažetak

U prigodi obilježavanja 50 godina časopisa Kaj, gdje je objavljeno šezdesetak tekstova o dvorcima sjeverozapadne Hrvatske, skreće se pozornost na loše stanje zagorskih i općenito hrvatskih dvoraca, piše se o razlozima takvoga stanja, o teškoćama obnove, o suvremenim načelima revitalizacije dvoraca, o suvremenom korištenju dvoraca. Dvorci se ne promatraju romantično i patetično, već realno i suvremeno s ciljem spašavanja hrvatskih dvoraca od urušavanja i nestanka te pronalaženja prikladnih modela za njihov novi život.

*Ključne riječi***:** *dvorci i kurije; stanje dvoraca; suvremeni baštinici dvoraca; revitalizacija dvoraca, suvremeno korištenje dvoraca*

Uvod

Prije 30 godina, u rujnu 1988. u Krapini, na znanstvenom skupu *Kajkavskog spravišča* pod nazivom *Jezični i umjetnički izraz na kajkavskom tlu*, održano je izlaganje o vrtovima i perivojima dvoraca Hrvatskoga zagorja.[1] Sada je prilika osvrnuti se na dvorce, kojima su perivoji samo jedan dio cjeline dvorskoga sklopa.

Sjeverozapadno kajkavsko područje Hrvatske prostor je s najvećom koncentracijom dvoraca i kurija na tlu Hrvatske. Dvorci i kurije se tu grade tri stoljeća – od početka 17. do početka 20. stoljeća. Stoljećima su oni bili žarišta kulturnog, gospodarskog i društvenog života s osobitim doprinosom hrvatskoj graditeljskoj

[1] Obad Šćitaroci (1988.): 113-123.

i perivojnoj kulturi, ladanjskoj tradiciji i nacionalnom, ali i zagorskom identitetu. Dvorci nisu bili samo zgrade za stanovanje, već prostorno-graditeljski i gospodarski sklopovi. Dvorski sklop čine dvorac, gospodarske zgrade, perivoj, kuhinjski vrt, voćnjaci, gajevi, poljodjelske površine i šume.

Mnogi su dvorci i kurije nestali, posebice drvene kurije. Sustavno popisivanje i kartiranje dvoraca i kurija nije provedeno.[2] Podatak o broju zaštićenih dvoraca i kurija odnosi se samo na sačuvane građevine. Procjenjuje se da je u sjevernoj Hrvatskoj bilo 300-tinjak dvoraca i kurija. Kada tom broju pridodamo 300-tinjak dubrovačkih ljetnikovaca od renesanse do 19. stoljeća te približno 700 srednjovjekovnih plemićkih gradova (burgova) koliko ih spominje Gjuro Szabo,[3] tada dolazimo do približno 1300 građevina tipa dvoraca na tlu Hrvatske od srednjega vijeka do početka 20. stoljeća. Mnogo ih je nestalo, ali ima ih još sačuvanih, mnogi su arheološki ostatci, a mnoge nestale nalazimo u pisanim i kartografskim dokumentima. Stoga s pravom možemo govoriti o tisuću hrvatskih dvoraca.

Dvorci u časopisu *Kaj*

Pregledom časopisa *Kaj* u proteklih pola stoljeća, od 1968. do 2018., napravljena je analiza tekstova koji su posvećeni dvorcima. Navode se rezultati te analize.

Dvadeset i dvoje autora objavljuju ukupno 60-ak tekstova o dvorcima: Anđela Horvat (11), Mario Beusan (8), Mladen Obad Šćitaroci i Bojana Bojanić Obad Šćitaroci (7), Ivan Srša (6), Tomislav Premerl (5), Zdenko Balog (4), Ladislav Šaban (3); po dva članka potpisuju Milan Kruhek, Vladimir Maleković i Vladimir Marković; po jedan članak pišu: Marko Bedić, Ivan Čerpinko, Lelja Dobronić, Štefica Habunek Moravac, Vilim Leskovšek, Branko Lučić, Ksenija Marković, Olga Maruševski, Marinka Mužar, Nela Tarbuk i Andrej Žmegač.

Dvadeset jednom dvorcu posvećeno je 46 članaka, a brojni se samo spominju u tekstovima posvećenim graditeljskom naslijeđu pojedinih mjesta ili u tekstovima općenito o dvorcima. Najviše članaka je vezano uz Trakošćan (8), po tri članka posvećeni su Novim Dvorima Jelačićevim/zaprešićkim, Velikom Taboru i Začretju, a po dva članka dvorcima u Čakovcu, Ludbregu i Velikoj Horvatskoj. Po jedan članak posvećen je sljedećim dvorcima: Bajnski Dvori, Bela II., Gornja

[2] Vrijedno bi bilo provesti sustavno popisivanje i kartiranje dvoraca i kurija na temelju starih i suvremenih kartografskih izvora (katastarskih i ortofoto karata), fotografija iz zraka iz 1960-ih godina, objavljenih pisanih radova, dokumentacijskih izvora (podatci konzervatorskih odjela i prostorno-planske dokumentacije) i dr. Zahtjevan je to i dugotrajan posao pa se istraživanje može organizirati po gradovima, općinama i županijama.

[3] Szabo (1920.)

Rijeka, Jastrebarsko, Klenovnik, Kurilovec (drveni dvor), Miljana, Mirkovec, Novi Dvori cesargradski/klanječki, Ozalj, Poznanovec, Selnica-Belec i Stubički Golubovec. Devet je članaka usmjereno općenito na temu dvoraca i kurija.

Članci o dvorcima objavljuju se od 1969. do 2016. godine. Najviše članaka (20) objavljeno je 1970-ih godina, 6 članaka je u 1978. godini, a podjednak broj članaka objavljeno je 1980-ih (12), 1990-ih (11) i 2000-ih (11) godina. Tijekom 17 godina od ukupno 50 godina izlaženja časopisa *Kaj*, nije bilo tekstova o dvorcima. Početkom *Kaj*a, 1969. godine, objavljena su dva članka. Od 2011. do 2018. (zadnjih sedam godina) objavljen je samo jedan članak o dvorcima.

Dvorci su u tekstovima najčešće interpretirani kulturno-povijesno i romantično kao sjećanje na minulo doba kada su bili važni gospodarski, kulturni i društveni čimbenici ondašnjeg života. Rijetko se spominjalo njihovo aktualno stanje, koje tada (1970-ih i 1980-ih godina) nije još bilo tako loše kao što je danas.

Današnje stanje dvoraca u sjeverozapadnoj Hrvatskoj

Današnje stanje dvoraca je dramatično. Optuživali smo raniji politički sustav. S pravom smo to činili jer je prekinuo kontinuitet života dvoraca i doveo ih u današnje stanje. Međutim, nije ništa značajnije poduzeto u posljednja tri desetljeća za njihovu obnovu i pravu revitalizaciju. Zaštićeni jesu kao kulturna dobra, ali administrativno-formalna zaštita ne rješava probleme dvoraca i kulturnoga nasljeđa. Unatoč zakonskoj zaštiti dvorci u Hrvatskoj su – osim malobrojnih iznimaka – zapušteni, zanemareni, bez skrbi, građevno propali, nekorišteni ili neodgovarajuće korišteni. Neriješen vlasnički status donedavno je bio glavni problem koji je kočio obnovu i prenamjenu. Neki koji su započeli ulagati u obnovu brzo su odustali ili su shvatili neodrživost dvorca samog po sebi kao obnovljene zgrade.

Malobrojni dvorci su zbrinuti ili su na dugoročnom putu trajnog zbrinjavanja. Ti dobri primjeri ostali su i nadalje svaki za sebe, bez postojanja sustavne i sveobuhvatne zamisli revitalizacije i uključivanja dvoraca u suvremeni život.[4]

Analiza namjene i korištenja dvoraca, za ovaj prikaz provedena na 60 dvoraca i kurija Hrvatskoga zagorja,[5] pokazuje sljedeće namjene: bez namjene (19),[6]

[4] Malobrojni primjeri temeljite obnove dvoraca u sjeverozapadnoj Hrvatskoj: Bračak, Gornja Stubica, Ludbreg, Miljana, Trakošćan, Varaždin - Stari grad, Veliki Tabor. Nedavno su u Slavoniji obnovljeni dvorci u Iloku (Odescalchi) i u Vukovaru (Eltz).

[5] Analizirani su početkom 2019. godine dvorci obrađeni u knjizi: Obad Šćitaroci (1993.).

[6] Bajnski dvori, Bela I., Bela II., Bežanec, Čalinec, Mali Tabor, Martijanec, Maruševec, Opeka, Oroslavje Donje, Poznanovec, Križovljangrad/Radovečki Križovljan, Razvor, Selnica-Belec, Stubički Golubovec, Šaulovec, Velika Horvatska, Vinica gornja, Vinica donja, Zajezda.



***Gornja Stubica, dvorac Oršić**, barokni dvorac s ostatcima srednjovjekovnoga plemićkoga grada (dvorišno pročelje); zbirka Šćitaroci*





***Lužnica**, barokni dvorac baruna Raucha, obnovljen, koristi se kao Duhovni obrazovni centar Marijin dvor časnih sestara milosrdnica; hodnik s kapelom na katu; zbirka Šćitaroci*



u postupku dugotrajne i postupne obnove (3)[7], ruševine (6)[8], stanovanje plemićkih obitelji (3)[9], obnovljeno za potrebe suvremenog stanovanja (3)[10], povremeno stanovanje s otvaranjem javnosti (1)[11], stanovanje u neobnovljenim dvorcima/kurijama u lošem stanju (6)[12], muzeji (4)[13], bolnice (3)[14], socijalne ustanove (5)[15], ugostiteljstvo (2)[16], arhiv (2)[17], vjerska javna namjena (1)[18], ostalo (2)[19].

Neovisno o trenutnom korištenju građevno stanje nije dobro. Približno 55 % dvoraca je u jako lošem stanju što znači da je potrebna temeljita obnova.[20] Malobrojni su dvorci u dobrom, a rijetki u izvrsnom stanju. Ocjena dobrog stanja ne podrazumijeva samo građevno stanje i stupanj održavanja, već i način korištenja, posebice u smislu trajne namjene. Upravo je zadovoljavajuća namjena presudni čimbenik za dobro stanje dvorca. Ako se on koristi na način koji financijski omogućava i sadržajima potiče obnovu tada postoje pretpostavke za dobro stanje.

Razlozi lošeg stanja dvoraca u Hrvatskoj

Mnoštvo je razloga za loše stanje dvoraca u Hrvatskoj. Nedvojbeno je da je glavni uzrok uništavanja dvoraca socijalistički državni sustav uspostavljen 1945. godine temeljem kojega je provedena nacionalizacija i konfiskacija privatnog vlasništva. Dvorci i dvorski plemićki posjedi oduzeti su njihovim vlasnicima i proglašeni općenarodnom imovinom. To ne bi bio problem da su dvorci i dvorski sklopovi sačuvani kao graditeljsko i kulturno naslijeđe sa svojim inventarom. Nažalost, oni su uništavani, dvorski arhivi su spaljivani, pokućstvo, slike i druge pokretnine su razneseni i većim dijelom uništeni, a dijelom su smješteni u muzeje[21]. Ostale su samo zgrade koje su najčešće neprimjereno korištene uz minimal-

[7] Novi Dvori Jelačićevi/zaprešićki, Sveti Križ Začretje, Veliki Bukovec.

[8] Bisag, Ivanec, Novi Dvori cesargradski/klanječki, Opeka, Oroslavje Gornje, Zajezda.

[9] Marija Bistrica (baruni Hellenbach), Donja Batina (pl. Jelačić Bužimski), Ščrbinec (pl. Kiš Šaulovečki).

[10] Donja Bedekovčina, Klokovec, Jalkovec.

[11] Miljana je nedavno temeljito obnovljena s restauracijom zidnih oslika u svim salonima.

[12] Dubrava/Pregrada, Gorica/Pregrada, Jakovlje, Krkanec, Vidovec, kurija Trnovec.

[13] Gornja Stubica, Stari grad Varaždin, Trakošćan, Veliki Tabor.

[14] Gornja Bistra, Klenovnik, Novi Marof.

[15] Jalžabet, Mirkovec, Gornja Bedekovčina, Laduč, Lobor.

[16] Gredice, dvorac Mihanović u Tuheljskim Toplicama.

[17] Januševec, Popovec.

[18] Duhovno-obrazovni centar Marijin dvor Lužnica.

[19] Restauratorska radionica u dvorcu Batthyany-Stratman u Ludbregu, poslovna namjena u dvorcu Kulmer u Bračku.

[20] Za obnovu jednog dvorca potrebno je od nekoliko do desetak milijuna eura.

[21] Otvaranjem arhivskih fondova tek započinje istraživanje i utvrđivanje gdje se nalaze slike i druge pokretnine odneseni iz dvoraca, a danas se nalaze u galerijama i muzejima.

no održavanje. Neke su razarane i prepuštene rušenju, a samo malobrojni dvorci (najčešće muzeji) dobro su održavani.

Najava loše sudbine dvoraca bilo je ukidanje feudalnoga sustava 1848. godine. Bio je to početak procesa preobrazbe dvorskih posjeda iz feudalnog u kapitalističko gospodarstvo. Neki vlasnici i posjedi nisu preživjeli tu političku, gospodarsku i društvenu preobrazbu ili se nisu u tome snašli. Posljedica je bila da se uslijed smanjenih prihoda dvorski posjedi nisu više održavali na ranijoj razini.

Sljedeća velika politička promjena bio je Prvi svjetski rat čiji je završetak doveo do raspada Austrijske Monarhije i uspostave nove države koja je nesklona plemstvu i dvorskim posjedima provela agrarnu reformu 1920-ih godina smanjujući veličinu posjeda. Ona je uništila mnoge vlasnike dvoraca i starih posjeda koji se nisu znali ili nisu bili spremni prilagoditi kapitalističkom poslovanju. Održali su se oni posjedi koji su prešli na kapitalističko gospodarstvo proizvodeći na veliko specijalizirane poljodjelske proizvode (sirovine) za industriju. Kraj Drugoga svjetskog rata i promjene koje su nastale, a koje su već ranije navedene, treće je razdoblje tog dugog procesa propadanja dvoraca kada su vlastelinstva ukinuta.[22]

Četvrto razdoblje je nastupilo 1990. godine i traje do danas. Uspostavom Republike Hrvatske mnogi su očekivali da za dvorce dolazi bolje doba. Nažalost, to se nije dogodilo jer dvorci i nadalje propadaju i u stanju su gorem nego što su ikada bili. Glavni razlog tome je ne riješeno vlasništvo budući da je većina dvoraca bila „općenarodna“ imovina u korištenju raznih zadruga, a zemlja je u agrarnim reformama rasprodana. U kasnim 1990-im godinama i na početku 21. stoljeća postojao je „naboj“ za dvorce i tu vrstu graditeljskoga naslijeđa. Međutim, neriješeno vlasništvo nije dopuštalo brzo i učinkovito rješavanje obnove i prenamjene dvoraca i dvorskih sklopova. U drugom desetljeću 21. stoljeća počeli su se rješavati imovinsko-pravni problemi dvoraca i bivših plemićkih posjeda pa su neki vraćeni nekadašnjim vlasnicima ili njihovim nasljednicima.[23] Međutim, to je doba obilježeno nedostatkom novca i nestankom interesa za kupovinu dvoraca budući da njihova obnova zahtjeva golema ulaganja, koja nije moguće vratiti u sagledivom vremenu.

---

[22] Obad Šćitaroci, Bojanić Obad Šćitaroci (1998.): 30-38.

[23] Nekadašnjim vlasnicima vraćene su samo zgrade (najčešće u jako lošem stanju) s neposrednim okruženjem, a nisu vraćene šume i poljodjelske površine. Neki od vraćenih dvoraca: Bajnski dvori, Cernik (Kulmer), Maruševec (Pongratz), Našice (Pejačević), Novi Dvori cesargradski/klanječki, Oroslavje donje (Prpić), Stubički Golubovec (Steeb), Valpovo (Norman-Ehrenfels, Pereira-Arnstein), Veliki Bukovec (Drašković).

Razlozi otežane obnove u Hrvatskoj

Uništene zgrade dvoraca i dvorskih sklopova, često bez pripadajućih pejsažnih površina, teško nalaze nove vlasnike koji su spremni uložiti novac u obnovu. Pri tome je bitno pitanje buduće namjene i načina korištenja dvoraca. Očekivan novac za financiranje obnove i revitalizacije dvoraca iz europskih strukturnih fondova je moguć, ali zahtijeva dugotrajnu i stručno besprijekornu pripremu. Ne postoji politička volja za sustavnu obnovu hrvatskih dvoraca. Jedinice lokalne uprave i samouprave nisu bile do nedavno spremne za dvorce. Posljednjih nekoliko godina općine i gradovi su shvatili da su dvorci na njihovu području njihova briga, a ne briga nekoga drugoga, a ponajmanje Države koja za dvorce, osim rijetkih iznimaka, nije nikad imala interesa pa je i dovela dvorce u loše stanje.

Malobrojni su dvorci do sada (do 2019.) obnovljeni europskim novcem.[24] Nekoliko ih je u postupku prijave i očekivanja odobrenja novca. Dug je put pripreme i procedure s problemima nedostatka novca i vrsnih stručnjaka – od izrade projektne dokumentacije i ishođenja potrebnih dozvola i suglasnosti do izvedbe, a za sve je potrebno dobiti golemu financijsku potporu uz učešće nositelja prijave. Ako i kada se ostvari obnova tada počinju nove brige za održivi opstanak obnovljenog dvorca s novom namjenom.

Obnova dvoraca mora se uklopiti u europski koncept i postavljene prioritete. U ranijem programskom razdoblju postojala je mogućnost financiranja obnove i prenamjene dvoraca u hotelske i ugostiteljske komercijalne sadržaje. Neke su zemlje (Mađarska, Češka, Poljska) iskoristile europski novac za uređenje hotela u dvorcima. U sadašnjem programskom razdoblju Europske unije odobrava se novac za muzejske sadržaje, koji nisu komercijalni, a ne više za hotele.[25] Muzeji su poželjni u dvorcima, ali nije realno očekivati prenamjenu većeg broja dvoraca u muzeje zbog upitnog dugoročnog financiranja, što dovodi u pitanje održivost takve namjene u budućnosti.

Suvremena načela revitalizacije i unaprjeđenja dvoraca

Učinkovitu suvremenu revitalizaciju i unaprjeđenje dvoraca nije moguće ostvariti pojedinačnim obnovama, već sveobuhvatnom vizijom i konceptom nove uloge dvoraca nekog područja (regije) ili cijele Države, u kontekstu gospodarskog/turističkog i društveno kulturnog razvoja prostora u kojima se dvorci nala-

[24] Vukovar (Eltz), Ilok (Odescalchi), Virovitica (Pejačević), Suhopolje (Janković).

[25] Uredba Europske komisije br. 651/2014 od 17. 06.2014., članak 53, točka 4. https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0651&from=EN (02.06.2019.)

ze.[26] Unatoč dugogodišnjim poticajima takav pristup nije još zaživio.

Među brojnim deklaracijama o kulturnom naslijeđu ističemo jednu od posljednjih, onu iz Leeuwardena (Nizozemska) pod nazivom „Ponovna uporaba graditeljskog naslijeđa: očuvanje i povećanje vrijednosti našega graditeljskoga naslijeđa za buduće naraštaje“[27]. Naglašava se socijalno, okolišno, ekonomsko i kulturno značenje kulturnoga naslijeđa i izgrađenoga okoliša. Deklaracija ukazuje na važnost refleksivnog dijaloga između naslijeđa i suvremene arhitekture, koji omogućava posredovanje i ravnotežu između naslijeđenog i novih graditeljskih zahvata.

Sustavan pristup može dati velike učinke za hrvatske i zagorske dvorce, ako se pripremimo za nadolazeće programsko-financijsko razdoblje EU (2021.-2027.). Revitalizacija dvoraca i prostora u kojima se oni nalaze mogu se prepoznati u EU programima za „jačanje europskog kulturnog sektora“ i za „jačanje regionalnog razvoja“ s naglaskom na inovacije i istraživanja.[28] Naši dvorci nedvojbeno su dio tog europskog kulturnog prostora. Ako dvorce prestanemo gledati kao pojedinačne zgrade, već ih interpretiramo i prepoznamo pokretačima lokalne sredine (a najčešće se nalaze u selima i malim gradovima) te ih povežemo u prostorne mreže – tada se dobro uklapamo u program jačanja regionalnog razvoja. Za revitalizaciju dvoraca, kao i općenito kulturnoga naslijeđa, mora se promijeniti motrište – valja napustiti dosadašnje neučinkovite, isključivo konzervatorske pristupe.[29]

Suvremeni pristupi koji mogu osigurati održivost kulturnog naslijeđa, tako i dvoraca, zahtijevaju sveobuhvatan programski i stručno multidisciplinarni pristup utemeljen na istraživanjima i inovacijama. Za suvremeno korištenje dvoraca valja primijeniti drukčije modele od dosadašnjih. Ne mogu svi dvorci postati muzeji, kao što ne mogu više biti plemićka sjedišta feudalnih posjeda. Moramo im dati novi život, a time i nadu za dugoročni opstanak i korištenje kao svjedoka minulih stoljeća i nekadašnje kulture dvoraca, perivoja i drukčijega gospodarenja.[30]

---

[26] Obad Šćitaroci, Bojanić Obad Šćitaroci, Mrđa (ur.) (2019.): V-XIV; Obad Šćitaroci, Bojanić Obad Šćitaroci (2019.).

[27] Leeuwarden Declaration, *Adaptive re-use of the built heritage: preserving and enhancing the values of our built heritage for future generations*, 23.11.2018., https://www.ace-cae.eu/uploads/tx_jidocumentsview/LEEUWARDEN_STATEMENT_FINAL_EN-NEW.pdf (26.05.2019)

[28] Operativni program Konkurentnost i kohezija, 2014.-2020. https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/OPKK-Sazetak-prioriteta-i-ciljeva-1.pdf

[29] Obad Šćitaroci (ur.) (2014.), Obad Šćitaroci (ur)(2017.)

[30] Obad Šćitaroci (ur.) (2005.), Obad Šćitaroci (ur.) (2006.)

U znanstveno-istraživačkom projektu „Urbanizam naslijeđa" / HERU[31] prepoznato je nekoliko modela obnove i revitalizacije dvoraca. Povijesni model podrazumijeva kreativni konzervatorski pristup koji želi očuvati značajke autentičnosti uz mogućnost suvremenih graditeljskih etapa izazvanih promjenama društvenih struktura te načina i kvalitete života. Najčešće primjenjivan jest *konzervatorski model* koji na prvo mjesto stavlja prezentaciju povijesnog značaja, a prikladan je za unošenje muzejske i galerijske namjene. *Model preobrazbe* dvorskoga sklopa omogućit će novu funkciju i aktivno korištenje. *Gospodarsko-proizvodni model*, kao i sličan *ekonomski model*, polaze od ponovne uspostave gospodarske aktivnosti koja može osigurati financijsku održivost dvorca i njegova sklopa. *Model umreženoga dvorca* djeluje u mreži dvoraca šireg prostora. Neovisno o modelu, revitalizacija dvoraca je moguća samo neprekidnim korištenjem i kreativnim upravljanjem, kao i aktivnim sudjelovanjem lokalne zajednice.[32]

Uspješnu revitalizaciju pojedinih dvoraca valja sagledati u kontekstu aktiviranja mreže dvoraca i drugih kulturnih dobara kulturnog krajolika gdje se dvorac/dvorci nalaze. *Model mreže* dvoraca moguće je razvijati prema regijama (dvorci Hrvatskoga zagorja, dvorci stubičkoga kraja i sl.), stilskim značajkama (barokni dvorci, klasicistički dvorci i sl.), povijesnoj ili kulturnoj ruti (dvorci uz vinske ceste, uz hodočasničke putove i sl.), pripadnosti obitelji (dvorci obitelji Vranyczany-Dobrinović, Drašković) i sl. *Prostorni modeli* okupljaju dvorce u sustav koji čini smislenu prostornu cjelinu (prsteni dvoraca oko gradova, linearni modeli duž autocesta i turističkih cesta, raspršeni dvorci i dr.). *Tematski modeli* naglašavaju posebne vrijednosti prostora koje postaju nositelj turističke ponude (dvorci hoteli, dvorci muzeji i sl.).[33]

Dvorci i dvorski sklopovi pripadaju kulturnom naslijeđu te su zaštićeni kao kulturna dobra. Suvremena načela za obnovu, revitalizaciju i unaprjeđenje kulturnoga naslijeđa u cijelosti su primjenjiva na dvorce, kurije i slične zgrade, odnosno na dvorske sklopove koje čine gospodarske i druge prateće građevine, perivoji, vrtovi, voćnjaci i gajevi u neposrednom okruženju dvorca. Podrobnije o toj temi vidjeti u brojnoj suvremenoj literaturi, poglavito u objavljenim radovima nastalim u sklopu projekta *Urbanizma naslijeđa*.[34]

---

[31] Znanstvenoistraživački projekt „Urbanistički i prostorni modeli za oživljavanje i unaprjeđenje kulturnoga naslijeđa", poznat pod skraćenim imenom *Urbanizam naslijeđa / Heritage Urbanism* s akronimom HERU, provodio se na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, financirala je Hrvatska zaklada za znanost, a vodio ga je akademik Mladen Obad Šćitaroci.

[32] Dundović (2017.): 47.

[33] Obad Šćitaroci, Bojanić Obad Šćitaroci (2017.): 48.

[34] Obad Šćitaroci (ur.) (2014.); Obad Šćitaroci (ur.) (2017.); Obad Šćitaroci, Bojanić Obad Šćitaroci, Mrđa, (ur.) (2019.).

Suvremeno korištenje dvoraca

Aktualna svjetska tema obnove i revitalizacije graditeljskoga naslijeđa jest pitanje njegove prilagodbe i ponovne uporabe *(adaptive re-use)* budući da donosi višestruke koristi i pojedincima i društvu, sadašnjim i budućim naraštajima. Naslijeđe smatramo antropogenim i kulturnim krajolikom, koji se može i preoblikovati kada je to opravdano a potaknuto društvenim, kulturnim, ekološkim i kulturnim potrebama. Donesene su brojne deklaracije i smjernice u pogledu korištenja kulturnog naslijeđa jer se ono može i mora moći smisleno i kreativno uključiti u suvremeno društvo i mora biti održivo za buduće naraštaje. Ponovna uporaba graditeljskoga naslijeđa, pa tako i dvoraca, dijalog je između prošlosti, sadašnjosti i budućnosti, koji omogućava posredovanje i uspostavu ravnoteže između onoga što smo naslijedili i novih zahvata kao potreba suvremenog društva. U tom dijalogu je važno promatrati i uvažavati kontekst kroz različita prostorna mjerila da bi se naslijeđe što bolje uključilo u urbano okruženje i prirodni krajolik.[35]

Neupitna je administrativna zaštita dvoraca koji su dio kulturnog i graditeljskog naslijeđa. Međutim, ona nije dovoljna, ona je polazište. Mora postojati očuvanje, ali unaprjeđenje i obnova u stvarnosti. Stvarnom obnovom dvoraca uključujemo ih u suvremeni život pronalazeći suvremene namjene u zamjenu za povijesne stambene namjene koje nisu više moguće.

Dvorci su u prošlosti imali dvojaku ulogu – bili su zgrade za stanovanje i bili su središta velikih posjeda odakle se tim posjedom upravljalo. U zemljama gdje nije došlo do prekida kontinuiteta vlasništva i korištenja (u zapadnoeuropskim zemljama) u mnogim dvorcima se živi i danas, uz promjenu i prilagodbu gospodarskih aktivnosti suvremenom načinu života i suvremenom gospodarstvu. U zemljama gdje je došlo do prekida kontinuiteta nakon Drugoga svjetskog rata (u tzv. istočnoeuropskim zemljama bivšeg socijalizma) gdje su dvorci i dvorski posjedi konfiscirani, vlasnici protjerani, pokretnine raznesene i/ili uništene a zgrade desetljećima prepuštene nebrizi i neprimjerenom korištenju – glavni je problem kako dvorce ponovno vratiti u život, kako ih uključiti u zajednicu da postanu makar djelomice ono što su bili i u prošlosti – pokretači kulturnog, društvenog i gospodarskog života lokalne sredine.

Suvremeno korištenje dvoraca u Europi

Analizirajući suvremeno korištenje dvoraca u Europi prepoznajemo četiri prevladavajuća modela korištenja:

[35] Deklaracija iz Leeuwardena, 2018.

1. dvorci koji su očuvali svoju izvornu namjenu stanovanja – uglavnom su to manji dvorci koje je moguće održavati i koristiti za suvremene stambene potrebe;

2. dvorci koji se koriste za javne namjene, najčešće u državnom vlasništvu – uglavnom su to veliki i veći dvorci, mahom muzeji, koriste za protokolarne ili druge potrebe;

3. dvorci gdje je provedena prenamjena pa se dvorac ili cijeli dvorski sklop koristi u turističke, poslovne ili neke druge svrhe;

4. dvorci koji se koriste za stanovanje vlasnika, a dio dvorca i/ili dvorskoga sklopa se svakodnevno ili povremeno otvara javnosti za različita kulturna i turistička događanja.

Teško je procijeniti broj dvoraca u Europi. Nije poznato da je napravljena statistika na razini cijeloga kontinenta ili Europske unije. Spominje se da u Francuskoj postoji oko 40.000 dvoraca, oko 10.000 samo u okolici Pariza. Doista se radi o jako velikom broju dvoraca i dvorskih sklopova na teritoriju cijele Europe.

Prema internetskim izvorima, koji nisu sustavni i sveobuhvatni ali dokumentiraju aktualno stanje dvoraca i korištenja, možemo prepoznati različite načine korištenja dvoraca u europskim zemljama. Kada tražimo primjere dobre prakse i prepoznajemo moguće modele korištenja tada valja razlikovati zapadnoeuropske primjere, koji nisu imali prekid kontinuiteta, od istočnoeuropskih primjera koji su zbog prekida kontinuiteta vlasništva i korištenja morali doživjeti potpunu prenamjenu s graditeljskom i konzervatorskom obnovom.

Od aktivnosti koje se nude u dvorcima i pratećim zgradama vrlo često su to izložbe umjetničkih djela, glazbeni programi, vjenčanja, izložbe cvijeća, razgled vrtova i perivoja, različiti festivali, izložbe i degustacije vina i hrane, mogućnost održavanja konferencija (znanstvenih i stručnih skupova) i poslovnih sastanaka, biciklističke ture, jahanje, šetnje, lov, ribolov, ugostiteljske ponude, športski tereni (vrlo često golf). Sve te aktivnosti u ponudi dvoraca pridonose financijskoj održivosti i osiguranja prihoda za održavanje dvorca, pratećih zgrada i cijeloga posjeda.

Jedan od važnih modela korištenja dvoraca u europskim zemljama su mreže dvoraca. Odavno se shvatilo da se pojedinačni dvorci ne mogu održati sa svojim ponudama i da ne mogu biti konkurentni na turističkom tržištu. Stoga se dvorci organiziraju u različite mreže na razini regija i mikroregija s ponudama koje nude specijalizirane turističke programe kulturnih, vinskih, biciklističkih i drugih putova. Posebno brojne i gospodarski jake su mreže dvoraca-hotela.[36]

[36] Poznati su lanci hotela poput Historic Hotels of Europe (u brojnim europskim zemljama), Chateaux & Hotels Collection (Francuska), Countryside Hotels (Švedska), Pousadas (Portugal), Paradores (Španjolska), Ville Venete & Castelli (Italija) i brojni drugi.

Suvremeno korištenje dvoraca u Hrvatskoj

Romantične priče o dvorcima su rado slušane i čitane, ali ne možemo ostati na pričama, tugovati nad tragičnom sudbinom dvoraca i njihovih vlasnika. Hrvatski dvorci zaslužuju novi život i suvremeno korištenje. Na taj način ćemo, makar djelomice, nadoknaditi trajni gubitak nastao prekidom kontinuiteta života plemićkih obitelji koje su podigle dvorce, živjele u njima i razvijale gospodarske aktivnosti koje su omogućile opstanak dvoraca.

Probleme i (ne)učinkovitost suvremene obnove i prenamjene dvoraca u Hrvatskoj možemo pratiti već pola stoljeća – od 1970. godine kada je izrađena studija o korištenju dvoraca i kurija sjeverne Hrvatske.[37] Bio je to prvi sustavni pokušaj predlaganja dugoročne revitalizacije dvoraca u Hrvatskoj. Sustavna strategija i provedba obnove i revitalizacije dvoraca u Hrvatskoj nikad nije bila napravljena. Rješavali su se pojedinačni slučajevi, uglavnom malobrojni u odnosu na ukupan broj dvoraca. Od 1970-ih godina do danas nije se u pogledu dvoraca ništa bitno promijenilo – loše stanje je i nadalje (nažalost je još lošije), kao što je loše stanje i u pogledu učinkovitosti obnove. I danas se obnova provodi vrlo sporo i nesustavno, a u stručnom smislu često nezadovoljavajuće ili nedovoljno dobro.

U pogledu učinkovitosti obnove dvoraca u Hrvatskoj posljednjih desetak/dvadesetak godina uočavamo pet glavnih tipova slučajeva: uspješno provedena obnova s trajnom namjenom,[38] dugotrajne obnove u tijeku,[39] neuspješni pokušaji obnove[40] i priprema projektne dokumentacije za obnovu.[41] Petim tipom možemo smatrati ne postojanje nikakvih projekata ni programa obnove i revitalizacije dvoraca, a takvih je najviše.[42]

U slučaju hrvatskih dvoraca ne možemo im vratiti nekadašnji život i izvorne interijere, ali im možemo dati novu namjenu i suvremeni način korištenja. Pronalaženje prihvatljive i održive dugoročne namjene nije nimalo jednostavno. Prihvatljiva namjena je ona koja ne će obezvrijediti spomenička svojstva dvor-

---

[37] Horvat, Habunek-Moravac, Aleksić (1970.).

[38] Veliki Tabor (muzej), Dvorac Eltz u Vukovaru (muzej), Dvorac Odescalchi u Iloku (muzej) i dr.

[39] Novi Dvori Jelačićevi/zaprešićki, Sveti Križ Začretje, Veliki Bukovec.

[40] Dobro osmišljena obnova dvoraca katkada ne doživi izvedbu, primjerice: dvorac Stubički Golubovec, Bela I. i dr.

[41] Za ilustraciju se navodi nekoliko primjera. Nuštar – veliki dvorac: muzej, višenamjenski saloni; mali dvorac: hotel, gospodarske zgrade: Općina, udruge kulture, športske udruge, turistička zajednica, cafe. Suhopolje (Virovitica) – hotel. Cabuna (Virovitica) – dom za stare osobe.

[42] Primjerice: ruševni dvorac i arboretum Opeka, u državnom vlasništvu, s dvostrukom zaštitom temeljem Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara i Zakona o zaštiti prirode.



***Opeka,** barokno-historicistički ruševan dvorac u državnoim vlasništvu, desetljećima bez namjene, smješten u zapuštenom zaštićenom arboretumu; zbirka Šćitaroci*





Stubički Golubovec, dvorac i perivoj, barokno-klasicistički dvorac biskupa Maksimilijana Vrhovca, baruna Raucha i baruna Steeba; desetljećima je u dvorcu smještena udruga Kajkaviana; bez namjene; pogled sa sjevera i pogled s jezera na Medvednicu; zbirka Šćitaroci



ca i/ili dvorskoga sklopa. Održivom namjenom smatra se ona koja će osigurati dugogodišnje korištenje i stalni prihod koji će se koristiti za redovito održavanje. Pod obnovom se ne podrazumijeva samo obnova zgrade dvorca, već i zgrada dvorskoga sklopa i pripadajućih prostora – ponajprije perivoja, vrtova, voćnjaka i drugih vanjskih površina.

Povodom obnove dvoraca katkada građani izražavaju nezadovoljstvo, posebice kada se zadire u naslijeđe koje građani doživljavaju kao javno dobro.[43] Prepoznavanje potencijala dvoraca u političkim županijskim i gradskim programima je pozitivno i potrebno jer bez političke podrške nije moguće ostvariti sustavne obnove.[44] Pri tome je važno da politički utjecaj prestaje onda kada mora prevladati stručno znanje s ciljem postizanja izvrsnosti u projektiranju i izvedbi obnove, a na svjetski prepoznatim načelima konzervatorske zaštite i obnove.

U posljednja tri desetljeća postojali su slučajevi kada su u obnovu krenuli zaljubljenici u dvorce, sanjari koji su živjeli u romantičnoj prošlosti a bez saznanja o zahtjevima obnove povijesnih zgrada. Takvi su pokušaji ubrzo bili napušteni. Neki su poduzetnici uložili u obnovu dvoraca koje koriste za osobne potrebe i povremeno za pozvane goste. S motrišta obnove propadajućih zgrada učinili su korisno djelo. Malobrojni su slučajevi prenamjene dvoraca u hotele. Razlog je tome što kontinentalni turizam nije razvijen pa nema niti posjetitelja što je preduvjet financijskog opstanka dvoraca-hotela. Katkada se suočavamo s razmišljanjima o korištenju dvoraca na potpuno neprihvatljiv način, bez razumijevanja i uvažavanja kulturnih dobara. Takvi pristupi obnovi i revitalizaciji dvoraca nisu mogući.

Više od deset godina ukazuje se na potrebu osnivanja „centra ili agencije za dvorce" ograničenog trajanja sa zadatkom stručnog usmjeravanja, za pomoć u pripremi dokumentacije za obnovu i u pronalaženju financiranja, kao koordinatora aktivnosti obnove.[45]

Iako se naveliko kasni s prijavama za korištenjem novca iz europskih strukturnih fondova, posljednjih godina nastoji se nadoknaditi propušteno pa je u tijeku izrada projektne tehničke dokumentacije za obnovu dvoraca i sličnih zgra-

[43] Bio je to slučaj prilikom obnove pejsažnog prostora uokolo dvorca u Virovitici (2017.-2018.) kada je posječeno sve drveće što je u potpunosti izmijenilo sliku prostora i gradske vizure.

[44] Virovitičko-podravska županija je posljednjih deset godina sustavno radila na pripremama za osmišljavanje i provedbu obnove i revitalizacije dvoraca. Taj proces nije završen, ali se i nadalje odvija uz pomoć novca iz europskih strukturnih fondova.

[45] Ideja centra za dvorce bila je prvi puta objavljena 2005. i 2006. godine u sklopu europskog projekta Villas. Podrobnije u: Obad Šćitaroci (ur.) (2005.), Obad Šćitaroci (ur.) (2006.). Slična institucija osnovana je u Mađarskoj zahvaljujući kojoj je europskim novcem obnovljeno mnogo dvoraca.

da i sklopova. Još uvijek je to premali broj, ali svako nastojanje je hvalevrijedno. Nakon završetka projektne dokumentacije, pribavljanja svih potrebnih suglasnosti i ishođenja građevne dozvole moguća je prijava za financiranje izvedbe obnove dvoraca. Dug je to put, ali je moguć. To očekujemo. Očekuju i dvorci koji čekaju na novi život već punih sedam desetljeća.

Zaključak

U proteklih pet desetljeća časopisa *Kaj* pisano je o povijesti dvoraca kao romantičnim ostatcima prošlosti i aktivnim čimbenicima kulturnog i gospodarskog života izvan velikih gradova. Oni su bili svojevrsna žarišta kulturnog i gospodarskog života. Učinimo da nakon prekida od sedam desetljeća postanu nova žarišta u svojim sredinama – s novim kulturnim, društvenim i turističkim programima koji će na suvremeni način osigurati značajnu ulogu kao što su je imali u prošlosti.

Romantične priče o dvorcima su rado slušane i čitane, ali ne možemo ostati na pričama, tugovati nad tragičnom sudbinom dvoraca i njihovih vlasnika. Hrvatski dvorci zaslužuju novi život i suvremeno korištenje. Jedino na taj način ćemo makar dijelom nadoknaditi trajni gubitak nastao prekidom kontinuiteta života u hrvatskim dvorcima. Istodobno s njihovim zanemarivanjem, zapuštanjem i degradacijom krenula je državna zaštita dvoraca kao kulturnih dobara. U većini slučajeva zaštitu nije pratila obnova i stvarna revitalizacija. Ostaje to zadatak za sljedeća desetljeća.

Sa šezdesetak članaka o dvorcima u proteklih pedeset godina časopis *Kaj* je dao značajan doprinos u istraživanju i unaprjeđenju spoznaja o dvorcima. Ti su radovi bili dragocjeni istraživačima dvoraca 1980-ih godina prilikom početnih istraživanja o dvorcima. Tim istraživačima su pripadali i autori ovoga teksta koji su istraživanja započeli 1983. godine, prije tri i pol desetljeća. Poželimo da se *Kaj* u sljedećih pedeset godina, osim istraživanja neistraženog o dvorcima, posveti i obnovi dvoraca te revitalizaciji i suvremenom korištenju dvorskih sklopova u kontekstu kulturnog i društvenog razvoja kajkavskih krajeva, koji su dali neprocjenjiv doprinos hrvatskoj kulturi dvoraca i perivoja. Unatoč austrijskom i srednjoeuropskom kulturnom utjecaju, u Hrvatskom zagorju stvorena je autohtona kultura dvoraca, kurija, ladanja i perivojnoga umijeća. Stoga uz sva uvažavanja naslijeđenog, valja se usredotočiti na pronalaženje suvremenih i inovativnih modela obnove i revitalizacije kulturnoga naslijeđa koji će osigurati novi, budući i održivi život dvoraca na hrvatskom kajkavskom području. Čuvanjem dvoraca i kurija, kao i života u njima, čuvamo i naš KAJ – i časopis i jezik.

LITERATURA

Dundović, Boris (2017.), Arhitektonski-konzervatorski modeli za revitalizaciju dvoraca i ladanjskih sklopova, u: Obad Šćitaroci, M. (ur.), Modeli revitalizacije i unaprjeđenja kulturnog naslijeđa, zbornik radova znanstvenog skupa, Zagreb: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 47.

Horvat, Anđela; Habunek-Moravac, Štefica; Aleksić, Nada (1970.), Dvorci i kurije sjeverne Hrvatske – stanje i mogućnosti njihova uključenja u suvremeni život, Zagreb: Republički zavod za zaštitu spomenika kulture SRH.

Obad Šćitaroci, Mladen (1988.), Vrtovi i perivoji uz dvorce Hrvatskoga zagorja, u: Jezični i umjetnički izraz na kajkavskom tlu, Kaj, vol. 21, br. 1-2, str. 113-123.

Obad Šćitaroci, Mladen (1993.), Dvorci i perivoji Hrvatskoga zagorja, Zagreb: Školska knjiga, ISBN 953-0-60-525-0.

Obad Šćitaroci, Mladen; Bojanić Obad Šćitaroci, Bojana (1998.), Dvorci i perivoji u Slavoniji – od Zagreba do Iloka, Zagreb: Šćitaroci, ISBN 953-97121-0-6.

Obad Šćitaroci, Mladen (ur.) (2005.), Suvremeno korištenje i kreativno upravljanje dvorcima, kurijama i ljetnikovcima, Zagreb: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, ISBN 953-6229-40-4, http://scitaroci.hr/knjige-dvorci/zbornik-villas-2005/

Obad Šćitaroci, Mladen (ur.) (2006.), Dvorci i ljetnikovci – kulturno naslijeđe kao pokretač gospodarskog razvoja, Zagreb: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, ISBN 953-6229-49-8, http://scitaroci.hr/knjige-dvorci/zbornik-villas-2006/

Obad Šćitaroci, Mladen (ur.) (2014.), Prostorne i razvojne mogućnosti kulturnog naslijeđa – zbornik radova znanstvenog skupa, Zagreb: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, ISBN 978-953-8042-10-2, http://scitaroci.hr/wp-content/uploads/2017/05/HERU2015_proceedings.pdf

Obad Šćitaroci, Mladen (ur.) (2017.), Modeli revitalizacije i unaprjeđenja kulturnog naslijeđa, zbornik radova znanstvenog skupa, Zagreb: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, ISBN 978-953-8042-29-4, http://scitaroci.hr/wp-content/uploads/2018/03/HERU2017_zbornik.pdf

Obad Šćitaroci, Mladen; Bojanić Obad Šćitaroci, Bojana (2017.), Prostorno-planerski i urbanistički modeli za oživljavanje i unaprjeđenje kulturnih krajolika dvoraca, u: Obad Šćitaroci, M. (ur.), Modeli revitalizacije i unaprjeđenja kulturnog naslijeđa, zbornik radova znanstvenog skupa, Zagreb: Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, str. 48.

Obad Šćitaroci, Mladen; Bojanić Obad Šćitaroci, Bojana; Mrđa, Ana (ur.) (2019.), Cultural Urban Heritage – Development, Learning and Landscape Strategies, Cham (Switzerland): Springer, ISBN 978-3-030-10611-9, ISBN 978-3-030-10612-6 (eBook), https://doi.org/10.1007/978-3-030-10612-6.

Obad Šćitaroci, Mladen; Bojanić Obad Šćitaroci, Bojana (2019.), Heritage Urbanism, Sustainability, *11*(9), 2669; https://doi.org/10.3390/su11092669

Szabo, Gjuro (1920.), Sredovječni gradovi u Hrvatskoj i Slavoniji; pretisak: Golden marketing-Tehnička knjiga, Zagreb, 2006.

INTERNETSKI IZVORI

*** Operativni program Konkurentnost i kohezija, 2014.-2020. https://strukturnifondovi.hr/wp-content/uploads/2017/03/OPKK-Sazetak-prioriteta-i-ciljeva-1.pdf

RADOVI O DVORCIMA OBJAVLJENI U ČASOPISU *KAJ*

Anger, Nada. Iz života jedne samoborske kurije. (O samoborskom muzeju). 4 (1971) 3-4, 46-48.

Balog, Zdenko. Građevinski razvoj Trakošćana. /Jezični i umjetnički izraz na kajkavskom tlu/.

21 (1988) 1-2, 89-100.

Balog, Zdenko. Istraživanje najranije povijesti tvrđave Trakošćan – prije dolaska Draškovića. 25 (1992) 5-6, 53-62.

Balog, Zdenko. Kapelica Svetog Križa (Svetog Ivana) u trakošćanskom perivoju. 26 (1993) 5-6, 69-77.

Balog, Zdenko. Trakošćan i Klenovnik – dvije rezidencije Draškovića. 28 (1995) 1-2, 81-92.

Bedić, Marko. Četiri dvorca obitelji Erdoedy u Moslavini. 34 (2001) 3, 71-84.

Beusan, Mario. Dvorci i kurije unutar tradicionalnih granica Hrvatskog zagorja. 24 (1991) 1, 75-82.

Beusan, Mario. Dvorci varaždinskoga kraja (I.). : Uz XXVIII. Studijsko putovanje "Kajkavskoga spravišča". 31 (1998) 2, 65-78.

Beusan, Mario. Dvorci varaždinskog kraja (II.). 32 (1999) 6, 59-78.

Beusan, Mario. Prostorna koncepcija i oblikovanje izložbe "Historicizam u Hrvatskoj". 33 (2000) 1-2, 71-85.

Beusan, Mario. Dvorci i kurije od Oroslavja do Zajezde : Uz XXX. Studijsko putovanje Kajkavskoga spravišča. 34 (2001) 3, 49-69.

Beusan, Mario. Novi Dvori – posjed Josipa grofa Jelačića Bužimskog: Uz 200. obljetnicu rođenja. 34 (2001) 4-5, 101-117.

Beusan, Mario. Dvorci, kurije i burgovi Hrvatskoga zagorja od Zaprešića do Klanjca : Uz 31. studijsko putovanje Kajkavskoga spravišča. 35 (2002) 5-6, 59-80.

Beusan, Mario. Dvorci i kurije Hrvatskoga zagorja: Od Sv. Križa Začretje do Gornje Stubice. 37 (2004) 1-2, 87-104.

Beusan, Mario. Dvor Trakošćan – od feudalne utvrde do rezidencije grofova Drašković : XXXIII. studijsko putovanje Kajkavskoga spravišča. 38 (2005) 4-5, 119-134.

Čerpinko, Ivan. Bajnski dvori grofa Ivana Nepomuka Erdoedyja. 35 (2002) 3, 65-78.

Dobronić, Lelja. Dvor Jastrebarsko. /Po dragome kraju/. 8 (1975) 1-2, 149-158.

Habunek Moravac, Štefica. Šetnja, pomalo nostalgična, oko srušenih burgova i zapuštenih kurija. 4 (1971) 7-8, 14-22.

Horvat, Anđela. Barok u ludbreškom kraju : Ludbreg, Martijanec, Veliki Bukovec. /Po dragomu kraju/. 3 (1970) 3-4, 18-23.

Horvat, Anđela. In monte zelinensi: Pogled na Zelinu u 18. i početkom 19. stoljeća. 4 (1971) 7-8, 7-10.

Horvat, Anđela. Spomenici novomarofskog kraja s posebnim osvrtom na čuveni remetinečki oltar. 6 (1973) 4-5, 10-15.

Horvat, Anđela. Zaista vrijedno otkriće. (Kip Marije Bistričke u Dubovcu). /Suvremene teme/. 7 (1974) 11, 60-61.

Horvat, Anđela. "Oplakivanje" gotički reljef u Začretju. /Naši krajevi/. 11 (1978) 3, 37-43.

Horvat, Anđela. Pregled spomenika kulture s područja općine Klanjec. /Po dragome kraju Klanjec/. 12 (1979) 3, 15-70.

Horvat, Anđela. Pregled spomenika kulture područja općine Zabok. /Po dragome kraju Zabok/. 13 (1980) 1, 67-125.

Horvat, Anđela. Pregled spomenika kulture s područja općine Dugo Selo. /Po dragome kraju - dugoselsko područje/. 14 (1981) 4, 63-102.

Horvat, Anđela. Dvor Poznanovec. /Stoletni kaj kolendar/. 14 (1981) 5, 41-52.

Horvat, Anđela. O spomenicima kulture općine Krapina. /Po dragome kraju - Krapina/. 15 (1982) 1, 87-142.

Horvat, Anđela. O spomenicima kulture moslavačkog Križa i okolice. /Po dragome kraju - Križ i okolica/. 17 (1984) 4-5, 163-179.

Horvat, Anđela. Pregled spomenika kulture općine Pregrada. /Po dragome kraju - Pregrada i

okolica/. 18 (1985) 2-3, 167-208.

Jurčić, Ivana. Perivoj u Velikom Ravenu. 29 (1996) 1-2, 103-112.

Jurčić, Ivana. Sjaj i bijeda perivoja u Božjakovini. 31 (1998) 3-4, 97-120.

Jurčić, Ivana. Tragom nastanka i sudbine povijesnog perivoja Rečica grofa Janka Draškovića. 26 (1993) 1, 61-64.

Krpan Ivić, Marina. Dvorac Horvatska u Velikoj Horvatskoj. 20 (1987) 3, 77-82.

Kruhek, Milan. Posjedi, gradovi i dvorci obitelji Drašković: Povijesnotopo-grafski prikaz. /Građa/. 5 (1972) 11, 82-95.

Kruhek, Milan. Novi dvori kod Klanjca - stara ruševina. 7 (1974) 12, 68-71.

Leskovšek, Vilim. Trakošćan : Povijest utvrde i vlasnika. /Naši krajevi/. 11 (1978) 3, 71-87.

Lučić, Branko. Ozaljski Stari grad i zaštita njegovih spomeničkih vrijednosti. /Po dragome kraju – Ozalj/. 9 (1976) 9-11, 116-119.

Maleković, Vladimir. Belec. /Po dragome kraju/ 2 (1969) 9, 33-39.

Maleković, Vladimir. Reliquiae reliquiarum: O dvorjanskoj arhitekturi Hrvatskog zagorja; Klanječka arhitektonska baština. /Po dragomu kraju/. 3 (1970) 5, 15-27.

Marković, Ksenija. Drveni dvorac hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga bana Josipa Jelačića u Kurilovcu ili Kako očuvati spomenik kulture kao kulturno dobro. (Dio autoričine doktorske disertacije "Drveni dvori središnje Hrvatske"). 38 (2005) 6, 91-106.

Marković, Vladimir. Kulturna baština koje smo se odrekli. 7 (1974) 2, 62-65.

Marković, Vladimir. Ratkaji i njihov dvorac Miljana. /Suvremene teme/. 7 (1974) 11, 11-16.

Maruševski, Olga. Bilješka o jednom stanovniku Velikog Tabora. /Naši krajevi/. 11 (1978) 3, 3-13.

Mužar, Marinka. Čeka li dvorac Začretje "gladius sanguinolentus"? /Naši krajevi/. 11 (1978) 3, 55-60.

Obad Šćitaroci, Mladen. Perivoj uz dvorac u Velikoj Horvatskoj. /Stoletni kaj kolendar/. 20 (1987) 3, 83-87.

Obad Šćitaroci, Mladen. Vrtovi i perivoji uz dvorce Hrvatskoga zagorja. /Jezični i umjetnički izraz na kajkavskom tlu/. 21 (1988) 1-2, 113-123.

Obad Šćitaroci, Mladen; BOJANIĆ Obad Šćitaroci, Bojana. Novi Dvori zaprešićki: Povijesno-prostorna analiza perivoja. 24 (1991) 2-3, 115-126.

Obad Šćitaroci, Mladen. Perivoj dvorca Stubički Golubovec. 25 (1992) 4, 63-76.

Obad Šćitaroci, Mladen; BOJANIĆ Obad Šćitaroci, Bojana. Dvorac Belec u Selnici. 26 (1993) 1, 73-82.

Obad Šćitaroci, Mladen; BOJANIĆ Obad Šćitaroci, Bojana. Perivoj Trakošćan. 27 (1994) 2-3, 75-83.

Obad Šćitaroci, Mladen; BOJANIĆ Obad Šćitaroci. Jelačićevi Novi Dvori. 34 (2001) 4-5, 89-100.

Premerl, Tomislav. Veliki Tabor: Naša obaveza prema porukama baštine. /Naši krajevi/. 11 (1978) 3, 15-21.

Premerl, Tomislav. Urbanističko-arhitektonska cjelina Začretja. /Naši krajevi/. 11 (1978) 3, 45-53.

Premerl, Tomislav. Jedinstveni prostor krajolika, ljudi i graditeljskih oblika. /Po dragome kraju - Pregrada i okolica/. 18 (1985) 2-3, 161-166.

Premerl, Tomislav. Veliki Tabor - odnos prema vlastitom identitetu. /Po dragome kraju - Pregrada i okolica/. 18 (1985) 2-3, 209-214.

Premerl, Tomislav. Graditeljsko nasljeđe Začretja i okolice. /Jezični i umjetnički izraz na kajkavskom tlu/. 21 (1988) 1-2, 79-87.

Srša Ivan. Dvorac Gornja Rijeka. 28 (1995) 4-5, 71-96.

Srša, Ivan. Ludbreška dvorska kapela sv. Križa. 33 (2000) 6, 47-70.

Srša, Ivan. Dvor Trakošćan u 19. stoljeću: Prilozi za povijest graditeljskih obnova i opremanja interijera. 36 (2003) 4-5, 85-97.
Srša, Ivan. Čakovečki Stari grad za Ernušta. 41 (2008) 4-5, 103-128.
Srša, Ivan. Čakovečki Stari grad za Zrinskih. 41 (2008) 6, 67-97.
Srša, Ivan. Stari grad Čakovec (1791.-1948.). 49 (2016) 1-2, 61-78.
Šaban Ladislav. Ladanjska boravišta Ivana Kukuljevića Sakcinskog. 2 (1969) 12, 46-53.
Šaban, Ladislav. Glazba u dvorovima Draškovića u 18. stoljeću. 5 (1972) 11, 32-39.
Šaban, Ladislav. Opjevati okom kamere, oživjeti glazbom povijesne ambijente. 7 (1974) 2, 5-12.
Tarbuk, Nela. Mirkovec. /Naši krajevi/. 11 (1978) 3, 27-35.
Žmegač, Andrej. Prilog poznavanju dvorca Bela II. 40 (2007) 1-2, 65-75.

TEXTS ON CASTLES AND MANORS IN KAJ PERIODICAL DURING FIVE DECADES (1968 – 2018)

From a romantic viewpoint on the castles, manors and their owners, to the reality of their deterioration and neglect

By Mladen Obad Šćitaroci - Bojana Bojanić Obad Šćitaroci, Zagreb

Summary

The northwest (Kajkavian) region of Croatia is the area with the highest concentration of castles, manors and curias built on Croatian soil. Castles and manors have been built here for three centuries – from the beginning of the 17th till the beginning of the 20th century. For centuries castles and manors have been the centres of cultural, economic and social life, and a remarkable contribution to Croatian architectural and park culture, countryside tradition of feudal culture, and Croatian identity. The manors were not only residence buildings, but landed estates consisting of manor houses, farm buildings, parks, vegetable garden/gardens, orchards, groves, agricultural land, and forests.

Analysis of texts published in the KAJ periodical during 50 years shows the following:

Twenty two authors published a total of 60 papers on castles and manors: : Anđela Horvat (11), Mario Beusan (8), Mladen Obad Šćitaroci i Bojana Bojanić Obad Šćitaroci (7), Ivan Srša (6), Tomislav Premerl (5), Zdenko Balog (4), Ladislav Šaban (3); two papers each by Milan Kruhek, Vladimir Maleković i Vladimir Marković; one paper each: Marko Bedić, Ivan Čerpinko, Lelja Dobronić, Štefica Habunek Moravac, Vilim Leskovšek, Branko Lučić, Ksenija Marković, Olga Maruševski, Marinka Mužar, Nela Tarbuk and Andrej Žmegač.

Forty-six papers are about twenty-one castles and manors, while numerous castles and manors are only mentioned in respect to architectural heritage in some places together with their surroundings (8), or in texts that are about castles and manors in general (9)

The largest number of papers are on the Trakošćan castle (8). Novi Dvori Jelačićevi/zaprešićki, Veliki Tabor, and Začretje are written about in three papers each while the Stari grad castle in Čakovec, and the Velika Horvatska manor in Ludbreg are written about in two papers each.

The following manors and castles are written about in one paper each: Bajnski Dvori, Bela II., Gornja Rijeka, Jastrebarsko, Klenovnik, Kurilovec (wooden manor), Miljana, Mirkovec, Novi Dvori klanječki, Ozalj - Stari grad, Poznanovec, Selnica-Belec and Stubički Golubovec.

Nine papers are about manors and curias in general.

The papers on castles and manors were published between 1969 and 2016.

The largest number of papers (20) was published in the 20th century Seventies, as many as 6 papers in 1978.

An almost equal number of papers was published in the 20th century Eighties (12), in the Nineties (11), and in the first decade of the 21st century (11).

Two papers were published in1969, and only one paper was published in the period from 2011 till 2018.

The castles and manors in the papers were most often interpreted as cultural and historical romantic reminiscences of past times when they had been important economic, cultural and social factors of life. Their current condition is seldom mentioned, and in those years (in the 20th century Seventies and Eighties), it was not as dramatic as today. Therefore, this paper will point out to the present tragic condition of the majority of castles and manors in northwest Croatia, the possibilities and principles of their revitalization and promotion, contemporary castle and manor use, the necessity of their actual preservation, and not only administrative protection. Romantic tales about castles, manors and their owners are popular when they are something one listens to or reads about, but it is not sufficient to only tell stories about them or to grieve over their tragic fate. Croatian castles and manors deserve to have new lives and contemporary use. It is the only way to at least partially compensate for the permanent loss caused by the disruption of continuous life in Croatian castles and manors, especially the life of noble families who had built the castles and manors, and had lived in them developing economic activities necessary for the manors to survive. Simultaneously with neglecting, ignoring, and degrading castles and manors, the state began with their conservation as cultural heritage. In most of the cases such conservation was not supported by their actual revitalization and modern use. This remains as a task for the next five decades.

Key words: castles, manors and curia; state of the castles and manors; contemporary heritage of castles and manors; revitalization of castles and manors, modern use of castles and manors

Schlüsselbegriffe: Herrenhäuser und Kurien; Zustand der Herrenhäuser; zeitgenössisches Erbe der Herrenhäuser; Revitalisierung der Herrenhäuser, moderne Nutzung der Herrenhäuser

Rad sa znanstvenog skupa
UDK 050 Kaj : 31 : 331.4 : 821.163.42'282 (091)
Primljeno 2020-03-20
Prihvaćeno za tisak 2018-11-27/2020-11-09

KAJOVKE I *KAJOVCI*, STATISTIČKI: PRISUTNOST ŽENSKOG POTPISA U ČASOPISU *KAJ*

Emilija Kovač, Čakovec

Sažetak

Na tragu promišljanja teme ženskoga pisma/ženskoga potpisa, rad analizira strukturu suradnika koji su tijekom vremena profilirali časopis KAJ, s obzirom na njihovu temeljnu biografsku/biološku određenost (spol). Budući da časopis koncepcijski naglašava važnost integrativnog prikaza kajkavskog konteksta u sadržajnom smislu, rad propituje kako je ta ideja cjelovitosti realizirana u optici i vrsti pristupa problematici. U nekoliko arbitrarnih presjeka analizira se prisutnost i rubrični raster zastupljenosti žena u vremenskom kontinuitetu, njihov doprinos te udio u genezi i nužnim transformacijama kojima časopis reagira na duh i potrebe vremena. Analiza je provedena komparacijom referentnih statističkih pokazatelja.

Ključne riječi: KAJ, kontinuitet, uređivački koncept, statistika, ženski potpis

1. Uvod: motivacija i teškoće

Statistika i sumacija mogu pokazati odnose na prvi pogled nevidljive i ne toliko bitne za produkciju i recepciju, ali koji svjedoče o dinamici društvenih događanja te refleksiji te dinamike u duhovnoj proizvodnji.[1] Statistici su nužni podaci, što je u aktualnom istraživanju bio problem jer ne postoje slične kvan-

[1] Ravnopravnost spolova znači da su žene i muškarci jednako prisutni u svim područjima javnog i privatnog života, da imaju jednak status, jednake mogućnosti za ostvarivanje svojih prava, kao i jednaku korist od ostvarenih rezultata. Zakon o ravnopravnosti spolova donesen je 2003. (NN, br. 116/03.), /www.dzs.hr/Hrv_Eng/menandwomen/men_and_women_2006.pdf, ŽENE I MUŠKARCI U HRVATSKOJ 2006, Državni zavod za statistiku RH, str 4 (preuzeto 4. 11. 2018.).

tifikacije vezane uz druge srodne publikacije[2] pa nema mogućnosti komparacije pokazatelja, a time ni objektivizirajućeg okvira za verifikaciju detektiranih pojava. Moguća je usporedba samo sa statističkim pokazateljima općeg (socijalnog, profesijskog, obrazovnog) profila društva.[3]

Polaznu pretpostavku da će se zastupljenost i sudjelovanje žena u uređivanju i općoj strukturi suradnika *Kaja* s vremenom povećati inicirala je dostupna statistika,[4] osobito podaci o sve boljoj obrazovanosti žena u našoj zemlji. Očekivanja su potkrijepila i dva vrlo uočljiva feministička vala (70-ih i 90-ih godina 20. st.), koja su ostavila zamjetnih tragova u profiliranju društva. Usprkos postojanju uvjerljivih razloga, pretpostavka se nije potvrdila istraživanjem: KAJ se i na razini stalne skupine (redakcija) i varijabilne (suradnici) odlikuje kontinuitetom i svjetonazornom kompaktnošću, barem u kraćim segmentima trajanja (razina godišta, često i razina desetljeća). Povremeno dolazi do znatnijih oscilacija iniciranih različitim razlozima (najčešće konceptom broja), no globalno, statistički gledano, nema znatnijih odstupanja.

2. Statistička analiza

Godina 1968., urednik Stjepan Draganić

br. / god.	Redakcijski odbor (stalna skupina)			Suradnici (varijabilna skupina) rasprave			književnost			ukupno		
	ž[5]	m	u	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u
1/68	3	5	8	3	7	10	6	13	19	9	20	29
2/68				3	8	11	5	13	18	8	21	29
3/68				4	6	10	5	9	14	9	15	24
4-5/68	KUNTNER			4	8	12	7	13	20	11	21	32
6				2	6	8	7	9	16	9	15	24
7-8				3	9	12	8	12	20	11	21	32
9	4	5	9	1	3	4	tema Domjanić			1	4	5
10				2	8	10	6	8	14	8	16	24
11				1	6	7	6	6	12	7	12	19
12				3	8	11	6	9	15	9	17	26

[2] Važan kvantifikacijski posao odradila je Marija Roščić sređivanjem cjelovite bibliografije KAJA od 1968. do 2010. godine (Roščić 2011, 15-304).

[3] Broj živorođenih u nešto je većem postotku na strani dječaka. Tako je 1971. udio djevojčica u ukupnom broju živorođenih iznosio 48,1 posto, a taj se trend nastavio i u sljedećim desetljećima. https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/ovo-je-slika-zena-u-hrvatskoj-duze-zive-obrazovanije-su-a-u-jednom-muskom-zanimanju-imaju-vece-place-foto-20180307,Vlatka Polšak Palatinuš. 07.03.2018. Omjer ukupne populacije iznosi 0,93 muškarca po 1 ženi; 2011. Wikipedia (preuzeto 4.11. 2018.).

[4] Iva Dujmović (22. lipnja 2016.); Radnice u Jugoslaviji 1960-1980: Uloga i položaj u industriji i društvu i slučaj Rijeka; Diplomski rad; Mentor: prof. dr. sc. Giovanni D'Alessio. file:///C:/dujmovic_iva_ffri_2016_diplo_sveuc.pdf (preuzeto 4. 11. 2018.).

[5] Kratice: ž – žene, m – muškarci, u – ukupno, r – rasprave, k – književnost, % - postotak.

Grupa inicijatora KAJA,[6] 13 članova, od čega čak 8 žena, održala se u cijelom prvom godištu. Žene su djelovale u različitim, nekoliko njih i u višestrukim funkcijama, a važnim držimo napomenuti kako su tri od njih osam, kasnije četiri od devet, članice uredništva prve godine izlaženja *Kaja*.

Djeluju kako slijedi: Anđela Vokaun-Dokmanović u lirici, Olga Šojat kao autorica znanstvenih članaka, u lirici Melita Runje, Ljubica Duić, Verica Jačmenica, Marija Gušić, Ljubica Konjević te Božena Ugrinić.

U više područja angažirale su se: Ljubica Duić (uredništvo, lirika, članci), Anđela Vokaun-Dokmanović (uredništvo, lirika), Melita Runje (uredništvo, lirika), Verica Jačmenica (uredništvo, lirika, članci).

Uredništvo

1. – 8.	ž	m	u	ž%	m%	9 – 12.	ž	m	u	ž%	m%	1.– 12.	ž%	m%
broj	3	5	8	37,5	62,5	broj	4	5	9	44,44	55,56	broj	40,97	59,03

Suradnici

ž		m		u		ž%		m%	
r	k	r	k	r	k	r		k	
26	56	69	92	95	148	27,36	37,83	72,63	62,16

Godištem je brojnošću i raznovrsnošću dominirala *Novija kajkavska lirika*, u kojoj se oblikuje skupina stalnih autora, uz nešto varijacija iz broja u broj: Nikola Pavić, Mirko Radušić, Fran Koncelak, Ljubica Duić, Anđela Vokaun-Dokmanović, Milan Krmpotić, Benedikt Tumpa, Slavko Šinjak, Melita Runje, Ivica Jembrih, Verica Jačmenica, Josip Galović, Stanko Dominić, Stjepan Jakševac, Stanko Kancijan, Ivan Horvat, Ljubica Konjević, Stjepan Draganić.

[6] KAJ je (kao časopis za kulturu i prosvjetu) početkom 1968. godine nastao inicijativom kajkavskih pjesnika – među kojima su, uz prvog i dugogodišnjeg glavnog i odgovornog urednika Stjepana Draganića, osnivačima bili Anđela Vokaun Dokmanović, Fran Koncelak, Stjepan Bence, Melita Runje i Benedikt Tumpa. Toj se grupi, ujedno i članovima redakcijskog odbora, pridružuju: Ljubica Duić, Tomislav Stunić i slikar Zorislav Drempetić Hrčić (autor likovne opreme prvih brojeva časopisa i naslovnice) (Pažur 2018., 153). U razmatranim godištima surađivala je jedna likovna umjetnica (Kuntner).

Sastav suradnika varira neznatno od broja do broja:

broj	profil broja	odustaje	pojavljuje se
2	opći, mozaičan	Božena Ugrinić - lirika	Marija Žganec, Anđela Horvat
3		Anđela Horvat	Olga Šojat
4-5	opći, mozaičan	Olga Šojat	Miljenka Jakopović, Božena Loborec Vera Kuntner – likovni prilog Verica Jačmenica u Osvrtima
6	opći, mozaičan	Verica Jačmenica, Osvrti Marija Žganec	Jačmenica započinje rubriku Naj bu zapisane (stalna rubrika)
7-8	opći, mozaičan	Marijana Gušić	Olga Šojat Blanka Dovjak-Matković
9	tema –D. Domjanić sadrži nestandarne rubrike - rasprave o DD (4 priloga); pojačan angažman Lj. Duić	Vera Kuntner, većina stalnih (zbog tematike broja)	Verica Jačmenica ulazi u redakcijskom odboru
10	uz uobičajen izbor iz Novije kajkavske lirike, objavljen je rukovet pjesama i priloga o M.P. Miškini; Lj.D-Jovanović – članak o I.G. Kovačiću	Olga Šojat, Blanka Dovjak-Matković, Miljenka Jakopović, Božena Loborec	Marijana Gušić, Darinka Horvat
11		Vera Kuntner, likovni identitet časopisa	Miljenka Jakopović, Božena Loborec
12	tema - Mihovil Pavlek Miškina		Marijana Gušić, Olga Šojat, Vesna Šojat

Jezgro autorica je stalno, premda se pojavljuju diskontinuirano. Povremeno se uključuju nove autorice, i to:

Anđela Horvat, Marija Žganec – pojava u br. 2

Olga Šojat – javlja se u br. 3, vraća se u 7-8, 9 (10, 11 ne surađuje) te 12

Vera Kuntner – likovni prilozi, od br. 4 – 5

Miljenka Jakopović, Božena Loborec – uključuju se u br. 4 – 5, lirikom (ne surađuju u br.10)

Redakcijski odbor – Verica Jačmenica, br. 9

Darinka Horvat – br. 10

Vesna Šojat – br.12.

Godina 1977.: urednik Stjepan Draganić

broj	Redakcijski odbor			rasprave			književnost			ukupno		
	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u
1-2	4	4	8	0	5	5	1	3	4	1	8	9
3-5				5	6	11	1 (tema Matoš)			5	7	12
6-8				1	1	2	4	7	11	5	8	13
9-10				4	2	6	nema (tema Svetice)			4	2	6
11-12				2	5	7	11	18	29	13	23	36

Zanimljivo je, logično i važno da se u ovom, desetom, godištu (br. 6-8) počinje osjećati potreba za sumacijama te se pojavljuje bibliografski spisak objavljenih radova starije hrvatske kajkavske književnosti 1968. – 1978. Navedeno je 39 autora s 98 priloga (u obradi koju navodimo, s obzirom na rodnu pripadnost, izostavljen je *Anonim*, a jedan prilog potpisuju dva autora).

ž (br./%)	broj priloga	m	broj priloga	ukupno (br./%)
4 (10,25)	22 (22,68)	35 (89,74)	75 (77,31)	39/97

Autori s najvećim brojem priloga koji se referiraju na stariju hrvatsku književnost jesu Olga Šojat (17), Valentin Putanec (11), Antun Šoljan (11), što je u skladu s inicijalnim stanjem, tj. priličnom ravnotežom u smislu rodnih zastupljenosti.

Osobitosti godišta su tematizirani brojevi (Matoš br. 3-5; Svetice br. 9-10). Takva koncentracija na istraživački diskurs rezultira izostankom/manjom zastupljenošću umjetničke produkcije.

Književna se produkcija predstavlja u dva različita, ali jednako zastupljena koncepta: kao ciklus jednog autora (1-2 Ernest Fišer, 3-5 Matoš) te u starijem konceptu, kao slijed više autora (6-8, 11-12).

Godina 1984.

Glavni urednik: Ivo Kalinski

god/ broj	Redakcijski odbor			rasprave			književnost			ukupno		
	ž 4	m 5	u 9	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u
1	tema: revolucionarne tradicije			2	5	7	1	1	2	3	6	9
2				1	2	3	2	9	11	3	11	14
3	kalendar			0	5	5	–	1	1	0	6	6
4-5	tema: Križ i okolica			6	13	19			–	6	13	19
6	tema: Zagreb, Medvednica			3	7	10			–	3	7	10

ž		m		u		ž%		m%		ukupno žene	ukupno muškarci
r	k	r	k	r	k	r	k	r	k	r+k	r+k
12	3	26	11	38	14	31,57	21,42	68,43	78,57	15/28,84%	37/71,16%

Redakcija

ž	m	u	ž%	m%
4	5	9	44,44	55,56

Osobitosti godišta su učestaliji monografski koncepti brojeva u kojima, kao i u prethodno analiziranom godištu, nema literarnih priloga (Križ i okolica br. 4-5, Zagreb i Medvednica br. 6), a u dva je, također zbog tematskih koncentracija, broj literarnih priloga izuzetno mali (tema revolucionarnih tradicija br. 1, kalendar br. 3).

Godina 1995.: glavna urednica Božica Pažur

god/ broj	redakcijski odbor			rasprave			književnost			ukupno		
	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u
1-2	2	4	6	2	8	10	1(tema: Božica Jelušić)			3	8	11
3				4	8	12	3	5	8	7	13	20
4-5				4	21	25	1(Božica Brkan)			5	21	26
6				4	8	12	1	2	3	5	10	15

Ukupno suradnika

ž		m		u		ž%		m%		ž	m
r	k	r	k	r	k	r	k	r	k	r+k/%	r+k/%
14	6	45	7	59	13	23,73	46,15	76,27	53,85	20/27,78	52/72,22

Redakcija

ž	m	u	ž%	m%
2	4	6	33,33	66,66

U aktualnom godištu razvidna je težnja da se časopis koncepcijski čišće i postojanije profilira. Svaki broj ima nekoliko tema, sadržaj se raspoređuje u okviru niza relativno stabilnih rubrika (premda se rubrična struktura djelimice razlikuje od broja do broja), čije naslove navodimo:

1. Suvremena kajkavska književnost
2. Iz hrvatske starokajkavske baštine

Zagrebačke teme
Folklor, običaji
Plemstvo i svećenstvo u hrvatskoj povijesti i kulturi
Graditeljsko nasljeđe, vrtna arhitektura
Kronika kajkaviana
Osvrti i recenzije
Glazba
Folklor, običaji

Br. 4-5 sastavljen je od članaka sa skupa o Domjaniću (od 13 radova, 1 nosi ženski potpis – Božica Pažur, a 12 ovjerava muško autorstvo).

U umjetničkoj produkciji dominira koncept predstavljana ciklusa jednoga autora (br. 1-2 Božica Jelušić, br. 4-5 Božica Brkan, br. 6 u temi Božića donosi priloge VesneTorjanac-Kosec te Vladimira Chytila).

Godina 2014.: glavna i odgovorna urednica – Božica Pažur; urednici – Fišer, Kalinski, Skok

god/ broj	redakcijski odbor			r			k			u		
	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u
1-2	2	6	8	2	4	6	8	4	12	10	8	18
3-4				3	8(1ur)	11	4	6	10	6	15	21
5-6				7	7	14	7	16	23 (o Galoviću)	14	23	37

Ukupno

ž		m		u		ž%		m%		uk. ž	uk. m
r	k	r	k	r	k	r	k	r	k	r+k/%	r+k/%
12	19	19	26	31	45	38,71	29,69	61,29	70,31	31/40,79	45/59,21

Redakcija

ž	m	u	ž%	m%
2	6	8	25	75

Posebnost tematiziranoga godišta je u tome što se promijenila urednička struktura: potpis glavne urednice je ženski (Božica Pažur, kao i u prethodno odabranom godištu), ali uz nju su tri muška su/urednika (Ernest Fišer, Ivo Kalinski, Joža Skok). Statistički, reklo bi se da dominiraju muški članovi, no, premda je izvod temeljen na nečinjeničnom dojmu i uvidu u stvari, očigledan je većinski angažman glavne urednice, statističke manjine. Takav bi se zaključak sigurno mogao dokazati određenim kontinuitetima otpočetim u prethodnom periodu uređivanja.

3. Interpretacija statističkih pokazatelja

Rad je postavio kao zadatak razmotriti rodnu muško/žensku konfiguraciju suradnika s presumpcijom da se, u skladu s općim i ideološkim društvenim tijekovima, dogodio kvantitativni rast u korist zastupljenosti žena. Zanimljivo je što je u samom početku KAJ okupio zamjetan broj žena, i to vrlo renomiranih i respektabilnih. Neke od njih surađivale su trajno (Đurđica Cvitanović, Olga Šojat), a dioništvo drugih bilo je kraćega daha (Ljubica Duić, Verica Jačmenica, Melita Runje).

Zanimljivo je u 1. godištu što svaki prilog *Suvremene kajkavske književnosti* obuhvaća samo liriku te što svaki prilog započinje Nikolom Pavićem, što je svakako valorizacijski i programatski znak (kao i objavljivanje Krležina ekspozea u startnom broju, kao početnoga teksta). Redoslijed ostalih autora, uglavnom stalnih, mijenja se.

Zbog promjena koncepcije brojeva u tako velikom vremenskom razdoblju (što je očekivano i nužno), rezultate je ponekad vrlo teško uspoređivati. Neki brojevi oblikovani su kao definirane tematske cjeline, npr. kao zbornik izlaganja s tematskih znanstvenih skupova, kao višedisciplinska istraživanja pojedinih lokaliteta ili važnih obljetnica događaja/osoba.

S vremenom rubrikacija se standardizira u skladu sa zahtjevima tovrsne publicistike.

Budući da se KAJ izrazito angažirao u inicijativama za proizvodnju kajkavštini važnih a neprorađenih područja, rubrike prate takve višegodišnje Kajeve projekte pretvarajući ih u tradiciju koja donosi zamjetne rezultate (natječaji: proza, poezija, putopis, učeničko stvaralaštvo), čije rezultate redovito objavljuje.

4. Statistička summa

Kolikogod dojmljiva i duhovita bila krilatica da je statistika točan zbir netočnih podataka, recimo da uvidi kakve ona omogućava i te kako imaju smisla. Statistika je masa podataka, zapravo – sustav podataka koje treba interpretirati u određenom kontekstu. To je apstrahirano stanje zbilje: kolikogod apstrakcija prikrivala, pojednostavnjivala, ipak jest pokazatelj. Ponekad su nam, osobito kad se situacija čini nepreglednom, takvi pokazatelji, koji razvidnima čine osnovne tendencije, i te kako dobrodošli i poticajni kao okupljalište i potkrepa drugovrsnim pokazateljima, iz čega zaključak proizlazi kao sinergija.

a) Redakcijski odbor

1968.			1977.			1984.			1995.			2014.		
ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u
3/4	5	8/9	4	4	8	4	5	9	4	6	10	2	6	8
40,97	59,03		50	50		44,44	55,56		33,33	66,66		25	75	

Glavni urednici: Stjepan Draganić (1968. – 1982.), dr. Ivo Kalinski (1982. – 1990.), mr. Ernest Fišer (1991. – 1993.), dr.sc. Božica Pažur (1994.). Čista numerička statistika pokazuje odnos 4:1 u korist uređivanja muškog urednika, no, ako pogledamo količinu uređene građe, vidimo da je ženska ruka i te kako znatna: 14 godišta uređuje Draganić, 8 Kalinski, 3 Fišer, 24 Pažur, dakle - od 49 godina postojanja 25 godina uređivanja potpisuju muškarci, a 24 godine žena. Površni statistički razmjer 3 urednika : 1 urednica, potpomognut dodatnim elementima (25 godina 24 godine) pokazuje koliko ženski dio/potpis u ukupnosti nije slabiji dio sustava.

b) Suradnici/članci, ukupno

god.	1968.			1977.			1984.			1995.			2014.		
	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u
br.	82	161	243	28	48	76	15	37	52	20	52	72	26	64	90
%	33,79	66,21		36,84	63,16		28,85	71,15		27,78	72,22		36,62	63,38	

b1) Književnost

god.	1968.			1977.			1984.			1995.			2014.		
	ž	m	u	ž	m	u	ž	m		ž	m	u	ž	m	u
br.	56	92	148	16	29	45	3	11	14	6	7	13	19	26	45
%	38,73	62,18		35,56	64,44		21,42	78,57		46,15	53,85		42,22	57,78	

b2) Rasprave

god.	1968.			1977.			1984.			1995.			2014.		
	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u	ž	m	u
br.	26	69	95	12	19	31	12	26	38	14	59	73	7	19	26
%	27,36	72,63		38,70	61,90		31,58	68,42		19,18	80,82		26,92	73,08	

Premda se tijekom izlaženja časopisa društvena struktura mijenjala, osobito u socijalnom i obrazovnom smislu, tako da su žene tijekom 70-ih osjetno popravljale svoj udio u aktualnim odnosima, struktura stalne i varijabilne grupe u KAJU (redakcija i suradnici) nije se, statistički gledano, mijenjala izrazitije. Štoviše, u novije vrijeme udio muških suradnika porastao je. Činjenica jest da je teško uspoređivati kvantitativne pokazatelje zbog velikih razlika u koncepciji časopisa, što je rezultat nužne prilagodbe i osuvremenjivanja, ali razlike su uočljive i unutar kraćih/urednički kompaktnih perioda (tematski brojevi, monografije gradova/osoba…).

Razlozi takve distribucije mogu se iščitati iz profila uredničkih/poticateljskih skupina: već je naznačeno, što držimo vrlo važnim, kako je KAJ (kao časopis za kulturu i prosvjetu, s vremenom prerasta u profil časopisa za književnost, umjetnost, kulturu[7]) osnovala skupina pjesnika, među kojima su tri žene (5 muških članova, uključujući likovnog urednika) pa je time i zastupljenost žena u prvim godištima veća. Čini nam se kako se može zaključiti i da se u početku, shodno profilu osnivačke skupine (književnim stvaraocima, pjesnicima), stvaralačkoj produkciji pridavala veća pozornost.

Kontinuitet profila časopisa u duljim periodima održavaju uredništva i relativno kompaktne grupe suradnika. Od početka evidentno je da KAJ ima odane i za tematiku izrazito motivirane suradnike na koje može računati i koji računaju na KAJ kao na svoj kulturni prostor.

5. Zaključak

Inicijalna pretpostavka istraživanja bila je da su dva feministička vala (70-ih i 90-ih godina 20. st.) ostavila traga na rodnoj strukturi suradnika budući da su doprinijeli tematizaciji žene i njene društvene pozicije rezultirajući pozitivnim transformacijama zbilje, osobito zamjetno u poduzetništvu. Apeli za aktiviranje žena u svim oblastima društvenoga života upućeni su, no nerijetko ipak ostaju deklarativni.

U KAJU znatnijih refleksija takvih društvenih transformacija nema. Razloge nalazimo u sljedećem:

KAJ je započeo naročito dobrom zastupljenošću žena, dakle stanjem koje su drugi prostori tek trebali ostvariti.[8] Pokretačka skupina entuzijasta i zaljubljenika u kajkavštinu uspjela je održati duh zajedništva, gotovo familijarne pripadnosti.

Vjernosti ideji, čini se, prenosi se kao generacijski kontinuitet i na grupe koje preuzimaju zadatak. Uočljivo je uvažavanje inicijatora, tako da nije došlo do radikalnijih rezova, osim (nužnih) strukturnih osuvremenjivanja u svrhu očuvanja digniteta i konkurentnosti Kaja u prostoru istovrsnog profila publikacija u referentnom vremenu.

Premda statistika pokazuje čak da udio žena pada, osobitu u inicijatorskim (uredništvo), treba naznačiti da su rezultati uvijek relacije: aktualna urednica

[7] Božica Pažur 2008. Polazišno mjesto književnosti istaknuto je i u podnaslovnoj odrednici Kaja kao časopisa za književnost, umjetnost, kulturu – u hijerarhijskoj, dakle, postavci područja njegova bavljenja od užega ka širemu (o čemu svjedoči i početno mjesto UDK broja koji označava: hrvatsku književnost – 821.163.42).

[8] Zbog nedostatka sličnih istraživanja ova opaska ne može se valorizirati kao vjerodostojan zaključak.

(prva u trajanju KAJA!), premda statistički prilična manjina, stvarnim je udjelom i učinkom zapravo većina (u ovom slučaju, statistika bez kompetentne imanentne interpretacije nije dobar pokazatelj stanja).

Strukturu zastupljenosti žena stabilnom održava relativno njihov kontinuiran udio u književnosti. Kompaktna grupa oko Draganića nosila je ideju bez većih oscilacija, a slično se događa i s ekipom koja gori oko aktualne urednice Božice Pažur.

Zaključno i načelno, o fenomenu KAJA može se reći kako se časopis, očekivano i nužno, tijekom polastoljetnoga trajanja mijenjao istražujući nove koncepcijske mogućnosti i prateći referentne mijene u vremenu, poetici, estetici i zahtjevima znanstvenoga diskursa.

Konstantne inicijative uredništava KAJA i nastojanja da se održi pregnantnost produkcije važan su razlog što kajkavština još postoji na zamjetnoj razini, nerijetko i prednjači u kulturnim projektima.[9]

Znakovito je što se godišnji format/opseg časopisa smanjuje: od početnih 12 brojeva godišnje i koncepta časopisa kao mjesečnika, u aktualnom vremenu (2018. godina) izlaze tri dvobroja, što je rezultat teškoća u financiranju[10] te odraz institucionalnog pozicioniranja kajkavskog kulturnog korpusa u nacionalnoj kulturi. Ipak, sasvim je očigledno da se radi o produkciji materijala koji, ni kvantitativno, u odnosu na početke nije manje zamjetan: dvobrojevi su zaista vrlo opsežne publikacije kvalitetno respektabilne razine i nacionalno važnih tema. Jedino se zbog takvoga ritma nije održala vibrantna dinamika, koja podrazumijeva neprestano događanje i zaokupljenost suradnika temom, što svakako doprinosi mogućnosti stalnih aktualizacija i reakcija na brze promjene zbilje.

Ipak – reći je kako se na taj način KAJ uklopio u uobičajen koncept institucionalizirane književne publikacije (slično *Kolu, Republici, Quorumu…)* ostavljajući drugim inicijativama (tjednici, mjesečnici, tribine...) registriranje brzih, momentanih kulturnih, književnih i društvenih događanja.

---

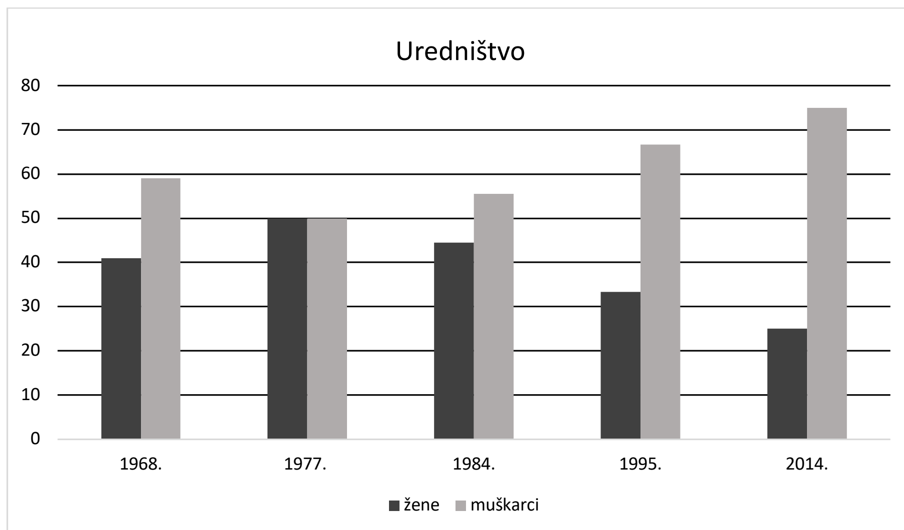
[9] Želeći sa suvremenoga stajališta reafirmirati kajkavski kontinuitet književnih žanrova, suvremeni kajkavski književni funkcionalni stil, Kaj od 2002. nadalje – unutar filološkoga svog programa "Jezičnica kajkaviana" – raspisuje tri književna natječaja: za kratku kajkavsku prozu, za kajkavske književne radove učenika srednjih škola u RH, te natječaj za hrvatski književni putopis (proširujući jezični izbor i na čakavštinu i štokavštinu, a suradnički krug na onaj izvan domovine) te, od 2002., natječaj za dijalektološka istraživanja (prema Pažur 2009)

[10] Do 1978. Kaj je izlazio u 12 brojeva (u 10 svezaka) godišnje, a 1973. sa čak 13 (od kojih je posljednji bio oprezno označen kao 12a). Od 1978. do 1991. časopis Kaj izlazi, prosječno, u pet, a od 1991. u 6 brojeva i 4 sveska godišnje. (Pažur 2009)

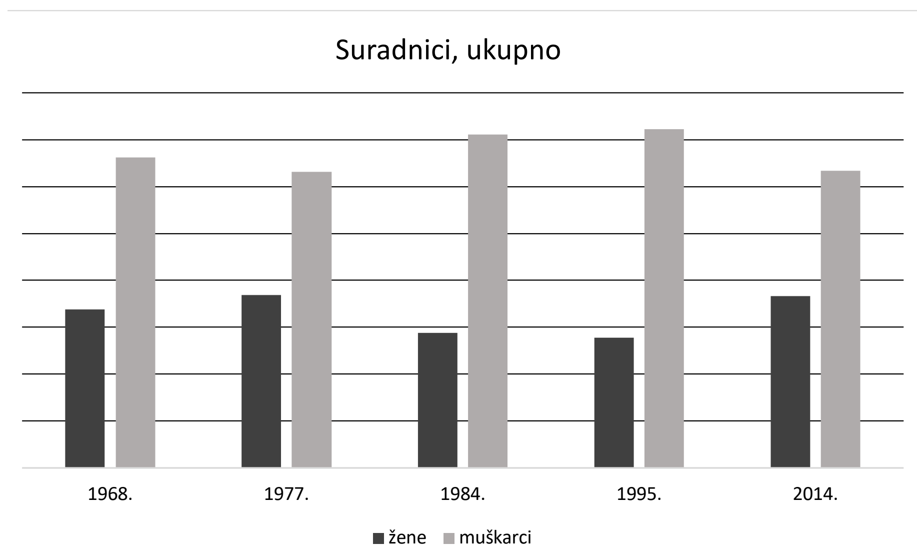
PRILOZI

Tablični/grafikonski prikazi statističke obrade
(Statistički rad: ***Lucija Kovač***, apsolventica Filozofskog fakulteta u Zagrebu, Odsjek u Čakovcu)

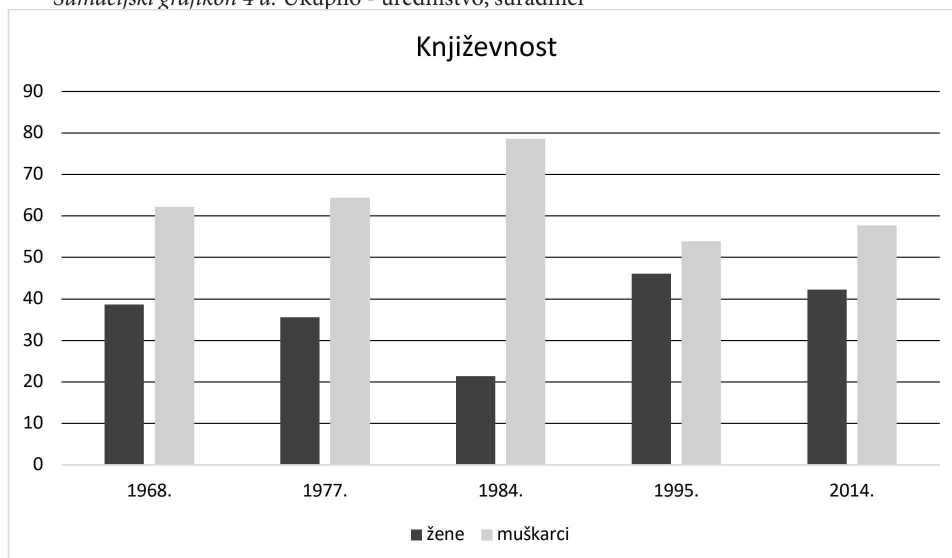
Graf. 1. Uredništvo

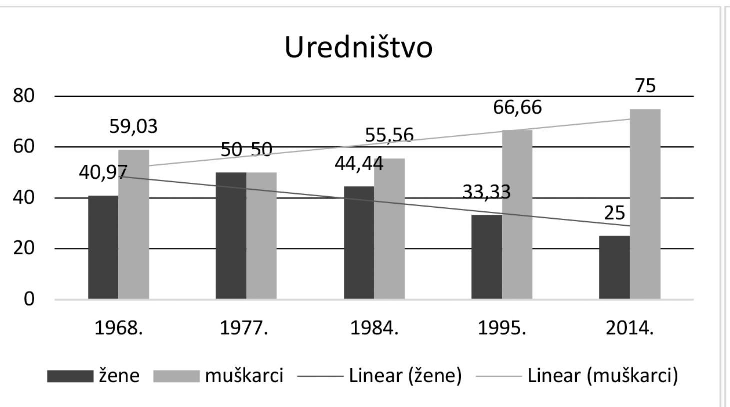


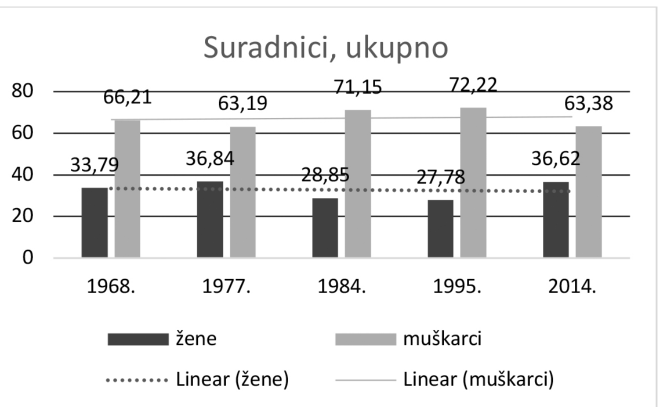
Graf. 2. Suradnici



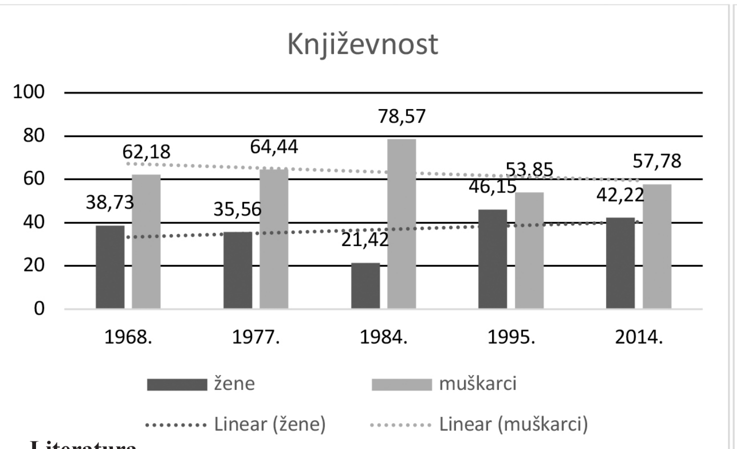
Graf. 3. Književnost
Sumacijski grafikon 4 a. Ukupno - uredništvo; suradnici

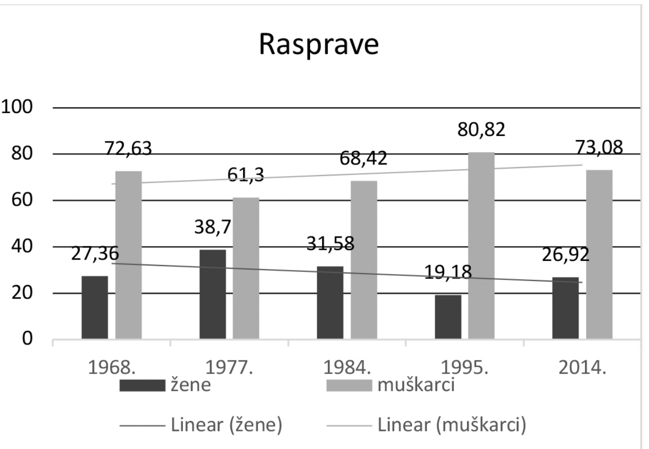






Sumacijski grafikon 4 b: Ukupno – književnost; rasprave





Literatura

"Žene i muškarci u Hrvatskoj 2006.", www.dzs.hr/hrv_eng/menandwomen/men_and_women_2006.pdf, državni zavod za statistiku rh, str 4; (preuzeto 12. 10. 2018.).

Dujmović, Iva. (2016.); *Radnice u Jugoslaviji 1960 – 1980. Uloga i položaj u industriji i društvu , slučaj Rijeka*; Diplomski rad; /dujmovic_iva_ffri_2016_diplo_sveuc.pdf; (preuzeto 4. 11. 2018.).

Polšak Palatinuš, Vlatka (07.03.2018.) https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/ovo-je-slika-zena-u-hrvatskoj-duze-zive-obrazovanije-su-a-u-jednom-muskom-zanimanju-imaju-vece-place-foto-20180307; (preuzeto 26. 10. 2018.).

Wikipedia. Omjer ukupne populacije iznosi 0,93 muškarca po 1 ženi; 2011. (preuzeto 28. 10. 2018.)

Pažur, Božica, (2009.) "Poticajna uloga časopisa Kaj u obnovi i reafirmaciji suvremene, novokajkavske književnosti", KAJ, XLII, Zagreb 3 (2009), str 69 – 78.

Pažur, Božica. (2018.) „Kronika kajkaviana", KAJ, LI, Zagreb 1-2;

Roščić, Marija. (2011.) „Bibliografija časopisa KAJ 1968. – 2010. Novija / suvremena hrvatska / kajkavska književnost", KAJ, XLIV, Zagreb 3-4 .

KAJKAVIANESSES AND KAJKAVIANS THROUGH STATISTICS

By Emilija Kovač, Čakovec

Summary

Following the analysis of women's writing and its features, the paper investigated the structure of the contributors who have profiled KAJ periodical through time and in regards with their basic biographic/biologic determination (gender).

Considering that the periodical – in terms of its conception - stresses the importance of an integrative presentation of the Kajkavian context in terms of its content, the paper investigated the way in which the idea of wholeness has been conveyed in regards to the sort and optics of the approach to the matter.

By means of several arbitrary samplings, the presence and thematic distribution of women contributors in the temporal continuity was analyzed, as well as their contribution and their share in the genesis of the periodical and obligatory changes through which it has responded to the spirit and requirements of the times.

The analysis was performed by a comparison of the referential statistics indices.

Key words: continuity; editorial concept; KAJ; statistics; women writing features

Prijevod: autorica

Rad sa znanstvenog skupa
UDK 73/76 : 061.4 Galerija Kaj (091)(497.5)
Primljeno 2018-11-27
Prihvaćeno za tisak 2018-11-27

IZLOŽBENA DJELATNOST KAJKAVSKOGA SPRAVIŠČA / GALERIJA *KAJ*

Marija Roščić Paro, Zagreb

Sažetak

Od početka izlaženja časopisa Kaj (1968.) i djelovanja njegova nakladnika Kajkavskog spravišča - društva za širenje i unapređivanje znanosti i umjetnosti (1973.) -likovnost je zauzimala vrlo istaknuto mjesto.

Brojni kontakti uredništva s istaknutim hrvatskim likovnim umjetnicima čiji su prilozi resili ***naslovnice časopisa KAJ*** *(prvih godina časopis izlazi u 12 brojeva/10 svezaka godišnje!), rezultirali su intenzivnom suradnjom jer se nastojalo za svaku naslovnicu pronaći drugi likovni sadržaj. Tako je bilo sve do 2001. godine kada prof. Frane Paro, akad. slikar-grafičar, redizajnira i donosi trajno likovno rješenje Kajeve naslovnice.*

Kao rezultat suradnje s likovnim umjetnicima s vremenom je sazrijevala ideja o mogućnosti izlaganja likovnih djela, posuđenih ili darovanih uredništvu, kao i o osnivanju Likovne sekcije Kajkavskoga spravišča iz koje će 2003. godine biti pokrenuta Galerija KAJ.

Ključne riječi: izložbena djelatnost Kajkavskoga spravišča; Galerija Kaj

***

Od 1968. – 2001. mnogi su likovni umjetnici – većina njih u članstvu Likovne sekcije *Kajkavskoga spravišča* - svojim prilozima doprinijeli uspješnim rješenjima naslovnica: Antun Augustinčić, Ivica Antolčić, Branko Bahunek, Lujo Bezeredi, Josip Biffel, Marijan Detoni, Zorislav Drempetić Hrčić, Franjo Dugina, Josip Falica, Josip Generalić, Katarina Henc, Krsto Hegedušić, Želimir Janeš, Slavko Jagačić, Zlatko Keser, Albert Kinert, Mijo Kovačić, Ivan Lovrenčić, Rudi Labaš, Ivan Lacković Croata, Branko Lovak, Frane Paro, Željko Prstec, Ivan Rabuzin,

Josip Restek, Vjekoslav Rukljač, Ivan Sabolić, Miljenko Stančić, A. B. Švaljek, Ljudevit Šestić, Neven Šimić, Ivica Tišljar, Dragutin Trumbetaš, Velimir Trnski, Nino Vranić, Ivan Večenaj …i drugi.

Godine 2001. prof. Frane Paro, akad. slikar-grafičar, redizajnira i donosi trajno likovno rješenje *Kajeve* naslovnice.

Do pokretanja Likovne sekcije Kajkavskoga spravišča došlo je na samom početku djelovanja Društva (1973.) te je 1970-ih i 1980-ih priređeno nekoliko samostalnih i više skupnih / panoramskih izložbi. Zbog brojnosti sudionika, skupne izložbe priređivane su izvan sjedišta Društva (Muzej seljačkih buna u Gornjoj Stubici; ULUPUH, Zagreb…) i tri samostalne - Velimira Trnskog, akad. slikara, Josipa Falice i Vesne Kajić - u tadašnjem izložbenom prostoru Društva (u Ulici Braće Kavurića).



Logotip Galerije Kaj – autor: akad. slikar grafičar Frane Paro

Galerija KAJ (2003.)

Godine 2003. započet je sustavni likovni (izložbeni) program *Kajkavskoga spravišča* pokretanjem Galerije KAJ (pokretači: red. prof. Frane Paro, akad. slikar-grafičar, stručni savjetnik za odabir izložaba i Marija Roščić Paro, voditeljica Galerije) u prostorijama Društva u Ilici 34. Pri pokretanju Galerije dvije temeljne ideje bile su glavne vodilje u obnavljanju izložbene djelatnosti: a) stvoriti renomirani izložbeni prostor u kojem će likovni umjetnici izlagati - po mogućnosti *premijerno* svoja djela; b) pružiti mogućnost izlaganja i *mladim / mlađim umjetnicima* koji teško dolaze do galerijskih prostora. Što se tiče drugog zadanog cilja, već na prvoj izložbi (2003.), naslovljenoj "Mladi meštri", pod mentorskom paskom

prof. Frane Para, na zajedničkoj izložbi izlagalo je troje mladih akad. umjetnika: Maja Vukina (akril na platnu), Neva Pološki (skulpture) i Neven Šimić (grafike), a nekoliko godina kasnije održano je još 5 samostalnih izložbi mlađih akademskih slikara-grafičara (Tomislava Tomića, Vinke Mortigjije Anušić, Renate Ladović Meštrović, Vjeke Matića i Jure Kokeze), bivših studenata prof. Para. Kad je riječ o grafici, valja, također, istaknuti i 2 izložbe grafika – jednu samostalnu i jednu skupnu – mladih / mlađih umjetnika pod mentorskom palicom Stanislava Marijanovića, akad. slikara-grafičara, profesora na Akademiji u Osijeku koji se, također, predstavio i samostalnom izložbom grafika u Galeriji Kaj. Zatim su se nizale samostalne izložbe (2-4 godišnje) uglednih likovnih umjetnika (većina s akademskim titulama!): grafičara, slikara, kipara, fotografa, što je vidljivo u popisu samostalnih izložbi održanih u Galeriji KAJ.

Samostalne izložbe (37):

FRANE PARO, akad. slikar-grafičar (grafike)**; IVICA ANTOLČIĆ**, slikar/kipar (ulja, 2005.)**; ŽELIMIR JANEŠ**, akad. kipar (medalje, plakete, crteži, makete, 2006.)**; DRAGUTIN TRUMBETAŠ**, slikar/grafičar (crteži, 2006.)**;** Prof. **RUDOLF LABAŠ**, akad. slikar (acrylici, 2007.)**; HRVOJE ŠERCAR**, slikar (crteži na koži i platnu, 2007.); prof. **NEVENKA ARBANAS**, akad. slikarica-grafičarka (grafike, 2008.)**; ALEKSANDAR AUGUSTINČIĆ**, akad. slikar (scenografije i pasteli, 2008.)**; ZORISLAV DREMPETIĆ HRČIĆ**, akad. slikar (acryl-ulja, 2008.)**; ANTON CETIN**, akad. slikar-grafičar (litografije, crteži, kolaži, 2009.)**;** prof**. DORA KOVAČEVIĆ**, akad. slikarica /kiparica (reljefi / tapiserije, 2009.)**; ZDENKA POZAIĆ**, akad. slikarica (kolaži, 2010.)**; LUKA MJEDA**, umjet. fotograf (fotografije, 2010.)**; Prof. PETAR DABAC**, umjet. fotograf (fotografije, 2011.)**; prof. FRANE PARO**, akad. slikar-grafičar (mapa linoreza, 2011.)**; BORIS CVJETANOVIĆ,** umjet. fotograf (fotografije, 2012.)**; ZDRAVKO TIŠLJAR**, akad. slikar-grafičar (akril na dasci, 2012.)**; JENIO VUKELIĆ,** ilustrator/grafičar (grafike, ilustracije, 2013.); **MARKO ERCEGOVIĆ,** umjet. fotograf (fotografije, 2013.); **TOMISLAV TOMIĆ**, akad. slikar-grafičar (grafike, ilustracije, 2014.); **STANISLAV MARIJANOVIĆ**, akad. slikar (grafike, 2014.); **JURE KOKEZA**, akad. slikar-grafičar i ***ZVJEZDANA JEMBRIH**, izv.* prof. (grafičko-pjesnička mapa); **PETAR DABAC,** umjet. fotograf (fotografije 2015.); **VINKA MORTIGJIJA ANUŠIĆ**, akad slikarica-grafičarka (linorezi, kolaži, 2015.); mag. **DIJANA KARAS** (grafike, 2015.)**; RENATA LADOVIĆ MEŠTROVIĆ**, akad. slikarica-grafičarka (grafike, 2015.); dr. sc. **VJEKO MATIĆ**, akad. slikar-grafičar (kompjutorska 3D grafika, 2015.), **BORIS SZÜTS**, slikar (ilustracije, 2016.); **MIO**

VESOVIĆ, umjet. fotograf (fotografije, 2016.).; **SLAVKA PAVIĆ**, umjet. fotografkinja (fotografije, 2017.); **ANTUN BUKOVEC**, umjet. fotograf (fotografije, 2017.); **mr. KRISTINA RESTOVIĆ**, slikarica-grafičarka (grafike, 2017.); **IVAN POSAVEC**, umjet. fotograf (fotografije, 2018.); **BRUNO SZÜTS,** umjet. fotograf (fotografije, 2018.).

***

U 2019. godini priređene su tri samostalne izložbe:

ALBERT KINERT, akad. slikar-grafičar (grafike, 2019.)**: JAGOR BUČAN,** akad. slikar (frotaži, 2019.) **; MERCEDES BRATOŠ,** akad. slikarica (crteži, 2019.);

(U 2020. planirane su dvije samostalne izložbe - J**AN IVETA**, dip.ing.arh.; fotografije i **TARA B. RACZ,** prof.; ulja - koje, nažalost, nisu realizirane zbog potresom oštećenog izložbenog prostora i pandemije Corona virusa).

b) Skupne izložbe (4) :

MLADI MEŠTRI KAJKAVSKI : **NEVA POLOŠKI**, akad. slikarica-grafičarka (skulpture); **NEVEN ŠIMIĆ**, akad. slikar-grafičar (linorezi); **MAJA VUKINA**, akad. slikarica-grafičarka (akril na platnu);

MEŠTRI: **IVICA ANTOLČIĆ**, slikar /kipar (akvareli); **RUDI LABAŠ**, akad. slikar (akril na papiru); **FRANE PARO**, akad. slikar-grafičar (grafike); **HRVOJE ŠERCAR**, slikar (crteži na koži i papiru); **DRAGO TRUMBETAŠ**, slikar (crteži na papiru);

GRAFIČKE MINIJATURE – iz zbirke prof. **FRANE PARA**, autora izložbe

Minijature **27 likovnih umjetnika** (većinom akademskih slikara i grafičara te Parovih kolega profesora s Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu):

NEVENKA ARBANAS, FRANO BAĆE, ANTON CETÍN, MARIJAN DETONI, HOZO DŽEVAD, ŠTEFAN GALIČ, ŽELIMIR JANEŠ , BOŠKO KARANOVIĆ, ALBERT KINERT, ANTE KUDUZ, FERDINAND KULMER, SLAVOLJUB LACKOVIĆ, RENATA LADOVIĆ, IVAN LOVRENČIĆ, HRVOJE LJUBIĆ, ANTON MATEŠ, MIODRAG NAGORNI, VIRGILIJE NEVJESTIĆ, FRANE PARO, ZDENKA POZAIĆ, ZLATKO SLEVEC, NEVEN ŠIMIĆ, IZABELA ŠIMUNOVIĆ, IVICA ŠIŠKO, VALENTINA ŠULJIĆ, MATKO TREBOTIĆ, BRANKO VUJANOVIĆ, MIRJANA ZAJEC.

CUG 1 – IZLOŽBA S 1. MEĐUNARODNE RADIONICE UMJETNIČKE GRAFIKE (OSIJEK, 2012.) – 9 likovnih umjetnika

Autor izložbe: **STANISLAV MARIJANOVIĆ**, akad. slikar-grafičar

Umjetnici koji su u Galeriji Kaj **predstavili** svoje zemlje na 1. Međunarodnoj

radionici umjetničke grafike ''Cug 1" i : Belgija (1) Francuska/Argentina (1), Francuska (1), Njemačka (1), Grčka (1), Mađarska (1) i Hrvatska (3):

STANISLAV MARIJANOVIĆ, Hrvatska; CHRIS VAN DER VEKEN, Belgija; SYLVIE ABELANT, Francuska; PABLO FLAISZMAN, Argentina/Francuska; GABRIELA FRANCIK, Njemačka; MATINA GEORGA, Grčka; MARTON TAKATS, Mađarska; MARKO ŽIVKOVIĆ, Hrvatska; MARIO MATOKOVIĆ, Hrvatska

***

Danas, 17 godina nakon pokretanja Galerije KAJ, s ponosom možemo istaknuti da su zadane postavke pokretača uglavnom ostvarene te da su izložbe bile iznadprosječno posjećene.

Od 2003. do 2019.godine na **41 izložbi – 37 samostalnih i 4 skupne - izlagalo je 37 umjetnika samostalno i 45 na skupnim izložbama; ukupno: 82 umjetnika.**

EXHIBITING ACTIVITIES OF KAJKAVSKO SPRAVIŠČE / GALERIJA KAJ (KAJ GALLERY)

By Marija Roščić Paro, Zagreb

Summary

Visual arts have played a very important role from the very beginning of KAJ periodical's publishing (1968), and in the activities of its publisher Kajkavsko spravišče - the society for spreading and promoting science and arts (1973).

Numerous contacts of the editorial board with prominent Croatian visual artists, whose design contributions have graced KAJ periodical's covers, resulted in intensive collaboration because efforts were made to find a new visual feature for each new issue (during the first years the periodical was published monthly). This practice continued until 2001 when professor Frane Paro, academy-trained painter/graphic artist, redesigned the periodical and created the permanent design for KAJ's covers.

The continuous collaboration with painters and visual artists eventually resulted with the idea to exhibit visual works of art that had been lent or given to the editorial board, as well as in founding of Kajkavsko spravišče's Likovna sekcija (Art Group), from which Galerija KAJ was later initiated in 2003.

Key words: Kajkavsko spravišče; art exhibiting activities; Galerija KAJ

BIBLIOGRAFIJA ČASOPISA *KAJ* 1968. – 2018.

(NASTAVAK: 2011. – 2018.)

Priredila:

MARIJA ROŠČIĆ PARO

Kazalo

BIBLIOGRAFIJA ČASOPISA *KAJ* 2011. – 2018.* (u povodu 50. obljetnice časopisa Kaj)

* Napomena:

Bibliografija časopisa Kaj 2011.-2018. nastavak je *Bibliografije časopisa Kaj 1968. – 2010*. objavljene 2011. godine u povodu 40. obljetnice kontinuiranog izlaženja časopisa Kaj (svezak 3-4 / 2011.).

Bibliografske jedinice razvrstane su prema raznovrsnom i osebujnom časopisnom tekstualnom fondu, odnosno rubrikama čija je shema, kao i u *Bibliografiji 1968. – 2010*., raspoređena prema osnovnim Kajevim tematima: 1. Novija / suvremena hrvatska / kajkavska književnost; 2. Starija hrvatska / kajkavska književnost / baština; 3. Kajkavski jezik i jezikoslovlje / Jezičnica kajkaviana; 4. Noviji kajkavski prijevodi; 5. Povijest umjetnosti; graditeljsko nasljeđe; vrtna arhitektura; 6. Zagrebačke teme; 7. Povijesne teme; 8. Tradicijska kultura / folklor, običaji; etnologija / etnografija; 9. Glazbene teme; 10. Likovne teme; 11. Kaj & ča; 12. Ljudi i krajevi / društvene teme; 13. Ogledi, osvrti recenzije; 14. Kronika kajkaviana; 15. Iz školskih listova i novina; 16. Kaj – bibliografija.

Pri razvrstavanju autorica se i u ovom nastavku bibliografskog pregleda rukovodila rubrikama i podjelama koje je uspostavilo uredništvo časopisa, njegova glavna i odgovorna urednica dr. sc. Božica Pažur te dvojica autora prvih Kajevih bibliografskih podataka u povodu 5. i 10. obljetnice izlaženja. Riječ je o autorima: dr. Mladenu Kuzmanoviću i dr. Ivi Kalinskom.

Shema bibliografske jedinice ostala je neizmijenjena:

Godište (godina) broj sveska, stranice – npr. 1(1968) 1, 3-10.

Između zagrada nalaze se podaci o tematskoj cjelini, nizu, rubrici…

(M. Roščić Paro)

Bibliografija
UDK 016 : 050 Kaj : 821.163.42 : 008.7(091)
Primljeno 2020-08-31
Prihvaćeno za tisak 2020-11-09

BIBLIOGRAFIJA ČASOPISA *KAJ* 1968. - 2018.

(nastavak: 2011.-2018.)

NOVIJA / SUVREMENA HRVATSKA / KAJKAVSKA KNJIŽEVNOST

3743 BAJUK, Lidija. Gorales. (Popraćeno rječnikom manje poznatih riječi). Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. 45 (2012) 1.2, 19-22.

3744 BAJZA, Željko. Pjesma: Galović. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 14.

3745 BAJZA, Željko. Moja ljubav. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 48 (2015) 1-2, 15-18.

3746 BAJZA, Željko. Povratek. (Uz autorov životopis). (Izbor s 11. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 48 (2015) 5-6, 27-30.

3747 BAJZA, Željko. Pjesma: Večer u Grand hotelu. (Izbor s 35. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2016.). 49 (2016) 3-4, 28.

3748 BAJZA, Željko. Čitača proba. (Izbor s 12. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 50 (2017) 1-2, 19-22.

3749 BAJZA, Željko. U Loboru caruju legende. (Rad s 9. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. 50 (2017) 1-2, 103-108

3750 BECK, Boris. Podravski motiv – iliti na pol puta do groba i nazaj. (Izbor s 12. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 49 (2016) 5-6, 12-17.

3751 BILOSNIĆ, Tomislav Marijan. 1. Barcelona, Barcelona : U Arlesu, gradu svjetlosti. Kratki životopis. (Hrvatski književni putopis – rad s 5. natječaja

Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor). 45 (2012) 3, 30-34.

3752 BILOSNIĆ, Tomislav Marijan. Zagorje – prostor budućnosti : Slovo zahvale s dodjele nagrade za putopis. Hrvatski književni putopis – rad s 5. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor /. 45 (2012) 3, 53.

3753 BILOSNIĆ, Tomislav Marijan. Putovanja: Chelsea : Pravokutni trokut Chelsea. (Rad sa 6. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 46 (2013) 1-2, 41-44.

3754 BILOSNIĆ, Tomislav Marijan. Putopis: Sunčeva svjetlost od Zadra do Elbasana. (Rad sa 7. natječaja Kajkavskoga spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš za hrvatski književni putopis). 47 (2014) 3-4, 90-97.

3755 BILOSNIĆ, Tomislav Marijan. Pričaj mi Pierrot o vrtu svjetlosti. (Rad s 8. natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 48 (2015) 5-6, 117-121.

3756 BILOSNIĆ, Tomislav Marijan. Joža Skok : Posvetna pjesma Joži Skoku. /In memoriam – Joža Skok/. 50 (2017) 3-4, 40.

3757 BILOSNIĆ, Tomislav Marijan. Loborgrad, jabuka i Veronika. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). (Bilješka o autoru). 50 (2017) 3-4, 67-72.

3758 BILOSNIĆ, Tomislav Marijan. Vazda se učeći, a nigdar na mudrost istine dohodeći (U Gupčevu kraju). (Radovi s 11. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 5-6, 105- 110.

3759 BLAŽIĆ, Branka. Pjesme: Pauk; Zigi-zigi zag. (Uz osvrt Mirka Ivanjeka na knjigu "Dauko, tam dauko"). 44 (2011) 5, 92.

3760 BREZINŠČAK Bagola, Božidar. U predgrađu Bologne. (Rad sa 7.natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, za hrvatski književni putopis). 47 (2014) 5-6, 104-105.

3761 BREZINŠČAK Bagola, Božidar. Buchenmühle i Lepa bukva u Maclju. (Rad s 12. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis; Autorov životopis). 51 (2018) 1-2, 99-104.

3762 BREZINŠČAK Bagola, Božidar. Na šetnji s Aresom. (Rad s 11. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 5-6, 111- 115.

3763 BRKAN, Božica. Cucek pesek. Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. 45 (2012) 3, 16-18.

3764 BRKAN, Božica. Pjesma: Štrk štrk štrkovača. (Izbor s 31. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2012). 45 (2012) 4-5, 39.

3765 BRKAN, Božica. Čudo. (Rad s 8. Natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 46 (2013) 1-2, 27-28.

3766 BRKAN, Božica. Ručnik. (9. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 46 (2013) 6, 21-23.

3767 BRKAN, Božica. Pjesma: Gda si ležem na zemlu. (Izbor s 33. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2014.). 47 (2014) 1-2, 34-35.

3768 BRKAN, Božica. One kej piše slova. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavsku kratku prozu, nastavak). 47 (2014) 5-6, 34-37.

3769 BRKAN, Božica. Pjesma: Spod joblaki i spod zvezdi. (Izbor s 34. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 27-28.

3770 BRKAN, Božica. Tor. (Uz autoričin životopis). (Izbor s 11. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 48 (2015) 5-6, 23-26.

3771 BRKAN, Božica. Perut. (Izbor s 12. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 50 (2017) 1-2, 23-25.

3772 BRKAN, Božica. Skok, Joža – umjesto kave, 24. svibnja 2017. /In memoriam - Joža Skok). 50 (2017) 3-4, 35-37.

3773 BRKAN, Božica. Pax aeternum. (Rad s 13. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 51 (2018) 1-2, 38-40.

3774 BRKAN, Božica. Nova moslavačka razglednica: villa romana na Šipčini. (Rad s 11. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 5-6, 126-129.

3775 BRLEČIĆ, Radovan. Prema Čepićkom polju – Gotovo sto godina poslije. (Rad sa 6. natječaja Kajkavskoga spravišča, Udruge za kulturno stvaralaštvo “Franjo Horvat Kiš”, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis (nastavak). 46 (2013) 4-5, 73-76.

3776 BRLEČIĆ, Radovan. Svetim Ivanom i oko njega. (Rad s 8. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 49 (2016) 1-2, 49-54.

3777 BRLEČIĆ, Radovan. Još malo Horvatovim putima. (Rad s 9. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. 50 (2017) 1-2, 109-117.

3778 BRLEČIĆ, Radovan. U potrazi za Morganovim blagom. (Rad s 12. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis; Autorov životopis). 51 (2018) 1-2, 105-111.

3779 BUDIŠĆAK, Vanja. Impresionistički epiteti u pjesništvu Dragutina Domjanića : U povodu 80. obljetnice Domjanićeve smrti (12. 09. 1875. – 7. 06. 1933.). /Tema: Domjanić/. 46 (2013) 3, 19-43.

3780 BUJAN Kovačević, Zlata. Zadnja žažara. Pjesme: Zajama; Cenica; Žulenje; Viljak; Konc; Lanca; Tri vratarke; Zibalica; Garoful; Oblačec sanoborski; Vrnjevanje; Exegisti monumentum; Hrast; Zadnja žažara. Biobibliografija. (Pjesnički samoprobir, uz autoričinu 80-ljetnicu). 47 (2014) 1-2, 3-16.

3781 BUJAN Kovačević, Zlata. Putopis: Homo va moje lipe Vrata! (Rad sa 7. natječaja Kajkavskoga spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš za hrvatski književni putopis). 47 (2014) 3-4, 85-89.

3782 CAR Matutinović, Ljerka. Malin od življenja. Pjesme: Kad san oblaki s prsti popačala; Malin od življenja; Saki tić va svoje njazlo; Ni smočno ni slano; Blažena ona kamara; Spas za me ni mi spasa; Hitila san oćadu; Ki put mi se para; Ča bin bila da san bila tamo kade nis bila; Ala, hote videt kako pomivan pijati; Ča se dogaja kad jubav ćapaš i onput pušćaš; Ki put sama sobun oninečin; Ča ti j' ovo brižno življenje ovisti zoninečeni žitak; Jedini raj kade čovik sme poć; Najlipša štorija od jubavi; Va škurine brez misečine. (Popraćeno rječnikom nepoznatih riječi). /Kaj & ča/. 46 (2013) 3, 45-56.

3783 CIK, Mihaela. U znaku zavičaja : U povodu Nagrade Fran Galović Zdravku Selešu. (Za knjigu: Galović i zađne stvari – Podravski eseji i zapisi, DHK – Podravsko-prigorski ogranak, Biblioteka Rukopis, Koprivnica 2014.). 48 (2015) 3-4, 24-26.

3784 CIMERMAN, Franjo. Zajčja nevola. (Rad s 12 natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 50 (2017) 5-6, 9-10.

3785 COHA, Suzana. Tko (ni)je "spoznal" (n)i "prepoznal" "Kipa domovine"? Od Štoosa preko Matoša prema Krleži. /Književne korelacije/. 45 (2012) 6, 25-52.

3786 CVETKOVIĆ, Željka. Njezina visost kunja. (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za suvremenu kratku kajkavsku prozu). 45 (2012) 4-5, 7-8.

3787 CVETKOVIĆ, Željka. Zestenek z vrapčekom i Bogekove pušice : Kajkavske pjesme za djecu. Pjesme: Detetove moči; Zestenek z vrapčekom; Turopolski Robin Hood (i njegova baka); Proleče kak proleče; Rafung fung i rola ring

ring; Ikebana z Japana; Grofica Pepeluga i grof Pepeluško; I z roboti treba znati. Liepe kate i liepi dečki; Detel na detelišču; Slamek kokoržinjek; Bogekove pušice; Cedulica; Pofale za sunčeko; Lađica za senje; Zlatne štreke; Kokoruzni gusar; Krušec v zime; Sneguljasti spomenki. 45 (2012) 4-5, 21-31.

3788 CVETKOVIĆ, Željka. Triciklin Haverich, moje modro bloago. (Rad sa 9. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 47 (2013) 1-2, 20-22.

3789 CVETKOVIĆ, Željka. Opšikoavanje nebes. (Rad s 8. Natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 46 (2013) 1-2, 29-30.

3790 CVETKOVIĆ, Željka. Pjesma: Kurija od kristalne misli. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 20-21.

3791 CVETKOVIĆ, Željka. Perje vriedno spomena. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 48 (2015) 1-2, 19-20.

3792 CVETKOVIĆ, Željka. Pjesma: Vuteha z stihom stihorodnem. (Izbor s 35. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2016.). 49 (2016) 3-4, 25.

3793 CVETKOVIĆ, Željka. Puteci od sebe do Gioconde. (Rad s 12 natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 50 (2017) 5-6, 3-5.

3794 CVETKOVIĆ, Željka. Milej za zutrašnjicu. (Rad s 13. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 51 (2018) 1-2, 32-34.

3795 CVETNIĆ Dimitrov, Anica. Pjesma: Mali sviet. (Izbor s 32. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva "Dragutin Domjanić" – Sv. Ivan Zelina 2013.). 46 (2013) 3, 12-13.

3796 DAMJAN, Sanja. Paperkujem senje. Pjesme: Podfutrani mesec; Zatrti se i pak sponova rasti…; Fakin našlinganog, večernjeg neba; Posel, menopauza, andropauza, vuput o leku…; "Adio bello…": Zacoprana mesečina; Ftruc; Zrcalo; Balada o bečanju; Tri senje; Paperkujem senje; Vmiramo sami; Prefletrni cajti. Kratki autoričin životopis. 40 (2017) 1-2, 3-10.

3797 DIJAČKE membe đurđevečkih gimnazijalaca. (V. uvodni tekst Zdravka Seleša str. 55-57.). /Jezičnica kajkaviana/. 45 (2012) 3, 58-64.

3798 DROBNJAK Posavec, Marija. Trclica i facebook. (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za suvremenu kratku kajkavsku prozu). 45 (2012) 4-5, 9-10.

3799 DROBNJAK Posavec, Marija. Leluje bele. (Rad s 9. natječaja Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 47 (2014) 3-4, 24-26.

3800 DROBNJAK Posavec, Marija. Kalnik zdola i zgora.). (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 47 (2014) 5-6, 96-99.

3801 DROBNJAK Posavec, Marija. Črlena kokoš : humoreska. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 48 (2015) 1-2, 21-24.

3802 DROBNJAK Posavec, Marija. Kak je Žiga Troutev videl Evropu. (Izbor s 11 natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj - 2. dio, za kratku kajkavsku prozu). 49 (2016) 1-2, 3-6.

3803 DROBNJAK Posavec, Marija. Koprivnica kak na dlanu. (Rad s 8. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 49 (2016) 1-2, 46-48.

3804 DROBNJAK Posavec, Marija. Segestica, Siscia, Sisak. (Rad s 9. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. 50 (2017) 1-2, 118-121.

3805 DROBNJAK Posavec, Marija. Osekovo pri vodi i gori. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 3-4, 111-116.

3806 DRUŽETA, Marija. U dodiru masline…(Brijunski poliptih). (Rad s 8. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 49 (2016) 1-2, 55-59.

3807 DUJAKOVIĆ, Natalija. Predstavljanje Osnovne škole Ivana Perkovca iz Šenkovca (na 36. Smotri dječjega kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić u Svetom Ivanu Zelini, 2016.). /Mali kaj v Zelini/. 49 (2016) 3-4, 40-42.

3808 FIŠER, Ernest. Neiztolnačno morje vu nami : izbor (autorski i urednički). Pjesme: Zlamenke iliti rieč človečja; 1., 5., 9.; 10.; Znovič; Morje zvun sebe; Čakovečki nocturno; Post scriptum; Prah zemeljski, tenja; Aere perennius; Na križopotju; Ajngelek moj…(Fuga croatica, A.D. 1993.), Drevo kaj nie znalo hmreti; Znam jeno mesto; Dej mi, Božek, iti spati; najemput zaroblen v puščavi sumlji; Ftice horvatske, zahičene; Zvirišča zavičajna; Kmica povsud okoli nas; Zagliblen vu zbilju; Vse ono kaj nemremo zreči. 47 (2014) 3-4, 3-18.

3809 FIŠER, Ernest. Pjesma: Aere perennius. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 13-14.

3810 FIŠER, Ernest. Zvirišča zavičajna : Posvetna pjesma Joži Skoku. /In memoriam – Joža Skok/. 50 (2017) 3-4, 39.

3811 FIŠER, Ernest. Nagrada Katarina Patačić Božici Jelušić za najbolju kajkavsku knjigu objavljenu u 2016. godini. 50 (2017) 3-4, 56-63.

3812 FRČKO, Milan. Očehnjene reči se gnezde. Pjesme: Dva sveta; Akvarel; Selska slika; Čakajući posel; Trtki na duši; Fse stvoreno jempot se zdojde. Pjesme u prozi: Podravina; Pozoj; Dete; Sin. /Suvremena kajkavska književnost/. 44 (2011) 1-2, 3-8.

3813 FRČKO, Milan. Kmični valcer – gruntajuče popevke. Pjesme: Šoderica; Sončani kluči; Ah; Kmični valcer; Chopin; Ftič; Gatre; Senje 2., O!; Sreča; Sonet; Jelenski svati; Vrba opsekača; Šaran; Prekleti; Mustači od inja. (Vidi tekst Davora Šalata, str. 15-19). 46 (2013) 6, 3-14.

3814 FRČKO, Milan. Pjesme: Ti, Skriti biseri. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 16-17.

3815 FUGA Galovichiana : Kajkavski pjesnici Franu Galoviću. (Ivan Goran Kovačić, Grgur Karlovčan, Ivan Horvat Hlebinski, Pajo Kanižaj, Ivica Jembrih Cobovički, Ivan Kutnjak, Ernest Fišer, Željko Bajza, Božica Jelušić, Milan Frčko, Tomislav Ribić, Zdravko Seleš, Željka Cvetković, Denis Peričić, Đurđa Lovrenčić). 47 (2014) 5-6, 3-29.

3816 GAGLIARDI, Vladimiro. Provu na Susak! (Rad s 8. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 49 (2016) 1-2, 37-45.

3817 GODINA RAZUMOV, Ivan. Pjesme: Molitva jenoga Prigorčanca; Pri lesi; Pri zdencu; Dežđ; Da sem kaj. 44 (2011) 1-2, 9-12.

3818 GOLEŠ Glasnović, Biserka. Boje drva i boje sunca. (Rad sa 6. natječaja Kajkavskoga spravišča, Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis, nastavak). 46 (2013) 4-5, 80-84.

3819 GOLEŠ Glasnović, Biserka. Junaci i medenjaci. (Rad s 11. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 5-6, 135-140.

3820 GOLUB, Ivan. Učenjački sijač radosti na zemlji : Homilija / propovijed na sprovodu Jože Skoka. /In memoriam - Joža Skok/. 50 (2017) 3-4, 11- 12.

3821 GREGUR, Marko. Međimurje zibaju zvezde. Pjesme (9 pjesama, bez naslova). 45 (2012) 6, 3-7.

3822 GREGUR, Marko. Baka Slava su bila vmrla. (Kratak izbor iz istoimene rukopisne zbirke). Pjesme: Vmrla je baka Slava; Verestovanje; Sprevod. Autorov životopis. 50 (2017) 1-2, 11-15.

3823 GRIJAK, Cvijeta. Muke majstorove. (Rad s 12 natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 50 (2017) 5-6, 14-16.

3824 HALOVANIĆ, Vladimir. Kostanji. (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za suvremenu kratku kajkavsku prozu). 45 (2012) 4-5, 11-13.

3825 HASNEK, Vinko. Cajtna čkumina. Pjesme: Osamnajstoletešnak; Gda mošt zareže i kostanj zadiši; Tri lete i pol; Vreme leči rane; Zviranjek. 45 (2012) 4-5, 3-6.

3826 HASNEK, Vinko. Pjesma: Novoletešna čestitka za srečne gruntanje. (Izbor s 31. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2012). 45 (2012), 4-5, 41-42.

3827 HASNEK, Vinko. Puspravlanje ljetine. (Izbor s 33. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2014.). 47 (2014) 1-2, 32-33.

3828 HASNEK, Vinko. Pjesma: Pot krej našega groblja. (Izbor s 34. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 36.

3829 HASNEK, Vinko. Pjesme: Vreme leči rane; Jutre vu radosnem mesecu nadeluvanja. (Izbor iz Kiborga Ive Kalinskoga). 51 (2018) 3-4, 16-18.

3830 HORVAT Hlebinski, Ivan. Beli jorgovanek. (30. recital suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić, Sv. Ivan Zelina 2011.). 44 (2011) 5, 23.

3831 HORVAT Hlebinski, Ivan. Pjesma: Nezrečena reč. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 8-10.

3832 HRG, Franjo. Pjesme: Sepasodešnji; Ačina vura; Sonce i ja. /Sjećanje na pjesnika Franju Hrga/. 45 (2012) 1-2, 138-139.

3833 JAČMENICA, Verica. Ne tuj da ne cveteju kupine. Pjesme: Pod bregom sam stala; I kej zate; Nikak nije moči; Čaknje; Gerlice; Večer h kozjaku; Zagorju mojemu; Slak; Šenica; Pitonike; Zvjezde; Da buju kupine cvele; Najemput nekej kakti zakipi; Komorske podne; Tate mojemu. (V. tekst B. Pažur, str. 12.-15.). 46 (2013) 1-2, 16-22.

3834 JAČMENICA, Nada. Mali liječnički putopis. (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za književni putopis). 48 (2015) 1-2, 71-74.

3835 JAGIĆ, Branka. Pjesma: Kak zajnje ljucki mrc. (30. recital suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić, Sv. Ivan Zelina 2011.). 44 (2011) 5, 24-25.

3836 JAGIĆ, Branka. Najdek. (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za suvremenu kratku kajkavsku prozu). 45 (2012) 4-5, 14-16.

3837 JAGIĆ, Branka. Rudnik / Bajer. (Rad sa 9. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 47 (2013) 1-2, 17 – 19.

3838 JAGIĆ, Branka. Pjesma: Droteni prstenec. (Izbor s 33. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2014.). 47

(2014) 1-2, 28.

3839 JAGIĆ, Branka. Biela mefkina : Izbor iz kajkavske poezije. (Posthumno). Pjesme: Skovati rieči; Črna črnina črne; Gumbelijum; Čiste kak prazna nada; Špiera se zbudila; Kinč nebeski; Megla megliena; Zaloužene; Kak zajnje ljucki mrc; Jesenjska megla duše ftaplja; Slatke/slane nepozabljene; Droteni prstenec; Čovek dragi; Zornice / Gibanice. (V. tekst – oproštajno slovo Kalinskoga: Branki Jagić – Nekrolog bez nekrologa, str. 20-21; Biografija B. Jagić. str. 22-23). 48 (2015) 3-4, 3-23.

3840 JELUŠIĆ, Božica. Ftič kesnokrič : Izbor uz autoričinu 60-ljetnicu i 40 godina književnoumjetničkog rada. Pjesme: Oremuš; Sniežno je polje; Fuga Galovichiana; Zorja, ozarenje; Rasip-pisar; Vlečuči preko; Preštrifljenost, zakuzmanost; Drievozov i otpuščanje; Bezglasje, kmičnost; Vrabec na lesi; Fajni dečko, mladoženja; Dugačka zima / Terra Bruegheliana. 44 (2011) 5, 3-13.

3841 JELUŠIĆ, Božica. Pjesma: Potukački nocturno. (30. recital suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić, Sv. Ivan Zelina 2011.). 44 (2011) 5, 19-20.

3842 JELUŠIĆ, Božica. Den gda sem se jako plakala. Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. 45 (2012) 3, 12-15.

3843 JELUŠIĆ, Božica. Češka vrteška : Mali jesenjski hodopis. Kratki životopis. (Hrvatski književni putopis – rad s 5. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor). 45 (2012) 3, 40-48.

3844 JELUŠIĆ, Božica. Sjeverna strana: nebo, zemlja i more : Zabilješke iz Nizozemske. (Rad sa 6. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 46 (2013) 1-2, 36-40.

3845 JELUŠIĆ, Božica. Pjesma: Jurjevdan, zutra. (Izbor s 32. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva "Dragutin Domjanić" – Sv. Ivan Zelina 2013.). 46 (2013) 3, 11.

3846 JELUŠIĆ, Božica. Pjesma: Zdigni me. (Izbor s 33. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin 47 (2014 Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2014.). 47 (2014) 1-2, 29.

3847 JELUŠIĆ, Božica. Pjesma: Galović. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 15-16.

3848 JELUŠIĆ, Božica. Žoti remen. (Rad sa 10. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavsku kratku prozu, nastavak). 47 (2014) 5-6, 30-33.

3849 JELUŠIĆ, Božica. U Stambolu na Bosporu…. (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvat-

ski književni putopis). 47 (2014) 5-6, 83-90.

3850 JELUŠIĆ, Božica. Pjesma: Rusomača. (Izbor s 34. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 33.

3851 JELUŠIĆ, Božica. Pjesnik u Kruškogradu. (Rad s 8. natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor, za hrvatski književni putopis). 48 (2015) 3-4, 111-114.

3852 JELUŠIĆ, Božica. Activa kajkaviana jelusichiana : Izbor uz autoričinu životnu 65-ljetnicu i 45 godina književnoumjetničkog rada. Vitina kućica (Kajkavčice za školarce) - pjesme: Vanjkušek; Ježek; Zima; Ftiči me vole; Sova. Rusomača i druge rime - pjesme: Rusomača, na rusku štimu; Navečer pred veter; Listek zgubleni; Zdigni me!; Rodna hiža, susedovo dete. Prekladanja i preobratve (prijevodi B. Jelušić s njemačkog, engleskog, francuskog poljskog) – pjesme: Gospodar von Ribbeck i njegova hruška; Oscar Wilde: Chanson / Popevka; Jacques Prevert: Ftič; Julian Tuwim: Tanec; Robert Frost: Zastavljanje pri šume vu snežnu večer. Vidi: tekst Emilije Kovač (str. 15-17), tekst Zdravka Seleša (str. 18-21) i autoričin životopis i bibliografiju (str. 22-24). /Activa kajkaviana jelusichiana/. 49 (2016) 3-4, 3-14.

3853 JELUŠIĆ, Božica. Zaspal je… : Posvetna pjesma Joži Skoku. /In memoriam – Joža Skok/. 50 (2017) 3-4, 38-39bibliografiju (str. 22-24). /Activa kajkaviana jelusichiana/ 49 (2016) 3-4, 3-14.

3854 JELUŠIĆ, Božica. Čerešnje, škvorci i žalost nenadana. (Izbor s 12. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 50 (2017) 1-2, 16-18.

3855 JELUŠIĆ, Božica. Ars poetica jelusichiana : Izbor iz kajkavske poezije. Pjesme: Žitek, privitek; Sniežno je polje; Bezglasje, kmičnost; Snežek sipi; Naherenost, nepošemerenost; Navečer pred veter; Dravska uspavanka; Škedenj v duši. (V. tekstove Ernesta Fišera i Lade Španić Žigo, str. 54-63. i Bilješku o autorici, str. 64.). 50 (2017) 3-4, 47-53.

3856 JELUŠIĆ, Božica. Od Barnagora do Zelendvora : Kotrig prvi. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). (Bilješka o autorici). 50 (2017) 3-4, 84-89.

3857 JELUŠIĆ, Božica. Prepisivači i popevači. (Rad s 13. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 51 (2018) 1-2, 35-37.

3858 JELUŠIĆ, Božica. Dvije hrvatske smrti. Pjesme: Velečasni Golubov; Galović, reminiscencija. (U spomen na dvije prerane smrti: Frana Galovića i Ivana Goluba). 51 (2018) 3-4, 5-7.

3859 JELUŠIĆ, Božica. Zreo glas iz mirne pokrajine. Pjesnički portret Mirne We-

ber. (V. izbor pjesama Mirne Weber, st. 17-22.). 51 (2018) 5-6, 14-16.

3860 JELUŠIĆ, Božica. Lednice i Valtice, pod granom jorgovana. (Rad s 11. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 5-6, 120-125.

3861 JEMBRIH Cobovički, Ivica. Lovec Martin Muftek. (Rad s 8. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 46 (2013) 1-2, 31-32.

3862 JEMBRIH Cobovički, Ivica. Žerjavka vu kervi : Sonetni vienec. (15 soneta). 46 (2013) 4-5, 17-24.

3863 JEMBRIH Cobovički, Ivica. Na putu u Donji Vidovec. (Rad sa 6. natječaja Kajkavskoga spravišča, Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis, nastavak). 46 (2013) 4-5, 77-79.

3864 JEMBRIH Cobovički, Ivica. Znad Ararata. (9. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 46 (2013) 6, 27-28.

3865 JEMBRIH Cobovički, Ivica. Znad aparata. (S 9. natječaja Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 47 (2014) 3-4, 29-30.

3866 JEMBRIH Cobovički, Ivica. Pjesma: Tihoča. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 10.

3867 JEMBRIH Cobovički, Ivica. Huncut Lujc-Lojz Kukulja. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 48 (2015) 1-2, 25-28.

3868 JEMBRIH Cobovički, Ivica. Senjava. (Izbor s 11 natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj, 2. dio, za kratku kajkavsku prozu). 49 (2016) 1-2, 13-14.

3869 JEMBRIH Cobovički, Ivica. Od pozabljenja – nikaj. (Izbor s 12. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 49 (2016) 5-6, 22.

3870 JEMBRIH Cobovički, Ivica. Z Indije mujceku Leksiju. (Rad s 9. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. 50 (2017) 1-2, 122-123.

3871 JEMBRIH, Zvjezdana. Oko Ogorja. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Općine Lobor za hrvatski književni putopis). (Bilješka o autoru). 50 (2017) 3-4, 73-76.

3872 JEMBRIH Cobovički, Ivica. Priče z Azije do ognjišča. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 3-4, 130-131.

3873 JEMBRIH, Zvjezdana. Ramljane. (Rad s 11. natječaja Kajkavskog spravišča,

Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 5-6, 116-119.

3874 KALINSKI, Ivo. Radovi s 4. natječaja za hrvatski književni putopis : Riječ-dvije o nagrađenim putopisima i putopiscima. (4. natječaj Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 44 (2011) 1-2, 35-36.

3875 KALINSKI, Ivo. Nekoliko riječi o nagrađenicima 5. natječaja za hrvatski književni putopis. (Hrvatski književni putopis – radovi s 5. Natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor). 45 (2012) 3, 27-29.

3876 KALINSKI, Ivo. Putopisci 6. natječaja za hrvatski književni putopis : O nagrađenim putopisima. (Rad sa 6. Natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 46 (2013) 1-2, 33-35.

3877 KALINSKI, Ivo. Suvremeno kajkavsko pjesništvo – neprijeporan dionik nacionalne kulture. (Iz predgovora zbirci s 32. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva "Dragutin Domjanić" – Sv. Ivan Zelina 2013.). 46 (2013) 3, 16-18.

3878 KALINSKI, Ivo. Sončeke zahaja i svakim novim danom iznova se rađa : Uz 33. smotru dječjega kajkavskoga pjesništva"Dragutin Domjanić" – Sv. Ivan Zelina. (Iz uredničkog predgovora zbirci 33. Smotre Sončeke zahaja). / Tema: Mali kaj v Zelini/. 47 (2014) 1-2, 34-35.

3879 KALINSKI, Ivo. Nekoliko skromnih misli o nagrađenicima 7. putopisnog natječaja. (Radovi sa 7. natječaja Kajkavskoga spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 47 (2014) 3-4, 77-78.

3880 KALINSKI, Ivo. Branki Jagić : Nekrolog bez nekrologa. (v. Izbor iz kajkavske poezije Branke Jagić, str. 3-19; Biografija B. Jagić, str. 22-23). 48 (2015) 3-4, 20-22.

3881 KALINSKI, Ivo. Kako dohvatiti čaroban svijet? (Uz 35. smotru dječjega kajkavskog pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 50-51.

3882 KALINSKI, Ivo. Još o putopisnim nagrađenicima (Uz 9. natječaj Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. (v. str. 105-135). 49 (2016) 5-6, 139-140.

3883 KALINSKI, Ivo. Joža Skok (14.02.1931.-8.09.2017.), hommage. /In memoriam - Joža Skok/. 50 (2017) 3-4, 13-14.

3884 KALINSKI, Ivo. Zapisci o trima putopisima (Z. Jembrih, E. Kovač i R. Brle-

čića). (Uz 10. natječaj Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 50 (2017) 3-4, 100-102.

3885 KALINSKI, Ivo. Kad demoni marširaju! (Tekst); Izbor iz Kiborga, str. 13-18. 51 (2018) 3-4, 15-18.

3886 KANIŽAJ, Pajo. Kajiku, haiku, naiviku… Pjesme: Kajiku; Haiku naiviku; Haiku posvećeniku; Beli jeleni zlatni; Par grama ebigrama; Inicijali iniciraju. Životopis. (v. tekst - Joža Skok: Autentična kerempuhovska optika Kanižajeve kajkavske lirike, str. 7-11). 45 (2012) 3, 3-6.

3887 KANIŽAJ, Pajo. Pjesma: Haiku posvećeniku: Haiku Franiku; Betlehemiku. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 10.

3888 KARLOVČAN, Grgur. Pjesma: Pjesniku prestrelenega srca: Prolog; 1. Pramalet; 2. Leto; 3. Jesen; 4. Zima. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 4-8.

3889 KOLAR Đudajek, Magdalena. Škica za dnevnik. Pjesme: Gutim se, zorana duša; Dime, duha; Hlapec sadi koščicu; Maček; Zibeljka od senje; Da poručim Eriki; Familjarni prekratki cajti; Ovde, denes; Pometena slika. Kratki životopis. /Suvremena kajkavska književnost/. 49 (2016) 1-2, 15-20.

3890 KOLAR, Mario. Škrebetaljka. (9. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 46 (2013) 6, 24-26.

3891 KOLAR, Mario. Fišerove kajkavske luči i kmice. (Ernest Fišer: Machbet na fajruntu: sabrane i nove kajkavske pjesme, 1978.-2013. Priredio Joža Skok, MH, Zagreb, 2013.). 47 (2014) 3-4, 19-23.

3892 KOVAČ, Emilija. Stani mirno, pesma ide! : Ciklus Ftič kesnokrič tanahne rimolovke Božice Jelušić. (Uz autoričinu 60-ljetnicu i 40 godina književno-umjetničkog rada). 44 (2011) 5, 14-15.

3893 KOVAČ, Emilija. Pjesma: S poštovanjem. (30. recital suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić, Sv. Ivan Zelina 2011.). 44 (2011) 5, 22-23.

3894 KOVAČ, Emilija. Slike iz Ozlja i u vezi s njim. (S 4. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 44 (2011) 6, 25- 28.

3895 KOVAČ, Emilija. Pjesma: kajkavljenje in situ (fis-mol). (Izbor s 32. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva "Dragutin Domjanić" – Sv. Ivan Zelina 2013.). 46 (2013) 3, 9-10.

3896 KOVAČ, Emilija. Pjesma: Tve reči, tva vojska. (Izbor s 33. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2014.). 47 (2014) 1-2, 27.

3897 KOVAČ, Emilija. Pjesma. Navdušenje i tomu spodobno. (Izbor s 34. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 37.

3898 KOVAČ, Emilija. Slavljenje, stvaranje i bujanje jezika : Ftič kesnokrič Božice Jelušić. (V. Izbor uz životnu 65-ljetnicu i 45 godina književnoumjetničkog rada B. Jelušić, str. 3-14). /Activa kajkaviana jelusichiana/ 49 (2016) 3-4, 15-17.

3899 KOVAČ, Emilija. Pjesma: Anno domini 2015. (Izbor s 35. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2016.). 49 (2016) 3-4, 27.

3900 KOVAČ, Emilija. U potrazi za svetim zemljama. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). (Bilješka o autorici). 50 (2017) 3-4, 77-83.

3901 KOVAČ, Judita. Zašto još nikada nisam bila u Španjolskoj? (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 3-4, 123-125.

3902 KOVAČ, Zvonko. Črna zemla i kajkavski stilski kompleks u romanima Kristiana Novaka. 51 (2018) 5-6, 5-13.

3903 KOVAČIĆ, Ivan Goran. Pjesma: Prijatelj smrti. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 3-4.

3904 KRALJ, Stjepan. Božji sejn. Pjesme: Bieli danek; Raširi krile; Pobožen; Pre duomu. 44 (2011) 5, 26-28.

3905 KUKIĆ, Tatjana. Njegovanje kajkavskog izričaja u izvannastavnim aktivnostima. (Izbor s 34. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 38-40.

3906 KUTNJAK, Ivan. Woododerine : Fragmenti. (Nagrađeni rad s 4. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis; životopis.). 44 (2011) 1-2, 41-47.

3907 KUTNJAK, Ivan. Pjesma: Nizkopodni mravlejet. (30. recital suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić, Sv. Ivan Zelina 2011.). 44 (2011) 5, 21-22.

3908 KUTNJAK, Ivan. Pjesma: Jura-egzištencijalist. (Nagrada časopisa Kaj; Izbor s 31. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2012.). 45 (2012) 4-5, 32-33.

3909 KUTNJAK, Ivan. Verbum caro sicut vu mese zakoljena. (Izbor s 33. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2014.). 47 (2014) 1-2, 31-32.

3910 KUTNJAK, Ivan. Pjesma: Galovichiana. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 11-13.

3911 KUTNJAK, Ivan. Književni hodoris megjumurski. (Rad s 8. natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor, za hrvatski književni putopis). 48 (2015) 3-4, 115-120.

3912 KUTNJAK, Ivan. Na poceko morja serjajnskoga. (Rad s 9. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. 50 (2017) 1-2, 124-128.

3913 KUTNJAK, Ivan. Naša ovca i njena vuna. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). (Bilješka o autoru). 50 (2017) 3-4, 90-94.

3914 LORKOVIĆ, Hrvoje. Pisma z davnine (ulomak). Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. 45 (2012) 3, 19-22.

3915 LOVRENČIĆ, Đurđa. Pjesma: Zglodani spod imena. (Izbor s 31. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2012). 45 (2012) 4-5, 40.

3916 LOVRENČIĆ, Đurđa. Krug glavatih vjetrenjača, Pag. (Rad sa 6. natječaja Kajkavskoga spravišča, Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis, nastavak). 46 (2013) 4-5, 67-72.

3917 LOVRENČIĆ, Đurđa. Putopis: U potrazi za suhozidom. (Rad sa 7. natječaja Kajkavskoga spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš za hrvatski književni putopis). 47 (2014) 3-4, 79-84.

3918 LOVRENČIĆ, Đurđa. Pjesme: Farbe ranja; Mehke nebe. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 21-22.

3919 LOVRENČIĆ, Đurđa. Pjesma: Vuzel paučine. (Izbor s 34. Recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 34-35.

3920 LOVRENČIĆ, Đurđa. Prek Piclja. (Rad s 8. natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 48 (2015) 5-6, 122-126.

3921 LOVRENČIĆ, Đurđa. Orijentiri. (Rad s 12. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis; Autorov životopis). 51 (2018) 1-2, 112-116.

3922 LJUBIĆ Sammartino, Vesna. Puce. (Rad s 12 natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 50 (2017) 5-6, 6- 8.

3923 MALTAR, Zdenka. U zagrljaju svjetova : Crkve i dvorci Prekmurja. (Nagra-

đeni rad s 4. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge “Franjo Horvat Kiš”, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis; životopis). 44 (2011) 1-2, 48-53.

3924 MALTAR, Zdenka. Pjesma: Pisana, ta žmefka muklina. (30. recital suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić, Sv. Ivan Zelina 2011.). 44 (2011) 5, 20.

3925 MALTAR, Zdenka. Zmed marofskoga i kopjarovoga brega : O špancererima, kačjem pastiru i volovskom sercu. Kratki životopis. (Hrvatski književni putopis – rad s 5. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge “Franjo Horvat Kiš”, Lobor i Općine Lobor). 45 (2012) 3, 35-40.

3926 MALTAR, Zdenka. Pjesma: V hoste biele. (Druga nagrada ocjenjivačkog suda; Izbor s 31. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2012.). 45 (2012) 4-5, 35.

3927 MALTAR, Zdenka. O Dečaku i hrastu. (Rad s 8. Natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 46 (2013) 1-2, 23-26.

3928 MALTAR, Zdenka. Dvije zamrznute slike. (Rad sa 6. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge “Franjo Horvat Kiš”, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 46 (2013) 1-2, 48-54.

3929 MALTAR, Zdenka. Pjesma: Alduvanje ivanjske krijesnice. (Izbor s 32. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva “Dragutin Domjanić” – Sv. Ivan Zelina 2013.). 46 (2013) 3, 8.

3930 MALTAR, Zdenka. Sen je, a pesma ne. Pjesme: Žote joči sohe; I odjenpot nuoč; Mater moli pred svetim kipcima; Modri kak nebo, metulji dva; Okoli treh kraljuv; Sen je, a pesma ne; Za Božić dimo dojti; Čakajući snieg. 46 (2013) 4-5, 11-16.

3931 MALTAR, Zdenka. Pjesma: Jutro, polne, nuoč, nuoč, nuoč. (Izbor s 33. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2014.).47 (2014) 1-2, 23-24.

3932 MALTAR, Zdenka. Pjesma: Rieči od pieska. (Izbor s 34. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 33-34.

3933 MALTAR, Zdenka. Pjesma: Vumetnik riše Jezuša. (Izbor s 35. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2016.). 49 (2016) 3-4, 26.

3934 MALTAR, Zdenka. Tko leti vrijedi, tko vrijedi leti. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 3-4, 105-110.

3935 MAREČIĆ, Biserka. Pjesme: Muočeča čkuomina; Neznane daline. (Nagra-

da za najcjelovitiji ciklus pjesama; Izbor s 31. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2012.). 45 (2012) 4-5, 38.

3936 MAREČIĆ, Biserka. Pjesma: Podivjala senuokuoša. (Izbor s 34. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 29- 30.

3937 MAREČIĆ, Biserka. Pjesma: Podivljala senuokoša. (Izbor iz Kiborga Ive Kalinskoga). 51 (2018) 3-4, 15-16.

3938 MIJOVIĆ Kočan, Stijepo. Vu kaju i ž njim. (Izbor iz autorova kajkavskog i "zagrebačkog" opusa). 48 (2015) 1-2, 3-14.

3939 MIKULEC, Mirjana. Skrivači senj. Pjesme: Pozableno; Pred cirkvom; Na cugu; Moja mati; Skrivači senj; Prava i kriva; Luči i senje; Kratki životopis; Peljaš me za ruku; Kaj vu duši. /Suvremena kajkavska književnost/. 49 (2016) 1-2, 21-27.

3940 NATJEČAJ – PROZA. 8. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku prozu. 44 (2011) 6, 78.

3941 NATJEČAJ – PROZA. Radovi sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. (Autori: Denis Peričić, Lidija Bajuk, Tomislav Ribić). 45 (2012) 1-2, 15-24.

3942 NATJEČAJ – PROZA. Izbor sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. (Autori: Božica Jelušić, Božica Brkan, Hrvoje Lorković, Zlatko Pochobradsky). 45 (2012) 3, 12-26.

3943 NATJEČAJ – PROZA. Radovi sa 7. natječaja (III. dio) Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za suvremenu kratku kajkavsku prozu. (Autori: Željka Cvetković, Marija Drobnjak Posavec, Vladimir Halovanić, Branka Jagić, Slavica Sarkotić). 45 (2012) 4-5, 7-20.

3944 NATJEČAJ – PROZA. 9. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. 45 (2012) 6, 94-95.

3945 NATJEČAJ – PROZA. Izbor radova s 8. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. (Autori: Zdenka Maltar, Božica Brkan, Željka Cvetković, Ivica Jembrih Cobovički). 46 (2013) 1-2, 23-32.

3946 NATJEČAJ – PROZA. 10 natječaj Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. 46 (2013) 6, 20.

3947 NATJEČAJ – PROZA. Izbor s 9. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. (Autori: Božica Brkan, Mario Kolar, Ivica Jembrih Cobovički). 46 (2013) 6, 21-28.

3948 NATJEČAJ – PROZA. S 9. natječaja Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za

kratku kajkavsku prozu. (Autori: Branka Jagić, Željka Cvetković). 47 (2014) 1-2, 17-22.

3949 NATJEČAJ – PROZA. Izbor s 9. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu (nastavak). (Autori: Marija Drobnjak Posavec, Petrana Sabolek, Ivica Jembrih Cobovički). 47 (2014) 3-4, 24-30.

3950 NATJEČAJ – PROZA. S 10. natječaja Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. (Denis Peričić: Grada našega čelnik / Apoteoza). 47 (2014) 3-4, 31-34.

3951 NATJEČAJ – PROZA. Radovi s 10. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu (nastavak). (Autori: Božica Jelušić, Božica Brkan, Milko Valent). 47 (2014) 5-6, 30-39.

3952 NATJEČAJ – PROZA. 11 natječaj Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. 47 (2014) 5-6, 40.

3953 NATJEČAJ – PROZA. Radovi s 10. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. (Autori: Željko Bajza, Željka Cvetković, Marija Drobnjak Posavec, Ivica Jembrih Cobovički). 48 (2015) 1-2, 15-28.

3954 NATJEČAJ – PROZA. Izbor s 11. Natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj (I. dio) za kajkavsku prozu. (Autori tekstova: Denis Peričić, Božica Brkan, Željko Bajza). /Suvremena kratka kajkavska proza/. 48 (2015) 5-6, 19-30.

3955 NATJEČAJ – PROZA. 12. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. 48 (2015) 5-6, 44.

3956 NATJEČAJ- PROZA. Izbor s 11 natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj (2. dio) za kratku kajkavsku prozu. Zastupljeni autori: Marija Drobnjak Posavec, Ivan Pahernik, Ivica Jembrih Cobovički. 49 (2016) 1-2, 4-14.

3957 NATJEČAJ – PROZA. Izbor s 12. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. Radovi: Boris Beck, Denis Peričić, Ivica Jembrih Cobovički. 49 (2016) 5-6, 12-22.

3958 NATJEČAJ – PROZA. 13. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. 49 (2016) 5-6, 52.

3959 NATJEČAJ – PROZA. Izbor (nastavak) s 12. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. (Autori: Božica Jelušić, Željko Bajza, Božica Brkan, Darko Pero Pernjak). 50 (2017) 1-2, 16-28.

3960 NATJEČAJ – PROZA. Radovi s 12 natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. (Zastupljeni autori: Željka Cvetković, Vesna Ljubić, Franjo Cimerman, Petrana Sabolek, Cvijeta Grijak). 50 (2017) 5-6, 3-16.

3961 NATJEČAJ – PROZA. Izbor (I. dio)) s 13. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. (Zastupljeni autori: Denis Peričić, Željka Cvetković, Božica Jelušić, Božica Brkan). 51 (2018) 1-2, 27-40.

3962 NATJEČAJ – PROZA. 14. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavsku kratku prozu. 51 (2018) 1-2, 98.

3963 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi s 4. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis.(Autori: Jozo Vrkić, Ivan Kutnjak, Zdenka Maltar, Tomislav Ribić). 44 (2011) 1-2, 35-58.

3964 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi s 4. hrvatskog književnog putopisa Kajkavskog spravišča, Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor. (Autori: Emilija Kovač: Slike iz Ozlja i u vezi s njim; Đuro Vidmarović: Rovinjske vedute). 44 (2011) 6, 25-33.

3965 NATJEČAJ – PUTOPIS. Natječaj Kajkavskog spravišče, Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za 6. hrvatski književni putopis (propozicije). 44 (2011) 6, 34.

3966 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi s 5. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. (Radovi: Tomislav Marijan Bilosnić, Zdenka Maltar, Božica Jelušić, Jozo Vrkić, Tomislav Marijan Bilosnić; Uvodno slovo: Ivo Kalinski). /Hrvatski književni putopis/. 45 (2012) 3, 27-53.

3967 NATJEČAJ – PUTOPIS. 7. natječaj Kajkavskog spravišča, Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. 45 (2012) 6, 94-95.

3968 NATJEČAJ – PUTOPIS. Putopisci 6. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš" i Općine Lobor za hrvatski književni putopis (Tekst Ive Kalinskoga o nagrađenim putopisima; četiri nagrađena autora: Božica Jelušić, Tomislav Marijan Bilosnić, Jozo Vrkić, Zdenka Maltar; Tekst Igora Šipića o putopisima T. Marijana Bilosnića). 46 (2013) 1-2, 33-58.

3969 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi sa 6. natječaja Kajkavskoga spravišča, Udruge za kulturno stvaralaštvo "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis (nastavak). (Autori: Đurđa Lovrenčić, Radovan Brlečić, Ivica Jembrih Cobovički, Biserka Goleš Glasnović). /Hrvatski književni putopis/. 46 (2013) 4-5, 67-84.

3970 NATJEČAJ – PUTOPIS. 8. natječaj Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. 46 (2013) 6, 20.

3971 NATJEČAJ – PUTOPIS. 9. natječaj Kajkavskog spravišča i Udruge ‘‘Franjo

Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor, za hrvatski književni putopis. 47 (2014) 3-4, 74.

3972 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi sa 7. natječaja Kajkavskoga spravišča i Udruge" Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor, za hrvatski književni putopis. (Autori: Đurđa Lovrenčić, Zlata Bujan Kovačević, Tomislav Marijan Bilosnić, Jozo Vrkić; Uvodni tekst: Uredništvo; Tekst obrazloženja Ive Kalinskoga: Nekoliko skromnih misli o nagrađenicima 7. putopisnog natječaja; Hommage Jozi Vrkiću: Joža Skok i Slobodan Martin Šikić). 47 (2014) 3-4, 75-104.

3973 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi sa 7.natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor, za hrvatski književni putopis (nastavak). (Autori: Božica Jelušić, Denis Peričić, Marija Drobnjak Posavec, Tomislav Šovagović, Božidar Brezinšćak Bagola). 47 (2014) 5-6, 83-105.

3974 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor, za književni putopis. (Autori: Nada Jačmenica, Damir D. Ocvirk, Romana Perković, Domagoj Zovko). 48 (2015) 1-2, 71-88.

3975 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi s 8. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor, za hrvatski književni putopis. (Prvi dio). (Autori; Denis Peričić -tekst i Srećko Lebinec – fotografije, Božica Jelušić, Ivan Kutnjak). 48 (2015) 3-4, 105-120.

3976 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi s 8. natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis (2. dio). (Zastupljeni autori: Tomislav Marijan Bilosnić, Đurđa Lovrenčić, Tomislav Šovagović, Barica Pahić Grobenski). 48 (2015) 5-6, 117-133.

3977 NATJAČAJ – PUTOPIS. 10. natječaj Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis/. 48 (2015) 5-6, 134.

3978 NATJEČAJ – PUTOPIS. Izbor (3. dio) radova s 8. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. (Zastupljeni autori: Vladimiro Gagliardi, Marija Drobnjak Posavec, Radovan Brlečić i Marija Družeta). 49 (2016) 1-2, 37-59.

3979 NATJEČAJ – PUTOPIS. 11. natječaj Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. 49 (20169 5-6, 52.

3980 NATJEČAJ – PUTOPIS. Izbor radova s 9. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. (Zastupljeni autori: Božica Jelušić, Judita Kovač, Daniel Načinović, Igor Šipić, Zdenka Maltar; Kratki životopisi autora; V. popratne tekstove B. Pažur i I. Kalinskog, str. 136-140). 49 (2016) 5-6, 105-135.

3981 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi s 9. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis (2. dio). (Zastupljeni autori: Željko Bajza, Radovan Brlečić, Marija Drobnjak Posavec, Ivica Jembrih Cobovički, Ivan Kutnjak, Barica Pahić Grobenski, Denis Peričić/Anita Peričić, Spomenka Štimec, Nada Vukašinović). 50 (2017) 1-2, 103-147.

3982 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. (Zastupljeni autori: Tomislav Marijan Bilosnić, Emilija Kovač, Zvjezdana Jembrih, Božica Jelušić, Ivan Kutnjak; Tekstovi uz jubilarni 10. natječaj: Božica Pažur, Ivo Kalinski). 50 (2017) 3-4, 65-102.

3983 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. (Autori: Božidar Brezinščak Bagola, Radovan Brlečić, Đurđa Lovrenčić, Denis i Anita Peričić, Igor Šipić). 51 (2018) 1-2, 99-129.

3984 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. (Autori: Zdenka Maltar, Marija Drobnjak Posavec, Spomenka Štimec, Judita Kovač, Tomislav Šovagović, Ivica Jembrih Cobovički). 51 (2018) 3-4, 105-131.

3985 NATJEČAJ – PUTOPIS. Radovi s 11. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. (Autori: Denis Peričić, Tomislav Marijan Bilosnić, Božidar Brezinščak Bagola, Zvjezdana Jembrih, Božica Jelušić, Božica Brkan, Tomislav Šovagović, Biserka Goleš Glasnović.). 51 (2018) 5-6, 101-140.

3986 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. Izbor s 9. natječaja Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH. Radovi učenika: Valentina Šargač, Varaždin; Ana Horvatić, Varaždin; Petra Crnjak, Đurđevec; Mihael Đurin, Marčan; Doroteja Habazin; Sesvete; Dorotea Kovačićek, Zagreb; Elizabeta Mlađenović, Sisak; Tatjana Rogina, Varaždin; Jelena Matečak, Varaždin; Marta Jurinić, Čakovec; Emina Žnidarić, Varaždin; Leon Mlinar, Čabar; Nives Punijan, Čabar; Ivana Pažur, Zabok; Blanka Hlad, Oroslavje; Nikola Mihok, Vrapče; Katarina Janči, Đurđevac; Nikola Tumpak, Sisak; Zrinka Jurec; Nikolina Vodopić, Zagreb; Domagoj Grgurić, Delnice; Laura Hađur Šušković, Zagreb. /Jezičnica kajkaviana/. 44 (2011) 6, 35-56.

3987 NATJEČAJ - SREDNJE ŠKOLE. Izbor s 2. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. Radovi učenika: Ivan Mađerić, Biograd na Moru; Silvija Buvinić, Bol; Anja Deriš, Zagreb; Katarina Dujmović, Vrapče; Nikica Karković, Hvar; Danijela Paškalin, Šibenik. 44 (2011) 6, 57-61.

3988 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. 10. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH. 44 (2011) 6, 62.

3989 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. 3. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za

3990 čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. 44 (2011) 6, 62.

3991 NATJEČAJ - SREDNJE ŠKOLE. 11. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH. 45 (2012) 6, 88.

3992 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. 4. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. 45 (2012) 6, 88.

3993 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. Izbor s 10. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH. Radovi učenika: Valentina Šargač, Breznički Hum; Ivan Mihael Levak, Adamovec; Ana Faltak, Križevci; Ana Kolarić, Varaždin; Marijan Petrinec, Varaždin; Viktorija Žunec, Varaždin; Erika Rupčić, Pitomača; Blanka Hlad, Oroslavje; Iva Tkalčec, Čakovec; Ivana Pažur, Zabok; Petra Crnjak, Đurđevac; Marinela Kotarščak, Varaždin; Dino Ožbolt i Marko Žagar, Čabar; Vesna Mikolčić, Virovitica; Katarina Janči, Đurđevac; Sara Parlaj, Zlatar; Ivana Poldrugač, Sv. Ivan Zelina; Morena Grahovac, Sisak. /Jezičnica kajkaviana/. 46 (2013) 1-2, 59-72.

3994 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. Izbor s 3. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. Radovi učenika: Silvija Buvinić, Bol, Brač; Vesna Vešligaj, Zagreb. /Jezičnica kajkaviana/. 46 (2013) 1-2, 73-76.

3995 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. 11. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH 46 (2013) 3, 44.

3996 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. 4 natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. 46 (2013) 3, 44

3997 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. 12. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH. 46 (2013) 6, 76.

3998 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. 5. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. 46 (2013) 6, 76.

3999 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. Natječaj Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH. Radovi nagrađenih učenika: Kristijan Županić, Medicinska škola Varaždin; Marijana Strupar, Medicinska škola Varaždin; Marta Bašnec Medicinska škola Varaždin; Lea Hlad, Srednja škola Oroslavje; Donateo Sitarić-Knezić, Srednja škola Oroslavje; Adriana Čorba, Strukovna škola Đurđevac; Marko Osrečki, Prirodoslovna škola Prelog; Ana Sakač, Druga gimnazija Varaždin; Josipa Čulinović, Srednja škola Viktorovac, Sisak; Jakov Skok, Gimnazija Čakovec; Lucija Vugrinec, Gimnazija Čakovec; Martin Draganić, Srednja škola Zlatar; Edita Babok, Gimnazija Zabok; Lana Jadan, Graditeljska škola Čakovec; Eva Šimec, Srednja škola Buje. /Jezičnica kajkaviana/. 47 (2014) 1-2, 51-64.

4000 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. Natječaj Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. Radovi nagrađenih učenika: Ariana Paripović, Srednja škola Buje; Ivana Grbac, Srednja škola Buje; Debora Vesnover, Srednja škola Buje; Klara Elezović, Druga gimnazija Split; Klara Elezović, Druga gimnazija Split; Meri Carević, Srednja škola Makarska; Tomislav Mravičić, Srednja škola Makarska; Toni Selaković, Gimnazija Pula; Nensi Matijaš, Gimnazija Pula; Donatela Macan, Gimnazija Pula¸ Luka Sladonja, Gimnazija Pula. /Jezičnica kajkaviana/. 47 (2014) 1-2, 65-72.

4001 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. Dvanaesti natječaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH; Peti natječaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. 47 (2014) 1-2, 96.

4002 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. a) 13. natječaj za kajkavske literarne radove đaka srednjih škola; b) 6. natječaj za čakavske literarne radove učenika srednjih škola. 48 (2015) 1-2, 46.

4003 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. Izabrani radovi s 12. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavske i 5. Natječaja za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. a) Natječaj za kajkavske književne radove - radovi učenika: Katarina Sokolić, Zlatar; Dominik Stanić, Zlatar; Iris Latin, Varaždin; Marijeta Vuk, Varaždin; Tea Furlan, Varaždin; Gordana Valjak, Varaždin; Monika Vuger, Varaždin; Bernardica Kunić, Križevci; Lovro Gmaz, Oroslavje; Lea Jaklenčić, Čakovec; Anica Rumiha, Zabok; Patricia Markač, Đurđevac; Josipa Vugić, Sisak; Petra Tomić,Sisak; Vanessa Abdulahi, Sisak. b) Natječaj za čakavske književne radove - radovi učenika: Dheeba Kožljanin, Pazin; Luka Sladonja, Pula; Robi Cvitić, Pula; Ivana Flego, Buje; Marija Tomičić, Hvar; Katarina Nižetić, Hvar. /Jezičnica kajkaviana/. 48 (2015) 3-4, 75-94.

4004 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. Natječaj časopisa KAJ i Kajkavskoga spravišča: a) 13. natječaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH. b) 6. Natječaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH.

48 (2015) 3-4, 102.

4005 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. a) 13. natječaj Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH; b) 6. natječaj Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. 48 (2015) 5-6, 108.

4006 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. a) Četrnaesti natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH; b) Sedmi natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. 49 (2016) 5-6, 151.

4007 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE RH. Izbor s 13. natječaja Kajkavskog sprvišča i časopisa Kaj za kajkavske i 6. natječaja za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. a) Učenici-autori kajkavskih književnih radova: Gabrijel Krušelj, Zabok; Katarina Jelinek, Đurđevac; Marta Kaloper, Delnice; Petra Kalčić, Delnice; Petra Jantoljak, Križevci; Ivan Raknić, Križevci; Dora Franciska Horvat, Zlatar; Marija Tomorad, Zlatar; Kristina Dolčić, Zlatar; Barbara Tomorad, Zlatar; Ema Agata Šamal, Zagreb; Dea Turk, Čabar; Nensy Tomac, Čabar; Donateo Sitarić-Knezić, Oroslavje; Valentino Mirt, Zagreb; Antonia Furnkranz, Zagreb; Klara Šiško, Sisak; Ema Deumić, Zagreb. b) Učenici-autori čakavskih književnih radova: Dheeba Kožljan, Pazin; Vanesa Aničić, Labin; Mia Vojković, Vis; Iva Brajković, Vis; Bepo Ivčević, Vis; Nina Zuccon, Pula; Marta Paladin, Zagreb. 50 (2017) 1-2, 49-74.

4008 NATJEČAJ- SREDNJE ŠKOLE. a) 14. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH. b) 7. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. 50 (2017) 1-2, 102.

4009 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. a) 15 natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH; b) 8. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. 50 (2017) 5-6, 159.

4010 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE. a) 15 natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavske književne radove učenika srednjih škola RH; b) 8. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. (prva objava u: 5-6/2017, str. 159). 51 (2018) 5-6, 44.

4011 NATJEČAJ – SREDNJE ŠKOLE RH. Izbor s 14. natječaja Kajkavskog sprvišča i časopisa Kaj za kajkavske i 7. natječaja za čakavske književne radove učenika srednjih škola RH. a) Izbor kajkavskih radova srednjoškolaca: Rea Preksavec, Graditeljska škola Čakovec; Ivana Kiščinal, Graditeljska škola Čakovec; Lara Kemec, Graditeljska škola Čakovec; Sara Đurin, Srednja gospodarska škola Križevci; Dunja Kožar, Srednja gospodarska škola Križevci;

Tea Filipan, Srednja gospodarska škola Križevci; Dea Turk, Srednja škola Čabar; Gabrijela Trninić, Ekonomska škola Sisak; Ivona Drobac, Srednja škola Oroslavje; Ema Deumić, Škola za medicinske sestre Vrapče; Petra Halambek, Škola za medicinske sestre Vrapče; Tamara-Ana Krušelj, Gimnazija Čakovec; Silvio Činć, Gimnazija Čakovec; Mihael Pristav, Gimnazija Čakovec; Marta Gluhak, Gimnazija Čakovec; Dora Marković, Srednja škola Delnice; Katarina Jelinek, Gimnazija Đurđevac; Helena Vuković, Medicinska škola Varaždin; Petra Pomper, Medicinska škola Varaždin; Paula Vuksan, Prirodoslovna škola Zagreb; b) Izbor čakavskih radova srednjoškolaca: Hana Jurković, Prirodoslovna škola Zagreb; Lana Kojundžić, Prirodoslovna škola Zagreb; Alison Ivančić, Srednja škola Buje; Rocco Milić, Srednja škola Buje; Lucija Vižintin, Srednja škola Buje; Gaila Bogolin, Srednja škola Buje; Vanessa Buždon, Pazinski kolegij; Lea Bažon, Pazinski kolegij; Marta Glavičić, Pazinski kolegij; Antonela Šain, Pazinski kolegij. 51 (2018) 5-6, 59-82.

4012 NEMEC, Krešimir. Povratak tekstu i kanonu. /Miroslav Šicel: Hrvatski književni retrovizor, Alfa, Zagreb 2011.; uz posljednju objavljenu knjigu M. Šicela. /In memoriam . akademik Miroslav Šicel/. 44 (2011) 6, 21-25.

4013 NEMEC, Krešimir. Pozitivno djelovanje, konstruktivno pisanje. (O 90. obljetnici rođenja i petoj od smrti (Varaždin, 16.08.1926. – Zagreb, 25.11. 2011.). /Hommage Miroslavu Šicelu/. 49 (2016) 5-6, 25-27.

4014 NOVAK, Marija. Čestitke i tenja. Iz kajkavske poezije. Pjesme: Medvena pogača; Ljubaf; Noč; Jesen v protuletjo; Čestitke; Tenja; Zdenec sozi. /In memoriam/. 48 (2015) 5-6, 141-144.

4015 OCVIRK, Damir. D. Biciklom od Vodnjana do Sv. Foške kod Batvača. (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za književni putopis). 48 (2015) 1-2, 75-79.

4016 PAHERNIK, Ivan. Pregradska mast. (Izbor s 11 natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj (2. dio) za kratku kajkavsku prozu; Kratki životopis. 49 (2016) 1-2 7-12.

4017 PAHIĆ Grobenski, Barica. V gluha vuha se zabadav trubi. (V. tekst obrazloženja Stručnog povjerenstva: Nagrada Katarina Patačić Barici Pahić Grobenski, str. 31-32). /Suvremena kajkavska književnost/. 48 (2015) 5-6, 33-34.

4018 PAHIĆ Grobenski, Barica. Prema jugu do Ploča i Trpnja. (Rad s 8. natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 48 (2015) 5-6,130-133.

4019 PAHIĆ Grobenski, Barica. Želimor, Želimer, Želja(po)mor. (Rad s 9. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. 50 (2017) 1-2, 129-134.

4020 PAKRAC, Emil. Pjesma: Zapadni kolodvor. (Izbor s 32. recitala suvreme-

noga kajkavskoga pjesništva "Dragutin Domjanić" – Sv. Ivan Zelina 2013.). 46 (2013) 3, 15.

4021 PAŽUR, Božica. Božica Jelušić – životopisni i stilski naglasci. (Uz autoričinu 60-ljetnicu i 40 godina književnoumjetničkog rada). 44 (2011) 5, 16-18.

4022 PAŽUR, Božica. Hommage akademiku Miroslavu Šicelu – najznačajnijem suvremenom povjesniku hrvatske književnosti. / In memoriam – akademik Miroslav Šicel/. 44 (2011) 6, 9-17

4023 PAŽUR, Božica. Časopis Kaj (1968. – 2013.) – 45-letnica : Hommage Stjepanu Draganiću – pokretaču časopisa Kaj (uz 90. obljetnicu rođenja i 30. obljetnicu smrti). 46 (2013) 1-2, 3-7.

4024 PAŽUR, Božica. Postmoderna kajkavska poezija Verice Jačmenice : Pjesma kao nova ljudskost pod ovim nebom. (V. izbor pjesma V. Jačmenice, str. 16-22). 46 (2013) 1-2, 12-15.

4025 PAŽUR, Božica. Tjeskobe odraslih u dječjoj umjetničkoj skrbi : Osnovne naznake uz 33 mali kaj v Zelini, izvan očekivanog. /Uz 33. zelinsku smotru dječjega kajkavskoga pjesništva "Dragutin Domjanić" (2013.). / Tema: Mali kaj v Zelini/. 47 (2014) 1-2, 50.

4026 PAŽUR, Božica. 35. Mali kaj – veliki projekt u Sv. Ivanu Zelini. (Uz 35. smotru dječjega kajkavskog pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 52.

4027 PAŽUR, Božica. Putovanja domajom, svijetom i jezikom: Uz 8. književni putopis Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor, za hrvatski književni putopis. 48 (2015) 3-4, 103-104.

4028 PAŽUR, Božica. Dječje kajkavsko pjesničko obilje. (Uz 36. smotru dječjega kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić u Svetom Ivanu Zelini, 2016.). / Mali kaj v Zelini/. 49 (2016) 3-4, 43-44.

4029 PAŽUR, Božica. Naglasci uz 9. književni putopis i o laureatima. (Uz 9. natječaj Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis, v. od str. 105-135). 49 (2016) 5-6, 136-138.

4030 PAŽUR, Božica. Nekoliko naznaka u prilog odlikama Kolarove monografije o Kaju i kajkavskoj postmoderni. (Uz knjigu Marija Kolara Između tradicije i subverzije: Časopis Kaj i kajkavska postmoderna, Biblioteka Periodica Croatica, knj.7, Zagreb 2015.). /Časopis Kaj – pedesetletnica/. 50 (2017) 1-2, 47-48.

4031 PAŽUR, Božica. Vječni ogenj rieči Jože Skoka : Inmemorijski zapisci. /In memoriam – Joža Skok/. 50 (2017) 3-4, 3-10.

4032 PAŽUR, Božica. Uz jubilarni, 10. književni putopis : Suvremena afirmacija putopisa i ekokulturni baštinski zagovor. (10. natječaj Kajkavskog spravišča,

Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 50 (2017) 3-4, 95-99.

4033 PAŽUR, Božica. Pedesetletnica : Kaj – časopis za književnost; umjetnost; kulturu (1968.-2018.). (Božica Pažur / Uredništvo). 51 (2018) 1-2, 3-4.

4034 PERIČIĆ, Anita. Varaždin, noćno putovanje: Domopis. (Denis Peričić i Anita Peričić). Rad s 9. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. 50 (2017) 1-2, 135-139.

4035 PERIČIĆ, Anita. Dresden: Eine Oper (Vrijemepis). (Denis Peričić i Anita Peričić). (Rad s 12. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis; Životopisi autora). 51 (2018) 1-2, 117-123.

4036 PERIČIĆ, Denis. Chuck i vrak. Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. 45 (2012) 1-2, 15-18.

4037 PERIČIĆ, Denis. Grada našega čelnik (Apoteoza). (S 10. natječaja Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 47 (2014) 3-4, 31-34.

4038 PERIČIĆ, Denis. Pjesma: Monštrum. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 21.

4039 PERIČIĆ, Denis. Dvijetisućeineke (Hodočašće). (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 47 (2014) 5-6, 91-95.

4040 PERIČIĆ, Denis. Trigrad (Dvigrad-Bisag-Varaždin). Fotografije: Srećko Lebinec. (Rad s 8. natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor, za hrvatski književni putopis). 48 (2015) 3-4, 105-110.

4041 PERIČIĆ, Denis. Črna sila made in Zagorje (Gost 3). (Uz autorov životopis). (Izbor s 11. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 48 (2015) 5-6, 19-22.

4042 PERIČIĆ, Denis. V zdravem telu. (Gost 4). (Izbor s 12. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 49 (2016) 5-6, 18-21.

4043 PERIČIĆ, Denis. Varaždin, noćno putovanje: Domopis. (Denis Peričić i Anita Peričić). Rad s 9. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis. 50 (2017) 1-2, 135-139.

4044 PERIČIĆ, Denis. Joža Skok: Neusporediv proučavatelj i afirmator hrvatske kajkavske i dječje književnosti. /In memoriam – Joža Skok/. 50 (2017) 3-4, 20-27.

4045 PERIČIĆ, Denis. Kako je Nikola Tesla prišel vu Varaždin. (Rad s 13. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 51 (2018) 1-2, 27-31.

4046 PERIČIĆ, Denis. Dresden: Eine Oper (Vrijemepis). (Denis Peričić i Anita Peričić). (Rad s 12. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis; Životopisi autora). 51 (2018) 1-2, 117-123.

4047 PERIČIĆ, Denis. A ja, Sofija / Put bez sna. (Rad s 11. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 5-6, 101-104.

4048 PERKOVIĆ, Romana. Travnik: kotrljanje niz planinu poput ćevapa. (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za književni putopis). 48 (2015) 1-2, 80-82.

4049 PERNJAK, Darko Pero. Ja nisam Dudek. (Izbor s 12. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 50 (2017) 1-2, 26-28.

4050 PETROVIĆ, Stanislav. Grlice sestre z Noine ladje. Pjesme: rojsni dien; ruomarija; grlice so žive; grlica je mrtva; čujem; parke, zaprto; za zelinu; oblaki; pesjovita; denes praznujem. Bilješka o piscu (Uredništvo – B. P.). 45 (2012) 1-2, 3-14.

4051 POCHOBRADSKY, Zlatko. Prejk. Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. 45 (2012) 3, 23-26.

4052 POCHOBRADSKY, Zlatko. Pjesma: Pilen ga ku slejpca. (Izbor s 32. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2013.). 46 (2013) 3, 13.

4053 PODGAJSKI, Vladimir. Ojesma: Kapela vu kljeti. (Izbor s 33. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2014.). 47 (2014) 1-2, 33-34.

4054 POLJANEC, Vladimir. Pjesma: Kouk scalina slana popejfka. / In memoriam/. (Posljednja objavljena pjesma V. Poljanca). 44 (2011) 5, 85.

4055 RADOVANČEVIĆ, Ljubomir. Mlečna mesečina na križajnu: Haiku. /Suvremena kajkavska književnost/. 48 (2015) 5-6, 35-36.

4056 RAŠKAJ Jalšovec, Darko. Pjesma: Nišče te ne duojde h nedelju glet. (Nagrada organizatora Recitala – PUO Sv. Ivan Zelina; Izbor s 31. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2012.). 45 (2012) 4-5, 33-34.

4057 RAŠKAJ Jalšovec, Darko. Pjesma: Domenica, Santa Domenica. (Izbor s 32. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2013). 46 (2013) 3, 14.

4058 RAŠKAJ Jalšovec, Darko. Zemlje stirani. (Izbor s 34. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 35.

4059 RECITAL Sv. Ivan Zelina. Izbor s 30. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2011. (Nagrađeni pjesnici: Božica Jelušić, Zdenka Maltar, Ivan Kutnjak, Emilija Kovač, Ivan Horvat Hlebinski, Branka Jagić). 44 (2011) 5, 19-25.

4060 RECITAL – Izbor s 31. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2012. (Iz recitalne zbirke Narisane življenje, PUO Sv. Ivan Zelina; Zastupljeni pjesnici: Ivan Kutnjak; Darko Raškaj Jalšovec; Tomislav Ribić; Zdenka Maltar; Valentina Šinjori; Biserka Marečić; Božica Brkan; Đurđa Lovrenčić; Slavica Sarkotić; Vinko Hasnek). 45 (2012) 4-5, 32-42.

4061 RECITAL – Izbor s 33. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2014. Iz recitalne zbirke Plava čkomina.. (Zastupljeni pjesnici: Zdenka Maltar; Valentina Šinjori; Emilija Kovač; Branka Jagić; Božica Jelušić; Tomislav Ribić; Ivan Kutnjak; Vinko Hasnek; Vladimir Podgajski, Božica Brkan). 47 (2013) 1-2, 23-36.

4062 RECITAL – Izbor s 32. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2013. ; iz recitalne zbirke Sen je, a pesma ne. (Zastupljeni pjesnici: Velentina Šinjori, Tomislav Ribić, Zdenka Maltar, Emilija Kovač, Božica Jelušić, Anica Cvetnić Dimitrov, Zlatko Pochobradsky, Darko Raškaj Jalšovec, Emil Pakrac; Popratni tekst: dr. Ivo Kalinski). 46 (2013) 3, 3-15.

4063 RECITAL – Izbor s 34. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015. Zastupljeni pjesnici: Božica Brkan, Valentina Šinjori, Biserka Marečić, Tomislav Ribić, Slavica Sarkotić, Božica Jelušić, Zdenka Maltar, Đurđa Lovrenčić, Darko Raškaj Jalšovec, Vinko Hasnek, Emilija Kovač. 48 (2015) 1-2, 27-37.

4064 RECITAL– Izbor s 35. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2016. (Željka Cvetković, Zdenka Maltar, Emilija Kovač, Željko Bajza.). 49 (2016) 3-4, 25-28.

4065 RIBIĆ, Tomislav. Novi, nori svet : 1. del. (Nagrađeni rad s 4. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis; životopis). 44 (2011) 1-2, 54-58.

4066 RIBIĆ, Tomislav. Vučica. Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu. 45 (2012) 1-2, 23-24.

4067 RIBIĆ, Tomislav. Pjesma: Sen. (Treća nagrada ocjenjivačkog suda; Izbor s 31. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv.

Ivan Zelina 2012). 45 (2012) 4-5, 34.

4068 RIBIĆ, Tomislav. Pjesma: Z Gazophylaciuma. (Izbor s 32. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva "Dragutin Domjanić" – Sv. Ivan Zelina 2013.). 46 (2013) 3, 7.

4069 RIBIĆ, Tomislav.Pjesme: Plava čkomina; Kipec vu iskanju žitka. (Izbor s 33. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2014.). 47 (2014) 1-2, 30-31.

4070 RIBIĆ, Tomislav. Pjesme: Ftice Galovičeve; Klub 27. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914)). 47 (2014) 5-6, 17-18.

4071 RIBIĆ, Tomislav. Pjesma: Insomnia. (Izbor s 34. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 30-31.

4072 RIBIĆ, Tomislav. Onaj kaj tanca z vustima punim glagolof. Pjesme: Exodus; Exodus II.; Exodus III., Exodus IV.; Onaj kaj tanca z vustima punim glagolof; Slike z zvezdanih kolodvora; Se je blek; Žitek i smrt; Hudi; Zapisi o betegi; Slika ženske vu polu lavande. (Kratki životopis). 39 (2016) 5-6, 3-11.

4073 ROŠČIĆ, Marija. Bibliografija radova akademika Miroslava Šicela objavljenih u časopisu Kaj i bibliotekama Kajkavskoga spravišča. /In memoriam – akademik Miroslav Šicel/. 44 (2011) 6, 18-20.

4074 ROŠČIĆ Paro, Marija. Stjepan Draganić – bibliografski podaci. (Iz Bibliografije časopisa Kaj 1968-2010.). 46 (2013) 1-2, 8-11.

4075 ROŠČIĆ Paro, Marija. Bibliografija radova Jože Skoka objavljenih u časopisu Kaj (1969.-2017.). /In memoriam – Joža Skok/. 50 (2017) 3-4, 41-46.

4076 SABOLEK, Petrana. Korekova Eva. (S 9. natječaja Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 47 (2014) 3-4, 27-28.

4077 SABOLEK, Petrana. Duša hiže. (Rad s 12 natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kratku kajkavsku prozu). 50 (2017) 5-6, 11-13.

4078 SARKOTIĆ, Slavica. Božičini tulipani. (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za suvremenu kratku kajkavsku prozu). 45 (2012) 4-5, 17-20.

4079 SARKOTIĆ, Slavica. Pjesma: V reč me pretoči. (Izbor s 31. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2012). 45 (2012), 4-5, 40-41.

4080 SARKOTIĆ, Slavica. Pjesma: I balkoni stari i konci šari i paper format A4. (Izbor s 34. Recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 31-32.

4081 SELEŠ, ZDRAVKO. Kak preađa kajkavska slava Đure Rašana : Što/gdo je

Đuro Rašan? 44 (2011) 1-2, 13-20.

4082 SELEŠ, Zdravko. Kako su nastale Dijačke membe đurđevečkih gimnazijalaca. (V. str. 58-64). /Jezičnica kajkaviana/. 45 (2012) 3, 55-57.

4083 SELEŠ, Zdravko. Pjesme: Franu, o 80-letnici smrti (1994.); Franu, kostajn. (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 19-20.

4084 SELEŠ, Zdravko. Galović i zađne stvari ili antiteza sviju prolaznosti. (Ulomak iz istoimene autorove knjige). (Fuga Galovichiana - kajkavski pjesnici Franu Galoviću, 1887.-1914.). 47 (2014) 5-6, 23-29.

4085 SELEŠ, Zdravko. Poezija je sve i iznad svega : Popratnjak iliti spomenek o poeziji. (Razgovor s Božicom Jelušić). (V. Izbor uz životnu 65-ljetnicu i 45 godina književnoumjetničkog rada B. Jelušić, str. 3-14). /Activa kajkaviana jelusichiana/ 49 (2016) 3-4, 18-21.

4086 SKOK, Joža. In memoriam uglednom akademiku i dugogodišnjem predsjedniku Kajkavskoga spravišča – Miroslavu Šicelu (1926.-2011). /In memoriam – akademik Miroslav Šicel/. 44 (2011) 6, 3-8.

4087 SKOK, Joža. Autentična kerempuhovska optika Kanižajeve kajkavske lirike. (V. ciklus pjesama P. Kanižaja: Kajiku, haiku, naiviku…, str. 3-6.; preuzeto iz: Pogovor zbirci P. Kanižaja I onda neš pil, 1995.; Ignis verbi kajkavicae, Kajkavsko spravišče, 2007.). 45 (2012) 3, 7-11.

4088 SKOK, Joža. Ulamino pjesničko otkrivanje i bilježenje znakova vremena. (Iz pogovora zbirci "Kumrovečke kesne kmične vure", Hrvatska udruga "Muži zagorskoga srca"- Ogranak MH Klanjec, 2012.). (V. pjesme D. Ulame, str. 14-16). 45 (2012) 6, 8-14.

4089 SKOK, Joža. Hommage Jozi Vrkiću. (U sklopu programa 7. hrvatskog književnog putopisa u Loboru, listopad 2013.). 47 (2014) 3-4, 102.103.

4090 SKOK, Joža. Zlatan jubilej zlatarskoga Zbora malih pjesnika. (Uz 40. Zbor malih pjesnika, 2009.). /Dječje kajkavsko pjesništvo/. 48 (2015) 1-2, 43-45.

4091 SKOK, Joža. Uz prvu knjigu Zvonarove Povijesti kajkavske usmene književnosti./Književne korelacije/. 48 (2015) 5-6, 37-43.

4092 SKOK, Joža. Prijateljski oproštajni hommage akademiku Miroslavu Šicelu. (O 90. obljetnici rođenja i petoj od smrti (Varaždin, 16.08.1926. – Zagreb, 25.11. 2011.). 49 (2016) 5-6, 28-32.

4093 SKOK, Joža. Značajna i dragocjena monografska biografija časopisa Kaj. (Uz knjigu Marija Kolara Između tradicije i subverzije: Časopis Kaj i kajkavska postmoderna, Biblioteka Periodica Croatica, knj.7, Zagreb 2015.). / Časopis Kaj – pedesetletnica/. 50 (2017) 1-2, 43-46.

4094 SKOK, Joža. V. tekstove 11 autora (v. str. 3-46.). /In memoriam – Joža Skok/. 50 (2017) 3-4, 3-44.

4095 SMOTRA – Izbor s 32. smotre dječjega kajkavskoga pjesništva "Dragutin Domjanić" – Sv. Ivan Zelina 2012. Pjesme učenika osnovnih škola: Hana Beloša, Novi Marof; Ana Sakač Ljubeščica; Valentina Vrtarić, Klanjec; Patrik Škrbec, Šenkovec; Lara Ljubas, Zagreb; Leona Roginek, Breznički Hum; Darija Posavec, Kamenica; Natalija Grden, Donja Stubica. 45 (2012) 4-5, 43-50.

4096 SMOTRA - 33. smotra dječjega kajkavskoga pjesništva – Sv. Ivan Zelina 2013. : Izbor (Mateja Lisak, O.Š. Marija Bistrica; Paula Matole, O.Š. Vidovec; Lovro Zenko, O.Š. Soblinec - PŠ Adamovec; Patrik Kovač, O.Š. Čabar; Donateo Sitarić-Knezić , O.Š. Oroslavje; Jan Kocet, O.Š. Čabar; Vjekoslava Petrić, O.Š. Ludbreg; Paola Benković, O.Š. D. Tadijanovića, Zagreb; Lorena Lazarin, O.Š. Donja Zelina; Stjepan Lazarin, O.Š. D. Domjanića Sv. Ivan Zelina; Klara Ivanek, O.Š. Ljubeščica). /Tema: Mali kaj v Zelini/. 47 (2014) 1-2, 39-46.

4097 SMOTRA – s 35. Smotre dječjega kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić - Sv. Ivan Zelina, 2015. Izbor pjesama đaka O.Š.: Tin Petreković, OŠ Sv. Križ, Začretje; Patricija Požgaj, OŠ Sveti Ilija; Franka Jerbić, OŠ Ludbreg; Lorena Friščić, OŠ Legrad; Sofija pandur, OŠ Donji Kraljevec; Simon Malnar, PŠ Prezid; Mihaela Mikulić, OŠ Podturen; Manuela Mašić, OŠ Vidovec; Martin Kos, OŠ Ozalj; Janja Conjar, OŠ Čakovec; Rajna Landripet, OŠ Donja Stubica: Marija Miketić, OŠ Marija Bistrica. 48 (2015) 3-4, 41-49.

4098 SMOTRA – Izbor s 36. smotre dječjega kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sveti Ivan Zelina, 2016. (Pjesme preuzete iz zbirke Črlene čizmice 36. Smotre). Đaci autori: Helena Dolovčak, OŠ Petrovsko; Karlo Mady, OŠ Šenkovec; Mirela Šargač, OŠ Novi Marof; Lana Zbašnik, OŠ Čabar; Dora Fažon, OŠ Šenkovec; Ema Fruk, OŠ Božjakovina; Franciska Kapitanić, OŠ Molve; Erik Krčmar, OŠ Mala Subotica; Jana Krušelj, OŠ Bedekovčina; Ava Magdić, OŠ Koprivnica; Ema Matoš, OŠ Zagreb; Klara Požgaj, OŠ Sveti Ilija; Lea Andrašek, OŠ Breznički Hum; Tamara Ožvald, OŠ Zlatar. /Mali kaj v Zelini/. 49 (2016) 3-4, 25-39.

4099 SMOTRA. Izbor s 37. dječjega kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sveti Ivan Zelina, 2017. Pjesme učenika OŠ preuzete iz zbirke Da je meni drevo biti 37. Smotre. (Učenici-autori: Karla Bartolec, OŠ Novi Marof; Klaudia Bedeković, OŠ Velika Mlaka; Ana Pintarić, OŠ Sveti Ilija; Klara Cvetković, OŠ Gornje Vrapče – Zagreb; Klara Šarlog, OŠ Klanjec; Tea Kocman, OŠ Budinščina; Magdalena Blagec, OŠ Donja Stubica; Simon Hrvoić, OŠ Visoko; Ivan Kovačić, OŠ Koprivnički Ivanec; Laura Vukešin, OŠ Petrijanec; Mario Maćešić, OŠ Vojnić). 50 (2017) 5-6, 17-24.

4100 ŠALAT, Davor. Frčkov kajkavski autoportret. (Vidi pjesme Milana Frčka,

str. 3-14.). 46 (2013) 6, 15-19.

4101 ŠIKIĆ, Slobodan Martin. U slavu Joze! (U povodu smrti Joze Vrkića). 47 (2014) 3-4, 104.

4102 ŠIMUDVARAC, Mario. Gorenje u koncentričnim krugovima: Motiv vatre u romanu U registraturi Ante Kovačića. /Književne korelacije/. 48 (2015) 3-4, 95-101.

4103 ŠINJORI, Valentina. Pjesma: Vu centrumu cveta. (Prva nagrada ocjenjivačkog suda i nagrada publike u dvorani Kraluš POU Sv. Ivan Zelina; Izbor s 31. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2012). 45 (2012) 4-5, 35-37.

4104 ŠINJORI, Valentina. Pjesme: Popefka pijofka; Jeziku spoda kameja na kameju; Nostalgiji veli se domotoužje; Requiem za zimu i laj(kaj) na protuletje. (Izbor s 32. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2013.). 46 (2013) 3, 3-6.

4105 ŠINJORI, Valentina. Pjesma: Presečke pralje. (Izbor s 33. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2014.). 47 (2014) 1-2, 24 - 26.

4106 ŠINJORI, Valentina. Pjesma: Den treči, a lepote jalove drugi den. (Nagrada za cjeloviti pjesnički ciklus i nagrada slušatelja Recitala). (Izbor s 34. recitala suvremenoga kajkavskoga pjesništva Dragutin Domjanić – Sv. Ivan Zelina 2015). 48 (2015) 3-4, 28-29.

4107 ŠINJORI, Valentina. Den prvi zajnega harca. Pjesme: Zemlica magnetica est, sončeko vusevlekač; Mi&Oni; Orionova zakletva; Ancile klučarice; One kaj pišeju nekrolog za kajkavske cvrčke i zelene kobilice; 1909.-2001. (Jošče traje grdi sen); Črno-beli svet; Den prvi zajnega harca; Den drugi, a pervi lepote jalove; Den peti, a četrti lepote jalove, gda čuje se lipa vu zraku; Den šesti, a kaže se da bi pravu lepotu z lanca pustili. (Popraćeno kratkom biografijom). /Suvremena kajkavska književnost./. 48 (2015), 5-6, 3-18.

4108 ŠIPIĆ, Igor. Benediktinac u jakoj utakmici s prostorom i vremenom : Putopisi Tomislava Marijana Bilosnića - na tragu nagrada Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj. (Radovi sa 6. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 46 (2013) 1-2, 55-58.

4109 ŠIPIĆ, Igor. Geografijom ljubavi – moj prijatelj dinosaur. (Rad s 12. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis; Autorov životopis). 51 (2018) 1-2, 124-129.

4110 ŠOVAGOVIĆ, Tomislav. U potrazi za prvim otisnutim slovima (Kosinjskom dolinom, 2013.). (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 47

(2014) 5-6, 100-103.

4111 ŠOVAGOVIĆ, Tomislav. Oko Matoša. (Rad s 8. natječaja Kajkavskog spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 48 (2015) 5-6, 127-129.

4112 ŠOVAGOVIĆ, Tomislav. Kraljevstvo za Bljesak. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 3-4, 126-129.

4113 ŠOVAGOVIĆ, Tomislav. Nebesko čistilište zemaljskom prugom. (Rad s 11. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 5-6, 130-134.

4114 ŠTIMEC, Spomenka. Japansko putovanje Bosnom i Hercegovinom. (Rad s 9. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 50 (2017) 1-2, 140-44.

4115 ŠTIMEC, Spomenka. Mače finog roda na putovnju od Hrašćine do Starog Golubovca. (Rad s 10. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor, i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 51 (2018) 3-4, 117-122.

4116 ULAMA, Drago. Pjesme: Beli golobi; Oči v oči; So me lovili; Bregi nad bregi; Žalosten sem. (V. tekst Jože Skoka o Ulaminu pjesništvu, str. 8-14). 45 (2012) 6, 14-16.

4117 UREDNIŠTVO. Hommage akademiku Miroslavu Šicelu – O 90. obljetnici rođenja i petoj od smrti (Varaždin, 16.08.1926. – Zagreb, 25.11. 2011.). (V. tekstove Krešimira Nemeca, Jože Skoka i Životopis M. Šicela, str. 25-34). 49 (2016) 5-6, 23-24.

4118 VALENT, Milko. Ja sem ja! (Rad s 10. Natječaja Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za kajkavsku kratku prozu, nastavak). 47 (2014) 5-6, 38-40.

4119 VIDMAROVIĆ, Đuro. Rovinjske vedute (ulomci). S 4. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 44 (2011) 6, 29-33.

4120 VRKIĆ, Jozo. Kobni Olib. (Nagrađeni rad s 4. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis; životopis). 44 (2011) 1-2, 37-40.

4121 VRKIĆ, Jozo. Podno zmijskog brda. Kratki životopis. (Hrvatski književni putopis – rad s 5. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor). 45 (2012) 3, 49-52.

4122 VRKIĆ, Jozo. Grobna Silba. (Rad sa 6. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge "Franjo Horvat Kiš", Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 46 (2013) 1-2, 45-47.

4123 VRKIĆ, Jozo. Putopis: Putopisne crtice s Paga. (Posthumno). (Rad sa 7. natječaja Kajkavskoga spravišča i Udruge Franjo Horvat Kiš za hrvatski književni putopis). 47 (2014) 3-4, 98-101.

4124 VUKAŠINOVIĆ, Nada. Sovu nisam našla. (Rad s 9. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor za hrvatski književni putopis). 50 (2017) 1-2, 145-147.

4125 WEBER, Mirna. Jezušova hiža. Pjesme: Prizivane duhov; Lovorove soze; Pogled čez preju; Snežni svati; Ženski glas; Beli je maček vre sloboda sama; Držimo se za roke; Jezušova hiža, 51 (2018) 5-6, 17-22.

4126 ZBOR malih pjesnika Zlatar. Uz 45. godina kajkavskoga dječjega stvaralaštva. Izbor prigodnih tekstova: Gordana Valjak, Željka Horvat-Vukelja. a) Izbor s 45. Zbora malih pjesnika (2014.): Lovro Posel, OŠ Sv. Martin na Muri; Mauro Janušić, OŠ Šenkovec; Kristina Kranjčec, OŠ Radoboj. b) Izbor s 44. Zbora malih pjesnika (2013.): Lorena Jurec, OŠ Zlatar; Maja Duktaj, OŠ Budinščina; Anamarija Podobnik, OŠ Ravna Gora; Ana Krhač, OŠ Šenkovec; Nikola Nežić, OŠ Soblinec; Katja Premuš, OŠ Šenkovec – PŠ Mačkovec; Lara Ljubas, OŠ D. Tadijanovića, Zagreb. c) 42. Zbor malih pjesnika (2011.): Tihana Pušec, OŠ Donj Stubica. d) 41. Zbor malih pjesnika: Donateo Sitarić-Knezić, OŠ Oroslavje; Tomislav Kuhar, OŠ Šenkovec – PŠ Mačkovec. e) 40 Zbor malih pjesnika (2009.): Marija Tomas, OŠ Šenkovec. /Dječje kajkavsko pjesništvo/. 48 (2015) 1-2, 29-42.

4127 ZOVKO, Domagoj. Sinjskoj Gospi od Berinovca i nazad. (Rad sa 7. natječaja Kajkavskog spravišča, Udruge Franjo Horvat Kiš, Lobor i Općine Lobor, za književni putopis). 48 (2015) 1-2, 83-88.

4128 ZVONAR, Ivan. Varaždinsko književno-znanstvena trilogija Jože Skoka. (Garestinski hortus verbi, Tonimir, Varaždinske Toplice 2012). 46 (2013) 4-5, 3-10.

4129 ZVONAR, Ivan. Prisjećanja na druženje i suradnju s Jožom Skokom. (Autobiografska crtica). /In memoriam – Joža Skok/. 50 (2017) 3-4, 31-34.

4130 ŽIGO Španić, Lada. Jožini raskošni plodovi na velikom stablu znanja. /In memoriam – Joža Skok/. 50 (2017) 3-4, 15-19.

4131 ŽIGO Španić, Lada. Estetika koja ne podilazi nikomu! (Uz pet knjiga izbranih djela Božice Jelušić). 50 (2017) 3-4, 56-63.

4132 ŽIGO Španić, Lada. Uz knjigu Ive Kalinskoga – duše otjeruju invaziju kiborga! (Ivo Kalinski: Kiborg kao emotivni alien (II. dio), Pučko otvoreno učilište Sv. Ivan Zelina, 2018.). 51 (2018) 3-4, 8-12.

4133 ŽORŽ, Ingrid. Učiteljice, da ponovimo što ste danas naučili! : Uz 33. zelinsku smotru dječjega kajkavskoga pjesništva - iz učiteljske prakse u čabarskom kraju. /Tema: Mali kaj v Zelini/. 47 (2014) 1-2, 47-49.

STARIJA HRVATSKA / KAJKAVSKA KNJIŽEVNOST/ BAŠTINA
(2011. – 2018.)

4134 BECK, Boris. Arfa Davidova Antuna Vranića. (Boris Beck i Danijel Berković). (V. dio Vranićeve Arfe Davidove i Glosar, str 66-80.). 50 (2017) 5-6, 63-66.

4135 BECK, Boris. Glosar uz Vranićve prijevodne psalme Arfa Davidova. (V. tekstove str. 63-77.). 50 (2017) 5-6, 78-80.

4136 BERKOVIĆ, Danijel. Arfa Davidova Antuna Vranića. (Boris Beck i Danijel Berković). (V. dio Vranićeve Arfe Davidove i Glosar, str 66-80.). 50 (2017) 5-6, 63-66.

4137 BRLIĆ, Ivan. Građa o Stanku Vrazu iz Štajerskog zemaljskog arhiva u Grazu. /Književnopovijesne korelacije/. 47 (2014) 1-2, 73-95.

4138 BUDIŠĆAK, Vanja. Pesme horvatske Katarine Patačić : "Rokoko na domače". 46 (2013) 4-5, 39-65.

4139 BUDIŠĆK, Vanja. Treće Vitezovićewvo izdanje Odiljenja sigetskog (1695.). 49 (2016) 5-6, 82-104.

4140 ČANIĆ, Dubravka. Karlovački časopis Svjetlo. /Književnopovijesne teme/. 51 (2018) 1-2, 83-97.

4141 JEMBRIH, Alojz. Vidi: O znanstvenom radu A. Jembriha. Tekst: Ivan Zvonar; Marija Roščić Paro (Bibliografija radova objavljenih u časopisu Kaj i izdanjima Kajkavskoga spravišča); Životopis A. Jembriha. 50 (2017) 5-6, 25-62.

4142 JEMBRIH, Alojz. Gramatičko nazivlje i leksička polivalencija u Mikloušićevu Syllabusu (1817.). (Posvećeno 250. Obljetnici Mikloušićeva rođenja). 31 (2018) 1-2, 41-54.

4143 KOSIĆ, Ivan. Bibliotheca Zriniana. /Iz hrvatske knjižne baštine/. 45 (2012) 4-5, 51-79.

4144 PAJUR, Franjo. Ozaljsko jezično-književni krug ili zrinsko-frankopanski književni krug./Književnojezične korelacije/. 47 (2014) 3-4, 55-68.

4145 PAJUR, Franjo. Hilarion Gašparoti – posljednji kajkavski barokni pripovjedač. 51 (2018) 5-6, 23-43.

4146 POTOČNJAK, Saša. Anonimna kajkavska adaptacija Poslenovich y nyegovi szini. 44 (2011) 1-2, 21-33.

4147 ROŠČIĆ Paro, Marija. Bibliografija radova Alojza Jembriha objavljenih u časopisu Kaj i izdanjima Kajkavskoga spravišča. 50 (2017) 5-6, 59-62.

4148 SKOK, Joža. Originalna i vrstna Zvonarova književnoznanstvena biografija Vinka Žganca. (Ivan Zvonar: Pregled povijesti kajkavske usmene književnosti, II. dio, Hrvatska udruga Muži zagorskoga srca, Zabok, 2016.). /Književne korelacije/. 49 (2016) 5-6, 53-56.

4149 VEGH, Željko. Vitezovi Hilariona Gašparotija : Uz 300. obljetnicu rođenja Hilariona Gašparotija (1714.-1762.). 47 (2014) 3-4, 39-53.

4150 VRANIĆ, Antun. Arfa Davidova (dio). (Pretisak, izbor i transkripcija: Boris Beck, Danijel Berković; v. tekst B. Beck i D. Berkovića, str. 63-66.). 50 (2017) 5-6, 66 -77.

4151 ZVONAR, Ivan. Tragom kajkavskih pretisaka : Objavljen prvi pretisak Nestrančnog vezdašnjega tabora ispisavanja Gregura Kapucina. 44 (2011) 6, 63-77.

4152 ZVONAR, Ivan. Sigetska tragedija u očima jednog komornika i jednog vojnika : U povodu 450. obljetnice opsade i pada Sigeta. 49 (2016) 5-5, 57-82.

4153 ZVONAR, Ivan Povijesni zaokret u proučavanju starije kajkavske književnosti. (S posebnim obzirom na znanstveni rad Alojza Jembriha – uz životnu mu 70-letnicu). 50 (2017) 5-6, 25-58.

KAJKAVSKI JEZIK I JEZIKOSLOVLJE / JEZIČNICA KAJKAVIANA
(2011. – 2018.)

4154 ASIĆ Klobučar, Đurđica. Kupjački govor (II.) : Morfološke osobitosti. (Popraćeno Rječnikom). /Goranska kajkavština/. 44 (2011) 1-2, 59-90.

4155 ASIĆ Klobučar, Đurđica. Kupjački govor (III.) : Prilozi. (Rječnik). /Jezičnica kajkaviana/. 48 (2015) 1-2, 47-60.

4156 BELOVIĆ, Stjepan. Dopune Rječniku Svetog Đurđa (Rječniku ludbreške Podravine). Stjepan Belović i Đuro Blažeka. /Jezičnica kajkaviana/. 47 (2014) 5-6, 41-65.

4157 BLAŽEKA, Đuro. Dopune Rječniku Svetog Đurđa (Rječniku ludbreške Podravine). Stjepan Belović i Đuro Blažeka. /Jezičnica kajkaviana/. 47 (2014) 5-6, 41-65.

4158 BRGLES, Branimir. Kratki uvod u kasnosrednjovjekovnu zagrebačku toponimiju. /Zagrebačke teme/. 51 (2018) 5-6, 45-58.

4159 CELINIĆ, Anita. Govor Gornje Bistre i bistranskog kraja. /Jezičnica kajkaviana/. 44 (2011) 5, 29-44.

4160 CELINIĆ, Anita. Govor Moravča. /Jezičnica kajkaviana/. 49 (2016) 3-4, 45-69.

4161 DONČEC, Akoš Anton. Megyimurszki-szlovenszki – nevjerojatna sudbina "međimurskoga jezika. /Jezičnica kajkaviana/. 51 (2018) 1-2, 55-82.

4162 JEMBRIH, Alojz. Pogodbe na kajkavskom jeziku iz 17. stoljeća za izvođenje radova u isusovačkoj crkvi sv. Katarine na Griču. /Kajkavske jezične korelacije/. 51 (2018) 3-4, 19-35.

4163 KLINČIĆ Ivana. Kongruentna (sročna) dvojina u kajkavskom književnom jeziku 16., 17. i 18. stoljeća. (Boris Kuzmić i Ivana Klinčić). 49 (2016) 1-2, 29-36.

4164 KUZMIĆ, Boris. Dvojina u glagola u kajkavskome književnom jeziku 17. i 18. stoljeća. /Jezičnica kajkaviana/. 45 (2012) 4-5, 81-88.

4165 KUZMIĆ, Boris. Kongruentna (sročna) dvojina u kajkavskome književnom jeziku 16., 17. i 18. stoljeća. (Boris Kuzmić i Ivana Klinčić). / Jezičnica kajkaviana/. 49 (2016) 1-2, 29- 36.

4166 KUZMIĆ, Boris. O jeziku kajkavskoga pjesništva Đurđe Jandriš-Parać. / Kajkavske jezične korelacije/. 51 (2018) 3-4, 47-58.

4167 LONČARIĆ, Mijo. Dijalektološki naglasci uz noviju podravsku kajkavsku književnost. (Mijo Lončarić i Jela Maresić). /Književno-jezične korelacije/. 50 (2017) 1-2, 29-42.

4168 MARESIĆ, Jela. Dijalektološki naglasci uz noviju podravsku kajkavsku književnost. (Mijo Lončarić i Jela Maresić). /Književno-jezične korelacije/. 50 (2017) 1-2, 29-42.

4169 MIHOLEK, Vladimir. Etiološki osvrt na neke izvorne đurđevečke frazeme. /Jezičnica kajkaviana/. 46 (2013) 6, 29-42.

4170 NATJEČAJ - KAJKAVSKI GOVORI. 10. natječaj Kajkavskoga spravišča za istraživanje i opis kajkavskih govora. 45 (2012) 1-2, 60.

4171 NATJEČAJ - KAJKAVSKI GOVORI. 10 natječaj za istraživanja i opis kajkavskih govora. 45 (2012) 3, 54.

4172 NATJEČAJ – KAJKAVSKI GOVORI. 10. natječaj Kajkavskoga spravišča za istraživanje i opis kajkavskih govora. 45 (2012) 4-5, 80.

4173 NATJEČAJ. – KAJKAVSKI GOVORI. 11. natječaj časopisa Kaj i Kajkavskoga spravišča za stručne radove s područja dijalektološke obrade i opisa hrvatskokajkavskih organskih idioma (nedovoljno, ili sasvim neistraženih kajkavskih lokalnih govora. 46 (2013) 1-2, 108.

4174 NATJEČAJ – KAJKAVSKI GOVORI. 11. natječaj za stručne radove, dijalektološku obradu i opis hrvatskokajkavskih organskih idioma. 46 (2013) 4-5, 66.

4175 NATJEČAJ – KAJKAVSKI GOVORI. 12 natječaj Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za stručne radove / dijalektološku obradu i opis hrvatskokajkavskih organskih idioma. 47 (2014) 5-6, 66.

4176 NATJEČAJ- KAJKAVSKI GOVORI. 13. natječaj Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj za stručne radove / dijalektološku obradu i opis hrvatskokajkavskih organskih idioma (nedovoljno, ili sasvim neistraženih kajkavskih lokalnih govora). 48 (2015) 5-6, 80.

4177 NATJEČAJ – KAJKAVSKI GOVORI. 13. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za dijalektološki opis neistraženih kajkavskih govora. 49

(2016) 1-2, 80.

4178 NATJEČAJ – KAJKAVSKI GOVORI. 14. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za stručne radove / dijalektološku obradu i opis hrvatskokajkavskih organskih idioma (nedovoljno, ili sasvim neistraženih kajkavskih lokalnih govora). 50 (2017) 1-2, 143.

4179 NATJEČAJ – KAJKAVSKI GOVORI. 15. natječaj Kajkavskog spravišča i časopisa Kaj za stručne radove / dijalektološku obradu i opis hrvatskokajkavskih organskih idioma (nedovoljno, ili sasvim neistraženih kajkavskih lokalnih govora). 51 (2018) 1-2, 130.

4180 NOVAK, Katarina. Fonološki sustav govora Slokovca. /Jezičnica kajkaviana/. 45 (2012) 1-2, 95-114.

4181 PAJUR, Franjo. Ranobarokna prodečtva patra Belostenca. /Iz kajkavske književno-jezične baštine/.45 (2012) 1-2, 41 -59.

4182 RUŽA, Tatjana. O dramatizaciji ulomka iz dnevničke proze Djetinjstvo u Agramu Miroslava Krleže: Baka Terezija i mali Krleža. (Autorice – Marija Brđanović, Lucija Dragičević, Fani Solomun - polaznice Centra izvrsnosti za hrvatski jezik). /Jezičnica kajkaviana/. 46 (2013) 4-5, 25-38.

4183 SCHUBERT, Bojana. Kamen po kamen palača – o prijevodu druge tiskane gramatike kajkavskoga književnog jezika – Kroatische Sprachlehre…Franje Korniga iz 1795. /Kajkavske jezične korelacije/. 51 (2018) 3-4, 36-46.

4184 SKOK, Zdravka. Hrvatski dijalektalni frazemi s leksemom životinje kao sastavnicom. (Hrvatska frazeologija mađarskog Pomurja). 47 (2014) 5-6, 67-82.

4185 ZVONAR. Ivan. Ezopuševe basne pohrvačene po Ignacu Kristijanovič u redakciji Jože Skoka. /Iz kajkavske književno-jezične baštine/. 45 (2012) 1-2, 25-40.

NOVIJI KAJKAVSKI PRIJEVODI (2011. - 2018.)

4186 BAGDASAROV, Artur. Manastir Optinja Pustinj. (Prijevod Molitve optinskih otaca s ruskoga na hrvatski književni jezik (standardni) – Artur Bagdasarov; na čakavski Dubravka Dorotić Sesar, Radojka Baldić-Đugun, te na kajkavski: Vlatko Bilić, Velimir Piškorec, Alojz Jembrih). /Prijevodne korelacije/. 47 (2014) 3-4, 61-73.

4187 BALDIĆ Đugun, Radojka. Molitva optinskih otaca. Popratni tekst A. Bagdasarov. (Prijevod s ruskoga na čakavski). /Prijevodne korelacije/. 47 (2014) 3-4, 71.

4188 BILIĆ, Vlatka. Molitva optinskih otaca. Popratni tekst A. Bagdasarov. (Prijevod s ruskoga na kajkavski). /Prijevodne korelacije/. 47 (2014) 3-4, 72.

4189 DOROTIĆ Sesar, Dubravka. Molitva optinskih otaca. Popratni tekst A. Bagdasarov. (Prijevod s ruskoga na čakavski). /Prijevodne korelacije/. 47 (2014) 3-4, 71.

4190 GLOGOŠKI, Ivica. Le lac / Jezero - Alphonse de Lamartine (1790.-1869.). (za usporedbu, autor donosi prijevode N. Miličevića, V. Gerića i M. Tomasovića). 45 (2012) 6, 53-60.

4191 JEMBRIH, Alojz. Molitva optinskih otaca. Popratni tekst A. Bagdasarov. (Prijevod s ruskoga na kajkavski). /Prijevodne korelacije/. 47 (2014) 3-4, 73.

4192 PERIČIĆ, Denis. Glavni junak Balada Petrice Kerempuha Miroslava Krleže odnedavno se zove – Boris Perić. (V. prijevod Borisa Perića, str. 44-51). /Prijevodne korelacije/. 49 (2016) 6, 35-43.

4193 PERIĆ, Boris. Izbor iz prevedenih Balada Petrice Kerempuha Miroslava Krleže na njemački jezik. Prevedene balade: Stric vujc; Khevenhiller. /Prijevodne korelacije/. 49 (2016) 6, 44-51.

4194 ROŠČIĆ Paro, Marija. Suvremeno kaj&ča pjesništvo u prijevodu na španjolski. Pjesme autora: Ivo Kalinski (3); Vladimir Pernić (4); Božica Pažur (2). /Prijevodne korelacije/. 48 (2015) 1-2, 61-70.

POVIJEST UMJETNOSTI; GRADITELJSKO NASLJEĐE, VRTNA ARHITEKTURA (2011. – 2018.)

4195 BARIČEVIĆ, Doris. Slovenski kipar Matija Gallo u Hrvatskoj. 48 (2015) 5-6, 45-79.

4196 BRGLES, Branimir. Franjevački samostan i crkva Blažene Djevice Marije od Pohođenja u Mariji Gorici. /Graditeljsko nasljeđe/. 44 (2011) 5, 45-56.

4197 GALJER, Jasna. Narodni izraz i nacionalni identitet u djelovanju Branke Frangeš Hegedušić. (Jasna Galjer i Andrea Klobučar). /Povijesnoumjetničke teme/. 45 (2012) 6, 61-80.

4198 JURAGA, Krešimir. Štajerska i Međimurje u istraživanjima Anđele Horvat: Maria Zell u Donjem Vidovcu. /Povijesnoumjetničke teme/. 45 (2012) 3, 65-74.

4199 KLOBUČAR, Andrea. Narodni izraz i nacionalni identitet u djelovanju Branke Frangeš Hegedušić. (Jasna Galjer i Andrea Klobučar). /Povijesnoumjetničke teme/. 45 (2012) 6, 61-80.

4200 MUHOVEC, Ivan. Oživljavanje Milengrada. /Graditeljsko nasljeđe/. 47 (2014) 5-6, 107-116.

4201 PASCUTTINI Juraga, Vesna. Kulturna baština Općine Vinica – sudjelovanje u projektu "Ruralna detoksikacija upoznavanjem bogatstva kulturne baštine Detox Slo-98" u okviru programa prekogranične suradnje Interreg V-A Slovenija-Hrvatska (2014-2020). 51 (2018) 5-6, 83-96.

4202 PAŽUR, Božica. Predsjedniku Kajkavskog spravišča u spomen. (Božica Pažur – Uredništvo). /In memoriam – Tomislav Premerl./. 51 (2018) 1-2, 7-8.

4203 PREMERL, Tomislav. V. tekstove o Tomislavu Premerlu i Životopis (str. 7-26.). /In memoriam – Tomislav Premerl./. 51 (2018) 1-2, 7-26.

4204 REGAN, Krešimir. Srednjovjekovne obrambene građevine porječja Krapine (II.)./Graditeljsko nasljeđe/. 46 (2013) 1-2, 77-107.

4205 ROŠČIĆ Paro, Marija. Bibliografija radova Tomislava Premerla objavljenih u časopisu Kaj i izdanjima Kajkavskoga spravišča; Životopis T. Premerla. (Marija Roščić Paro / Uredništvo). /In memoriam – Tomislav Premerl/. 51 (2018) 1-2, 20-25.

4206 SOKOL Gojnik, Zorana. Moderna arhitektura kao nova tradicija. /In memoriam – Tomislav Premerl./. 51 (2018) 1-2, 12-14.

4207 SRŠA, Ivan. Kapela sv. Petra u Novom Mjestu. /Graditeljsko nasljeđe/. 51 (2018) 3-4, 59-92.

4208 SRŠA, Ivan. Stari grad Čakovec. /Graditeljsko nasljeđe/. 49 (2016) 1-2, 61-79.

4209 ŠERMAN, Karin. U sjećanje: Tomislav Premerl (1939.-2018.); Oproštjno slovo s pogreba na Mirogoju, 11. travnja 2018. godine. /In memoriam – Tomislav Premerl./. 51 (2018) 1-2, 9-11.

4210 ŠERMAN, Karin. Lica trajanja arhitektonske misli (Tomislav Premerl: Povijesnost arhitekture 1962.-2013., nakladnik UPI2M Books, Zagreb, 2017.). /In memoriam – Tomislav Premerl./. 51 (2018) 1-2, 15-17.

4211 ŠIMEK, Marina. Burg Paka. /Graditeljsko nasljeđe/. 45 (2012) 1-2, 61-94.

4212 VIDMAROVIĆ, Đuro. Sjećanje na Tomislava Premerla. /In memoriam – Tomislav Premerl./. 51 (2018) 1-2, 18-19.

ZAGREBAČKE TEME
(2011. – 2018.)

4213 BEUSAN, Mario. Zgrada Matice hrvatske u Zagrebu : Interijer upravnog i uredskog prostor u prizemlju; Adaptacija podruma za klub i galeriju za povremene izložbe; Dogradnja dvorišne zgrade s velikom dvoranom. 49 (2016) 1-2, 81-94.

4214 BRGLES, Branimir. Kratki uvod u kasnosrednjovjekovnu zagrebačku toponimiju. /V. Zagrebačke teme/. 51 (2018) 5-6, 45-58.

4215 JEIĆ, Jadran. Radionica tambura Andrije Cara i nasljednici. 46 (2013) 3, 57-68.

4216 SRŠA, Ivan. Spomenik banu Josipu Jelačiću u Zagrebu : Uz 150. obljetnicu podignuća spomenika i 215. obljetnicu rođenja bana Josipa Jelačića.

POVIJESNE TEME
(2011. – 2018.)

4217 BEDIĆ, Marko. Grana plemićke obitelji Erdödy u Slovačkoj : O povezanosti hrvatskog i slovačkog naroda. /Povijesne korelacije/. 44 (2011) 1-2, 101-118.

4218 BEDIĆ, Marko. Bleiburg i Križni put 1945. godine : Moja sjećanja i zapisi. /Povijesne korelacije/. 46 (2013) 6, 51-68.

4219 FILIPAN, Božica. Povezanost Kukuljevićevih plemićkih posjeda Tonimir kraj Varaždinskih Toplica i Puhakovca kraj Sv. Križa Začretje. 50 (2017) 3-4, 137-152.

4220 IVANČAN, Robert. Uz 160. obljetnicu školstva u Brezničkom Humu (1852.-2012.). 46 (2013) 4-5, 85-112.

4221 IVANČAN, Robert. Dobro Hum u posjedu obitelji Jelačić Bužimski tijekom 19. stoljeća – uz dva humska priloga po završetku 1700-ljetnice rođenja sv. Martina biskupa. /Plemstvo u hrvatskoj povijesti i kulturi/. 50 (2017) 3-4, 103-136.

4222 JAGIĆ, Suzana. Hrvatsko zagorje – prostor i historijsko-geografska obilježja. 48 (2015) 5-6, 81-94.

4223 KARAULA, Željko. Eugen Kvaternik – tri pisma (1861.-1862.). 44 (2011) 1-2, 119-130.

4224 KOLAK Bošnjak, Arijana. Horvatsko-vugerska stranka i turopoljsko plemstvo. /Povijesne teme/. 48 (2015) 3-4, 121-137.

4225 LJUBLJANOVIĆ, Srećko. Kajkavski jezični talog u srednjovjekovnoj Hrvatskoj. 45 (2012) 6, 81- 87.

4226 MALČIĆ, Hrvoje. Plemenita općina Turopolje i velikogoričko sajmište 1860.-1899. 47 (2014) 1-2, 107-126.

4227 NOVOSEL, Domagoj. Utjecaji Prvoga svjetskog rata na svakodnevicu stanovnika Gračana. 51 (2018) 3-4, 93—104.

4228 PAJUR, Franjo. O zrinsko-frankopanskoj uroti : Uz 340. obljetnicu. 44 (2011) 5, 57 – 68.

4229 PAJUR, Franjo. Rakovec (Rokonuk) kao središnji posjed okolice. 49 (2016) 3-4, 87-116.

4230 PAJUR, Franjo. Rakovečki purgari. (Oppidani Rakonczenses). 50 (2017) 5-6, 81-115.

4231 SRŠA, Ivan. Crtice o međimurskom srednjovjekovlju. 50 (2017) 1-2, 75-101.

4232 ŠPOLJAR, Davor. Naseljenost Radoboja i okolnih područja u prapovijesti. /Povijesno-arheološke teme/. 48 (2015) 1-2, 89-122.

4233 TOMIĆ, Filip. Iseljavanje stanovništva Zagrebačke županije u razdoblju od 1880. do 1918. – u kontekstu odabranih demografskih izvora. (Danijel Vojak i Filip Tomić). 50 (2017) 5-6, 116 - 142.

4234 VOJAK, Danijel. Počeci turističke povijesti Samobora, ili – kako je Samobor postao omiljeno izletište Zagrepčana u razdoblju od 1862. do1901. 45 (2012) 4-5, 101-116.

4235 VOJAK, Danijel. Djelovanje Hrvatske seljačke zaštite na samoborskom području za vrijeme Savske banovine, 1936.-1939. /Samoborske teme/. 49 (2016) 3-4, 71-86.

4236 VOJAK, Danijel. Iseljavanje stanovništva Zagrebačke županije u razdoblju od 1880. do 1918. – u kontekstu odabranih demografskih izvora. (Danijel Vojak i Filip Tomić). 50 (2017) 5-6, 116 - 142.

4237 VOJAK, Danijel. Djelovanje Hrvatske seljačke zaštite na samoborskom području za vrijeme Banovine Hrvatske, 1939- 1941. 51 (2018) 1-2, 131-146.

TRADICIJSKA KULTURA / FOLKLOR, OBIČAJI; ETNOLOGIJA / ETNOGRAFIJA (2011. – 2018.)

4238 BUJAN Kovačević, Zlata. Fužinarske štorije okol ognjišča : Prilog istraživanju goranske predaje. /Tradicijska kultura/. 48 (2015) 5-6, 109-116.

4239 FANKOVIĆ, Đuro. Franjo Marčetin, Perunova epikleza. /Tradicijska kultura/. 46 (20139 6, 43-50.

4240 JAGIĆ, Suzana. Škrinjarstvo u ivanečkom kraju. 44 (2011) 6, 79—90.

4241 MOSLAVAC, Slavica. Tradicijsko graditeljstvo Moslavine. 44 (2011) 1-2, 91-100.

4242 NOVOSEL, Domagoj. Adventski i božićni običaji u Gračanima kraj Zagreba./Tradicijska kultura/. 45 (2012) 4-5, 89-100.

4243 NOVOSEL, Domagoj. Fašnički običaji u Gračanima kraj Zagreba. 47 (2014) 1-2, 97-106.

4244 ŠARIĆ, Dunja. Zaštićena nematerijalna kulturna baština Hrvatskog zagorja : Licitarsko-medičarski i svjećarski obrt i izrada tradicijskih dječjih igračaka. /Tradicijska kultura/. 46 (2013) 1-2, 109-126.

4245 ŽUPETIĆ, Vesna. Uloga Vojka Miklaušića u oblikovanju tradicijske kulture Turopolja. /Tradicijska kultura/. 46 (2013) 3, 69-81.

GLAZBENE TEME
(2011.-2018.)

4246 HORVAT, Vladimir. Pavlinski glazbeni priručnici. (Vladimir Horvat – Ivana Klinčić). /Glazbenopovijesne teme/. 50 (2017) 3-4, 153-164.

4247 JEIĆ, Jadran. Alphonse M. Gutschy i Jeronim Lukić – tamburaški reformatori. /Glazbenopovijesne teme/. 49 (2016) 1-2, 95-120.

4248 KLINČIĆ, Ivana. Pavlinski glazbeni priručnici. (Vladimir Horvat – Ivana Klinčić). /Glazbenopovijesne teme/. 50 (2017) 3-4, 153-164.

4249 LOKNER, Bernarda. Iz starije glazbene kajkavske baštine, 15.-18. st. (Bernarda Lokner et alii). (Zajednički naslov za skupljene seminarske radove studenata 2. godine Muzičke akademije u Zagrebu 2013./2014. – kolegij prof. Ennia Stipčevića. Donose se izvatci iz dviju studija hrvatske glazbene kajkaviane Franje Ksavera Kuhača i Ladislava Šabana te pet studentskih seminarskih radova. Studenti-autori uz Bernardu Lokner: Tea Kulaš, Vedran Lesar, Julija Novosel i Daniela Perković). 47 (2014) 3-4, 105-126.

LIKOVNE TEME
(2011. - 2018.)

4250 GAVRILOVIĆ, Feđa. Izložba Borisa Szütsa: Ilustracije Balada Petrice Kerempuha Miroslava Krleže : U povodu 80. obljetnice objavljivanja Balada (1936.-2016.). (Tekst iz kataloga izložbe). /Izložbe u Galeriji Kaj u 2016./. 49 (2016) 5-6, 141-142.

4251 GAVRILOVIĆ, Feđa. Izložba Mije Vesovića: Misterij fotografije : Dani vina i ruža. (Tekst iz kataloga izložbe). /Izložbe u Galeriji Kaj u 2016./. 49 (2016) 5-6, 143-144.

4252 GAVRILOVIĆ, Feđa. Ne putuj kao kufer. (Tekst prenesen iz kataloga izložbe Slavke Pavić održane u Galeriji Kaj, 27. 4. – 15. 5. 2017.). 51 (2018) 1-2, 147-149.

4253 GREINER, Boris. Priroda i grad Borisa Cvjetanovića : Izložba fotografija "Priroda i grad" Borisa Cvjetanovića u Galeriji Kaj, 2.-21.lipnja 2012. (Iz kataloga izložbe). 46 (2013) 3, 83-85.

4254 HLEVNJAK, Branka. Frane Paro: Ja mijenjam proljeće. (Iz kataloga izložbe linoreza Frane Para održane u Galeriji Kaj 2011., priredila: M. Roščić Paro). 45 (2012) 1-2, 119-122.

4255 HORVATIĆ, Toni. Turisti i Mjesec. (Tekst prenesen iz kataloga izložbe Kristine Restović održane u Galeriji Kaj, 21. 6. – 8. 7. 2017.). 51 (2018) 1-2,150-152.

4256 KRIŽIĆ Roban, Sandra. Osvijetliti trajanje. (Iz kataloga izložbe fotografija Marka Ercegovića održane u Galeriji Kaj od 11.5. do 1. 06. 2013.). 47 (2014) 3-4, 127-128.

4257 MARIJANOVIĆ, Stanislav. "Cug 1" – Izložba radova sudionika I. međunarodne radionice umjetničke grafike, Galerija Kaj, 8-29 6. 2013.; iz kataloga izložbe). 47 (2014) 3-4, 129- 130.

4258 OPALIĆ, Ana. Petar Dabac: Moj obračun s fotografijom. (Iz kataloga izlož-

be održane u Galeriji Kaj 2011. 45 (2012) 1-2, 115-118.

4259 PARO, Frane. Grafičke minijature. (Iz kataloga izložbe 29-ero likovnih umjetnika; minijature iz privatne zbirke F. Para – izložba održana u Galeriji Kaj, 16. -29. 12. 2010.). 44 (20119 1-2, 139.

4260 ROŠČIĆ Paro, Marija. Izložba akrila Zdravka Tišljara : Izložba "Porta caeli / Vrata raja" Zdravka Tišljara u Galeriji Kaj, 20.11. – 18. 12. 2012. (Iz kataloga izložbe). 46 (2013) 3, 86-87.

4261 ROŠČIĆ Paro, Marija. Tri izložbe u Galeriji Kaj u 2017. godini. Tekstovi Feđe Gavrilovića i Tonija Horvatića preneseni iz kataloga izložbi Slavke Pavić, Kristine Restović i Tonija Bukovca. /Priredila/. 51 (2018) 1-2, 147-152.

4262 ŠINJORI, Valentina. U središtu cvijeta – cvijet : S izložbe slika Ivana Rabuzina u Novom Marofu, u povodu 90. obljetnice umjetnikova rođenja. 44 (2011) 6, 91-95.

KAJ & ČA
(2011. – 2018.)

4263 CAR Matutinović, Ljerka. Pjesme: Munjena proljeća kreše …; Ovo mi j' proljeće; Kad se jubavi reče hod z Bogon; Saki ima svoju štoriju od kunelić; Kad je dušica…; Slušan kako kolo kuće…; Tuga me ćapeva…; Bil je mladić od korša; Oblaki su mi lice pokrili. 44 (2011) 5, 69-74.

4264 CAR Matutinović, Ljerka. Škurina va glave. (Čakavski pjesnički izbor u sklopu dugoročnoga programa kulturološkog povezivanja Kajeva nakladnika Kajkavskoga spravišča i Čakavskoga sabora: "Kaj & ča: prožimanja i perspektive"). Pjesme: Škurina va glave; Da su mi one skale; Duša zapušćena; Oni cvitići; Ne hasni ti kljet; Pavučina kolo srca; Zaprta poneštra; Gren med zideh ki se vrte; Daj mi sledić od tvoje očade; Se spominjan; Dok još z rukami mičeš; Ruža ni cvit; Škulja do škulje škuljari. /Kaj & ča/. 48 (2015) 5-6, 101-107.

4265 GALANT, Nada. Pobuna pupic na špage. Pjesme: Boćati ʻodi; Rashita si me; Križa; Liet nazat; Samoća; Ona zuz zid, jas zus muore; Mrkat; Ni rabilo da je sili vetar. (Kratki autoričin životopis). 50 (2017) 54-6. 143-148.

4266 KAJ & ČA: kolokvij u Roču 2014. (sudionici: Mirjana Pavletić, Vladimir Pernić, Božica Pažur, Marija Roščić Paro, Frane Paro). 47 (2014) 5-6, 117-132.

4267 MILOHANIĆ, Tomislav. Z vruje pijen verše. Pjesme: Tri bote za ča; Moj boškarin; Ja i tovar; Uže; U božićnoj noći; Molitva usrid boške; Vinska rapsodija; Zlato našeg trsa; Zlatne fundače; Lumina; Zagreben malo dimbje spod kore; Ud vognja do zvizd; Beside; Diptih. Životopis. 49 (2016) 1-2, 121-128.

4268 PAVLETIĆ, Mirjana. Čakavski sabor: Fenomen i pokretač kulturnih središta. (Uvodno slovo). /Kaj & ča kolokvij u Roču 2014./. 47 (2014) 5-6, 119-121.

4269 PAŽUR, Božica. Višestruko povezivanje hrvatskoga kulturnog prostora. /

Kaj & ča kolokvij u Roču 2014./. 47 (2014) 5-6, 126-128.

4270 PERNIĆ, Vladimir. Vita glagolita. Pjesme: Hipi; Drage užance; Vita glagolita; Ročka ladonja; Glagolja glagolita; Zlamenja razvoda istrijanskega; Uganj jubavi. (Ispod svake pjesme - prepjev na štokavskom). /Kaj & ča/. 45 (2012) 6, 17-24.

4271 PERNIĆ, Vladimir. Četiri desetljeća Katedre Čakavskog sabora Roč. /Kaj & ča kolokvij u Roču 2014./. 47 (2014) 5-6, 122-125.

4272 ROŠČIĆ Paro, Marija. Kratka kulturna iskaznica Kajkavskoga spravišča i časopisa Kaj. /Kaj & ča kolokvij u Roču 2014./. 47 (2014) 5-6, 129-132.

LJUDI I KRAJEVI / DRUŠTVENE TEME
(2011. -2018.)

4273 HANŽEK, Branko. Suvremeni fizičar Vladimir Srećko Vrkljan – novi bio-bibliografski podaci. /Povijest znanosti/. 45 (2012) 3, 75-84.

4274 JELUŠIĆ, Božica. Jato čvoraka, barnagorska jesen. /Ljudi i krajevi – duhovni krajobraz/. 44 (2011) 5, 75- 81.

4275 NATJEČAJ – Natječaj za 1. susret hrvatskoga dječjega duhovnog pjesništva "Stjepan Kranjčić. 44 (2011) 5, 82.

OGLEDI, OSVRTI, RECENZIJE
(2011. -2018.)

4276 BARAN, Tanja. Prvi susret hrvatskog dječjega duhovnoga stvaralaštva (Dječji Kranjčić). 45 (2012) 3, 93-95.

4277 BATINA, Klementina. Kritičko izdanje rukopisa Zapisi o Hrašćini. (Službeni glasnik d.o.o., Krapina 2015., istraživačica i urednica Mateja Žugec)/. 48 (2015) 1-2, 125-126.

4278 BEGIĆ, Vanesa. Hommage čakavici i cakavici. (Daniel Načinović: Čakavski versi, Histria Croatica C.A.S.H., 2009.). 44 (2011) 1-2, 142-143.

4279 BEGIĆ, Vanesa. Piova kuća Marije Družeta. (Općina Medulin, 2011). 45 (2012) 3, 92-93.

4280 BEGIĆ, Vanesa. Pjesnička panorama Seljanski susreti 1992.-2012. (Kulturno-umjetničko društvo "Stjepan Žiža", Rovinjsko selo, 2013.). 46 (2013) 6, 90-91.

4281 BEGIĆ, Vanesa. Oštarica Mirandolina – pravi jezični dragulj. (La Locandiera Carla Goldonija u čakavskom prijevodu i adaptaciji Daniela Načinovića). 46 (2013) 6, 91-92.

4282 BEGIĆ, Vanesa. Još vajk dite Rite Stokić Brgić : Reminiscencije na djetinjstvo. 49 (2016) 1-2, 142.

4283 BEGIĆ, Vanesa. Nadahnuti poetski solilokvij Marije Družeta. (Marija Družeta: U šenju ot rib!, vl. naklada, 2016.). 50 (2017) 1-2, 151-152.

4284 BLAŽEKA, Đuro. Zbornici kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzorju. (II. – III. zbornik radova sa znanstvenih skupova , Krapina 2007, 2008. i 2009. godine. Hrvatska udruga Muži zagorskog srca, Zabok, 2011.). 45 (2012) 3, 87-89.

4285 BRKAN, Božica. Časopis Moslavačko zrcalo oživio moslavačke teme, a koliko će ujediniti bar kulturnu "mikroregiju" Moslavinu? 45 (2012) 3, 85-87.

4286 BRKIĆ, Katarina. Roman Ledina Božice Brkan : Čega je bilo na jene Ledine Brkanove i okolo ne. (Božica Brkan: Ledina, Acumen, Zagreb 2015.). 49 (2016) 1-2, 131-134.

4287 BUČAN, Jagor. Frane Paro – nevidljivo kao potka vidljivog. (Frane Paro: Nevidljiva tipografija, II., Kajkavsko spravišče, Biblioteka Artistica, knj. 2, Zagreb 2016.). 50 (2017) 1-2, 149-151.

4288 BUDIŠĆAK, Vanja. Tradicija koja se nastavlja. (Hrvatski kajkavski kolendar 2016., gl. Urednik Stjepan Hranjec, Ogranak MH u Čakovcu, Čakovec 2016.). 49 (2016) 1-2, 129- 130.

4289 BUDIŠĆAK, Vanja. Štokavskije čitanje barda kajkavske poezije. (Dragutin Domjanić: K suncu prosi vsaka roža; priredio Božidar Petrač, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2015.). 49 (2016) 3-4, 139-141.

4290 HRANJEC, Stjepan. Ispisan životni i pjesnički krug. (Ivica Jembrih Cobovički: Vse, kak si ostavil, 2014.). 47 (2014) 5-6, 139-140.

4291 IVANJEK, Mirko. Tam dauko – blizu djetinjstva Branke Blažić. (Branka Blažić: Dauko – tam dauko, Ogranak MH Zaprešić, 2009.).

4292 JELČIĆ, Dubravko. Garestinski hortus verbi. (Joža Skok: Garestinski hortus verbi – Varaždinska književna hrestomatija, Ogranak MH Varaždin, Naklada Tonimir Varaždinske Toplice, 2012.). 123-125.

4293 KALINSKI, Ivo. Tebi, Erato, zbirka kajkavskih pjesama Zdenke Maltar. (Ogranak MH, Novi Marof, 2012., urednik Ivo Kalinski). 45 (2012) 1-2, 132-133.

4294 KALINSKI, Ivo. Garestinski Hortus verbi Jože Skoka. (Varaždinska književna hrestomatija, MH Varaždin – Tonimir, Varaždinske Toplice, 2012.). 45 (2012) 4-5, 119-121.

4295 KALINSKI, Ivo. Knjiga Franje Šatovića – vrijedan spomenik jezične i materijalne kulture. (Franjo Šatović: Cerje; Prigorske stare navade; Mala biblioteka "Dragutin Domjanić", knj.67.) 46 (2013) 3, 92.

4296 KALINSKI, Ivo. Ivan Kutnjak: Nečastivi u snu ponoćne Hrvatske (Biblioteka Insula, Čakovec 2013.). 46 (2013) 3, 92-93.

4297 KOLAR, Mario. Novi knjižni i elektronički Fran Galović. (Sabrana djela Frana Galovića, sv.I-VI, gl. ur. Milivoj Solar, Ogranak MH Koprivnica, 2005. – 2010.; Fran Galović online – digitalizirana književna građa Frana Galovića, (http://frangalovic.com), Knjižnica i čitaonica "Fran Galović", Koprivnica 2009.). 45 (2012) 4-5, 121-123.

4298 KOLAR, Mario. Mala književna retrospektiva Zdravka Seleša. (Zdravko Seleš: Snovi i sjene / Senje i tenje / Sonĝoj kaj ombroj; Đurđevac, 2012. 45 (2012) 4-5, 124-126.

4299 KOLAR, Mario. Odsjaj književne Podravine. (Enerika Bijač: Književne refleksije, Podravsko-prigorski ogranak DHK, Koprivnica, 2012.). 46 (2013) 6, 87-90.

4300 KOVAČ, Emilija. Kutnjakovi načini bivanja u originalu. (Ivan Kutnjak: Nečastivi u snu ponoćne Hrvatske, Insula, Čakovec 2013.). 46 /2013) 3, 93-94.

4301 KOVAČ, Zvonko. Varaždinski književni vrt; vrtlari. (Joža Skok: Garestinski hortus verbi – Varaždinska književna hrestomatija, Ogranak MH Varaždin - Naklada Tonimir, Varaždinske Toplice, 2012.). 45 (2012) 1-2, 126-131.

4302 LISAC, Josip. Dva nova rječnika.(a) Zvonimir Erjavec: Ravnogorski rječnik, Raunagarska rič. Rječnik ravno-gorsko-sušičko-španovačkoga dijalekta, Udruga "Plodovi gorja Gorskog kotara", Ravna Gora, 2014; b) Jože Gregorič: Kostelski slovar, Institut za slovenski jezik Frana Ramovša, Ljubljana, 2014.). 48 (2015) 5-6, 145-146.

4303 LUKEŽ, Petra. Quo vadis Vanese Begić – promišljanja o svakodnevici. (O kolumni V. Begić u Glasu Istre). 49 (2016) 1-2, 138.

4304 MATKOVIĆ Mikulčić, Katja. Antologija suvremenog velikogoričkog pjesništva. (Antologija suvremenog velikogoričkog pjesništva – priredila Anastazija Komljenović, POU Velika Gorica, 2010.) 44 (2011) 5, 89-90.

4305 MILANJA, Cvjetko. Neoegzistencijalistička ironija Ive Kalinskoga. (Ivo Kalinski: Četverolisni četveropreg, POU Sv. Ivan Zelina, Zagreb, 2010.). 44 (2011) 5, 87-89.

4306 MILANJA, Cvjetko. Zbirke zrelosti i mudrosti.(Ljerka Car Matutinović, Božica Jelušić: Kanat&Kesnokrič, Kajkavsko spravišče, Biblioteka Kaj&Ča: Susreti, Zagreb, 2016.). 50 (2017) 3-4, 165-167.

4307 NIKČEVIĆ, Sanja. Tri života jednoga glumca, u knjizi. (O Zlatku Vitezu u povodu knjige: Zlatko Vitez, Između glumišta i politike, Kapitol, Zagreb, 2013.). 46 (2013) 4-5, 121-124.

4308 PAŽUR, Božica. Ljimbuš spat spravlja… – četvrta pjesnička zbirka Darka Raškaja.(Vlastita naklada, Lobor 2011; predgovor Mirko Ivanjek, urednica Ivančica Tomorad).45 (2012) 3, 90-91.

4309 PAŽUR, Božica. Francusko-kajkavska književna suglasja : Uz 45. obljetnicu časopisa Kaj i objavljene prijevode (Ivice Glogoškog) s francuskog jezika. / S tribina kajkavskoga spravišča/. 46 (2013) 6, 77-83.

4310 PAŽUR, Božica. Nevidljiva tipografija Frane Para – kapitalno djelo hrvatske kulture, pismenosti i knjigotiskarstva : Božji pečat i kristogram u hrvatskoglagoljskoj inkunabuli. (Katedra Čakavskog sabora Roč, 2012). (Priredila). 46 (2013) 6, 93-95.

4311 PAŽUR, Božica. Petrović i Sinčić: Zvoni & Vitar – dva pjesnička barda u

zajedničkoj knjizi. 47 (2014) 3-4, 131-133.

4312 PAŽUR, Božica. Garestinski panopticum – iz varaždinske književne trilogije Jože Skoka. (Naklada Tonimir, 2. obnovljeno i prošireno izdanje, Varaždinske Toplice 2013.). 47 (2014) 5-6, 137-139.

4313 PAŽUR, Božica. Pregledavanje albuma Vinka Hasneka – pjesničko kadriranje značenjskih slika. (Pučko otvoreno učilište Sv. Ivan Zelina, Mala biblioteka "Dragutin Domjanić", knj.75, 2014. – ur. Ivo Kalinski). 47 (2014) 5-6, 140-141.

4314 PAŽUR, Božica. Humske popeifke Brezinščaka Bagole. (Vlastita naklada i Nakladnička kuća Tonimir, 2013.). 47 (2014) 5-6, 142.

4315 PAŽUR, Božica. Filozofičnost svakodnevnice i dvojezična igrivost proze Ive Kalinskoga. (Ivo Kalinski: Leti, frizbi, leti!, POU Sv Ivan Zelina, Mala biblioteka "D. Domjanić", knj. 69, 2013.). 48 (2015) 5-6, 148-150.

4316 PAŽUR, Božica. Zrcalna simbolika Tragova daždevnjaka Ivice Glogoškoga. (Hrvatska udruga "Muži zagorskoga srca", knj. 15, urednik: Ivica Cesarec, Zabok 2015.). 48 (2015) 5-6, 150.

4317 PAŽUR, Božica. Kukovačecovom zaslugom, svetoivanjski Recital i Smotra – dvije vodeće hrvatske književne manifestacije. 50 (2017) 3-4, 153-155.

4318 PERIĆ Polonijo, Tanja. Zapisi o Hrašćini Štefanije Bernas-Belošević. (Službeni glasnik d.o.o., Krapina 2015., istraživačica i urednica Mateja Žugec). 48 (2015) 1-2, 123-124.

4319 PETRIĆ, Hrvoje. Dragutin Feletar – uz navršenu 70-ljetnicu. 45 (2012) 3, 91-92.

4320 RADOVANČEVIĆ, Ljubomir. Zbirka pjesama Zrnje na vjetru Stanka Petrovića. (Stanko Petrović: Zrnje na vjetru, vlastita naklada, Ivanić Grad, 2010.) 45 (2012) 3, 89-90.

4321 SELEŠ, Zdravko. Krležine Balade: negda, onda i vezda. 45 (2012) 1-2, 134-136.

4322 SKUHALA Karasman, Ivanka. Varaždin u humanističkim zbivanjima renesansne Europe. / Krešimir Čvrljak, Humanizam i humanisti renesansnog Varaždina, Državni arhiv u Varaždinu, Varaždin, 2011.). 46 (2013) 4-5, 124-126.

4323 ŠINJORI, Valentina. Vesmir vu nemiru. (Tomislav Ribič: Odhajanja, Modernist nakladništvo, Varaždin, 2017.). 50 (2017) 3-4, 170-173.

4324 TOMORAD, Ivančica. Guste žuti maslaček Đurđe Lovrenčić. (Guste žuti maslaček, vlastita naklada, 2014.). 48 (2015) 1-2, 125-126.

4325 UREDNIŠTVO. Pjesnički retrovizor: Kajkavski peterolisni cappriccio Iva-

na Kutnjaka. 48 (2015) 5-6, 146-147.

4326 UREDNIŠTVO. Suvremeni kajkavski pjesnički bestijarij.(Božica Pažur: Kulturnoanimalistički aspekti suvremenoga kajkavskoga pjesništva, Kajkavsko spravišče – Mala biblioteka "Ignac Kristijanović", knj. 43, Zagreb 2015.). 49 (2016) 1-2, 139-141.

4327 VOJAK, Danijel. Radovi Ivice Sudnika o samoborskom turizmu. (II. Zbornik Ivice Sudnika, "Stoljeće turizma", ur. Ivanka Brekalo; Samoborski muzej, 2011.). 45 (2012) 4-5, 117-119.

4328 VOJAK, Danijel. Znanstveno-stručni skup Samobor - stotinu godina nakon Milana Langa.(Galerija Prica, Samobor, 15. listopada 2015.). 49 (2016) 3-4, 141-143.

4329 VRANKOVIĆ, Ante. Figura i ornament – Johannes Komersteiner i njegov krug : Veličanstvena retrospektiva djela oca sjevernohrvatskog baroknoga kiparstva u MUO (autorica izložbe: dr. Nela Tarbuk). 49 (2016) 1-2, 135-137.

4330 VRANKOVIĆ, Ante. Richterov hommage Zelini : Izložba o Vjenceslavu Richteru, Muzej Sv. Ivan Zelina, listopad-prosinac, 2017. 50 (2017) 3-4, 149-153.

4331 VRANKOVIĆ, Ante. Izložba Katedrala i Komersteiner. Barokni oltari 1686.-1690. 50 (2017) 3-4, 167-169.

4332 VRANKOVIĆ, Ante. Richterov hommage Zelini : Izložba o Vjenceslavu Richteru, Muzej Sv. Ivan Zelina, listopad-prosinac, 2017. 50 (2017) 3-4, 149-153.

4333 VRANKOVIĆ, Ante. Alojz Jembrih: Tragom identiteta južnomoravskih Hrvata. (Nakladnik: POU Sveti Ivan Zelina, 2017.). 51 (2018) 3-4, 137-139.

4334 ŽIGO Španić, Lado. Literarne priče s novinarskim šarmom. (Božica Brkan: Umrežena, Acumen d.o.o., Zagreb. 2017). 50 (2017) 5-6, 156-157.

4335 ŽIGO Španić, Lada. Kritika društva licem u lice. (Poezija Ladislava Prežigala). 51 (2018) 3-4, 139-141.

4336 ŽILJAK, Tihomir. Neraskidiva veza Turopolja i hrasta lužnjaka. (Katja Matković Mikulčić: Hrast – drvo Turopolja, PUO Velika Gorica, 2010.). 44 (2011) 1-2, 140-142.

KRONIKA KAJKAVIANA
(2011.- 2018.)

4337 BAJZA, Željko. U Krapini održan 15. znanstveni skup o kajkavskom jeziku i predstavljanje dvije knjige. 50 (2017) 1-2, 152-153.

4338 BARAN, Tanja. Održan 6. dječji Kranjčić u Križevcima posvećen hrvatskim svecima i blaženicima. 50 (2017) 1-2, 157-158.

4339 BECK, Boris. Željko Senečić – majstor scenografije, filma i slikarstva. 50 (2017) 1-2, 155-156.

4340 BRLEČIĆ, Radovan. Zelinske izložbe uz 140. obljetnicu Domjanićeva rođenja i europski tjedan sporta. 48 (2015) 3-4, 146-147.

4341 FIŠER, Ernest. Nagrada "Katarina Patačić" za najbolju kajkavsku knjigu u 2012. Božici Brkan. (B. Brkan: Pevcov korak – kajkavski osebušek za EU, Acumen d.o.o., Zagreb 2012.). 46 (2013) 6, 84-85.

4342 IVANJEK, Mirko. Duhovni vidici Raškajeve kajkavske lirike – Senje i pustače. (Iz predgovora). 45 (2012).

4343 JEMBRIH, Alojz. 4. Zbornik Kajkavski u povijesnom i sadašnjem obzorju i međunarodni ISO kod za kajkavski. (Nakladnik: Hrvatska udruga "Muži zagorskog srca", gl. Urednik: dr. sc. Alojz Jembrih; izvršni urednik: Nenad Piskač, Zabok, 2015.). 48 (2015) 3-4, 142-144.

4344 KAJEVA 50-letnica – rekli su. Prigodne izjave: Akademik Josip Bratulić, dr. sc. Igor Šipić; Spomenka Vlahović, prof, dipl. arheol., mr. sc. Ivan Kutnjak. 51 (2018) 5-6, 149-150.

4345 KALINSKI, Ivo. Filozofija landranja i potepanja, putovanja Radovana Brlečića. Tekst prenijet iz uredničkog pogovor knjizi. (Radovan Brlečić: "Sim pa tam po Prigorju i falačecu k njemu pridržečega Hrvatskog zagorja ili Zapis o potepanju Prigorjem i Zagorjem". POU Sv. Ivan Zelina, Mala biblioteka "Dragutin Domjanić", knj. 76, 2015.). 48 (2015) 3-4, 147-149.

4346 KOŽIĆ, Zdenka. Monografija Roberta Ivančana: Breznički Hum – župa zaogrnuta plaštem sv. Martina biskupa. (Župa sv. Martina biskupa Breznički

Hum, 2010). (Izbor s tribina Kajkavskog spravišča). 45 (2012) 1-2, 142-143.

4347 KOŽIĆ, Zdenka. 32. recital suvremenog kajkavskog pjesništva "Dragutin Domjanić", Sveti Ivan Zelina. 46 (2013) 3, 89-90.

4348 KUNIĆ, Ivanka. O nagradi "Katarina Patačić". 46 (2013) 6, 85-86.

4349 MOSLAVAC, Slavica. Pola stoljeća Muzeja Moslavine. 44 (2011) 5, 93-95.

4350 NOVAK, Marija. Čestitke i tenja. Iz kajkavske poezije. Pjesme (objavljene u časopisu Kaj): Medvena pogača; Ljubaf; Noč; Jesen v protuletjo; Čestitke; Tenja; Zdenec sozi. /In memoriam/. 48 (2015) 5-6, 141-144.

4351 PAŽUR, Božica. Prezentacija obnove etno kuće u Varaždinskim Toplicama – reprezentativnog spomenika hrvatske tradicijske arhitekture iz 1801. (Izbor s tribina Kajkavskog spravišča). 45 (2012) 1-2, 140-142.

4352 PAŽUR, Božica. Suvremena afirmacija putopisa – Lobor, 2012. 45 (2012) 6, 91-93.

4353 PAŽUR, Božica. Male pripomene uz 32. recital suvremenoga kajkavskoga pjesništva u Sv. Ivanu Zelini 2013. 46 (2013) 3, 91.

4354 PAŽUR, Božica S tribina Kajkavskog spravišča : Francusko-kajkavska književna suglasja. Uz 45. obljetnicu časopisa Kaj i objavljene prijevode s francuskog jezika). 46 (2013) 6, 77-83.

4355 PAŽUR, Božica. Petrović i Sinčić: Zvoni & Vitar – dva pjesnička barda u zajedničkoj knjizi. (Stanislav Petrović, Miroslav Sinčić: Zvoni & Vitar, Kajkavsko spravišče – Biblioteka kaj & Ča: Susreti, knj. 6, Zagreb 2012.). 47 (2014) 3-4, 131-133.

4356 PAŽUR, Božica. 9. književni putopis – putovanje u središte suvremene hrvatske književnosti. 48 (2015) 3-4, 144-145.

4357 PAŽUR, Božica. 50-letnica časopisa Kaj i 45-letnica Kajkavskoga spravišča. (Prilagođena natuknica o časopisu Kaj iz Enciklopedije Hrvatskoga zagorja, Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, Zagreb 2017.). /Priredila/. 51 (2018) 1-2, 153-155.

4358 PAŽUR, Božica. Draganićevo životno djelo – časopis Kaj. (Uz 95. obljetnicu rođenja i 35. smrti). (Prilagođena natuknica o Stjepanu Draganiću iz Enciklopedije Hrvatskoga zagorja, Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, Zagreb 2017.). 51 (2018) 1-2, 156-157.

4359 PAŽUR, Božica. Kajkavsko spravišče – 45-letnica. (Prilagođena natuknica o Kajkavskom spravišču iz Enciklopedije Hrvatskoga zagorja, Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža, Zagreb 2017.). 51 (2018) 1-2, 157-159.

4360 PISKAČ, Nenad. Bogati sadržaj ozbiljno pomlađenoga znanstvenog skupa o horvatskom jeziku (kjv). (Tjedan kajkavske kulture: Kajkavski jezik, književnost i kultura kroz stoljeća). 48 (2015) 3-4, 141-142.

4361 SUGNETIĆ, Tomo. Kaj-pedesetletnica - osobni zapis o Kaju i Draganiću. 51 (2018) 3-4, 135-136.

4362 ŠOVAGOVIĆ, Tomislav. Znanstveni skup o pedesetletnici časopisa Kaj. (Obilježena 50. obljetnica časopisa za književnost, umjetnost i kulturu "Kaj" i 45-godišnje djelovanje kulturno-znanstvene udruge "Kajkavsko spravišče" – DHK, 27. studenoga 2018.). 51 (20189 5-6, 141-148.

4363 TOMORAD, Ivančica. Nagrada "Katarina Patačić" Darku Raškaju za zbirku "Limbuš spat spravlja…". 45 (2012) 6, 89-90.

4364 UREDNIŠTVO. Kajkavska lektira Jože Skoka: Ezopuševe basne pohrvačene Ignaca Kristijanovića. (Izbor s tribina Kajkavskog spravišča). 45 (2012) 1-2, 139-140.

4365 UREDNIŠTVO. Osmi hrvatski književni putopis – obogaćenje korpusa hrvatske književnosti. 47 (2014) 3-4, 133-134.

4366 UREDNIŠTVO. Kulturološke poveznice: Kajkavsko spravišče – Zagreb i Katedra Čakavskog sabora Roč : pjesnički susret. 50 (2017) 1-2, 153-155.

Sjećanja / In memoriam

4367 BLEKIĆ, Vice. Tišljar Ivica (Ivan).(Preneseno iz Glasa Koncila). /In memoriam/. 44 (2011) 1-2, 134.

4368 CRNKOVIĆ, Vladimir. Nekoliko fragmenata o Ivanu Večenaju i za Ivana Večenaja : Krhotine sjećanja. (Ivan Večenaj Tišlarov, 18. 05. 1920. – 13. 02. 2013.). /Sjećanje/. 46 (2013) 6, 69-75.

4369 IN MEMORIAM – Joža Skok. V. tekstove o Joži Skoku (autori: Božica Pažur / Uredništvo, Ivan Golub, Ivo Kalinski, Lada Žigo Španić, Denis Peričić, Davor Šalat, Ivan Zvonar, Božica Brkan; posvetne pjesme: Ernest Fišer, Božica Jelušić, Tomislav Marijan Bilosnić; bibliografija radova u časopisu Kaj: Marija Roščić Paro) - rubrika: Novija / suvremena kajkavska književnost. 50 (2017) 3-4, 3-46.

4370 IN MEMORIAM – Tomislav Premerl. V. tekstove o Tomislavu Premerlu (autori: Božica Pažur / Uredništvo, Karin Šerman, Zorana Sokol Gojnik, Đuro Vidmarović, Marija Roščić Paro). /v.: Povijest umjetnosti, graditeljsko nasljeđe…/ . 51 (2018) 1-2, 7-26.

4371 IN MEMORIAM - Zorislav Drempetić Hrčić (17. 2. 1034. – 28. 10. 2018.). (Tekstovi: Uredništvo; Ika Reberski – sažetak predgovora iz kataloga izložbe). 51 (2018) 3-4, 133-134.

4372 MATEČAK, Josip. Hommage profesorici Bosiljki Paska : Profesorici iz plejade priznatih stručnjaka varaždinske Gimnazije i hrvatske književnosti. / Sjećanje - Bosiljka Paska, 1921. – 2013./. 46 (2013) 4-5, 116-117.

4373 PAŽUR, Božica. Ivica Tišljar (1926. – 2011). /In memoriam/. 44 (2011) 1-2,131-132.

4374 PAŽUR, Božica. In memoriam – Boris Szüts (5. 5.1935. – 9. 8. 2014.). /Sjećanje/. 47 (2014) 5-6, 133-134.

4375 ROSANDIĆ, Dragutin. S Krležinim Baladama u metodičko-književnom obzoru. /Sjećanje - Bosiljka Paska, 1921. – 2013./. 46 (2013) 4-5, 113-115.

4376 ROŠČIĆ Paro, Marija. Radovi dr. sc. Doris Baričević u časopisu Kaj i biblioteci Kajkavskoga spravišča (priredili: M. Roščić, Uredništvo). /In memoriam Doris Baričević/. 49 (2016) 5-6, str. 149-150).

4377 SKOK, Joža. Sjećanje na pjesnika Franju Hrga (21. 03.1933. – 4. 05. 2011.). (Iz knjige: J. Skok: Garestinski hortus verbi, 2012., 323-327.). 45 (2012) 1-2, 137-138.

4378 SKOK, Joža. Paskino interpretacijsko čitanje Krležinih Balada. (Miroslav Krleža: Balade Petrice Kerempuha, Školska knjiga, Zagreb 1966.; tekst preuzet iz Varaždinskih vijesti - 23.11. 1966.). / Sjećanje - Bosiljka Paska, 1921. – 2013./. 46 (2013) 4-5, 118-120.

4379 TARBUK, Nela. In memoriam – Doris Baričević (Graz, 7. rujna 1923.- Zagreb, 31. ožujka 2016.). (Prilagođen tekst Skica za portret Doris Baričević ili život posvećen skulpturi, Radovi Instituta za povijest umjetnosti, 28/2004., str. 20-23.). (V. Osvrt uredništva; Bibliografiju objavljenih radova Doris Baričević u časopisu Kaj i biblioteci Kajkavskoga spravišča (priredila M. Roščić), str. 149-150). 49 (2016) 5-6, 145-149.

4380 TIŠLJAR, Ivica. Zima v Trnovcu : Izbor iz knjige proznih zapisa I. Tišljara "Bio sam čuvar stare mame Katarine". /In memoriam/. 44 (2011) 1-2, 135-138.

4381 TIŠLJAR, Zdravko. Ivica Tišljar – fotograf : U povodu kalendara Privredne banke i projekcije dijakolora. /In memoriam/. 44 (2011) 1-2, 133.

4382 UREDNIŠTVO (B. P.). In memoriam – Vladimir Poljanec (1953. – 2011.). Životopis. Posljednja objavljena pjesma V. Poljanca: Kouk scalina slana popejfka. 44 (2011) 5, 83-86.

4383 UREDNIŠTVO. In memoriam - Radovan Draganić (21. 12. 1956. – 18. 12. 2013.). /Sjećanje/. 47 (2014) 5-6, 135-136.

4384 UREDNIŠTVO. In memoriam – Pajo Kanižaj. (Uz dvije Kanižajeve pjesme: Cucek, Kralju Tomislavu). 48 (2015) 3-4, 139-140.

4385 UREDNIŠTVO. Kajkavska poezija i bibliografija radova Marije Novak u časopisu Kaj. /In memoriam/. 48 (2015) 5-6, 138-139.

4386 VIDMAROVIĆ, Đuro. Tužna obljetnica – Marija Novak. /In memoriam/. 48 (2015) 5-6, 135-137.

IZ ŠKOLSKIH LISTOVA I NOVINA
(2011. – 2018.)

4387 HALAČEK, Marija. Uz zbirku pjesama Katarine Janči Vidla sem na svoje joči. (Biblioteka OŠ Molve, knj. 1). /Kaj portret - OŠ Molve/. 48 (2015) 3-4, 67-69.

4388 JANČI, Katarina. Nek svet zna kak ga vidim ja (Izbor iz knjige Vidla sem na svoje joči). /Kaj portret - OŠ Molve/. 48 (2015) 3-4, 73-74.

4389 JELUŠIĆ, Božica. Plivajući kajkavskom rijekom. (Katarina Janči: Vidla sem na svoje joči, Biblioteka OŠ Molve, knj. 1). /Kaj portret - OŠ Molve/. 48 (2015) 3-4, 70-72.

4390 MEColovka – časopis Elektrostrojarske škole Varaždin. Izbor članaka novinara srednjoškolaca (Lea Kolačko, Nikola Sukačić, Mirta Matkun) s predgovorom glavne urednice - profesorice Valentine Šinjori. 48 (2015) 5-6, 95-100.

4391 NOGIĆ, Ivana. Kajkavske "iskrice" u Iskricama Osnovne škole Breznički Hum. (Učenički kajkavski radovi u listu Iskrice). 47 (2014) 3-4, 35-38.

4392 PAŠA, Mirela. Osnovac – školski list Osnovne škole Molve. Izbor radova objavljenih u Osnovcu. /Kaj portret- OŠ Molve/. 48 (2015) 3-4, 53-66.

KAJ – BIBLIOGRAFIJA
(2011. – 2018.)

4393 PAŽUR, Božica. Indeks autora : priredila prema autorskim bibliografskim jedinicama u Bibliografiji časopisa Kaj 1968.-2010. 44 (2011) 3-4, 277-291.

4394 ROŠČIĆ Paro, Marija. Bibliografija časopisa Kaj 1968. – 2010. (Obrađene 3742 bibliografske jedinice koje su razvrstane u 14 bibliografskih podjela / temata; Napomene uz Bibliografiju; Dosadašnje bibliografije; Osnovni podaci o Kajkavskom spravišču i časopisu Kaj; Tablica godišta časopisa Kaj - popis svezaka / brojeva od 1968. -2010.). 44 (2011) 3-4, 1-276.

Indeks autora

Priredila: MARIJA ROŠČIĆ PARO

L

LJ

M

N

O

P

R

SURADNICI U KAJU 5-6/2020.

Doc. dr. sc. BORIS BECK (Zagreb) – književnik i znanstvenik, docent na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu; prevoditelj, urednik

Prof. dr. sc. BOJANA BOJANIĆ OBAD ŠĆITAROCI (Zagreb) – znanstvena savjetnica, redovita prof. Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu / predstojnica Katedre za urbanizam, prostorno planiranje i pejsažnu arhitekturu; među ostalim, autorica i koatorica značajnih djela i projekata, osobito s područja perivojne arhitekture

BOŽICA JELUŠIĆ, prof. (Đurđevac) - književnica, esejistica, publicistica, likovna kritičarka, ekologinja, prevoditeljica, autorica 60-ak djela na hrvatskom (kajkavskom), engleskom jeziku

Dr. sc. IVO KALINSKI (Zagreb) – književnik i znanstvenik/ jezikoslovac, leksikograf (Institut za hrv. jezik i jezikoslovlje – do umirovlj.), viši znanstveni suradnik; esejist, urednik; predsjednik *Kajkavskoga spravišča;* autor 15-ak raznorodnih samostalnih djela i 100-ak studija i članaka

Doc. dr. sc. MARIO KOLAR (Koprivnica /Rijeka) – znanstveni suradnik, Filozofski fakultet Sveučilišta u Rijeci (Odsjek za kroatistiku); nagrađivani suvremeni književni povjesničar, istaknuti kajkavolog; pisac; predavač i na Sveučilištu Sjever (Koprivnica)

Dr. sc. EMILIJA KOVAČ (Čakovec) – književnica, znanstvenica, urednica, predavačica /Graditeljska škola, Učiteljski fakultet u Čakovcu; nagrađivana autorica raznorodnih književnih žanrova, te standardnog i kajkavskog jezičnog izbora

Dr. sc. MIJO LONČARIĆ (Zagreb) – znanstveni savjetnik; dijalektolog, leksikograf, autor značajnih jezičnopovijesnih monografija o kajkavštini; koautor i član redakcije Rječnika hrvatskoga kajkavskoga književnog jezika; zaslužni znanstvenik IHJJ,

Akademik MLADEN OBAD ŠĆITAROCI (HAZU - Zagreb) – arhitekt ur-

banist, pejsažni arhitekt; povjesničar arhitekture; tajnik Razreda za likovne umjetnosti i član Predsjedništva HAZU; redoviti profesor (Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagreb, Šumarski fakultet Sveučilišta u Zagrebu); autor značajnih monografija o dvorcima i vrtnoj arhitekturi

Dr. sc BOŽICA PAŽUR (Zagreb) – gl. i odg. urednica časopisa *Kaj*, književnica i znanstvenica; urednica brojnih kajkavoloških i drugih izdanja; voditeljica projekata u Kajkavskom spravišču

Mr. sc. DENIS PERIČIĆ (Varaždin) – nagrađivani književnik raznolikih književnih žanrova i jezičnih izbora; kajkavolog, publicist, urednik, antologičar, prevoditelj; samostalni umjetnik; nakladnik, recenzent, kritičar, znanstveni i stručni pisac

MARIJA ROŠČIĆ PARO, prof. (Zagreb) – voditeljica Galerije Kaj, gl. tajnica *Kajkavskoga spravišča;* autorica *Bibliografije časopisa Kaj (1968-2018);* prevoditeljica

Mr. sc. ŽELJKO VEGH (Zgreb) – viši bibliotekar savjetnik (do umir. u Gradskoj knjižnici Zagreb); proučavatelj starije kajkavske književnosti i književne povijesti; autor brojnih studija i publikacija

Mr. sc. IVO ZVONAR (Varaždin) – književni znanstvenik, esejist, publicist, pedagog (u mir.), proučavatelj starije i usmene kajkavske književnosti, autor značajnih povijesti kajkavske književnosti